

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány

Évkönyve

1958. SZENT ISTVÁN

582

583

584

585

586

587

588

589

590

591

592

593

594

595

5920

2000. MAGYAR MILLENNIUM (II)

5924

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány
Évkönyve
1999–2000

Budapest, 2000

Címlap: **Millenniumi bélyegválogatás**

Összerendezte: Majsai Mária

Fényképezte: Hajdú József

Kiadja a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány

A kiadásért felelős: Kurucz István kuratóriumi elnök

A kiadványt gondozta: Kovács Gergelyné és Bartók Ibolya

Műszaki szerkesztő: Bartók Ibolya

Angol fordítás: Patricia Austin

A fényképeket Hajdú József, Koppándi Ágnes, Kisfaludi Júlia és Kiss László készítette.

Nyomdai előkészítés: CICERÓ Kft.

Nyomás: CIER-PRINT Bt.

ISSN 1219-4689

Előszó

Múzeumainkban az elmúlt évtizedben jelentős volt a gyűjteménygyarapodás. A dokumentumok – bélyegek, bélyegtervek, grafikák, iratok, térképek, aprónyomtatványok, fotók, filmek, műszaki rajzok, könyvek, folyóiratok, adattári kartonok – százezres nagyságrendben gyarapodtak. A tárgyi gyűjtemények darabszáma 1990 januárjától 2000 januárjáig 3426-ról 11 575-re nőtt. Ennek nemcsak azért örülünk, mert a múzeumi gyűjtemények gazdagodtak, hanem azért is, mert ez a gyarapodás a magyar telefónia teljes megújulásának és korszerűsítésének következménye.

A megszorodott tárgyak raktározásához, megóvásához, restaurálásához és bemutatásához újabb raktárakra, kiállítótermekre, és ami a legfontosabb, muzeológusokra, technikusokra, restaurátorokra van szükség. Olyanokra, akik az értékek és mértékek meghatározásában jártasak, tudják, hogy mit kötelező, mit érdemes megőrizni az utókornak, s egy-egy nagy szériában gyártott berendezésből hány darabot kívánatos archiválni. Annyi bizonyos, hogy a muzeológusok nem szeretnek „raktárra” gyűjteni, mindnyájan azon fáradoznak, hogy a raktárak csak ideiglenes pihenőhelyei legyenek tárgyaiknak, s onnan minél gyakrabban kerüljenek „napfényre”, kiállításokba.

A szűkös kiállítóhelyek változatos bemutatási formákra inspirálják múzeumaink munkatársait. A CD-ROM és videofilm-kiadványok mellett ettől az évtől kezdődően évkönyveinkben is bemutatkoznak a múzeumi gyűjtemények olykor teljes katalógusok közreadásával, olykor egy-egy gyűjteményrész leltárkönyvi adatainak megjelentetésével.

A muzeológusok a gyűjteményismertetőkkel értékőrző munkájukról is számot adnak. Szeretnénk, ha Olvasóink nagyobb kedvet kapnának múzeumi kiállításaink és rendezvényeink látogatására és a személyes találkozásokra.

Visszatekintés a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 10 évére¹

Dr. Pásztor Tamás²

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány, amint azt az ez évi meghívók borítóin olvashattuk, most, a magyar államiság 1000. évében ünnepli 10 éves fennállását. Az ország első országgyűlését még a honfoglalás idején itt, a szeri pusztán tartották. Itt az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékparkban kezdődött a Postamúzeum új korszaka is a Tömörkényből áttelepített község háza épületében az 1987-ben megnyitott, megrendezett kiállításokkal. A működő századfordulós berendezésű postahivatal az alkalmazott muzeológusokra szolgáltatott példát. Az emberi tényező erejét, amiről addig sajnálatosan nem esett szó a kiállításokban, a posta-

mesternők emlékezetét bemutató szoba reprezentálta, amely nagymértékben járult hozzá a postáság ön- és közmegebecsüléséhez. Egyrészt ez az oka, hogy itt, Ópusztaszeren ünnepe-
lünk, másrészt az, hogy innen indul egy esztendeig tartó körútjára az a kiállítás, amely a Magyar Millenniumi Kormánybiztos Hivatala pályázati támogatásával készült, és a magyar államiság 1000 éves történetét a hírközlési emlékek segítségével idézi fel.

Tíz esztendő nem csak a történelem évezeideihez, de egyetlen évszázadához mérve is rövid idő. Amikor most a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány fennállásának 10. esztendejét ünnepeljük, nem feledkezhetünk el arról, hogy mindössze az alapítványi forma 10 éves, a két múzeum sokkal korosabb. Posta- és táviráda-múzeum létesítéséről 110 éve, 1890-ben határozott Baross Gábor, a Bélyegmúzeum alapítása 1930-ban, éppen 70 éve volt. Az alapítványi létforma 10 esztendejét akár duplán is lehet számítani, ha nem is a háborús, de a küzdelmes évek miatt.

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1990. január elején a megszokott, biztonságos adó postai hierarchiából önállóságra, de a három alapítótól nagyobb távolságra, szinte azok perifériájára került. Ez a múzeumokat egy új életformára kényszerítette, a tudatos és állandó alkalmazkodásra az átalakuló világ szinte hétről hétre változó gazdasági, jogi, társadalmi, kulturális környezetéhez.

Múzeumainknak meg kellett találni azt az utat, amely jelentőségüket újra és újra bizonyította, azt, hogy a szakmai történelem letéteményesei, és a muzeális értékek megőrzésével, bemutatásával a hírközlés egy-egy szakágának szellemi folytonosságát tanúsítják. Mivel a modernizáció után áhító társadalmunkban a történelmi emlékek divatja csak az árverési katalógusokban jött el, erre a tevékenységre nem volt egyértelmű az alapítói igény sem.

¹ Elhangzott 2000. augusztus 16-án Ópusztaszeren az alapítvány jubileumi ünnepségén.

² Dr. Pásztor Tamás: a MATÁV Rt. vezérigazgató-helyettese, a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány jubileumi rendezvényeinek fővédnöke.

Mint azon kevesek egyike, aki korábban is közelről ismertem a múzeumok munkáját, s az elmúlt tíz év során is figyelemmel kísértem, elmondhatom, hogy meg kellett küzdeniük azért, hogy a három alapító egyetértésben vállalja működésük biztosítását.

Európa gazdagabb felén az utolsó 20 esztendőben nemcsak a hírközlésben, a muzeológiában is jelentős korszakváltás volt. A múzeumok versenyt futottak a fogyasztói társadalom mindig újat, mindig mást, egyre többet igényeivel, egyesek a vurstlik világához hasonlultak, mások csodák palotájává alakították a múzeumi kiállításokat. A nagy múzeumok természetesen maradtak múzeumok, olyan intézmények, amelyek gyűjtőkörüknek megfelelően történeti áttekintést adnak az emberiség, a föld, a világegyetem általuk őrzött értékeiről. Ebben a világban kellett a mi két múzeumunknak egyszerre megújulni, és még a szakma perifériájára kerülve is hűségesnek maradni a szakmatörténethez, és archiválni a holnapra már múlttá váló jelenkori teljesítményeket.

Az elmúlt tíz év történetének felidézésében segítenek az alapítvány 1990 óta évről évre megjelenő évkönyvei, őrzök azonban személyes élményeket is. Emlékszem, 1990 februárjában kaptam először fejleces levelet az alapítványtól. Meglepett, hogy jelvényükül a múlt századi postacímert, a szent koronával díszített villámos postakürtöt választották, laccímul pedig a Népköztársaság út régi nevét, az Andrássy utat adták meg. A parlament aztán nyár végén elfogadta a szent koronát államcímerül, és késő ősszel a Népköztársaság útját is visszakeresztelték Andrássy útra. Az alapítvány, azt hiszem, bízott abban, hogy érdemes elébe menni a változásoknak. Talán ezért rendezett már 1990-ben nyári tábort Sopronban az információs társadalomról, és biztosan a gyorsuló időt legyőző lendülete tette lehetővé, hogy 1991-ben megnyíljon a hollóközi kiállítóhely, 1992-ben a Telefónia Múzeum a budai várban. Ez utóbbi Magyarország első modern múzeumi közé tartozik, ahol a tárgyakhoz nemcsak szabad, de szükséges is hozzányúlni, s ahol minden információt három nyelven hallgathatnak a látogatók. A múzeum első kiállítása a 90-es évek elejének minden modern telematikai berendezését bemutatta a MATÁV első két esztendejének történetével.

1993-ban megalakult a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Soproni Gyűjteménye példaként arra, hogy igény volt a muzeális emlékek helyi megőrzésére. A Bélyegmúzeum gyűjtemény-gyarapítására Julian G. Clive – több nyugat-európai filatelistával együtt – egymillió forintos törzstőkével alapítványt hozott létre. A Postamúzeum összesen 300 m² területű raktárral gyarapodott a diósi rövidhullámú rádióállomás egyik épületében és a Paulay Ede utcai épületszárnyban.

1994-ben a múzeumi történések tele vannak tervekkel. Világkiállítási rendezvényként dolgozták ki a televízió-hírmondó és világ-postasétány terveit. Mindkettő a nagyvilágot hozta volna Budapestre, sajnálhatjuk, hogy tervek maradtak. Ebben az évben a három alapító vállalat 72 ezer munkatársát látta el az alapítvány állandó múzeumi belépővel a múzeumi kiállítóhelyek díjtalan látogatására. Azóta is évi 1500-2000 fő látogatja a kiállításokat ezekkel a kártyákkal.

Az alapítvány történetébe 1995 a diósi Rádió és Televíziómúzeum megnyitásával írta be nevét. A kiállítás anyagához – a MATÁV nem csekély anyagi áldozatvállalásával – a Hawaii Egyetem ajándékként júliusba érkezett meg dr. Békésy György Nobel-díjas akusztikus postamérnök tudományos hagyatéka. A Bélyegmúzeum értékes ajándékokkal gazdagodott, és minden idők évi legtöbb, 19 időszak kiállítást rendezett. Ebben az évben

nyílt meg a debreceni Delizsánsz Kiállítóterem is, amely az alapítványi létforma meggyökeresedését is illusztrálja. A kiállításban megismerhetjük Debrecen posta-, távközlés- és műsorszórás-történetét amellelt, hogy méltó emlékszoba mutatja be a nagy donátor, dr. Soó Rezső botanikus, akadémikus filatéliai hagyatékát. A diósi Rádió és Televízió-múzeum szabadtéri kiállítóhelyén emlékpark épült a műsorszórás jeles személyiségeinek megőrzésére. Amint az elmúlt 5 esztendő mutatja, az emlékoszlopokhoz minden évben elzarándokolnak főt hajtani, emlékezni nem csak a szakmabeliek, de középiskoláink diákjai is. A múzeum hanganyag-gyűjteménye ebben az évben 150 hangkazettával gyarapodott, amelyeket a „*Mi rádióink*” című pályázat óvodás és iskolás csoportjai készítettek. Ötvenhatvan év múltán ritka nyelvi, helytörténeti, közműveltségbeli dokumentumokká válnak.

1996 – a magyar millecentenárium éve – nagy lehetőségeket csillantott meg a Bélyegmúzeum előtt. Az Antenna Hungária díjtalan tervezési munkájával elkészült a koncepció az Erzsébet Távbeszélő Központ területének múzeumi hasznosítására. A tervek szerint a Bélyegmúzeum kiállítási területe duplájára nőtt, új gyűjteménytárak alakultak, melyek befogadták a két múzeum könyvtárát és levéltárát is. Ez a terv, ha megváltozott formában és kisebb területen is, 1999-ben a Magyar Posta Részvénytársaság beruházásában megvalósulni látszott. A KHVM meg nem indokolt döntésével 2000 februárjában lekerült a napirendről. (Jellemző az alapítvány kitarására, hogy minden órában szorgalmazza az újragondolást, hiszen tudja, hogy az Erzsébet-központ géptermének vagy kábelrendező-jének zárt, ablaktalan betonfalai közé gazdaságosan aligha telepíthető más, mint a szerény fényigényű és kevés temperálást kívánó bélyegkiállítás.) Az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékparkban 1996-ban megújult a postaház, új kiállításai között helyet kapott Puskás Tivadar Telefonhírmondója, ami rekonstruált szemléltető eszközként biztosítja a látogatók háromnyelvű hangos tárlatvezetését.

1997-ben a MATÁV Rt. beruházásában elkészült a Rákospalotai TPV-központ padlásterében az alapítvány első korszerű gyűjteménytára. Amint az 1997. évi évkönyv címlapfotója is tanúskodik róla, ide került az alapítvány tervtár és műszaki rajz gyűjteménye, valamint a távbeszélő-történeti tárgyak jelentős csoportja. Ebben az esztendőben jelent meg a Hírközlési Alap támogatásával készült első dupla CD-kiadvány, „*A magyar rádiózás története és a vevőkészülékek katalógusa*”. A Postamúzeum az Andrássy út 3. szám alatt 240 m²-t kitevő lakásbérleménnyel bővült, és ezzel jó munkakörülmények és kultúrált dokumentumtárak kialakítása vált lehetővé. Az esztendő jelentős összejövetelei, a *Múltidéző teadélutánok*, a távközlési jubileumokhoz kapcsolódó tudományos ülések, a diósi karácsonyi előadások és a bélyegmúzeumi MAFITT-ülések voltak.

1998-ban az alapítvány új kiállítóhellyel gazdagodott, októberben nyílt meg a Miskolci Postaigazgatóság padlásterében kialakított Postakürt Galéria. Az 1848-as szabadságharc másfélszáz éves évfordulójára emlékezve mindkét múzeumban szép emlékkiállítások nyíltak. Decemberben megjelent a MATÁV Rt. vezérigazgatójának régen várt, 138/1998. számú utasítása a távközlés-történeti muzeális emléktárgyak és dokumentumok megőrzéséről. Az alapítványnak sikerült elhelyezkedni azon a „*MATÁV-hálón*”, amely megteremtette az archiválás biztonságát. Ezzel a rendelkezéssel függ össze a MATÁV Múzeumtár-Teletárház létrehozásának álma, a Gyáli út 20-22. szám alatti MATÁV épület gyűjteményi raktárrá és bemutatóhelyé alakítása. Az 1998-as esztendő eredményeit A *magyar táviratozás története* című CD-re benyújtott pályázat sikere tetőzte be.

Az elmúlt esztendő sem volt eseménytelen. Májusban megnyílt a pécsi Telegaléria, amelynek anyaga helyi gyűjtésből származik, és olyan egyedi tárgyat is bemutat, mint például azt a porcelánszigetelőt, amelyet Zsolnay Vilmos szöveggel és aláírásával ellátva készített Baross Gábor miniszternek. 1999 a nagy tervekészítések időszaka is volt. Elkészültek a Bélyegmúzeum bővítésének új tanulmánytervei, a MATÁV Múzeumtár, a Postamúzeum kiállítóterének felújítási, a diósi új kocsiszín építésének, a Telefónia Múzeum felújításának és a balatonszemesi történeti postaállomás bővítésének tervei, ez utóbbi együtt a szolgálatuk közben életüket vesztett postások, szerelők, technikusok emlékhelyével.

A szakmai közvélemény a múzeumi rendezvényeken többször hangot ad annak a meggyőződésének, hogy az alapítvány a közösségi lelkeség gondozója. Magam is örömmel láttam ennek a tárgyiasult formáját 1993-ban (azóta már másoktól is utánczolt) a karácsonyi üdvözlőlapjukon. Előlapján a nagyszerű bélyegtervező, Vertel József rajzán fenyőágakkal fonódtak össze az alapítók és az alapítvány logói, jelvényei. Úgy gondolom, hogy a közvélemény elismerését az alapítványnál dolgozók kulturális teljesítménye vívta ki, az, hogy képesek voltak a nemzedékek, a múlt és a jelen között közvetíteni, lebontani a szellemi akadályokat, betemetni az árkokat. Amíg az öregedő embereknek az a feladata, hogy szépen, bölcsen és jellemesen megöregedjenek, addig a múzeumoknak ugyancsak szépen, bölcsen és jellemesen meg kell fiatalodni. Ennek a megfiatalodásnak jó jeleit látva elmondhatjuk, az alapítvány első évtizede sikeres volt. Kívánom, hogy ez az örökös megújulás a jövőben is kísérelje életüket, és mindazokét akik ma itt összegyűltek!

Az archiválási bizottság pécsi ülésének résztvevői

A Postai és Távközlési
Múzeumi Alapítvány
decenniuma
a magyar millennium évében

Magyar Posta

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Kuratóriuma, Kurucz István, Jakab Györgyné, Gáspárné Kovács Éva, Kovács Gergetyéné, Solymosi Jánosné, Krjesákné Farkas Piroska, Vichmann Béláné és a kiemelten közhasznú szervezet Felügyelő Bizottsága, Gardosné Petényi Erzsébet, Szabó Gyula, dr. Tormási György szívből remélik, hogy az alapítvány fennállásának tizedik, jubileumi esztendejében a tervezett rendezvényeken, májusban a diósdói Távközlési Majálison, a Telefónia Múzeum új kiállításának megnyitásán, augusztusban a millenniumi vándorkiállítás bemutatóján, októberben a Múzeum a múzeumban című postamúzeumi tárlaton, decemberben a 75 éves magyar rádiózást köszöntő unnepeken és az adventi évkönyvbemutatókon találkozni fognak kedves vendégeinkkel, akik minden eseményre meghívót kapnak.

1990. január

Gyűjteményi adatok (db)

Bélyegmúzeum	
Magyar bélyeg	9 334 779
Külföldi bélyeg	1 143 395
Üegyes gyűjtemény	887 595
Könyvtár	3 102
Postamúzeum	
Tárgyi gyűjtemény	3 426
Dokumentációs gyűjtemény	11 402
Adattár	15 524
Könyvtár	8 629

Kiállítóhelyek

Postamúzeum, Budapest
Bélyegmúzeum, Budapest
Postamúzeum, Balatonszemes
Postamúzeum, Nagyvácsány
Defezánsze Kiállítóterem, Debrecen
Múzeumposta, Ópusztaszer
Xantus János Múzeum, Győr

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány tize esztendői működésével bebizonyította, hogy jövője csak azoknak a szakmaknak van és lesz, amelyek hűségesen gondozzák gyökereiket, ismerik és becsülik múltjuk értékeit.

Dr. Pásztor János
a jubileumi esztendő rendezvényeinek
fővédnöke

2000. január

Gyűjteményi adatok (db)

Bélyegmúzeum	
Magyar bélyeg	9 962 761
Külföldi bélyeg	1 438 178
Üegyes gyűjtemény	1 162 028
Könyvtár	4 495
Postamúzeum	
Tárgyi gyűjtemény	11 575
Dokumentációs gyűjtemény	77 624
Adattár	47 074
Könyvtár	12 397

1990 óta létesült kiállítóhelyek

Postamúzeum, Hollókő (1990)
Telefónia Múzeum, Budapest (1991)
Rádió és Televíziómúzeum, Diósd (1995)
Postakurt Galéria, Miskolc (1998)
Telegaléria, Pécs (1999)

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány decenniumi eseményeinek meghívóborítója

Tölösi-terem: CD-ROM bemutató

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány tisztelettel meghívja és várja **2000. március 24-én**, pénteken 14 órakor a MATÁV-székház (1013 Budapest, Krisztina krt. 55.) Tölösi-termébe „**A magyar táviratozás története**” című új CD-ROM kiadvány bemutatójára, amelyen **Böleskei Imre** helyettes államtitkár a nemzeti hírközlés-politika és a történelmi múlt összefüggéseiről beszél. **Straub Elek** elnök-vezérigazgató a CD-ROM-ról, a szövegkommunikáció múltjáról, jelenéről és jövőjéről; **dr. Pásztory Tamás** vezérigazgató-helyettes a jubiláló alapítványról szól. A CD-ROM-ot **Révfalvi Iván**, a kiadvány főszerkesztője mutatja be. Házigazda: **Kurucz István**, a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány kuratóriumi elnöke.

A CD-ROM bemutató meghívója

„Ha választanom kellene, hogy repülőgépem legyen, mely mint valami tündéri alkalmazhatóság elröpít bárhova, ahova akarom, vagy telefonom, én habozás nélkül az utóbbi közlekedési eszközt választanám, mert az mindennél csodásabb csoda, a lelket és szellememet fuvarozza el abban a pillanatban, amikor óhajtom...”

Kosztolányi Dezső: Óda a telefonhoz

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány tisztelettel meghívja a Távközlési Világnapon, 2000. május 17-én, szerdán 9.30 órára a Telefónia Múzeumba (1014 Budapest, Úri u. 49.), ahol

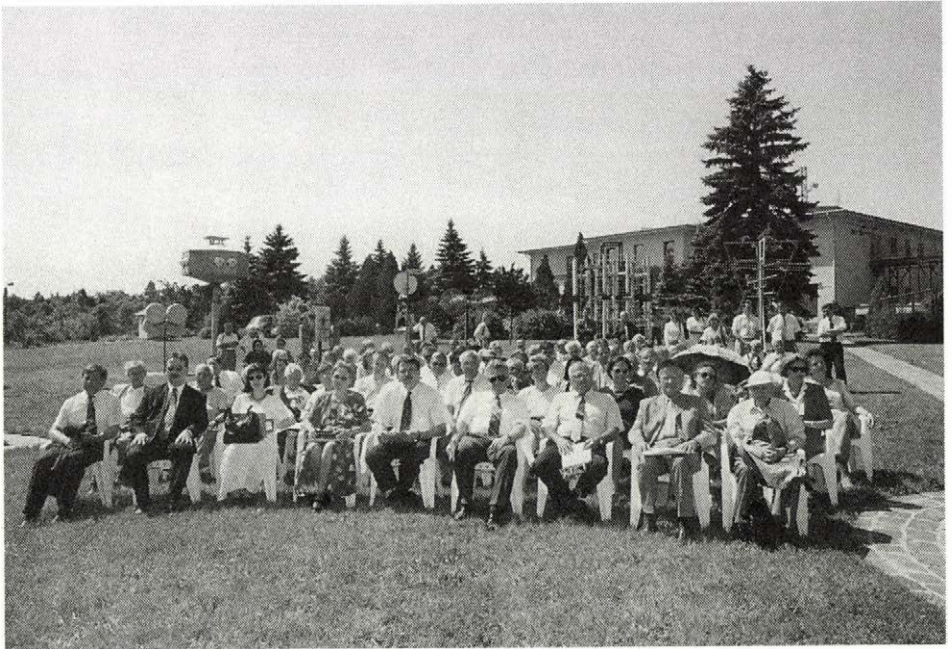
Dr. Pásztory Tamás

a Magyar Távközlési Részvénytársaság vezérigazgató-helyettese
„**A lármafától a világhálóig**” címmel új állandó kiállítást nyit meg.

A megnyitó után, 11 órakor autóbusz indul a Bécsi kapu térről a Puskás Tivodar Távközlési Technikumba a 100 éve született Magyar Endre szoboravatására.

Kérjük, részvételüket szíveskedjenek május 15-ig bejelenteni a 268-1046 telefonszámon!

A Telefónia Múzeum új kiállításának meghívója

Távközlési Majális

Meghívó a Távközlési Majálisra

A II. Távközlési Majálist 2000. május 17-én 14 órakor rendezzük a Rádió és Televíziómúzeum kertjében (2049 Diósd, Rádióállomás, Kőbányai út 11).

A majálist **Katona Kálmán** közlekedési, hírközlés és vízügyi miniszter nyitja meg.

Az emlékparkban születésük, haláluk évfordulója alkalmából megemlékezünk a távközlés jeles személyiségeiről. Dr. Bay Zoltánt **dr. Michelberger Pál**, dr. Magyar Endrét **dr. Lajtha György**, Tomcsányi Bélát **Heckenast Gábor**, Nemes Tihamért **dr. Székely-Doby Sándor** méltatja.

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány fennállásának 10. évfordulója alkalmából decenniumi ligetet ültetnek a Rádió és Televíziómúzeumot tárgyakkal és dokumentumokkal gazdagító intézmények képviselői: **Katona Kálmán** a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium, **Hajdú István** a Magyar Rádió Rt., **dr. Szabó László Zsolt** a Magyar Televízió Rt., **Frischmann Gábor** a Hírközlési Főfelügyelet, **Antalné Zákonyi Magdolna** a Hírközlési és Informatikai Tudományos Egyesület, **Kárpáti Rudolf** az Antenna Hungária Rt., **Sallai László** a Magyar Távközlési Rt., **Seres Zoltán** a Magyar Posta Rt., **dr. Horváth László** a Puskás Tivadar Távközlési Technikum, **Kurucz István** a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány képviselőjében.

A Rádió és Televíziómúzeum új épületét, a kocsiszínt **dr. Szabó László Zsolt**, a Magyar Televízió Rt. elnöke avatja fel.

Térzenéről a **Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola fűvös együttese**, a hangosításról és a kosaras uzsonna körülkínálásáról a **Puskás Tivadar Távközlési Technikum diákjai** gondoskodnak.

A kertben a **Magyar Rádió neves riporterei** a legendás első rádióstúdióban, a bútorszállító-kocsiban várják, hogy a majális résztvevőivel elbeszélgessenek a 75. évébe lépő magyar rádiózásról. Reméljük, a felvételeket értékes gondolatokkal gazdagítják!

Kérjük, szíveskedjenek részvételüket 2000. május 15-ig a 268-1046 telefonszámon bejelenteni!

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány
Kuratóriuma

Távközlési Majális

POSTAI ÉS TÁVKÖZLÉSI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY

Foundation of the Postal and Telecommunication Museum
Stiftung des Post- und Fernmelde Museums
Fondation de Musée des P. T. T. et de la Télécommunication
H-1372 Budapest, Pf.: 441. Telefon: (36-1) 268-1997, Fax: (36-1) 268-1958
E-mail: muzeum1@mail.mafav.hu

Meghívó

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány fennállásának 10. évfordulója egybeesik a magyar államiság millenniumi esztendejével. Mindkettőről szeretnénk megemlékezni 2000. augusztus 16-án, szerdán az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékparkban.

Pusztaszeri programunkat 10 és 18 óra között tervezzük, Budapestről 7,30 órakor indulnak autóbuszaink a Szent István-bazilikától. Ünnepségünk helyszíne a Rotunda IV. emeletén lévő Árpád-terem lesz. Megnézzük a Feszty-körképet, a promenádot, a Patay-kiállítást, Ebédünkről a Szeri Csárda gondoskodik a Szegedi tanya árnyas udvarán. Délután egyéves országjárásra indítjuk a Magyar Millenniumi Kormánybiztos Hivatala támogatásával készült „Magyar államiság 1000 éve a hírközlésben” című kiállításunkat, és átadjuk a Szegedi Postaigazgatóságnak. Muzeológusaink vezetésével 16 és 18 órák között sétát teszünk az emlékparkban, majd visszaindulunk Budapestre.

Ahhoz, hogy ezt a napot mindnyájunk örömeire rendezhessük meg, kérjük, hogy a csatolt jelentkezési lapokat legkésőbb július 25-ig szíveskedjenek visszaküldeni számunkra. A részletes programot augusztus 10-ig megküldjük a jelentkezési lapon megadott címre. Szívvel reméljük, hogy találkozunk augusztus 16-án!

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Kuratóriuma

P.S. *A meghívó két személyre szól, több kísérőt helyhiány miatt nem tudunk fogadni.*

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány jubileumi napjának programja
Ópusztaszer, 2000. augusztus 16. szerda

7,20	Gyülekezés a Szent István-bazilika előtt várakozó autóbuszoknál.
7,30	Utazás az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékparkba (151 km).
9,30	Érkezés és regisztráció a Rotundánál (Körccsarnok) lévő bejáratnál, ahol a Magyar Posta Részvénytársaság Szegedi Igazgatóságának igazgatóhelyettese, Tóth László és PR-menedzsere, dr. Lovászi József üdvözik az érkezőket.
9,50	Gyülekezés a Rotunda IV. emeleti Árpád-termében.
10,00	Jubileumi ünnepség Köszöntőt mond Nagy László , az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark Közhatalnok Társaság ügyvezető igazgatója. Ünnepi megemlékezést tart dr. Pásztor Tamás , a jubileumi esztendő rendezvényeinek fővédnöke, a MATÁV Rt. vezérigazgató-helyettese. A Honorarium Fidelitatis díjazottjait ismerteti Kurucz István , a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Kuratóriumának elnöke. Zárót mond: Kovács Gergelyné , az alapítvány ügyvezető igazgatója.
11,00	A Rotunda kiállításainak megtekintése Árpád fejedelem öt fiának neveit (Levente, Tarhos, Üllő, Jutas, Solt) viselő hadakban „hadnagyok” (idegenvezetők) vezetésével. A Levente és Tarhos hadak a Rotunda első emeletén megtekintik a promenádokat, a kis magyar panteont, majd a földszinten gyülekeznek a Feszty-körkép megtekintésére (11,30). Később a második emeleten Patay László festményeinek tárlatát, valamint Csete Ildikó textiljeiből és a Móra Ferenc Múzeum régészeti gyűjteményéből összeállított „...mert ezer esztendő előtted annyi, mint a tegnapnak ő elmúlása...” című kiállítást nézik meg. Az Üllő, Jutas és Solt hadak a második emeleti kiállítások látogatása után az első emeleti látnivalókkal folytatják sétájukat, és gyülekeznek a Feszty-körkép megtekintésére (12.00).
12,30	Találkozás a Rotunda bejárata előtt, közös séta az ebéd színhelyére. (Jó időben a szegedi tanya udvarán, esőben a Rotunda tó felőli teraszán, az „eresz alján” várnak a terített asztalok.)
12,45	Ebéd a Szeri Csárda konyhájából.
14,00	Séta a Tömörkényi községhez, a Postamúzeumhoz.
14,15	Gyülekezés, kávézás az udvaron.
14,30	A Magyar Millenniumi Kormánybiztos Hivatala támogatásával elkészült vándorkiállítás, A magyar államiság ezer éve a hírközlési emlékekben elindítása egyéves országjáró útjára. Ismerteti és átadja Solymosi Jánosné , a Bélyegmúzeum igazgatónöje. Átveszi, és útra bocsátja Szellné Tóth Ibolya , a Magyar Posta Részvénytársaság Szegedi Igazgatóságának igazgatónöje.
15,00	A Levente, Tarhos, Üllő, Jutas és Solt hadak hadnagyokkal (Tóth László, dr. Lovászi József, Angyal Erzsébet, Halász Alexandra, Kovács Gergelyné) meglátogatják a Szabadterti Néprajzi Múzeumot, a jurta-házakat és a vízügyi emlékeket.
17,00	A hadak találkozása az Árpád-élműnél, koszorúzás, fényképezés.
17,30	Beszállás az autóbuszokba és visszaindulás Budapestre.

POSTAI ÉS TÁVKÖZLÉSI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY

Foundation of the Postal and Telecommunication Museum
Stiftung des Post- und Fernmelde Museums
Fondation de Musée des P. T. T. et de la Télécommunication
H-1372 Budapest, Pf.: 441. Telefon: (36-1) 268-1997, Fax: (36-1) 268-1958
E-mail: muzeum1@mail.matav.hu

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány ügyvezető igazgatójának 6/2000. számú utasítása

a HONORARIUM FIDELITATIS (hűségtszeteletdíj) alapításáról

A tizedik esztendejét betöltött Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány eredményeihez jelentős mértékben járultak hozzá az alapítás óta folyamatosan itt dolgozó munkatársak. Megbecsülésük kifejezésére, kötődésük erősítésére alapítványunk kuratóriumának egyetértésével Honorarium Fidelitatis alapításáról rendelkezem.

A kedvezményezettek köre azon teljes munkaidőben foglalkoztatott alkalmazottakra terjed ki, akik az alapítványnál 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45, illetve 50 év szolgálati időt szereznek.

A Honorarium Fidelitatis mértékét a kiadás évében érvényes minimálbér összege szabja meg:

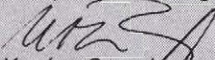
- 5 éves szolgálati idő esetén a minimálbér egyhavi,
- 10 éves szolgálati idő esetén a minimálbér kéthavi,
- 15 éves szolgálati idő esetén a minimálbér háromhavi,
- 20 éves szolgálati idő esetén a minimálbér négyhavi,
- 25 éves szolgálati idő esetén a minimálbér öt havi,
- 30 éves szolgálati idő esetén a minimálbér hat havi,
- 35 éves szolgálati idő esetén a minimálbér hét havi,
- 40 éves szolgálati idő esetén a minimálbér nyolc havi,
- 45 éves szolgálati idő esetén a minimálbér kilenc havi,
- 50 éves szolgálati idő esetén a minimálbér tíz havi

bruttó összegének megfelelő pénzösszeg illeti meg a kedvezményezett személyt. A díjak átadására a fenti szolgálati évek megszerzését követő évben kerül sor.

A díjakat az alapítvány ügyvezető igazgatója minden évben valamely állami ünnep tiszteletére rendezett alapítványi megemlékezésen adja át díszes oklevél kíséretében. A díjak átadására első ízben 2000. augusztus 16-án kerül sor.

A díjazással és a kedvezményezettek adataival kapcsolatos **nyilvántartást** az alapítvány gazdasági csoportja végzi. Vezetőjét felhatalmazom, hogy dolgozza ki a díjazással összefüggő közterhek rendezésének szabályait, és gondoskodjék a szabályok végrehajtásáról. A jelen utasítás a kiadás napján lép hatályba.

Budapest, 2000. augusztus 15.

Kovács Gergelyne
ügyvezető igazgató

Ópusztaszeri jubileumi ünnepség

A Postamúzeum és gyűjteményei

A Postamúzeum története az 1880-as évekre vezethető vissza. Az 1885. évi Országos Kiállítás alkalmából a Budapesti Táviróigazgatóság az előző években összegyűjtött muzeális anyagokat állította ki. Később ezt az anyagot tovább gyarapították a budapesti Főpostán egy szobában, amelynek ajtáján a Táviródamúzeum felirat ékeskedett. 1887-ben, a posta és a táviró egyesítésekor a 700 darabot számláló gyűjtemény kinőtte a szobát, amelyre a megnőtt létszám miatt az adminisztráció is szemet vetett. Folyamodvánnyal keresték meg Baross Gábor minisztert a Táviródamúzeum megszüntetése tárgyában. Az ügyet Heim Péter és Pfannschmidt Kálmán vizsgálta meg, és kettőjük javaslatára – megfelelő tájékozódás után – Baross Gábor elrendelte a Táviródamúzeum megszüntetését és egyidejűleg a Posta- és Táviródamúzeum felállítását.

Az 1896. évi ezredéves kiállítás postacsarnokának anyagát jórészt ez a gyűjtemény és az 1894. július 14-én a PTRT-ben megjelent felhívásra beszállított muzeális emlékek képezték. A bemutatócsarnokot úgy tervezték, hogy a kiállítás bezárása után az Postamúzeumként működjön. Hasonló céllal emelték a közlekedési csarnokot is, amely bővítve ugyan, de máig a Közlekedési Múzeum otthona. A postacsarnokot a kiállítási kormánybizottság a magas talajvíz miatt lebontásra ítélte. Az anyag egy része a Közlekedési Múzeum kiállításába került, más – nagyobbik – része az Országos Posta, Táviró Gazdászati Hivatal gondozásába. A múzeum felállításáról ebből az időből 1897. október 17-ei keltezéssel származik az első hivatalos irat. A kereskedelemügyi miniszter jóváhagyta a felterjesztést, amely a Postamúzeumban elhelyezésre érdemes tárgyak kimutatásáról szólt. Ebből az iratból tudjuk meg, hogy a Postamúzeum kezelője, akihez tárolás biztosítása és leltározás végett (546–579 tételek alatt) kerültek a tárgyak, Oberhäuszer Lajos postatanácsos volt.

1931. április 22-én *Postamúzeum létesítése* címmel rendelet jelent meg, amely felhívta a figyelmet a hírközlés-történeti muzeális emlékek gyűjtésére. Rendelkezett arról, hogy a Posta Központi Anyagraktára és a Posta Központi Járműtelepe köteles a forgalomból kivont anyagokból és készülékekből, valamint járműtípusokból muzeális célra egy-egy darabot megőrizni.

A rendelet címében a *létesítés* szó nem a múzeumra, hanem a gyűjtemények csoportjának felállítására vonatkozott. Ettől kezdve három gyarapodási naplóba vezették be az archiváliákat. A múzeum – munkaszobáival együtt – a Lágymányosi Távbeszélő Központ III. emeletének nyolc helyiségében talált otthonra. Ide szállították a magyar távbeszélő 50 éves fennállásának ünneplésére kiállított anyagot is a Postavezérgazgatóság épületéből. Igazgatója Csösz Anna volt, aki 1940-ben és 1941-ben újabb rendelkezések kiadását érte el, amelyek komoly gyűjteménygyarapodáshoz vezettek.

A háborús évek megkívánta biztonsági előírások kötelezővé tették a Postamúzeum anyagának szállítható ládába rendezését. A dokumentumok 35 ládában becsomagolva a Budapest 13. sz. postahivatal (Pauler u. 3.) melletti raktárhelyiségbe kerültek. A gyűjtemények leltározott darabszáma 2100 körül volt.

A háború után a Pauler utcai raktárban mindössze 15 ládát találtak meg, azok tartalmát is szétszórva. Egy részét a beszállásolt lovak ették fel takarmány hiányában. A lágymányosi anyag, ha feldúlva is, aránylag épen vészelte át a háborút. Dr. Szitányi-Árpássy Ferenc igazgató vezetésével korán megindult a múzeum újjászervezése. 1945-ben a háborús károk pótlásán fáradozva a Postai Rendeleték Tára 1945/24. számában felhívást intéztek a postaszervekhez a muzeális tárgyak bejelentésére. A bombatalálatot kapott, és romossá vált Közlekedési Múzeumból átvették a megmaradt postai tárgyakat, és az óbudai postaépület garázsában helyezték el. 1945-ben 238 darab új tárgyat vettek nyilvántartásba.

Az anyagok egyesítését az 1950-es években kezdték meg dr. Vajda Endre igazgatása idején. A Postamúzeum első állandó kiállítása 1955-ben 300 m² alapterületen nyílt meg a Postavezérgazgatóság épületében, ahol 1956-ban újabb károsodások érték a gyűjteményt.

A muzeális értékek védelmére 1968-ban miniszteri utasítás jelent meg. Végrehajtása azonban a postai és távközlési emlékek bejelentése és múzeumba szállítása vonatkozásában kevés eredménnyel járt, a múzeumok gyűjteménygyarapodása nem volt számottevő. Ekkor már nagy szükség volt a Postamúzeum elfoglalta vezérgazgatósági területekre.

A Postamúzeum 1972-ben költözött át jelenlegi helyére, az Andrassy út 3. szám alatti épület első emeleti helyiségeibe. Tárgyi gyűjteménye ekkor kb. 1700 darabot számlált, és 3 különböző helyen fekvő pinceraktárban őrizték Budapest területén.

1985-ben a Postamúzeum – a Posta Műszaki Dokumentációs és Tájékoztatási Központ megszűnésekor – a Magyar Posta Vállalat kulturális és oktatási intézményeit egyesítő Posta Oktatási és Kulturális Intézet szervezetébe került. Az intézet megindította a Postamúzeum újjászervezését, s megteremtette felzárkózásának lehetőségeit a nagy múltú szakmai múzeumok mellé. Ekkor a tárgyi gyűjtemény 1904, az okmánytár és a térkép-gyűjtemény összesen 2454, a könyvtár 5700 darabot számlált, egy budapesti és 3 vidéki kiállítóhelye (Balatonszemes, Nagyvázsöny, Debrecen) volt. (Más dokumentációs anyagnak nem volt tételes nyilvántartása.) Az újjászervezés jegyében a múzeum feladatát, tevékenységét, gyűjtőkörét az 1986-ban bevezetett, dr. Mészáros Vince által összeállított új ügyrend, valamint a gyűjtemények nyilvántartását és kezelését szabályozó útmutató határozta meg. Ma, 1999-ben a Postamúzeumban az alábbi gyűjteményeket gondozzuk.

I. Tárgyi gyűjtemény

1. Postatörténeti üzem- és ügyviteli emlékek
2. Postajárművek
3. Egyenruhák, textíliák
4. Érem, pecsét és bélyegző gyűjtemény
5. Társadalmi, szakoktatási és személyi emlékek
6. Távirástörténet
7. Távbeszélő-történet
8. Rádiótörténet
9. Televízió-történet
10. Egyéb műszaki létesítményi és ipari emlékek

II. Dokumentációs gyűjtemény

1. Okmány- és iratgyűjtemény
2. Műszaki rajz és dokumentáció gyűjtemény
3. Történeti térkép gyűjtemény
4. Kép- és ábrázolás-gyűjtemény (fénykép, festmény, képeslap, szobor)
5. Fotónegatívtár
6. Postaszolgálati és aprónyomtatvány gyűjtemény
7. Hangemlékek
8. Mozgó- és videofilmek
9. Tematikus gyűjtemények (fond, telefonkártya)

III. Adattár

IV. Könyvtár

A gyűjtemények jeles darabjaival a Postamúzeum alábbi kiállítóhelyein ismerkedhetnek meg a látogatók:

- Postamúzeum, 1060 Budapest, Andárssy út 3.
- Telefónia Múzeum, 1014 Budapest, Úri u. 49.
- Rádió és Televíziómúzeum, 2049 Diósd, Kőbányai út 11.
- Postamúzeum, 8636 Balatonszemes, Bajcsy-Zsinlinszky út 46.
- Postamúzeum, 8291 Nagyvázsony, Temető u. 3.
- Postamúzeum, 3176 Hollókő, Kossuth u. 80.
- Delizsánsz Kiállítóterem, 4046 Debrecen, Múzeum u. 3.
- Postamúzeum, 6767 Ópusztaszer, Szoborkert 68.
- Postakürt Galéria, 3546 Miskolc, Kazinczy F. u. 16.
- Telegaléria, 7601 Pécs, Rákóczi út 19.

Postai ügyviteli és üzemviteli emlékek gyűjteménye

A postatörténeti tárgyi gyűjtemények ma érvényben lévő gyűjteményi felosztása 1986-ban jött létre. Az azt megelőző időszakban a múzeum tárgyait három nagy csoportra osztva tartották nyilván. Az 1982. február 5-én megnyitott gyarapodási naplóban (melyet 1986 végéig vezettek) ugyanis a „*Megjegyzés*” rovatban ceruzával bejegyzett szám-betű kombinációk szerepelnek. A betűk – P, T és R – a tárgytípusokból következtetve postát, távirót-távbeszélőt, illetve rádiót jelentenek. A betűk előtt álló kétjegyű számok további tárgycsoportokra utalnak, mert pl. valamennyi bélyegzőnél, pecsétnyomónál a 05 előzi meg a P betűt, a többi postai tárgynál 04 olvasható. A betűk mögött álló négyjegyű számok annak a nyilvánértartásnak a folyamatosan emelkedő sorszámai, melyet nem ismerünk. Ez azért fájó hiány, mert ezeknek az 1982 és 1986 között gyarapodási naplóba fölvetett tárgyaknak a származási helyét nem ismerjük, ez a rovat rendre üresen maradt.

1982-ben „*a Művelődési Minisztérium Múzeumi Osztályának hozzájárulásával, az Országos Műszaki Múzeum közreműködésével a Postamúzeum bizottságilag elvégezte gyűjteményi anyagának újraeltározását*” – olvashatjuk a 289/82 ügyiratszámú jelentésben.¹ Valószínűleg ennek eredménye az újonnan megnyitott gyarapodási napló. A postai tárgyak elkülönített leltárkönyvét 1983. november 1-jén nyitotta meg Prágai György igazgató. 1983-84-ben ebbe a leltárkönyvbe került – a bélyegzők és pecsétnyomók kivételével – minden postai tárgy. 1984. január 2-án felfektették a postatörténeti duplum naplót, melyet a gyűjtemény öt részre osztása után (1986) is egységesen használunk. Az itt nyilvánított immár 444 db tárgy az öt gyűjtemény együttes mennyiségét növeli.

Tárgyaink eredetét kutatva tudomást szereztünk arról, hogy 1977 márciusában a Postamúzeumban „*vagyonmegállapítást*” végeztek. Még ugyanebben az évben a tárgyak 77. kezdetű leltári számot kaptak, ami még az 1979. évi leltárfelvételi íveken is szerepelt. Mindezt egy 1981. december 9-én kelt belső ellenőri jelentésből tudjuk: „*A szakleltárkönyvek 1977. X. 1. és 1978. XII. 31. között vannak vezetve... Az ezt megelőző időszak szakleltári könyvei nincsenek meg, valamint 1979, 1980 és 1981. évi bejegyzés nincs.*”² Maguk a leltári ívek vagy leltárkönyvek ma már nem lelhetőek föl a dokumentumok között. Az 1976-ban végzett leltáregyeztetésben csak két csoport (általános és postai) különül el.³

A gyűjteményt kezelő munkatárs ekkor Rietmüller János muzeológus volt. Az 1980-as években Szirmai Gábor nevével találkozunk, aki gyűjteménykezelői beosztása mellett tárgyrestaurátori minőségben is dolgozott. Az 1986. évi revíziós leltár elkészítése Rákóczi Margit nevéhez fűződik. Tőle vettem át a postatörténeti gyűjteményt (illetve ekkor már öt gyűjteményt) 1986 decemberében, és dolgoztam benne 1988 októberéig. Szülési

¹ MA (Múzeumi Adattár) 2/288.

² MA 2/100.

³ MA 2/97.

szabadságom idején Kiss János nyugdíjas szakértő kollega volt a gyűjtemények gondozója, s maradt is hűségesen 1996 végéig. 1997 januárja óta újra e sorok írója az öt postatoréneti tárgyi gyűjtemény kezelő muzeológusa.

A fenti előzmények ismertetése után az öt gyűjteményt az 1986. évi nyilvántartási rend felosztásának sorrendjében ismertetem.

A postai ügyviteli és üzemviteli emlékek gyűjteményébe tartoznak azok az eszközök, berendezési tárgyak, felszerelések, bútorok, melyek a közértelemben vett általános postai szolgálat tárgyi emlékei vagy segédeszközei. Ez a gyűjtemény képviseli a leggazdagabban a posta tárgyi kultúráját.

Az 1986-ban bevezetett új nyilvántartási rendszer besorolása szerint ez a gyűjtemény a T-10 jelölést kapta, az ide sorolt tárgyak leltározása az 1983-ban megnyitott leltárkönyvben folytatódott. Az 1983 és 1986 között beletárolt, de nem ebbe a gyűjteménybe tartozó tárgyakat – leltári számuk meghagyásával – a T-11 (jármű), T-12 (egyruha), T-14 (személyes emlékek) gyűjteményi jelekkel látták el. A gyűjtemény önálló nyilvántartása, élete és fejlődése 1987-től vette kezdetét. Gyarapodásának üteméről az alábbi táblázat ad tárgyilagos képet.

1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
114	77	36	88	95	54	31	53	36	41	60	52	32

A tárgyak legnagyobb része a postaszervektől hivatalos átadással kerül hozzánk, de ajánlásaik mellett időről időre mi is szervezünk gyűjtőutakat, amikor sorra járjuk a kiszemelt terület kis hivatalait, és közvetlenül a tárgyakat használó kollegáktól gyűjtjük be az elmúlt évtizedek tárgyi emlékeit. Amit még mindig használnak, felvesszük a helyszínen védett posta- és távközlés-történeti emlékek jegyzékébe remélve, ha majd végleg kikerül a használatból, értesítenek bennünket, és átkerülhet a múzeum tárgyi gyűjteményeinek egyikébe. A rendszer működéséről és az addig védetté nyilvánított tárgyakról részletesen Kiss János és Kovács Gergelyné cikke számol be.⁴

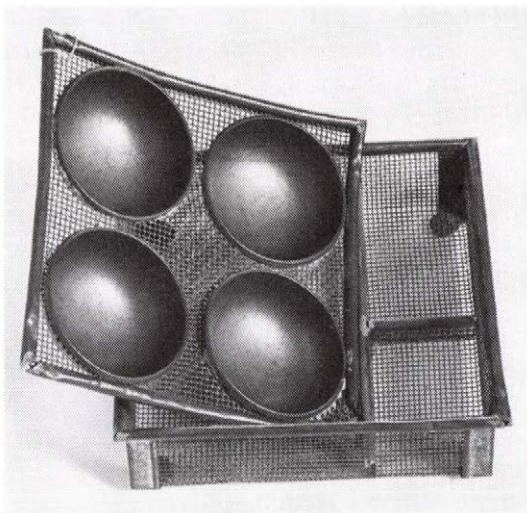
A gyűjteményt kisebb csoportokra, tárgytípusokra lehet osztani. Az általam most közölt fölosztás természetesen tovább finomítható, sőt a jövőre nézve minden valószínűség szerint bővülni fog.

A gyűjtemény legnagyobb részét a munkaeszköznek nevezhető – szorosan a postai hivatali, feldolgozó- vagy szállítótevékenység munkavégzéséhez kapcsolódó – tárgyak teszik ki, arányuk közel 27%. Jellegetes tárgyakként idesorolhatók a postakürtök, az értékörző-ládák, az aprópénztartók, a kézbesítőtáskák és a bélyegzőpárnák. Nagy számban vannak levél- és csomagmérlegek, a gyűjteménynek majdnem 5%-át teszik ki. A postai munkavégzés gépesített eszközeiből, az úgynevezett kiségekből, automatákból 115 darabot őrzünk, s ez a gyűjtemény egészét tekintve 12,77%.

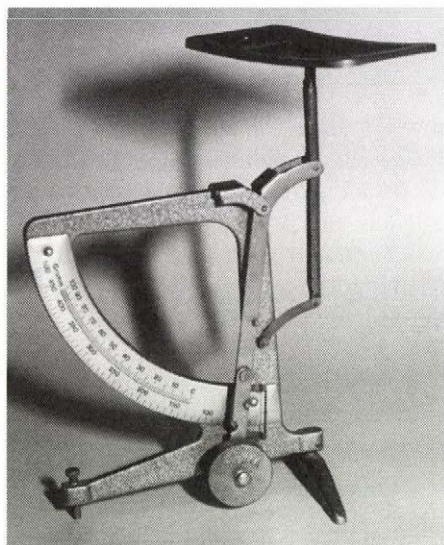
⁴ *Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Évkönyve 1994. Védett posta-, távközlés-, rádió- és televízió-történeti emlékek gyűjtése, postahivatalokban őrzött védett tárgyak törzskönyve.* Budapest, 1995. 76-85. p.

Postai kézbesítő sípja

Fém pénztartó

Levélmérleg

Képeslap-árusító szekrény

A második, nagyobb tárgycsoportot – az egész gyűjtemény 17,6%-át – a hivatali berendezések (bútorok, kályhák, lámpák) képezik. Legszebb és legértékesebb darabjai a múlt század végi postai szabvány szerint készült felvevőkorklát (salter) Szentendről, amely egészen 1991-ig volt használatban, és egy közepméretű hivatal teljes bútorcsaládja (íróasztalok, beosztószekrény, rovatolószekrény) Kisújszállásról. Különlegesség számba mennek a speciálisan postai használatra készült írópultok vagy mozgópostai forgószékek.

Címertábla

Beosztószekrény

Bár a hivatalok berendezéséhez tartoztak, mennyiségük miatt külön gondozom a címer-, illetve címtáblákat (92 db = 10,2 %) és a levélgyűjtőszekrényeket (55 db = 6,1%). Mindegyik tárgycsoport a valamennyi Magyarországon használatos típust tartalmazza, de néhány külföldi darabot is.

A munkavégzéshez szükséges, segédeszköznek tekinthető tárgyak csoportjában 58 db tárgyat (6,44%) tartunk számon, melyekhez hozzájön még a 29 db (3,22%) fegyver, és a 28 db (3,11%) íróeszközkészlet.

A gyűjtemény nyilvántartása napra kész, valamennyi beletárolt tárgyról fényképpel ellátott leírókarton áll rendelkezésre. Az 1986 és 1988 közötti időszakban a kartonok csak kézzel kitöltött „piszkozati” példányban készültek el. Az 1984 és 1990 közötti időszakból számos tárgyfotó hiányzik. Ezek pótlására nagyon sok időt kellene fordítani. 1997 áprilisában megkezdtem a gyűjtemény számítógépes nyilvántartását a DataEase múzeumi nyilvántartó programmal. Eddig 217 tárgy, az egyedileg leltározott állomány 24,1%-a került feldolgozásra.

A gyűjtemény őrzésére egy nagyméretű pinceraktár és egy igen kicsi helyiség – mindkettőben dexion-salgó polcrendszer – áll rendelkezésünkre az Andrássy úti épületben. Nem túlzás, ha azt állítom, hogy ez a raktár

Levélgyűjtőszekrény

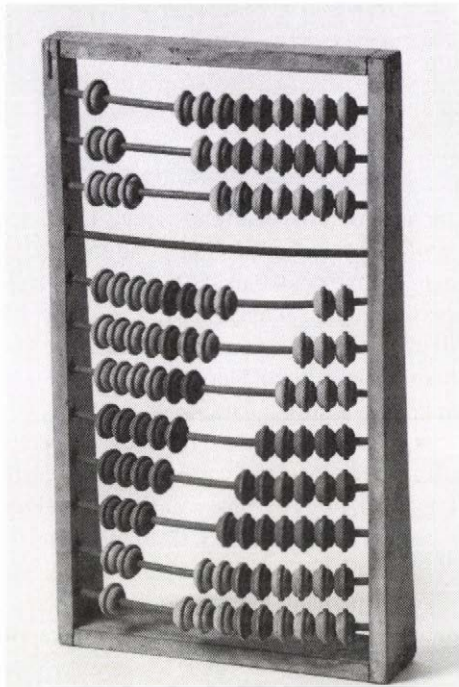

Tótó gyűjtőláda

csordultig van a gyűjtemény tárgyaival. A fegyvereket külön, zárható páncélszekrényben őrizzük. A túlszűfolttság mellett őrzési rendszerünknek hátránya, hogy alig lehet az egyes tárgytípusokat egymás mellett vagy egymás közelében tárolni, s ez rontja az áttekinthetőséget. A pincehelyiség klímája kifejezetten rossz, magas a páratartalom, ami a szabadon álló, portól sem védett tárgyak élettartamát jelentősen csökkenti. Bár egyelőre sem házon belül, sem más épületben még csak kilátás vagy remény sincs arra, hogy méretben, minőségben megfelelő raktárba költözhessenek tárgyaink. A jövő egyik legfontosabb feladata éppen az őrzési mód végleges és hosszú távú megoldása. Mellette fel kell számolnunk a lemaradást a gyűjtemény közzétételében és feldolgozásában. Ez a cikk is kiindulási pontot jelenthet ehhez.

Úri írőkészlet

Fagolyós számológép

Herendi porcelán tintatartó és tapper

Járműgyűjtemény

A postajárművek gyűjteménye bár darabszámra a legkisebb, mégis a legnagyobb helyigényű gyűjteményünk. Mind raktározás, mind bemutatás terén ez okozza a legnagyobb gondot a muzeológusnak, kiállítás-rendezőnek. A kékcsik kivételével az eredeti járművek bemutatóhelye egyben állandó raktározási helyük is (Budapest, Balatonszemes, Nagyvácszony, Ópusztaszer).

A gyűjtemény másik jellemzője, hogy igen lassú ütemben, évente 2-3 darabbal gyarapszik. Legkorábbi (lófogató) darabjai feltehetően nem sokkal a második világháború után kerültek a múzeum tulajdonába. Első (dátumnélküli) nyilvántartási kartonjukon a (kitöltetlenül maradt) „Vételár” és „Átvételi érték” rovatokban pengő-fillér megjelölés van a kartonra nyomtatva!¹ A származási hely rovatban „Postamúzeum saját anyaga” vagy „postaállomás” szöveg olvasható. Elhelyezésüknek először a „posta raktártelepét” jelölték meg, majd ez a géprással kitöltött adat kézzel át van húzva, és „Közlekedési Múzeumot” írtak helyébe. Ez a javítás már az 1950-es évek végén történhetett, mert a „Postamúzeum Budapest” köriratú, középen az 1956 után rendszeresített címerrel ellátott gumbélyegzővel van hitelesítve.

Az 1976-ban végrehajtott leltáregyeztetés 16 lófogató járművet, egy mozgópostakocsit és 4 járműmodellt sorol föl mint postamúzeumi tulajdont, de a következő megjegyzéssel: „Közlekedési Múzeumnál elhelyezve”.² Ez ellentmond annak, hogy a Közlekedési Múzeum 1979-ig sajátjaként tartotta nyilván az eredeti járműveket³, és hogy csak 1979-80-ban adta át őket (3 db kivételével) a Postamúzeumnak.⁴ Ez a látszólagos ellentmondás valószínűleg azzal magyarázható, hogy az 1958-ban megszüntetett Postaállomás által használt kocsikat a fiatal, 1955-ben (újra) létrehozott Postamúzeum nem tudta befogadni, tárolni vagy kiállításban elhelyezni. A Közlekedési Múzeum ugyanakkor éppen a háború után kezdte meg az eredeti fogatolt járművek intenzív és tervszerű gyűjtését, s így szívesen fogadta be a postakocsikat. Majd a kölcsönzés, a kihelyezés hosszú évekre elhúzódtott, ezért 1969-ben, új nyilvántartási rendszerük bevezetésekor és a géperő nélküli járműgyűjtemény felállításakor a sajátjukként vették nyilvántartásba.

A fent említett kartonokat összehasonlítva a meglévő tárgyakkal, 7 db hiány állapítható meg, vagyis rendelkezésre áll a karton (szükszavú tárgymegevezéssel), de hiányzik a tárgy. Tény az, hogy jelenleg a Közlekedési Múzeum 3 db postai fogatolt kocsit (egy csomagkézbesítőt, egy kis karioalkocsit és egy egyfogató kézbesítő taligát) őriz⁵, a mi

¹ Ez egyben közvetlen bizonyítéka annak, hogy a Postamúzeum már a háború előtt is létezett, hiszen *Postamúzeumi nyilvántartó lap* elnevezésű nyomtatvány csak ebben az esetben lehetett.

² MA (Múzeumi Adattár) 2/97.

³ Kópcsándi Ferenc: A géperő nélküli járműgyűjtemény. In Dr. Czére Béla (szerk.): *Közlekedési Múzeum Évkönyve II. 1972–1973*. Budapest, 1974. 78. p.

⁴ Kócsziáné dr. Szentpéteri Erzsébet: A géperő nélküli járműgyűjtemény újabb fejlődése (1973–1980). In Dr. Czére Béla (szerk.): *Közlekedési Múzeum Évkönyve V. 1979–80*. Budapest, 1981. 55. p.

⁵ Uo.

gyűjteményünkben pedig 11 db fogalt postajármű van. 1962-ben a balatonszemesi lóváltóállomás istállójának kiállítóhelyé alakításával nyílt mód ezeknek végleges elhelyezésére, múzeumi bemutatására.

Napjainkban a gyűjtemény vagy véletlen felbukkanással gyarapszik, mint például 1992-ben egy Jászkóhalma melletti tanya portáján álló kariolkocsival, amit a tulajdonos ajánlott vagy megtalálással, mint a pusztaszeri postahivatal gazzal benőtt udvarán 1997-ben megtalált laptikaronccsal, amit a Szegedi Postaigazgatóság területi felügyelője fedezett föl. A már fellelhetetlen járművekről terepmakettben megkomponált kicsinyített másolatokat készítettünk, mint pl. 1987-ben a nagyvázsonyi kastély előtt álló postabuszt vagy 1998-ban a köpcsenyi postaállomás és fogadó udvarán álló delizsánszt.

A gyűjtemény érdekes darabjait képezik a századfordulón használt kísérleti gépjárművek és az 1950-60-as évek motorkerékpárjai, melyek vásárlással 1992-ben, illetve 1999-ben magángyűjtőktől kerültek a múzeum tulajdonába. A közelmúlt gépkocsijait hivatalos átadással kapjuk meg a postaszervektől, mint pl. a lengyel mozgópostakocsit 1993-ban a Magyar Posta Vállalat Hírlap- és Postaszállítási Igazgatóságától vagy legutóbb a Robur mérőkocsit 1999-ben a Hírközlési Főfelügyelettől.

A gyűjteményből hiányzanak a levél- és hírlapkézbetűsítésnél használt kerékpárok bármely korszakból, a személyszállításra is használt postabusz az 1910-30-as évekből és az ún. autóposta, vagyis az 1950-60-as években közlekedett, belül postahivatalnak berendezett autóbusz.

A gyűjtemény 2000 januárjában 29 darabot számlál. Az alábbi katalógus a múzeumi számítógépes nyilvántartás adatait adja közre csoportosítva, a leltári szám mögött az őrzési (kiállítási) hely megjelölésével.

Lófogató járművek

1. Delizsánsz

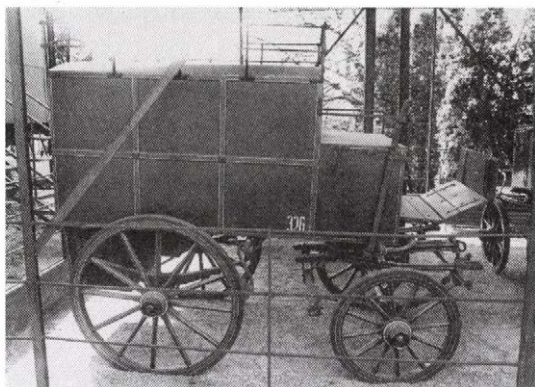
Forgószámolyos, úgynevezett C-rugókkal ellátott, fa kerékagyas, négykerékű lovas kocsi rekonstrukciója műbőrborítású bakuléssel, hátul csomagtartóval. A fa kocsiszekrény alja félköríves záródású, mindkét oldalon 1-1 ajtóval és 3-3 ablakkal, vörös textilborítású kocsülésekkel és két kocsilámpával. A kocsiszekrény színe eredetileg piros volt, az 1996. évi restauráláskor sárga-zöld színekre átfestették. Mérete: 430×200×220 cm. Tervezte Jordán Károly, készítette a Füzesgyarmati Járműjavító Ktsz. 1973-74-ben. Leltári száma: 84.181.0. Ópusztaszer.

2. Csomagkézbetűsítő kariolkocsi

326-os sorszámú, forgószámolyos, vastengelyes, laprugókkal ellátott kétlovas kocsi. A kocsiszekrény vaskeret lemezborítású tetején 30 cm magas párkánnyal. A bakulás alatt kulccsal zárható vasláda található, kétoldalt lámpatartó vasak, lábtartója deszkából készült. A szekrény hátul lefelé süllyesztett, lépcsővel és egy egyszárnyú ajtóval ellátott. Színe sötétzöld, a szekrényborító lemezek szegélye piros-fehér csíkozású. Mérete 276×217×227 cm, tengelytávolsága 160 cm, raktérfogata 2 m³. Készítője, készítési éve ismeretlen, de megfelel az 1899. évi szabványleírásnak. Leltári száma: 84.180.0. Balatonszemes.

3. Csomagkézbesítő kariolkocsi

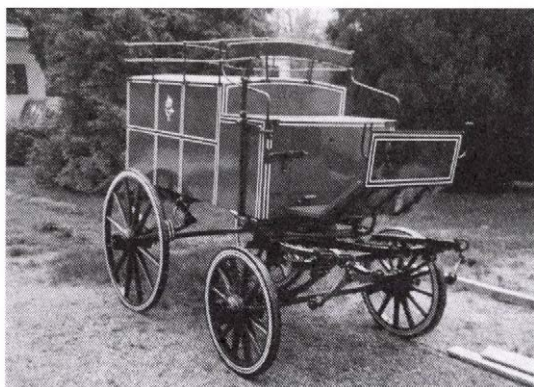
484-es sorszámú, forgózsámolyos, vastengelyes, laprugókkal ellátott kétlovas kocsi. A kocsiszekrény vaskeret lemezborítású tetején 30 cm magas párkánnyal. A bakülés alatt kulccsal zárható vasláda található, kétoldalt lámpatartó vasak, lábtartója fémlemez

2. Csomagkézbesítő kariolkocsi, 1899

5. Levélgyűjtő kocsi, 1899

7. Kis kariolkocsi, 1899

mezből készült. A szekrény hátul lefelé sülyesztett, lépcsővel és egy egy szárnyú ajtóval ellátott. Színe sötétzöld, a szekrényborító lemezek szegélye piros-fehér csíkozású. Oldalain öntötttréz koronás postakürtjelvény. Mérete 275×106×230 cm, tengelytávolsága 160 cm, raktérfogata 1,5 m³. Készítője, készítési éve ismeretlen, de megfelel az 1899. évi szabványleírásnak. Leltári száma: 84.182.0. Balatonszemes.

4. Csomagkézbesítő kariolkocsi

1141-es számú, forgózsámolyos, vastengelyes, laprugókkal ellátott, kétlovas csomagkézbesítő kocsi. A kocsiszekrény hajópadló borítású vaskeret tetején párkánnyal, hátoldala teljes egészében egy ajtó. A bakülés alatt pénztartály található vaslemezről, kétoldalt lámpatartók, lábtartója is vaslemezről készült. Színe sötétzöld piros-fehér csíkozású szegéllyel. Oldalain öntötttréz korona. Mérete 172×97 cm, önsúlya 545 kg. Készítője, készítési éve ismeretlen, de megfelel az 1899. évi szabványleírásnak. 1960-ig használta a járszákóhalmi postahivatal. Leltári száma: 94.1.0. Balatonszemes.

5. Levélgyűjtő kocsi

119-es számú, forgózsámolyos, vastengelyes, laprugókkal ellátott kétlovas kiskocsi. A kocsiszekrény vaskeret lemezborítású tetején 30 cm magas párkánnyal. A bakülés alatt kulccsal zárható vasláda található, kétoldalt lámpatartó vasak, lábtar-

tója fémlemezéből készült. A szekrény hátoldala jobbra nyíló ajtó. Színe sötétzöld, a szekrényborító lemezek szegélye piros-fehér csíkozású. Oldalain öntöttrez koronás postakürtjelvény van. Mérete 220×180, tengelytávolsága 145 cm. Készítője, készítése éve ismeretlen, de megfelel az 1899. évi szabványleírásnak. Leltári száma: 84.183.0. Balatonszemes.

6. Kis tárkocsi

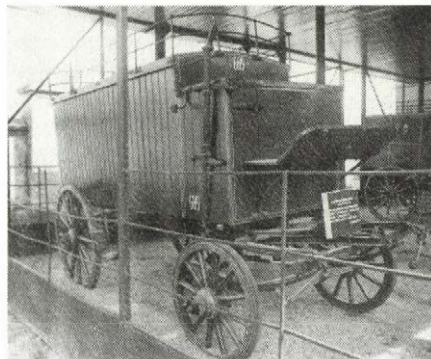
44-es számú, forgózsámolyos, vastengelyes, fa kerékagyas, laprugókkal ellátott kétlovas kocsi. A kocsiszekrény hajópadló borítású vaskeret tetején párkánnyal, hátoldalát teljes egészében egy ajtó képezi. A bakülés alatt pénztartály található vaslemezről, kétoldalt lámpatartók, lábtartója szintén vaslemezről készült. Színe sötétzöld piros-fehér csíkozású szegéllyel. Oldalain öntöttrez postakürt. Mérete 356×111×190 cm, önsúlya 750 kg, raksúlya 600 kg, raktérfogata 1,2 m³. Készítője, készítése éve ismeretlen, de megfelel az 1899. évi szabványleírásnak. 1950-ig használta a budapesti postaállomás. Leltári száma: 83.22.0. Nagyvázsony.

7. Kis kariolkocsi

206-os számú, forgózsámolyos, vastengelyes, laprugókkal ellátott kétlovas kocsi. A kocsiszekrény vaskeret lemezborítással, tetején párkánnyal. A bakülés alatt kulccsal zárható vasláda található, kétoldalt lámpatartó vasak, lábtartója deszkából készült vaslemezborítással. A szekrény hátoldala egyszárnyas ajtó. Színe sötétzöld, a szekrényborító lemezek szegélye piros-fehér csíkozású. Oldalain öntöttrez koronás postakürtjelvény van. Önsúlya 550, raksúlya 300 kg. Mérete 175 cm. Készítője, készítése éve ismeretlen, de megfelel az 1899. évi szabványleírásnak. Leltári száma: 91.1.0. Balatonszemes.

8. Nagy kariolkocsi

1041-es számú, kovácsoltvas erősítésekkel ellátott, faalváz, forgózsámolyos, laprugókkal ellátott, golyóscsapágyas, acélkerékagyas kézbesítő kocsi. A bakülés felett vasrudakon megtámasztott tető van, a hajtó és a lovak között homloklemez. A két kerék a szekrénybe kissé be van süllyesztve, a szellőzőnyílással ellátott kocsiszekrény hajópadlóval borított, tetején párkány, oldalán 3 vas lépcsőfok. Mérete 317×133×204 cm, önsúlya 800 kg, raksúlya 800 kg, raktérfogata 2,5 m³. Készítője, készítés éve ismeretlen. Leltári száma: 83.24.0. Nagyvázsony.

9. Nagy tárkocsi, 1899

9. Nagy tárkocsi

689-es számú, forgózsámolyos, vastengelyes, laprugókkal ellátott, kétlovas csomagkézbesítő kocsi. A kocsiszekrény hajópadló borítású vaskeret, hátoldalát teljes egészében egy ajtó képezi. A bakülés alatt pénztartály található vaslemezről, kétoldalt lámpatartók, lábtartója fadeszkából készült. Színe sötétzöld piros-fehér csíkozású szegéllyel. Oldalain öntöttrez korona. Mérete 365×230, tengelytávolsága 180 cm, raktérfogata 3,8 m³, önsúlya 1120 kg, raksúlya 800 kg. Készítője, ké-

szítési éve ismeretlen, de megfelel az 1899. évi szabványleírásnak. Leltári száma: 84.301.0. Balatonszemes.

10. Laptika

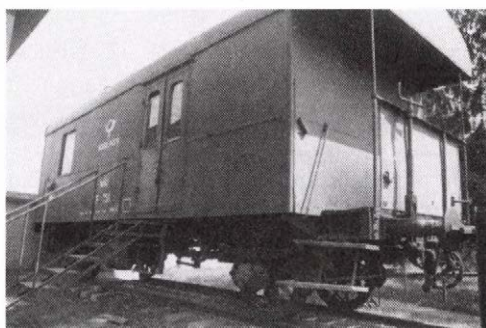
Kétkerekű, vasvázás egylovas kocsi fa kocsiszekerénnel és lábtartóval, egész ollós rugókkal, kenőcsös tengellyel, faágvas és egysoros küllőzetű kerekekkel. Eredeti vasvázon rekonstruált kocsiszekerénnel rendelkezik. Mérete 200×90×110 cm. Lelőhelye: Pusztaszér, Szunyi Mihály külterületi kézbesítő tanyája. Eredeti készítője ismeretlen, a rekonstrukciót Rokolya József csengelei bogárnarmester készítette 1997-ben. Leltári száma: 97.1.0. Ópusztaszer.

11. Kétkerekű kocsi

Vasvázás, deszkaborítású egylovas kocsi tömör gumikerekekkel, alumíniumlemezből készült lábtartóval és csomagteret záró ajtóval. Teljes felújításra szorul. Mérete: 200×100×120 cm. Lelőhelye Tatárszentgyörgy, Kiss István külterületi kézbesítő tanyája. Készítője és a készítés éve ismeretlen. Leltári száma: 97.2.0.

Vasúti mozgópostakocsik

1. Acélvázás, kéttengelyes, egyik végén nyitott fékállású, Knorr fékrendszerű kocsi abroncsos és egyszerű csillagrendszerű kerekekkel, ívelt vaslemez tetővel, lemezburkolatú kocsiszekerénnel, mindkét oldalon dupla, vasrácsos ajtóval. Belül kezelő- és raktárszakaszra oszlik. Előbbiben beosztószekrények, levélbedobó nyílás, bőr forgószek, útiláda és szénfűtésű kályha; utóbbiban körben polcok, WC-helyiség és öltözőszekrény található. Világítását egyenáramú dinamó biztosítja. Színe kívül sötétzöld, mindkét oldalon az ajtó mellett fehérrel festett postakürt található, alatta *Mozgó Posta* és *MÁV 756* felirat. Az egyik oldalon fehér irányítótábla látható *Siófok–Kaposvár* felirattal. Legnagyobb sebessége 100 km/h, tömege 14 600 kg. Mérete: 12×3×4 m. 1928-ban készítette a Schlick Gyár Budapesten. Leltári száma: 84.26.0. Balatonszemes.

1. Vasúti mozgópostakocsi, 1928

2. Négytengelyes, Knorr fékrendszerű mozgópostakocsi önálló (a mozdonytól független) olajtüzelésű, légfűtési berendezéssel ellátva. A kocsi külső fala kettős, közötté hang- és hőszigeteléssel. A villamos energiát 2 db, egyenként 4,5 kW teljesítményű generátor szolgáltatja. A kocsi belül kezelői (18,2 m²) és raktárszakaszra (34,4 m²) osztott közöttük toloajtóval. A kocsi egyik végében pihenőfülke, öltözőszekrény, mosdó és mellékhelyiség található. Színe sötétkék piros sávval az oldalán. Engedélyezett sebessége 120 km/h. Mérete: 24,5×2,88×4,23 m. Önsúlya 38, raksúlya 20 t. Készítette a wroclawi PAWAG gyár 1968-ban. Leltári száma: 93.1.0. Budapest, Magyar Vasúttörténeti Park.

Gépjárművek

1. Levélgyűjtő gépkocsi 1897-98

Texte et Moret (francia) alkatrészekből frikciós váltóval összeszerelt, benzinüzemű, négykerekű kísérleti jármű egyhengeres „*Soncen*” (francia) motorral. A sötétzöld levélszállító doboz kétfelé nyíló ajtóval van ellátva, oldalán öntöttrez koronás postakürtök és egy-egy gyertyás lámpa található koronadísztítéssel. Maximális sebessége 25 km/h. Mérete: 203×117×146 cm. Eredeti alkatrészekből 1958-ban összeszerelte Haris Lajos és Haris Ottó. Leltári száma: 92.2.0.

2. Postai közvetítő gépkocsi

Hora-féle faalvázra szerelt, elsőkerék-meghajtású, működésképtelen kísérleti jármű Dion-motorból Csonka János által továbbfejlesztett kéthengeres, léghűtéses, 5 lóerős, benzinüzemű motorral. A fa alváz piros, a vasrészek fekete színűek. Az első két keréken vasabroncs, a hátsókon tömörgumi rátét található. A szállításra használt fadoboz sötétzöld piros-fehér kerettel, oldalain öntöttrez koronás postakürtökkel, két gyertyás lámpával. Maximális sebessége 20 km/h. Mérete: 200×121×150 cm. Összeszerelte a Magyar Királyi Posta Járműtelepe 1900-ban. Leltári száma: 92.3.0.

3. Postai közvetítő gépkocsi

Texte et Moret (francia) alkatrészekből frikciós váltóval összeszerelt benzinüzemű, négykerekű, működésképtelen kísérleti jármű egyhengeres, 3 lóerős, Csonka-Dion motorral. A szélvédő plexiből készült, a vezetőülés fölül vászonponyva erősíthető. A fém alváz ezüst és fekete, a karosszéria zöld, a négy kerék (+1 hátul felszerelt pótkerék) piros színű szelepes gumikkal. A kocsiajtókon öntöttrez koronás postakürtök találhatók, két gyertyás lámpa. Maximális sebessége 30 km/h. Mérete: 245×102×168 cm. Összeszerelte a Magyar Királyi Posta Járműtelepe 1897-ben, és használta 1900-ig. Leltári száma: 92.4.0.

4. Erőgép

Faalvázra szerelt, 2,5 lóerős „*Deutz*” motoros, négy gumikerekű, önjáró és telepíthető erőgép, amelyet a járműtelep bognár- és kovácsműhelye gépeinek meghajtására használt 1895 és 1924 között. Maximális sebessége 6 km/h. Mérete: 197×120×147 cm. Eredeti alkatrészekből összeszerelte 1978-ban Haris Lajos és Haris Ottó. Leltári száma: 92.5.0.

5. Motorkerékpár

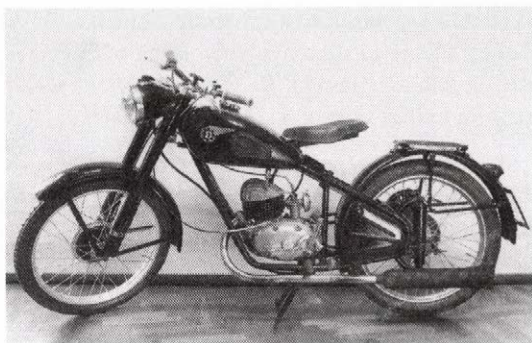
Danuvia-Csepel típusú, 125 cm³-es, egyszemélyes motorkerékpár kétütemű, egyhengeres, Schnürle rendszerű motorral. Maximális sebessége 75 km/h. Ülőmagassága 70 cm, önsúlya 75 kg. 1960-ban készült a Danuvia Szerszámgyépgyárban. Leltári száma: 99.3.0.

6. Motorkerékpár

Pannónia típusú, 250 cm³-es, négysebességű, kétszemélyes motorkerékpár kétütemű, egyhengeres, Schnürle rendszerű motorral. Maximális sebessége 110 km/h. Mérete: 210×68×98 cm. Súlya: 155 kg. Készült a Csepel Művekben 1963-ban. Leltári száma: 99.2.0.

7. Levélgyűjtő gépkocsi

IZS 1500/2715 típusú, Moszkvics 412-es típusból kialakított gépkocsi hátul nagy rakodótérrel (2,35 m³) és kétszárnyas ajtóval. Nagyméretű visszapillantó tükör van az ajtókra szerelve. Négyhengeres, 1478 cm³-es, 75 lóerős Ottó motor. A kocsi önsúlya 1155 kg, raksúlya 350 kg. Mérete: 455 cm. Készítette az Izsevszki Autógyár (Szovjetunió) 1977-ben. Leltári száma: 89.1.0. Balatonszemes.

5. Danuvia-Csepel motorkerékpár, 1960

8. Csomagszállító gépkocsi

Barkas B 1000 KA típusú, egyajtós, teljesen zárt teherautó háromhengeres motorral. A kocsi összsúlya 2240, önsúlya 1165, raksúlya 939 kg. Készült a Német Demokratikus Köztársaságban, 1982-ben, 1990-ben vonták ki a forgalomból. Leltári száma: 90.1.0. Balatonszemes.

6. Pannónia motorkerékpár, 1963

9. Csomagkézbesítő gépkocsi

Barkas B 1000 KA típusú gépkocsi. Színe sötétzöld, elöl és a két ajtón fehér *Posta* felirat és postakürt található. Raktérfogata 5,3 m³, önsúlya 1165 kg. Mérete: 452×190×191 cm. Készült a Német Demokratikus Köztársaságban, 1983-ban. Leltári száma: 95.5.0. Balatonszemes.

10. Tehergépkocsi

IFA gyártmányú, W50 L/NKP típusú, fedett és kulccsal zárható rakterű tehergépkocsi. Mérete: 6,56×2,5×3,05 m. Összsúlya 9700, raksúlya 4600 kg. Készítette a Német Demokratikus Köztársaságban az IFA gyár 1987-ben. Leltári száma: 95.3.0. Diósd.

11. Csomagszállító gépkocsi

Robur gyártmányú, LD 3001 FR-MK/3K típusú gépkocsi rakodótérbe beépített nagyméretű értékőrző-ládával. Színe sötétzöld. Mérete: 640×241×280 cm. Önsúlya: 5700 kg. Készült 1989-ben a Német Demokratikus Köztársaságban. Leltári száma: 95.2.0. Balatonszemes.

Modellek, makettek

1. Utazó kocsiszekér modellje

Könnyűszerkezetű parasztszekér, amelynek kocsikosara közvetlenül a tengelyen nyug-

szik. A vesszőből font kas hátrafelé emelkedik. Az elülső kerekek kisebbek a hátsóknál. Teljes hossza 2350, tengelytávolsága 620, magassága 780 mm. Korabeli leírások, met-szetek felhasználásával 1972-ben készítette a Képzőművészek Alkotó Közössége Buda-
pesten. Leltári száma: 83.23.0. (régi 40–77.44.1.) Balatonszemes.

2. Delizsánsz terepmakett

Keretezett plexialapon sárga-fekete színű, négylovas, 18. századi delizsánsz az őrbódés határsorompó előtt útirányjelző táblával, 8 viasz emberfigurával. Méretaránya 1:25. Ké-
szítette dr. Major István 1987-ben. Leltári száma: 87.122.0. Nagyvázsony.

3. Dioráma – Debrecen

A terepmakett hátsó oldala egy piszkossárga színű, cseréptető, tornácos hosszú épület
előtte zöld-sárga színű postakocsival, négy lóval, utasokkal, tetején csomagokkal. Balol-
dalt deszkakerítés tárt kapukkal. Összesen 20 műanyagfigura van textilruhában, közöttük
1848-49-es honvédek. Mérete: 207×126×57 cm. Készítette a Képző és Iparművészeti
Gimnázium 1954-ben. Leltári száma: (a T10-es gyűjteményben) 92.9.1-2.

4. Dioráma – Köpcsény

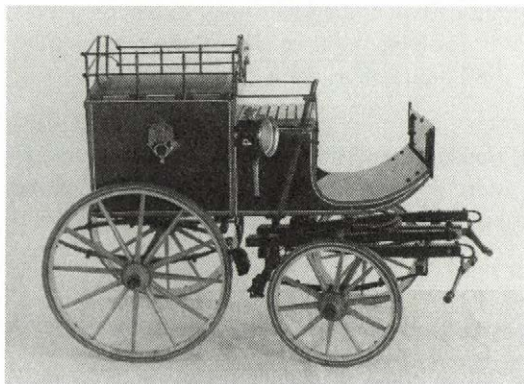
A terepmakett hátsó falán halványsárga, tornácos, egyemeletes, cseréptető épület talál-
ható, mellette jobbra zsindeletű istálló, balra cseréptető téglakerítés deszkakapuvál.
Az udvaron kőkút, mellette fa; az udvar bal sarkában zsindeletű szín. Az udvar köze-
pén kétlovas, fekete-sárga postakocsi és lovas futár. Összesen 13 műanyagfigura szere-
pel. Mérete: 150×96×200 cm. Készítette a FOKA Art Bt. 1998-ban. Leltári száma: 98.1.0.

5. Kariolkocsi makett

Kéttengelyes, forgózsámolyos, lóvontatású, csomagkézbesítésre és levélgyűjtésre hasz-
nált kocsimodell. Kerekei és az alváz fából, kocsiszekrénye lemezből készült eredeti szí-
nekre kifestve. Mérete: 562×480×285 mm. 1982-ben készítette Elekfy Péter Budapesten.
Leltári száma: 83.21.0.

6. Levélgyűjtő kariolkocsi makettje

Faalváz, forgózsámolyos, laprugókkal felszerelt, négykerekű lovas kocsi makettje. A
kocsiszekrény sötétzöldre festett fémlapra piros-fehér szegéllyel, hátul nyíló ajtóval, két

6. Levélgyűjtő kariolkocsi makettje, 1984

kocsilámpával, tetején párkánnyal. Méretaránya 1:10. Készítette a Mű-
szaki Anyag és Gépkereskedelmi Vál-
alat 1984-ben. Leltári száma:
84.201.0. Nagyvázsony.

7. Levélgyűjtő kariolkocsi modellje
Faalváz, forgózsámolyos, vasalt fa-
kerekű modell a bakülésen műbőr
párnával, hátul ajtóval nyíló kocsi-
szekrényvel. Festetlen nyers faszínű.
Méretaránya 1:10. Készítette Horváth
János 1987-ben. Leltári száma:
88.12.0.

8. Mozgópostakocsi modellje

Fatalapzatra erősített sín páron nyugvó, háromtengelyes, nyitott fékállású mozgópostakocsi modellje. A kocsiszekrény sötétzöld színű fémlemezéből készült ezüstlecezzel, az ablakok helyén ezüstlemezek. A kétszárnyas ajtó helyén mindkét oldalon fekete fémlap található gravírozott arany betűkkel. Az egyik oldalon „*Méltóságos Heim Péter miniszteri tanácsos úrnak, a Lipót rend lovagjának, a magyar mozgóposta megteremtőjének a magyar posta, illetőleg posta és távírda fejlesztése és felvirágoztatása körüli negyven éves fáradhatatlan működése emlékeül*”, a másikon „*Szeretete, tisztelete és ragaszkodása jeléül a pécsi m. k. posta és távírda igazgatóság és kerület személyzete*”. A kitartható ajtószárnyak belső oldalán sötétkék zománcba gravírozva az arany betűk és számok: „1855. január 20.”, „1895. január 20.”, „Temesvár 1855”, „Budapest 1895”. Méretaránya 1:10. Készült 1895-ben, készítője ismeretlen. Leltári száma: 84.4.0.

9. Levélgyűjtő tricikli makettje

Sötétzöld és fekete színű fémváz, háromkerekű, Csonka-féle benzínüzemű motorral, dudával, petróleumlámpával felszerelt jármű makettje. Az ülés mögött fém tartóállvány található a műbőr levélgyűjtő táská számára. Méretaránya 1:5. Készítője és a készítés éve ismeretlen. Leltári száma: 92.8.0.

10. Postabusz terepmakett

Keretezett plexialapon a nagyvázsonyi kastély téglakerítése és vaskapuja előtt sötétzöld postabusz látható az 1910-es évekből, valamint 23 viaszfigura. Méretaránya 1:33. Készítette dr. Major István 1987-ben. Leltári száma: 87.123.0. Nagyvázsony.

11. Postabusz terepmakett

Keretezett plexialapon faragott székely kapu előtt álló sötétzöld postabuszt ábrázol az 1910-es évekből, valamint 23 viaszfigurát. Méretaránya 1:33. Készítette dr. Major István 1987-ben. Leltári száma: 88.11.0.

12. Hírlapárus kocsi modellje

Háromkerekű vasváza szerelt, fölül két oldalra kinyitható árusító platóval 235×155 mm-es fémszekrény, kék színűre festve. Mérete: 52×22×35 cm. Készítője és a készítés éve ismeretlen. Leltári száma: 98.2.0. Miskolc.

Egyebek

1. Levélgyűjtő tricikli 1897-98

Kísérleti postai jármű: „Stoewer” német alváza szerelt, 1 hengeres, vízűtéses, Ganz-Csonka-féle motor Bánki-féle hengerfejjel és porlasztóval ellátva. Műbőr nyerges és váza szerelt szerszámot tartalmaz. A kormány elé fü-

1. Levélgyűjtő tricikli, 1980

les fonott kosár van szerelve a küldemények számára. Maximális sebessége 25-30 km/h. Mérete: 285×94×106 cm. Eredeti alkatrészekből 1980-ban összeszerelte Haris Lajos és Ottó. Leltári száma: 92.1.0.

2. Kézikocsi

Vasvázás, deszkaborítású kézikocsi négy tömör gumikerékkel. Mérete: 105×62×105 cm. Készítője, készítés éve ismeretlen. Leltári száma: 84.121.0.

3. Kézikocsi

Vasvázás, vaslemezből kerettel ellátott deszkaplatójú teherhordó kézikocsi gumiborítású fakerekekkel. Az első tengelyre vasrúd van erősítve. Mérete: 160×80×90 cm. Készítője és a készítés éve ismeretlen. Leltári száma: 97.3.0.

4. Pályaudvari peronkocsi, 1940

peremmel ellátott elektromos targonca. A mellső peremben két reflektor van, mögötte áll a kezelő, aki lábpedállal működteti a pályaudvari szállítójárművet. Színe sötétzöld, elöl és kétoldalt postakürt, mellette *Posta* felirat található, elöl ET 55 (a postai nyilvántartási szám), alatta „max. 15 km”. Mérete: 265×97×135 cm. Bulgáriában készült 1960-ban. Leltári száma: 92.6.0. Balatonszemes.

6. Vontatótargonca

ET 506.1 típusú, három gumikerékű, akkumulátorral működő vontatótargonca nagy kormánykerékkel, műbőr üléssel, elöl egy reflektorral. Színe sötétzöld, a reflektor alatt fémhártyával postai nyilvántartó száma szerepel: ET 110. Mérete: 1630×950×1260 mm. Önsúlya 860 kg. Bulgáriában készült 1978-ban. Leltári száma: 95.1.0. Balatonszemes.

7. Konténer

K 1615 típusú, csővázás, két-két kicsi kerékpáron forduló, mechanikusan is tolható és targoncához is kapcsolható postai csomagszállító konténer lenyitható oldallal és kormányrúddal. Színe sárga. Mérete: 135×70×170 cm. Készült 1975-ben, készítője ismeretlen. Leltári száma: 95.4. 0. Balatonszemes.

8. Hírlapkézbcsítő kocsi

Csővázás, négy – golyós csapágyas – kerekű kézikocsi tömör gumiborítással, az egyik

4. Pályaudvari peronkocsi

Vasvázás, deszkaborítású pályaudvari peronkocsi hátul két rögzített, elöl közepén egy irányítható gumikerékkel. Két rövidebb oldalán mellvéd található vasvázból, a két hosszabik oldalon vasrúd. Sötétzöld színű. Mérete: 200×100×120 cm. Készült az 1940-es években. Készítője ismeretlen. Leltári száma: 91.2.0.

5. Elektromos targonca

EP 018 típusú, négy gumikerékű, lapos rakodófelületű, egyik oldalán

hátsó keréken fékberendezéssel. A vázra hosszában két, keresztben egy műbortáska van felszerelve. Raksúlya 60, önsúlya 5,3 kg. Mérete: 1070×480×970 cm. Készült a Német Demokratikus Köztársaságban. Készítés éve ismeretlen. Leltári száma: 84.61.0.

9. Mérőkocsi

Robur márkájú, FUM-12 típusú, négykerék-meghajtású, benzinmotoros tehergépkocsiból kialakított mobil mérőkocsi. 100 KHz–1 GHz-ig terjedő tartományban AM és FM jelek, valamint URH FM és TV jelek mérésére alkalmas műszaki berendezésekkel, a kocsiszekrény tetején antennával és radarcsatlakozási helyekkel felszerelve. A kocsiszekrény alul széles sávban világoskék, felül fehér. Mérete: 300×200×240 cm. A Német Demokratikus Köztársaságban készült 1975-ben. Leltári száma: 98.3.0. Diósd.

10. Közvetítőkocsi

Berliet gyártmányú, GR 280 típusú, 6 hengeres, zárt kocsiszekrényű, gázolaj üzemanyagú tehergépkocsi. Benne SECAM rendszerű, mono hangtechnikájú helyszíni színes televíziós közvetítésre alkalmas műszaki berendezések találhatók. A fehér alapszínű kocsiszekrény két oldalán kék árnyalatú sávok vannak, *MTV Magyar Televízió Budapest* felirat és egy színskálagömb. Ez utóbbi a hátoldalon is. Összsúlya 17 870, önsúlya 17 730 kg. Mérete: 11×2,5×4 m. Franciaországban készült 1978-ban. Leltári száma: 99.1.0.

Bélyegző-, pecsétnyomó- és éremgyűjtemény

A Postamúzeum bélyegző- és pecsétnyomó-gyűjteményének jelenleg használt leltárkönyvét Prágai György igazgató 1983. november 1-jén nyitotta meg. A leltárba vétel – az első 84.1.0. leltári szám tanúsága szerint – csak 1984-ben kezdődött meg. Szirmai Gábor gyűjteménykezelő még abban az évben bejelentette az akkor meglévő 144 db bélyegzőt és pecsétnyomót. Sajnálatos módon azonban 1985-ig mind a leltárkönyvben, mind az annak alapjául szolgáló gyarapodási naplóban a *Származási hely* rovat üres maradt, így a gyűjtemény alapjának létrejötté ismeretlen.

A gyűjtemény nagymértékű gyarapodásnak az 1990-es évek végén indult, amikor a postaigazgatóságok zsákszámba küldték el a múzeumnak a dátumváltás miatt leselejtezett postahivatali keletbélyegzőiket. A gyűjtemény számokban kifejezhető fejlődését az alábbi táblázat érzékelteti.

Év	Éves gyarapodás	Leltározott darab
1984	144	144
1985	–	–
1986	1	145
1987	4	149
1988	54	203
1989	10	213
1990	4	217
1991	8	225
1992	14	239
1993	45	284
1994	23	307
1995	55	362
1996	60	422
1997	544	966
1998	144	1110
1999	44	1154
2000 (IV. 30-ig)	125	1279

A gyűjtemény gyarapodására az átadás a jellemző, hiszen az ide tartozó tárgyak zöme – bélyegző, pecsétnyomó – a postahivatalok és postaszervek belső munkájához kapcsolódik, magánember kezébe elméletileg nem kerülhet. Ilyen tárgyakkal kis postahivatalokban végzett gyűjtéseink során mindig gyarapodunk. Ebbe a gyűjteménybe soroljuk és tartjuk nyilván a távbeszélőérmeiket is. Legtöbbje, elsősorban a külföldiek, csere útján került hozzánk. Az 1996-ban megrendezett *Tantuszvariációk* című telefonkártya-kiállításunkat követően a gyűjtők telefonkártyáért kínálták föl cserébe a birtokukban lévő tantuszokat.

1998-ban az *1848-as levelek* című kiállításunkra készülve ke-

rült sor a csak dokumentációból és lenyomatból ismert, 1848-49-ben használatos magyar nyelvű bélyegzők és pecsétnyomók hiteles másolatainak elkészíttetésére. Természetesen a gyűjteménygyarapodásban a vásárlás is nagy szerepet játszik. Amíg bélyegzőt vagy pecsétnyomót igen ritka esetben vásárolunk, addig az érmék, plakettek, jelvények zöme ily módon kerül birtokunkba.

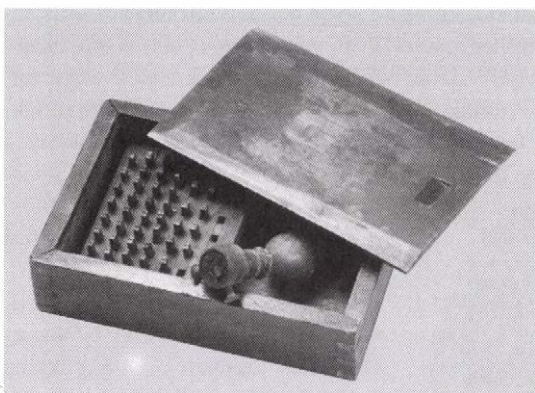
Bár a T-13 jelű gyűjtemény hivatalosan a bélyegző- és pecsétnyomó-gyűjtemény nevet viseli, a valóságban az érméket, emléklaketteket, kitüntetések, jelvényeket is magába foglalja. Az alábbi csoportosítást a tárgyak rendeltetése alapján állítottam föl, ez alól csak a gumibélyegzők csoportja kivétel. Az egyes csoportokat nagyságuk, százalékos arányuk sorrendjében ismertetem és jellemzem.

Forgatható kerékrendszerrel ellátott hely- és keletbélyegzők

Pecsétnyomó a kivésett kir. rövidítés nyomaival

Betétszámos keletbélyegző a hozzá tartozó betétszám-készlettel

A gyűjtemény 60,3%-át a helység nevét és a feladás dátumát feltüntető, forgatható kerékrendszerrel ellátott hely- és keletbélyegzők adják. Több példány acél bélyegzőfejében megtalálható az Első Magyar Bélyegzőgyár teljes neve (Klassohn A. Budapest felirattal kiegészítve) vagy EMB monogramja. Ez a gyártó készítette a Magyar Királyi Posta bélyegzőinek 90%-át. Rendkívül hosszú élettartamuk miatt sok esetben magukon viselik a rendszerváltás kézzel fogható, feltűnő jeleit: a felirattól kivésték a kir. (királyi)

szócskát, illetve a korona ábrázolását. Még a legutóbbi – a 2000. évi dátumváltás miatt 1997-98 során használatból kivont – bélyegzők között is volt nem egy ilyen, ami bizonyítja, hogy a bélyegző több mint 50 éven át kifogástalanul működött.

Ide tartoznak a csekély számú (0,45%), úgynevezett betétszámos keletbélyegzők, amelyekben az évet, hónapot és napot jelölő számokat cserélni kellett. A gyűjteményben fadobozokban a betétszám-készlet is megtalálható. Betétszámos keletbélyegzőket a postahivatalok 1867-től 1892-ig, a forgatható kerékrendszerű bélyegzők megjelenéséig használtak.

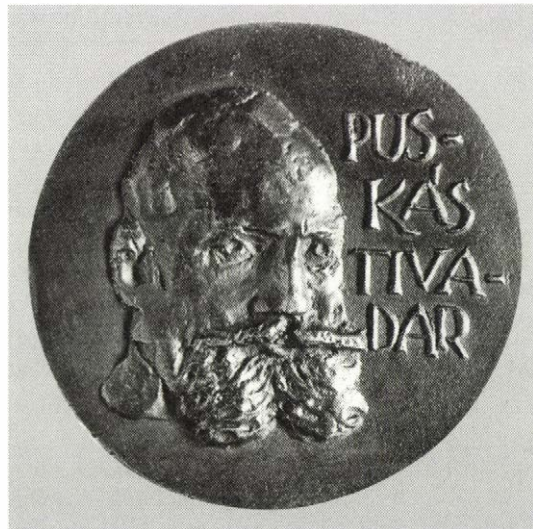
A másik legnagyobb tárgycsoport, a vésett pecsénymók a gyűjtemény 7,74%-át teszik ki, de postatörténetünknek jóval hosszabb korszakát ölelik át. A német feliratú, Habsburg-címert ábrázoló példányoktól kezdve a szocialista címerrel ellátott Közlekedés és Postaügyi Minisztériumi pecsénymóig igen széles skálán helyezkednek el. A korai példányok nyele legtöbbször a fejfelé egybeöntött, hegyes vagy sokszögű hasáb alakú.

Vésett pecsénymók

A gyűjtemény 5,33%-át a távbeszélőérmék képezik. A sok évtizeden át használt magyar forgalmi érme (tantusz) mellett különlegesebb magyar tantuszok, változatos szerelő- és ellenőrzőérmék találhatók. A tárgycsoport zömét – méretben, anyagban és megjelenésben rendkívül nagy változatosságot mutató – külföldi távbeszélőérmék jelentik meg.

A gumibélyegzők (5,03%) rendeltetésükre nézve lehetnek iratbélyegzők, lehetnek postahivatal, postaszerv (Postaállomás, Posta Dokumentációs Központ, Postaügyi Minisztérium), szakmai vagy társadalmi szervezet, egyesület (Postás Sportegyesület, Postás Szakszervezet, Postamúzeum) által használt bélyegzők, esetleg egyszerűen kezelési vagy irattározási célokat szolgáló bélyegzők is. Általánosságban igen kopottak, rossz állapotúak.

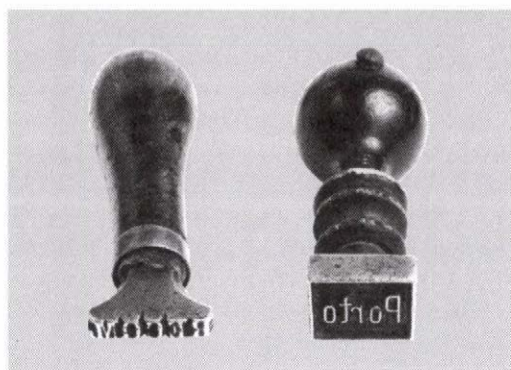
Puskás Tivadar-emlékérem

Az emlékérmek (3,13%), jelvények (3%) és emléklakettek (2,55%) jelentős része a hazai és nemzetközi hírközlés jelentős személyiségeihez (Puskás Tivadar, Gervay Mihály, Baross Gábor, Edison, Bell, Marconi); a kiemelkedő posta- és távközlés-történeti eseményekhez; szakmai és társadalmi egyesületekhez; gyárak, intézmények évfordulóihoz; kiállításokhoz, konferenciákhoz köthetők.

Jelentős mennyiségénél fogva külön csoportban tartom a gyűjtemény 3%-át kitevő Postás Sportegyesület érméit, amelyek gazdagon illusztrálják az egyesület 100 éves fennállásának minden korszakát.

Sportegyesületi érmék

Postakezelési bélyegzők

Előfutár-bélyegzők

A postakezelési bélyegzők (2,85%) valamely postai különszolgáltatás (ajánlás, sürgős) vagy belső kezelési eljárás (levélszekrényből, kifizettetett, Via Radio Wien) gyors és egységes jelölésére szolgálnak. A bélyegzőfej nagysága és alakja változatos attól függően, hogy a cél mit követelt meg.

A gyűjtemény 2,63%-át jelentő hivatali bélyegzők közé soroltam a postahivatalok, postaszervek, intézmények, igazgatóságok és a minisztérium levelezéseinél használt, csak a hivatal nevét feltüntető bélyegzőket.

Előfutár-bélyegzőnk mindössze 11 db (0,82%) van. Ezek mind egyedi, házilagos készítésű darabok, s csak a község nevét, vagyis a küldemény feladásának helyét tüntetik fel. Ezek a legkorábbi, 1750 és 1850 között használt bélyegzők, s ennél fogva egyben a gyűjtemény legértékesebb darabjai is.

A gyűjteményben mindössze 8 db (0,6%) kitüntetés található elsősorban a szocialista korszakból (Kiváló Dolgozó, Törzsgárda). A gyűjtemény fennmaradó 2,66%-át a fenti kategóriák egyikebe sem sorolható tárgyak teszik ki.

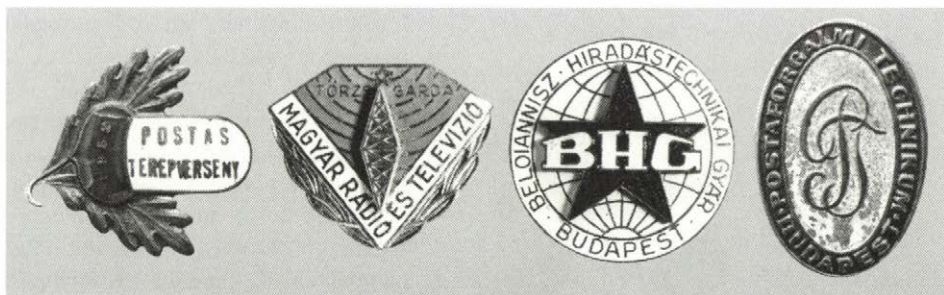
A legrégebb tárgyak tehát az előfutár-bélyegzők és az ugyancsak az 1850 körüli évekből származó pecsétnyomóink. A leltárkönyvben a 84.18.0. számú pecsétnyomó konkrétan 1753-as származásúnak van megjelölve, de ennek semmi bizonyítéka nincsen. Ezzel szemben a 84.34.0. leltári számú, magyar feliratú pecsétnyomó csakugyan 1848-ban készült, mely így nemcsak a legrégebbiek közé tartozik, hanem egyben a legbecsesebb gyűjteményi tárgyunk egyike is.

A már korábban említett érdekességek (bélyegzők kivésett betűkkel, illetve koronával, betétszám-készlet) mellett említésre méltók a zsebben hordható, tokos bélyegzők, a *Végrehajtottad a papírselejtezt?* feliratú, propaganda célt is ellátó gumi iratbélyegző vagy csak a János Kórház területén használható távbeszélőérme is.

A hagyományos nyilvántartási mód – gyarapodási napló, leltárkönyv, leírókarton – mellett elkezdődött a gyűjtemény számítógépes nyilvántartása is DataEase programmal. A hagyományos leltározás napra kész. Több ezer darab – a kerületi igazgatóságok által az ezredfordulón leselejtezett – bélyegző vár még zsákokban, dobozokban a bevételezésre és a földolgozásra.

Ennek a gyűjteménynek nincsen saját raktára, több helyiségben (postatörténeti tárgyak raktára, gyűjteménykezelői szoba, páncélszekrény), azokon belül pedig egészen különböző módon (karton-, illetve műanyagdobozban, fémszekrényben) őrizzük. A jelenlegi rendezetlen raktározási gondokat fölerősíti, és egyedi tároló kialakítását sürgeti a bevételezésre váró bélyegzők nagy tömege. A Postamúzeum gyűjteménygondozási, beruházási tervei között első helyen kell szerepeljen a bélyegző- és pecsétnyomó-gyűjtemény raktározási gondjainak hosszú távú megoldása.

Ez annál is inkább fontos, mert ennek a gyűjteménynek a tárgyai nem hiányoznak egyetlen kiállításból sem. Minden évben több alkalommal kell keresni, válogatni közöttük, ami nagyon nehézkes az áttekinthetetlen tárolás miatt. A múzeumi tárgykölcsönzéseknek is kitüntetett tárgyait képező bélyegzők vagy pecsétnyomók jellegzetességüknél fogva a postai tevékenységet pusztá jelenlétükkel is szimbolizálják.

Jelvények

Személyes, társadalmi és szakoktatási emlékek gyűjteménye

Azon tárgyak elkülönítésére, amelyek nem tartoznak közvetlenül a posta szakmai tevékenységéhez, 1986-ban létrehozták a személyes, társadalmi és szakoktatási emlékek gyűjteményét. Az akkor elfogadott ügyrend szerint gyűjtőkörébe tartoznak a posta tevékenységével kapcsolatos társadalmi események, szervezett megmozdulások tárgyi emlékei; az alkalmazottak társadalmi, tudományos, szociális, kulturális és sportszervezeteinek tárgyi emlékei: a postai dolgozók szociális körülményeire, életkörülményeire, munkaviszonyára vonatkozó tárgyi emlékek; a szakoktatás és továbbképzés eszközei, valamint a postai alkalmazottak személyes tárgyi emlékei. Gyűjteményi jele a T-14.

A fentiek tükrében nem csoda, ha ez a gyűjtemény valamennyi tárgyi gyűjtemény közül a legeklectikusabb, mondhatni a legváltozatosabb. Helyet kap benne a csipkekendő és az írógép éppúgy, mint az asztali lámpa vagy a vitorlás hajó modellje. Az 1986 előtti leltárba vett tárgyak közül néhányat átsoroltak ebbe a gyűjteménybe. Közülük is kiemelkedő az a 9 db dísz tárgy, melyet valaha a Budapest Postaállomás lófogatai nyertek különböző vásárokon, bemutatókon. Sajnos, nincs információnk arról, hogyan kerültek a múzeumba. Legkorábbi felsorolásukat egy 1976-ban felvett leltáregyeztetésen találjuk meg.¹ Az 1982-ben történt újraeléltározás után is külön kezelték és őrizték őket, mert az 1985. szeptember 10-én felvett jegyzőkönyv szerint a pánccélszekrényben őrzött tárgyak listáján szerepelnek.²

A gyűjteménybe sorolt tárgyak külön leltárkönyvbe vezetése csak 1990-ben kezdődött meg. Az azt megelőző időben leltározott tárgyak közül 31 darabot soroltak át ide. 1990-től kezdve a gyűjtemény gyarapodásának érdekesen hullámzó ütemét az alábbi táblázat szemlélteti.

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
2	30	3	16	30	3	17	5	37	2

A gyűjtemény jelenleg 195 darabot számlál. Számítógépes nyilvántartásba vétele megkezdődött. A tárgyak elkülönített őrzésére külön raktári helyiség nem áll rendelkezésre. Anyag, méret, súly és rendeltetés tekintetében oly különbözők, hogy katalógusukat mindenféle csoportosítás nélkül, a leltári számok emelkedő sorrendjében adom közre.

1. Analitikai mérleg

Fa szerkezetű, üveg oldalú szekrénykébe szerelt, kétkarú réz mérleg, tányérjai hiányoz-

¹ MA (Múzeumi Adattár) 2/97.

² MA 2/288.

nak. Mérete: 37×27×37 cm. Dr. Békésy György Nobel-díjas postamérnök készítette Zürichben, 1916-ban. Leltári száma: 84. 30. 0. Diósd.

2. Dombormű

Négyszög alakú domborított rézlap, ábrázolása az 1980. évi moszkvai olimpia kabalafigurája három ló húzta, kétkerekű trojkában. Horn Dezső postavezérigazgató ajándéka. Mérete: 55×30×4 cm. Készült 1980-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 84.115.0.

3. Emlékplakett

Kék műbőrrel bevont fadobozban téglalap alakú alumíniumlap a millenniumi emlékmű ábrázolásával. Felirata: *Gyorsleventék évadzáró motorkerékpáros versenye Budapest, 1942 és Gyorsleventék előre.* Mérete: 6,4×4,4 cm. Készült 1942-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 84.136.0.

4. Emlékplakett

Négyszögletes bronz emléklakett kétoldalt 1-1 puttóval, kezükben hosszú babérfüzér, ami keretezi a középső szöveges mezőt: *A M. kir. Posta mérnökei 25 éves jubileumuk emlékére és szeretett főnökiük, Kolossváry Endre, valamint úttörő munkatársai, Váter József, Balla Pál, Schaden Frigyes, Hollós József tiszteletére, 1887–1912.* Mérete: 90×56 mm. Lsz. 84.158.0.

5. Emlékplakett

Tölgyfaággal, nemzeti színű szalaggal (zománc) és a Helyközi Távbeszélő Igazgatóság jelvényével díszített fém emléklap. Gravírozott felirata: *Dravarits György elvtársnak a Budai Önkéntes Ezred harcaiban való részvételért.* Piros műselyem bélésű, piros kartondobozban. A dobozfedő fehér műselyem bélésére három fekete-fehér fénykép van fölragasztva. Dravarits György mechanikai műszerész hagyatéka. Mérete: 150×160×25 mm. Lsz. 84.208.0.

6. Fémtányér

Préselt, hólyagos peremű, ezüstözött fémtányér. Belső oldalán vésett felirat: *Földművelésügyi miniszter 1949 Tenyészállat kiállítás.* A Budapesti Postaállomás nyerte lovaival. Átmérője: 159 mm. Készült 1949-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 84.209.0.

7. Fémtányér

Préselt, hólyagos peremű, ezüstözött fémtányér. Belső oldalán vésett felirat: *Mezőgazdasági kiállítás 1948.* A Budapesti Postaállomás nyerte lovaival. Átmérője: 171 mm. Készült 1949-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 84.210.0.

8. Fémtányér

Préselt, tagolt peremű, ezüstözött talpas fémtányér. Belső oldalán vésett felirat: *Fogat díj Mezőgazdasági kiállítás 1948.* A Budapesti Postaállomás nyerte lófogatával. Átmérője: 159 mm. Készült 1949-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 84.210.0.

9. Serleg

Galvanizált bevonatú, préselt sárgarézlemezéből készített talpas kehely. Egyik oldalán rátett koronás címerdísz, másik oldalon gravírozott felirat: *Kolosvári Kolossváry Endre emléksérleg. Alapították a M. Kir. Posta mérnökei 1926.* Tartozéka egy bőrborítású, orna-

mentális díszű doboz. Pohárátmérő: 125 mm. Készítette Balcroch A. bécsi mester 1926-ban. Ltsz. 84.212.0.

10. Serleg

Ezüstözött talpas kehely. Gravírozott felirata: *Postás Szakszervezet Teke Vándordíja B. Csoport győztes 1948 Postaállomás*”. A szöveg felett kicsi zománc tábla postakürttel. Mérete: 24×11 cm. Készült 1948-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 84.213.0.

11. Serleg

Ezüstözött talpas serleg. Rátett, préselt lemezen a felirata: *62. Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár 1958. I. díj*. Valamint búzakalász és szalagdísz. Mérete: 19×9,6 cm. Készült 1958-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 84.214.0.

12. Cigaretattárca

Ezüstlemez borítású, felnyitható tetejű cigaretatartó fadobozka. Fedőlapján gravírozott felirat: *Fogatdíj Mezőgazdasági Kiállítás 1948*. Mérete: 13×9×3,5 cm. Készült 1948-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 84.215.0.

13. Serleg

Ezüstözött sárgarézből talpas kehely. Gravírozott felirata: *Postás Szakszervezet Teke Vándordíja A. Csoport Győztes 1948 Postaállomás*. Mérete: 27×14 cm. Készült 1948-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 84.216.0.

14. Serleg, 1896

14. Serleg

Talpas ezüstserleg. Növényi ornamentikával díszített, ráhelyezett lapon gravírozva az alábbi felirat: *Emlékiül Girscht Mihály úrnak, 50 éves szolgálati jubileuma alkalmából 1896. november 9. A Budapest nyugati pályaudvari Mozgópósta-főnökség tisztikara*. Mérete: 31,5×12,9 cm. Készült 1896-ban. Készítői: Benedek Gábor és testvére budapesti ékszerészek. Lsz. 84.217.0.

15. Emlékérem

Aranyozott bronz emlékérem nemzeti színű szalaggal. Egyik oldalán Szent István király portréja és a 969–1038 évszámok, másikon a magyar címer mögött fogaskerék, rajta Baross Gábor neve, köriratban pedig *Pro patria e libertate*. Dr. Békésy György hagyatéka. Átmérője: 11 cm. Készítője, készítési éve ismeretlen. Lsz. 84.218.0.

16. Öntőforma

Két kör alakú tömbvas, az egyik homorú, a másik domború formában egy négyszögletes emléklap mintája közepén szöveggel, kétoldalt 1-1 gyermekábrázolással. Mérete: 4,5×12, illetve 5×13 cm. A 84.158.0. leltári számon ismertetett emléklapok öntésére szolgált. Készült 1912-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 84.281.0.

17. Emléktábla

Márvány alapon öntött bronz babérággal körülvett Postás Sportegyesület érem. Alatta négyszögletes lapon gravírozott felirat: *Emlékül szeretett elnökünknek PSE Asztalitenisz Sz. O. Bp. 1948. IV. 9.* Mérete: 16×22×2 cm. Készítője ismeretlen. Lsz. 84.284.0.

18. Emlékplakett

Sötétkék műbőrborítású, kétfelé nyíló fedelű, kék bársonnyal bélelt dobozban kör alakú aranyozott plakett. Előoldalán domború gyermekfej, vele szemben három éneklő emberalak cintányérral és hanghullámok. A perem vésett körirata: *Achievement award the Deafnese Research Foundation.* A sima hátlap közepén vésett felirat: *Georg von Békésy. Ph. D. october 19. 1961.* Átmérője: 11 cm. Készült 1961-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 84.307.0.

19. Emlékplakett

Kék műbőrborítású, fehér selyemmel bélelt fadobozban egyik oldalán teljesen sima, négy- szögletes bronzlap. Domború vonalas ábrázolása a taliándörögdi űrtávközlési földi állomásnak. Felirata: *A rádiószolgálat 50. évfordulója, űrtávközlési földi állomás 1975.* Mérete: 12×66 cm. Készült 1975-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 84.308.0.

20. Pecsetgyűrű

Sima fejű, bordázott peremű, fémjellel ellátott arany pecsetgyűrű. Fejébe gravírozva a lakihegyi rádió-adótorony sematikus rajza és egy nagy 50-es szám. Átmérője: 21×18 mm. Tartozéka egy sötétbarna műanyag doboz vörös bársonypárnával. Átmérője: 26 mm. Lsz. 84.309.0.

21. Cigarettatárca

Ezüst cigarettatárca. Fedele első világháborús tábori postai levelezőlap mintájára van gravírozva feladó és címzett nevével, bélyegzőlenyomattal, koronás postakürt emblémával. Mérete: 11,5×8 cm. Készült 1918-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 84.310.0.

22. Emlékérem

A mexikói posta ezüst emlékérmé a postai kézbesítők és alkalmazottak napjának 50. évfordulójára, 1930–1980. 2 db. Átmérőjük: 38 mm. Készültek 1980-ban, készítőjük ismeretlen. Lsz. 84.312.1-2.

23. Kehely

Kettős kónikus testű ezüst kehely hosszú egyenes szárral, kör alakú talppal. A talpon fémjel és gravírozott felirat: *Raabe Gusztáv Adolf postatiszt tulajdona.* Mérete: 14×4,4 cm. Készült 1906-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 88.1.0.

24. Bonbonnière

Kettőskúpos testű, csiszolt peremű üvegtálka, sugaras karcolt vonalakkal trapéz alakú mezőkre osztva. Klema Teréz postamesternő hagyatéka. Mérete: 15,5×10,6×4 cm. Készítője és a készítés ideje ismeretlen. Lsz. 88.3.0.

25. Bögge

Egyenes aljú és oldalú, kissé kihajló peremű, festett virágmintás porcelánbögge. Klema Teréz postamesternő hagyatéka. Mérete: 9×11,7 cm. Készítője és a készítés ideje ismeretlen. Lsz. 88.4.0.

26. Teáscsészék

2 db fehér porcelán, enyhén kihajló peremű füles csésze festett arany szegéllyel és a hozzátartozó, vele egyező díszű aljakkal. Klema Teréz postamesternő hagyatéka. Mérete: 5,5×9,5 cm, illetve 15,2 cm. Készítője és a készítési ideje ismeretlen. Lsz. 88.5.1-2. és 88.6.1-2.

27. Tányérok

Két db sima, díszítetlen, hullámos peremű, fehér porcelán lapostányér alján kerámiajellel (Tielsch-Altwasser Germany). Klema Teréz postamesternő hagyatéka. Pohárátmérő: 24 cm. Készült Németországban, készítési éve ismeretlen. Lsz. 88.7-8.0.

28. Szalvéta

Rózsamintás, aszúrozott damasztzalvéta egyik sarkában hímzett KT monogrammal. Klema Teréz postamesternő hagyatéka. Mérete: 50×50 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 88.9.0.

29. Hamutartó

Vastag faalapra csavarozva CB 24-es távbeszélő-készülék csengőkolompja. Mellé fölragasztva zsinóros postakürt alakú alumíniumöntvény, ami a régi Zugló-távbeszélőközpont Amerikai úti kocsibejárójának kapujáról származik. Mérete: 19×4,5 cm. Készítette Ivánszky Béla posta műszaki főellenőr 1985-ben. Lsz. 88.17.0.

30. Műanyagtáblák

Plexiből készül, hátoldalukon arany színnel befújt, sematikus postasíppal díszített, év számmal ellátott táblák, amelyek a jugoszláv kollegákkal tartott baráti találkozókön kihe-lyezésre szolgáltak. Az egyikben Somkúti Vilmos neve belegravírozva. Méretük: 148, illetve 198×88 mm. Lsz. 89.9.1-2.

31. Ferenc József-rend középkeresztje

A Ferenc József-rend ezüst középkeresztje az osztrák koronával és háromszög alakban hajtott, piros-fehér csíkozású szalaggal. Tartozéka egy fehér selyembélésű, bordó bőrborítású kartondoboz fehér D. K. monogrammal. Lebár Hermina orsovai posta- és távírdakiadó hagyatéka. Mérete: 11×6 cm. Készítette az Etmis Cassetten Fabrik JG. Bergmann Bécsben, 1916-ban. Lsz. 90.1.0.

32. Emléktábla vitrinben

Zöld márványlapra szerelt ezüst emléktábla, a baloldalon allegorikus nőalak távírószimbólumokkal. Gravírozott felirata: *1891–1916 Kopasz József posta távírda főfelügyelőnek 25 év munkás, veritékes, ifjú álom, büszke és merész jelen és múlt összezeng a szívben, és a lélek a jövőbe néz. Központi Távírda Hivatal személyzete.* Mérete: 620×370 mm. Az emléktábla egy számára készített, bársonybélésű, felnyitható üvegtetejű fa vitrinasztalká-ban van elhelyezve. Készült 1916-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 90.2.0.

33. Emlékplakett

Négyszögletes bronz emléklakett a taliándörögdi földi úrtávközlési állomás rajzával és *A rádiószolgálat 50. évfordulója úrtávközlési földi állomás 1975* felirattal. Fehér műse-lyembélésű sötétkék kartondobozban. Tomcsányi István hagyatéka. Mérete: 12×6,7 cm. Lsz. 91.1.1.

34. Emlékplakett

Lekerekített sarkú, négyszögletes öntött bronz emlékplakett. Előoldalán égben úszó nőalak madarakkal, háttérben a napkorong. Hátoldalán *MR 1925–1975* felirat. A piros, erősen kopott műbőrborítású doboz bársony bélésére keskeny fémlap van szegelve, rajta gravírozott felirat: *Tomcsányi István*. Mérete: 112×94×10 mm. Lsz. 91.1.2.

35. Szocialista kitüntetés

A Munkaérdemrend bronz fokozata kitüntetés fehér posztóbélésű piros dobozban a hozzá mellékelt igazolvánnyal. Malkovics Katalin postakiadó hagyatéka. Mérete: 80×45 mm. Készült 1967-ben. Lsz. 91.2.1.

36. Kiváló dolgozó kitüntetés

Piros műkő ötágú csillagon a népköztársasági címer. Piros kartondobozban a hozzá mellékelt igazolvánnyal. Malkovics Katalin postakiadó hagyatéka. Mérete: 60×40 mm. Készült 1960-ban, illetve 1963-ban. Lsz. 91.2.2-3.

37. Kiváló dolgozó kitüntetés

Zománcherakású kitűző, ötágú vörös csillagon fehér köriratban: *A Posta kiváló dolgozója*, középen villámos postakürt. Malkovics Katalin postakiadó hagyatéka. Átmérője 25 mm. Készült 1966-ban. Lsz. 91.2.3.

38. Kiváló dolgozó kitüntetés

Zománcherakású kitűző, ötágú vörös csillagon fehér köriratban: *A Posta kiváló dolgozója*, középen villámos postakürt. Malkovics Katalin postakiadó hagyatéka. Átmérője 25 mm. Készült 1966-ban. Lsz. 91.2.4.

39. Jelvény

Vörös és zöld rekeszománc berakású *Szocialista brigád* jelvény. Malkovics Katalin postakiadó hagyatéka. Átmérője: 28 mm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 91.2.5.

40. Emlékérem

Bronz emlékérem a leningrádi Központi Popov Múzeum képével, illetve cirill betűs feliratóval. Átmérője: 58 mm. A Popov Múzeum ajándéka a Postamúzeum számára. Készült 1957-ben, Leningrádban. Lsz. 91.3.1.

41. Kitűző

Fogaskereket mintázó jelvényalap, középen kék mezőben az ország körvonala. Fekete körirata: *Central de Tabajadores de Cuba*, fölül pirossal *CTC* betűk. Átmérője: 25 mm. Készült Kubában, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 91.4.1.

42. Emlékérem

Három darab nagyméretű, szabálytalan kör alakú ezüstözött emlékérem a portugál Postamúzeum centenáriumának emlékére. Kürtöt fújó lovas futár domborművű képe alatt *Correio de Portugal* felirat. Átmérője: 75 mm. Készült Portugáliában, 1976 és 1978-ban. Lsz. 91.4.2.

43. Emlékérem

Postás Sportegyesület érme egyik oldalon a székházzal, másik oldalon az egyesület jelvé-

nyével és az 1899-es évszámmal. Átmérője: 30 mm. Készült 1934-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 91.4.3.

44. Bronzérme

Recézett peremű, rosszul vert bronzérme: egyik oldalán *Pro libertate* felirat és egy indákkal keretezett X, másik oldalán Magyarország koronás címere kétoldalt az 1705 évszámmal. Átmérője: 32 mm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 91.4.4.

45. Kitűző

Kicsi, négyzetes fejű kitűző Zágráb címerével, a jugoszláv posta emblémájával és alul *Zagreb 1529–1979* felirattal. Mérete: 40×16 mm. Készült 1979-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 91.4.5.

46. Fémlap

Ovális alakú, préselt fémötvözetlap a magyar koronával, alatta M. Kir. Posta felirattal, négy helyen a felerősítés céljából átlukasztva. Mérete: 61×48 mm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 91.4.6.

47. Emlékplakett

Kartonra feszített sötétkék bársonyon szív alakú rézlemez, körülötte bronz levelek. A rézlemez gravírozott felirata: *Márton János M. kir. Posta műszaki ellenőr. Szeretetünk jeléül 1934. Munkatársaitól.* Márton János posta műszaki ellenőr hagyatéka. Mérete: 34×27 cm. Készült 1934-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 91.5.0.

48. Pohárkészlet

6 db egyenes falú, arany szélű vizespohár az úttörőjelvény színes matricájával és *Csillebérc 25 éves* felirattal. Mészáros Zoltán úttörőposta vezető hagyatéka. Mérete: 10×5,5 cm. Készült 1973-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 91.6.1-6.

49. Kendő

Négyzetes, halványkék vászonkendő, közepére az úttörőjelvény, köré a *VII. Országos Úttörő Találkozó 1976* felirat van hímezve. Mészáros Zoltán úttörőposta vezető hagyatéka. Mérete: 28×27 cm. Készült 1973-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 91.7.0.

50. Emlékplakett

Bronz emléklakett sötétkék műbőrborítású dobozban. Közepén az úttörőjelvény. Domború körirata: *25, 1948–1973, MÁV Széchenyi-hegyi Úttörővasút.* Mészáros Zoltán úttörőposta vezető hagyatéka. Átmérője: 7 cm. Készült 1973-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 91.8.0.

51. Emlékplakett

Négyzetes bronz emléklakett piros műbőrborítású dobozban. Domború mintája az úttörőzászló, szalag és babérág, felirata: *Csillebérc 25 éves.* Sima hátoldalába gravírozva: *Mészáros Zoltán elvtársnak 1973.* Mészáros Zoltán úttörőposta vezető hagyatéka. Mérete: 12,5×10 cm. Készült 1973-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 91.9.0.

52. Kiváló úttörővezető kitüntetés

Bronz babérkoszorú övezte úttörőjelvény *Előre* felirattal, vörös alapon nemzeti színű

csíkozású, háromszög alakú szalaggal piros műbőrborítású dobozban. Mészáros Zoltán hagyatéka. Átmérője: 3 cm. Készült 1976-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 91.10.0.

53. Úttörővezető érdemérem

Kör alakú bronzérem az úttörőjelvénnel a közepén, háromszög alakú nemzeti színű szalaggal piros kartondobozban. Tartozéka egy igazolólap műbőrborítású kartonban az érdeméremről, annak tulajdonosáról. Mészáros Zoltán hagyatéka. Mérete: 12×7,5 cm. Készült 1976-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 91.11.0.

54. Emléklap

Téglalap alakú bronz emléklapon a KISZ zászló olajfa ággal. Felirata: *Csillebérc 25 éves*. Tartozéka egy vörös műbőrkötésű karton emléklap *Csillebérc, 1973* felirattal, Simon János táborvezető aláírásával. Mészáros Zoltán hagyatéka. Mérete: 8×5,5 cm. Készült 1973-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 91.12.0.

55. Emléktárgy

Világoszöld műbőr asztali alátét, benyomott, aranyozott postakürttel és *10. Országos Postás Konferencia, Szeged, 1979* felirattal. Mérete: 19,5×13 cm. Készült 1979-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 92.1.1-2.

56. Kehely

Ezüstözött sárgaréz talpas kehely. Gravírozott felirata: *Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár 1958. I. díj*. Mérete: 23,5×12 cm. Készült 1958-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 92.2.0.

57. Női retikül

Négyszögletes alakú, bőr fedeles táska aranyozott, préselt keleties mintával, rövid füllel. Mérete: 11×10×5 cm. Készítője és készítési ideje ismeretlen. Lsz. 93.1.0.

58. Képket

Kicsi, gömb alakú lábakon álló, kör alakú, sárgaréz asztali képtartó koszorú alakú díszítéssel, hímzett selyem belsőkerettel. Átmérője: 10 cm. Készítője és készítési ideje ismeretlen. Lsz. 93.2.0.

59. Legyező

Fa nyelű, keményített selyem- és csipkelegyező. H: 38, Á: 34 cm. Készítője és készítési ideje ismeretlen. Lsz. 93.3.0.

60. Fényképvágó

Négyszögletes, asztali fényképszélező fa alappal, esztergált réz vágóhengerrel, részben műanyag borítású hajtókkal. Mérete: 23×12 cm. Készítője és készítési ideje ismeretlen. Lsz. 93.4.0.

61. Szenes csille makett

Fa alapra állított, négykerekű, sárgaréz, szénnel teli csille makettje. Mérete: 12×6×11 cm. Készítője és készítési ideje ismeretlen. Lsz. 93.5.0.

62. Játék babák postai egyenruhában

Leány baba a távbeszélő-kezelő nők 1896-ban elrendelt egyenruhájában, valamint fiú

baba a 19. sz. végi postakalauzok egyenruhájában. A Puskás Tivadar és kora című vetélkedőre 1993-ban készítette Perge Orsolya és Varga Eszter, a Posta és Bankforgalmi Szakközépiskola diákjai. Mérete: 35 cm. Lsz. 93.6.1-2.

63. Játék babák postai egyenruhában, 1993

Ildikó, Puzsár Szilvia és Suták Andrea, a debreceni Bethlen Gábor Gimnázium és Szakközépiskola diákjai. Mérete: 35 cm. Lsz. 93.8.1-2.

65. Emlékplakett

Négyszögletes bronz emlékplakett bársonybélésű díszdobozban. Hátoldala sima, előoldalán domború 4 lovas postakocsi kürtöt fújó legénnyel és *Levélbélyeggyűjtők első hazai egyesülete 1884 tiszteletdíja* felirattal. Mérete: 12x8 cm. Készítette Madarassy 1949-ben. Lsz. 93.9.0.

66. Kitűzők

Az 1993. évi IATM konferenciára kiadott, mozdonyt, vasúti mozgópostakocsit, lovas postakocsit és a konferencia emblémáját ábrázoló kitűzők rövid tuskével. Méretük: 3 cm. Készültek 1993-ban, készítőjük ismeretlen. Lsz. 93.10.1-4.

67. Emlékplakett

Négyszögletes öntött bronz lap, hátoldala sima, előoldalán jobbra szivar alakú rádióadótorony hullámkörökkel, balra két emberalak tart egy televíziókészüléket képernyőjén VT TV betűkkel. Alul *Videoton Rádió – Televízió* felirat. Mérete: 8,5x6 cm. Készült 1968-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 94.1.0.

68. Nyomdai klisé

Bronzöntvény a régi postamúzeumi kiállítóhely alaprajzával. Mérete: 28,5x13,5 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 94.2.0.

69. Reklámplakett

Ovális alakú sárgaréz öntvény hollóábrázolással kétféle méretben. Mérete: 16, illetve 10 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 94.3.1-2.

63. Játék babák postai egyenruhában

Leány baba a távbeszélő-kezelő nők 1896-ban elrendelt egyenruhájában, valamint fiú baba a 19. sz. végi postakalauzok egyenruhájában. A Puskás Tivadar és kora című vetélkedőre 1993-ban készítette Csibi Erika, a ditrói Puskás Tivadar Líceum diákja. Mérete: 35 cm. Lsz. 93.7.1-2.

64. Játék babák postai egyenruhában

Leány baba a távbeszélő-kezelő nők 1896-ban elrendelt egyenruhájában, valamint fiú baba a 19. sz. végi távirdatisztek egyenruhájában. A Puskás Tivadar és kora című vetélkedőre 1993-ban készítette Batári Judit, Németh Éva, Papp

70. Nyomdai klisé

Négyszögletes acéllemezek stilizált postakürttel, alatta *Magyar Posta* felirattal, 7 féle méretben. Méreteik: 3,2–7 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 94.4.1-7.

71. Reklámplakett

Postakürt alakú, 10 mm vastag rézlemez. Mérete: 11 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 94.5.0.

72. Nyomdai klisé

Négyszögletes, 5 mm vastag rézlemez. Közepén postakürt egy villámmal, fölötté félkörívben *Magyar*, alatta *Posta* felirat. Mérete: 5×4,5 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 94.6.0.

73. Nyomdai klisé

Négyszög alakú sárgaréz lemezek postakürttel, alatta *Magyar Posta* felirattal. Mérete: 3,3×2,5 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 94.7.1-11.

74. Nyomdai klisé

Nagyjából négyszög alakú, részben formára szabott sárgaréz lemezek hollóábrázolással és *Magyar Posta* felirattal, hátoldalán 2 cm hosszú nyéllal. Mérete: 1,8 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 94.8.1-2.

75. Nyomdai klisé

Négyszög alakú acéllemez fölül kis postakürttel, *Sajtókonferencia a postánál, 1984. január 23.* felirattal. Mérete: 5×3,3 cm. Készült 1984-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 94.9.1-3.

76. Nyomdai klisé

Ovális alakú acéllemez fölül a Parlament stilizált ábrázolásával, közepén *Budapest '84* felirattal, alul postakürttel. Mérete: 11,5×6,5 cm. Készült 1984-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 94.10.0.

77. Nyomdai klisé

Nyolcszögletű acéllemez, kör alakú keretben közepén postakürt, alatta *Magyar Posta*, a köriratban *Pécsi Postaigazgatóság* felirat. Átmérője: 5,5 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 94.11.0.

78. Nyomdai klisé

Négyszög alakú, részben formára szabott acéllemezek hollóábrázolással és *Magyar Posta* felirattal. Méreteik: 2,5–6 cm. Készítjük, készítési idejük ismeretlen. Lsz. 94.12.1-5.

79. Nyomdai klisé

Lekerekített sarkú, négyszög alakú acéllemezek rádió-adótorony és hanghullámok ábrázolásával. Méreteik: 2–6 cm. Készítjük, készítési idejük ismeretlen. Lsz. 94.13.1-6.

80. Írószertartó

Egyedi készítésű, négyszögletes faalapra szerelt, hat lyukkal áttört töltényhüvely balra plexi papírtartóval, jobbra esztergált sárgaréz minarettoronnyal. Mérete: 19,5×10×24 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 95.1.0.

81. Memóriajáték

A holland postaigazgatóság által kiadott, bélyegképeket ábrázoló, színes kartonlapokból álló gyermekjáték reklámcsomagolásban. Mérete: 30×21 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 95.2.0.

82. Parfümös üveg

Parfümös üvegcsé selyembojttal díszített réz kupakkal. Mérete: 7×1 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 95.3.0.

83. Játék baba

Műanyag lánykababa piros ruhában szőke műszál hajjal. Mérete: 30 cm. Készítője ismeretlen, készült 1992-ben. Lsz. 96.1.0.

84. Hamutartó

Kagylóhéj alakú, préselt alpakka hamutartó. Mérete: 12 cm. Készítője, készítés ideje ismeretlen. Lsz. 96.2.3.

85. Telefonasztal

Négyszögletes, egyfiókos, sötétbarna, lakkozott fa asztalka. Mérete: 60×55×73 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 96.3.1.

86. Terítő

Kör alakú, közepén gobelinhímzéses, körülötte horgolt terítő. Átmérője: 24 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 96.3.2.

87. Pohár

Két darab, hosszú szárú talpas üvegpohár. Magassága: 12 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 96.3.3.

88. Írószertartó

Egyedi kivitelű, rézből készített asztali írószertartó. Mérete: 18×9,5×9,5 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 96.4.1.

89. Terítő

Kör alakú, fehér vászonerítő csipkeszegéllyel körbehorgolva. Átmérője: 18 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 96.4.2.

90. Terítő

Fehér, áttört díszű, karéjos szélű vászonerítő. Átmérője: 18,5 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 96.4.3.

91. Terítő

Négyszögletes, fehér horgolt terítő. Mérete: 27×25 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 96.4.4.

92. Porcelánfigura

Bal karján fonott kosarat, jobbáiban levélborítékot tartó fejkendős kislányfigura. Magassága: 11,5 cm. Készítette a Goebel (Hummel) Porcelángyár 1962-ben. Lsz. 96.5.0.

93. Írószertartó

Négyszögletes bakelitlapra csavarozva piros faalapú, két félhenger bakelit képtartó és egy süllyesztve beerősített négyszögletes üveg tintatartó. Elől teljes hosszban írószertartó árok. Mérete: 235×100 mm. Készítője, készítési éve ismeretlen. Lsz. 96.6.0.

94. Falikút

Csontszínű alapon színes növényi mintás fajansz falikút, ami a Saxlehner-lakosztály egyik konyhájában (ma postamúzeumi munkaszoba) volt. Mérete: 40×31×50 cm. Készült a pécsi Zsolnay Porcelángyárban, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 96.8.0.

95. Írógép

Mercedes Príma típusú, fekete színű fedeles, hordozható írógép. Pék Vidorné, az 1996 októberében 100. születésnapját ünneplő postamesternő személyes tulajdona volt. Mérete: 31×33×16,5 cm. Készítője, készítési éve ismeretlen. Lsz. 97.1.0.

96. Kancsó

Fehér, kék pöttyös füles porcelánkancsó. Magassága: 80 cm. Alföldi Porcelángyár, készítés ideje ismeretlen. Lsz. 97.2.0.

97. Hajómodell

A *Manual* nevű vitorlás hajó modellje. Kék-fehérrre festett műanyag testen alumínium árboc és kötélzet, fehér vászonvitorla, fa állvány található. Méretaránya 1:10. Készítette Kollár Krisztián 1996-ban. Lsz. 97.3.0.

98. Emlékalbum

Az *M. kir. postamesterek és kiadók milleniumi emlékalbuma* c. könyv egyedi, mélynyomott bőrkötésben tűzzománc díszítéssel és Sz. P. monogrammal. H: 32 cm. Készült 1896-ban, készítője ismeretlen. Lsz. 97.4.0.

99. Asztali óra

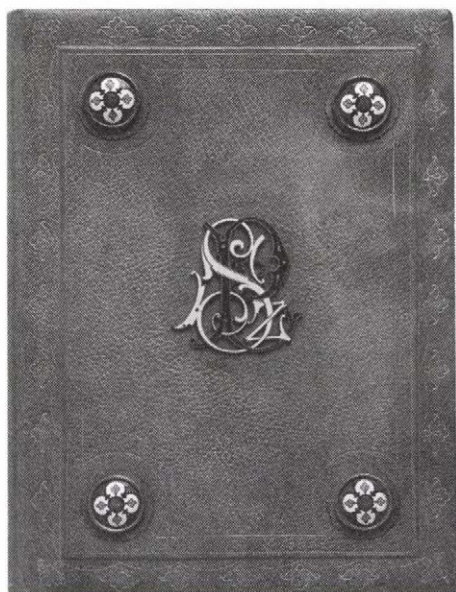
Réz lábakon álló, alabástromból készült, aranyozott rézveretekkel díszített testű, naptárral ellátott negyedütes szerkezetű óra. Mérete: 30×13×40 cm. Készítette Caspar Kaufman bécsi órasmester 1824-ben. Lsz. 97.5.0.

95. Írógép

97. Hajómodell, 1996

98. Emlékalbum, 1896

100. Szemüveg

Fémkeretes szemüveg. Készítője, készítési éve ismeretlen. Mérete: 11,5 cm. Lsz. 98.1.0.

101. Kályhatisztító

Hosszú nyelű vaskanál olajkályha tisztítósághoz. Hossza: 37 cm. Készítője és készítési ideje ismeretlen. Lsz. 98.2.0.

102. Csillár

Esztergált facsillár 8 gyertyaégővel, műkristály díszítéssel. Mérete: 150×80 cm. Lsz. 98.3.0.

103. Csillár

Malomkerék formájú bronz csillár 6×3 gyertyaégővel. Mérete: 150×90 cm. Lsz. 98.4.0.

104. Asztalterítő garnitúra

Azsúrozott szélű fehér damasztabrosz (400×204), 12 asztalkendő (70×70), 12 db szalvéta (40×40 cm). Borsos Károly postaműszaki tanácsos hagyatéka. Készítője, készítési éve ismeretlen. Lsz. 98.5.1-3.

105. Étkezőasztal garnitúra

Tölgyfa asztal, lábán áttört díszítéssel (Mérete: 160×92×77 cm), és 6 db faragott háttámlájú, gyékényfonatos ülőfelületű szék (Mérete: 45×90 cm). Borsos Károly hagyatéka. Készült 1941-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 98.6.1-2.

106. Könyvszekrény

Faragott, alul két ajtóval zárható tölgyfa könyvszekrény, fölül hárompolcos vitrin eltolható üveggel. Borsos Károly hagyatéka. Mérete: 125×50×177 cm. Lsz. 98.7.0.

107. Írószekreter

Tölgyfaszekrény faragott növényi mintával, írólappá lenyitható ajtóval. Borsos Károly hagyatéka. Mérete: 100×55×125 cm. Készült 1941-ben, készítője ismeretlen. Lsz. 99.1.0.

99. Asztali óra, 1824

108. Levélnéhezék

Négyszögletű alabástromtalapzaton fekvő bronz angyalfigura. Mérete: 12×7,7 cm. Készítője, készítési ideje ismeretlen. Lsz. 99.2.0.

Távbeszélő-történeti gyűjtemény

A Postamúzeum távbeszélő-történeti gyűjteményében, amelynek gyűjteményi jele a T-16, 1178 egyedi leltári és 734 duplum-számmal ellátott, összesen 1912 darab tárgyat tartunk nyilván. Ezek a tárgyak kiállításokban szerepelnek, vagy raktárakban vannak elhelyezve.

A gyűjtemény többféle módon gyarapodik. Alapítóink távközlési berendezéseket használó intézmények, amelyek hivatalos átadás keretében elhasználódott, leselejtezett, elavult berendezéseket juttatnak el hozzánk. Régiségkereskedő üzletekben található, ritkaságzámba menő készülékeket vásárlással szerzünk meg. A személyes tulajdonban levő távközlés-történeti berendezéseket volt postások, távközlési dolgozók általában nekünk ajánlják fel megvételre, illetve az esetek többségében a múzeumnak ajándékozzák.

A begyűjtött távközlési berendezések, készülékek, hálózatos és áramellátó tárgyak egy része a Postamúzeumban, a Telefónia Múzeumban, a vidéki kiállítóhelyeinken (Nagyvázsöny, Debrecen, Hollókő, Ópusztaszer, Miskolc, Pécs), illetve alapító részvénytársaságaink intézményeinek bemutatóhelyein láthatók. A gyűjtemény többi, egyben nagyobbik része a Budapest 5 és Csepel 1 postahivatal, a Rákospalota Távközlési Centrum és a MATAV Rt. Gyáli úti raktárhelyiségében kerültek elhelyezésre.

A távbeszélő-technikai berendezéseket a távbeszélő-készülékek, a kapcsolástechnikai, illetve az átvitel-technikai berendezések és a hálózat építőelemei képezik. A távbeszélő-készülékeket a következő csoportosításban gyűjtjük: készülékek építőelemei, LB és CB rendszerű, nyilvános, hordozható vizsgáló- és különleges készülékek.

A kapcsolástechnikai berendezéseket a manuális LB és CB, a rotary automata, a crossbar rendszerű automata, az elektronikus tároltprogram-vezérlésű központok, az alközpontok és társas berendezések, valamint a központok alkatrészei alkotják.

Az átvitel-technikai berendezések (erősítők) csoportjába a vivőáramú, a vivőfrekvenciás, az időosztásos és a PCM (impulzuskód-moduláció) berendezések tartoznak. Gyűjteményünkben néhány átvitel-technikai berendezéssel rendelkezünk, és ezek építőelemei is megtalálhatók.

A hálózatos gyűjteményt a föld feletti légvezetékes hálózat (vezetékek, szigetelők, légkábelek, oszlopok), a föld alatti kábeles hálózat (helyi, táv-, koaxiális és optikai kábelek, végelzárók) építőelemei, a biztosítékok (készülék- és központbiztosítók), a rendező, a műszerek és a szerszámok képezik. Az áramellátás berendezései a telepek, az akkumulátorok, a teleppótlók és a szükségáramforrások.

Legrégebbi tárgyaink közül a *Bell-féle őstelefon makett* és telefon pár, valamint a teljes, induktorról és csengővel ellátott készülék (6 darab) a Telefónia Múzeumban látható. A makettet (Leltári száma: 83.06.0.) a Standard Villamossági Rt. gyártotta. A „*Bell teljes*” készüléket a Teirich és Leopolder cég gyártotta Bécsben. A *Bell-féle telefon pár* mind nagyobb (83.07.0.), mind kisebb készülékének (84.104.0.) nyele sárgarézből készült cső, melynek vége hallgatóval van ellátva, másik vége talpas kiképzésű.

A távbeszélő-készülékek építőelemeiként az 1880-as években gyártott LB faliszerű

léceknél a *mikrofonok* a készülékek dobozára épültek, amelyekre a hangrezgések összpontosítása érdekében tölcserűt szereltek. Ilyenek voltak a Solid-Back-, a Berliner-, a Deckert és Homolka-féle mikrofonok. Az asztali készülékek kézibeszélőiben a Telefongyárban gyártott egy- és hatkamrás, majd az osztott-kamrás egységes (CB 24) és a Standard új típusú (LB 37, CB 35) dobozmikrofonokat használtak. Ezekből a mikrofontípusokból 13 darab található a gyűjteményünkben.

Az LB és CB fali készülékeknél *nyeles* vagy más néven *kanálhallgatót* (84.86.0.) alkalmaztak. A hallgató mágnesét az első időben bőrből készült burkolattal látták el, amely a későbbi fából készült burkolathoz hasonlóan a hallgató nyelét is alkotta. A távbeszélőgyűjteményben 23 db kanálhallgatót őrzünk.

A jó kezelhetőség érdekében a mikrofont és a hallgatót a *kézibeszélőbe* (84.83.0.) építeték. A kézibeszélők (az LB és CB 24-es kivételével) cserélhető fém- és bakelitházás hallgatóval, valamint dobozmikrofonnal voltak ellátva. A gyűjteményben 12 db CB 24 és régebbi típusú tölcserűs kézibeszélő, 20-20 db ezek utánzatai, 14 db CB 35 típusú bakelitből, 6 db CB 667 műanyagból, 3 db CB 555 bakelitből készült kézibeszélő található.

Olyan helyeken, ahol a beszélgetés ideje alatt a kézre munkavégzés (kapcsolás, vizsgálat) miatt szükség van, *fejhallgatót* (84.87.0.), *mellbeszélőt* (84.95.0.) és a *fejbeszélő* különböző típusait használták. Gyűjteményünk 8 db hallgatót (Ader-féle, Pony-Crown, gyűrű-mágneses), 5 db mellbeszélőt és 8 db fejbeszélőt tart nyilván.

A távbeszélő-technikában a hívás jelzésére optikai és akusztikus jelzőket használnak. Akusztikus jelzők az egyenáramú és váltakozó áramú csengők. Mindkét típus elektromágneses elven működő szerkezet. Gyűjteményünkben 15 db *egyenáramú csengő*, *zümmer* (84.77.0.) és 35 db *váltakozó áramú csengő és készülékcsengő* (84.122.0.) található.

Az *induktor* (84.110.0.) kézzel hajtott váltakozó áramú generátor, amely központba építve a hívott állomás csengőjének megszólaltatására szolgál, míg készülékbe építve a központ jelzőberendezésének (hívójelfogó) működtetését biztosítja. Induktorból 7 darabot őrzünk.

Csengető feszültség nemcsak induktorról állítható elő. Központoknál egyenáramú telegek által működtetett *vibrátorokkal* (84.219.0.), *csengető generátorral* (92.90.0.) és *csengető egységgel* (84.130.0.). Gyűjteményünkben csengető vibrátorból és csengető generátorból 2-2, csengető egységből 3 db található.

Az *automata átkapcsoló* (84.70.0.) egy rugócsoport kombinációja (érintkezők), amely arra szolgál, hogy a készülék áramkörét meghatározott rendszerben kapcsolja. LB I és LB 37 készülékhez 1-1 automata átkapcsolóval rendelkezünk.

A *hívómű* (84.67.0.) vagy számtárcsa a központ gépeit vezérli. A magyar készülékekben a Siemens, Standard, Ericsson, Svéd-féle CB 55 és CB 67, valamint a Mechanikai Művek (MM) által gyártott számtárcsákat használták. Gyűjteményünkben 12 db különböző típusú számtárcsa található.

Az *indukciós tekercs* (84.66.0.) a mikrofon- és a hallgatóáramkör elválasztására szolgál. Gyűjteményünkben 3 darab található.

A távbeszélő-készülékek között az elsők az LB falra szerelhető, fából készült, burával ellátott készülékek voltak. A berendezéseket a Teirich (84.01.0.), az Ericsson Villamossági Rt. (84.03.0.), Egger és Társa (84.324.0), Deckert és Homolka (84.327.0.), az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. Újpest (84.337.0) cégek gyártották és forgalmazták. Gyűjteményünk 18 db LB fali készüléket őriz.

Ferencz József telefonja

IV. Károly telefonja

Dr. báró Szalay Gábor telefonja

Különleges darabunk az a díszes kivitelű, LB rendszerű távbeszélő-készülék (83.04.0.), amelyet I. Ferenc József császár kapott a Magyar Királyi Posta ajándékként a Nagymező utcában létesített új távbeszélőközpont (1904) ünnepélyes átadásakor. A készülék fekete színű, aranyozott díszítésű, hátoldalán színes, zománcozott magyar nagycímerrel ellátott vasdobozba épített Ericsson gyártmány.

A legelső (1910) szabványosított asztali készülék az *LB mágnestalpas távbeszélő-készülék* (84.25.0.) volt. A készüléket az induktorra építették, aminek mágnesei egyben a készülék talpát is alkották. Gyűjteményünk 7 db LB mágnestalpas készüléket őriz, melyeket az Ericsson Magyar Villamossági Rt. gyártott.

Az *LB 24 típusú távbeszélő-készülék* (84.39.0.) 1924-ben a magyar posta legújabb szabványú készüléke volt. Alakja fekvő téglalap alakú fémdoboz, amelynek hátsó részén nikkelezett automata kar, alatta pedig két nikkelezett csengőhang található. A készülék korának kiemelkedően modern, formatervezett, asztalon és falra szerelve egyaránt használható általános telefonja volt. LB 24 asztali készülékből 6 darabot őrzünk.

Az LB rendszer következő, fejlettebb típusa az *LB 37 távbeszélő-készülék* (84.40.0.), melyből gyűjteményünkben 35 db Standard gyártmányt tartunk nyilván. A későbbiekben gyártott *LB U 55* (84.47.0.) és *LB Bolgár típusú távbeszélő-készülékeket* (92.75.0.) bakelitházba építették, és bakelit kézibeszélővel látták el. Előbbiből 11 (BHG), utóbbiból 6 darabot őrzünk.

Az első *CB rendszerű szabványos készülékek* kivitelezésükben (falra szerelhető fadóbozós) az LB készülékekhez hasonlítottak (némelyik azok átalakított példánya). Később asztali típusokat kezdtek gyártani. A fali készülékek háza fából, az asztali készülékeké fémből készült (CB I, II, III, IV és 24). A CB III és IV készülékek áramköreit (csengő, indukciós tekercs, kondenzátor) külön falra szerelhető fadóbozban helyezték el, amelyet jelentkező- vagy mellékszekrénynek neveznek. A CB 24 típusú készülék szinte azonos az LB 24-essel, csak

áramkörileg tér el. Ezek a készülékek kezdetben manuális központokhoz csatlakoztak, majd 1928-ban, az automatizálás megkezdése után egyes típusokat hívóművel szereltek fel (CB I, CB 24). Gyűjteményünkben 3 db CB I (84.05.0.) tárcsa nélkül az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. gyártmányaként, egy darab CB I (84.340.0) tárcsával a Telefongyár Rt.-től, 2 db CB II. (84.10.0.) az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt.-től, 4 db CB III (84.26.0.) a Telefongyár Rt.-től, 3 db CB IV (84.27.0.) a Telefongyár Rt.-től, 23 db CB 24 (84.7.0.) tárcsával, egy darab tárcsa nélkül (D.442.), továbbá egy-egy darab CB III (84.69.0.) és CB IV (84.201.0.) jelentkező-szekrény található.

A IV. Károly telefonjaként emlegetett CB rendszerű, öntött sárgaréz házzal készült telefonkészülék (83.03.0.) gyűjteményünk egyik legbecsebb darabja. Az Egyesült Izzólámpa Villamossági Rt. gyártotta. A készülék előoldalán domborított magyar korona, alatta IV. Károly monogramja és az 1918-as évszám található, az alsó részen lévő domborított díszítés közepén kettős kereszt látható. Nem tudjuk, hogy IV. Károly a gyűjteményünkben található díszes távbeszélőkészüléket milyen alkalomra és kitől kapta.

A fejlesztések újabb típusok létrehozását eredményezték, ezek voltak a CB 35, CB 47 és CB 555 távbeszélő-készülékek, amelyek 1996-ig működtek. Gyűjteményünkben 36 db CB 35 (84.08.0.) Standard gyártmányú, 6 db CB 47 (84.37.0.) Svéd és Társa és 19 db CB 555 (84.9.0.) Telefongyár által gyártott távbeszélőkészüléket őrzünk.

A CB rendszer különleges darabjaként őrizzük *Horthy Miklós távbeszélő-készülékét* (D.39.0.) 1931-ből, amelynek vörösréz készülékházán az alábbi felirat található: „Az 50 éves magyar távbeszélő emlékünnepeire Főméltóságú dr. vitéz nagybányai Horthy Miklós úrnak, Magyarország kormányzójának felajánlja a Magyar Posta.” A számtárcsa közepén babérművel díszített magyar koronás címer látható. A készülék hátsó oldalán a gyártó neve, a Standard Villamossági Rt. szerepel. Az emlékünnepségen

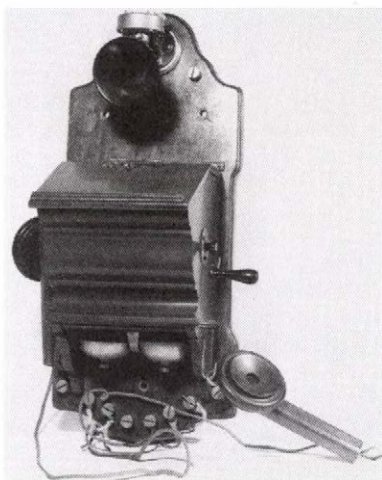
Vonalváltós LB asztali készülék

Mágnestalpas távbeszélő-készülék

LB 55 távbeszélő-készülék

LB 1 fali távbeszélő-készülék

CB 1 tárcsás távbeszélő-készülék

CB 24 távbeszélő-készülék

ugyanilyen készüléket (83.05.0.) kapott dr. báró Szalay Gábor volt postavezérgazgató is, amit szintén gyűjteményünkben őrzünk.

Az 1960-as évek elején megjelentek a hőre lágyuló színes műanyagból készült új *CB 666* (84.64.0.), *CB 667* (84.21.0.) típusú távbeszélő-készülék, melyekből 23 Telefongyár által gyártott darabot tartunk nyilván.

Az 1970-es évek közepétől a készülégyártást a Mechanikai Művek vette át. Első típusa az új *CB 76 MM készülék* (93.25.0.) volt, amelyből gyűjteményünk 10 darabot őriz.

A félvezetők terjedése, valamint a műszaki fejlődés új telefonkészülék-család létrehozását tette lehetővé. A korszerűsítési feltételeknek megfelelően elkészült a *CB 81 típusú távbeszélő-készülék* (91.01.0.). *CB 81 MM* típusból 2 készüléket őrzünk.

A nyolcvanas évek elején a Mechanikai Művek egy új készülékcsalád, a *CB 800* típus fejlesztésén dolgozott. Az ennek eredményeként gyártott *CB 811* (91.02.0.) tárcsás és *CB 812* (91.03.0.) nyomógombos készülékből 8, illetve 3 darab található gyűjteményünkben.

A Postamúzeum külföldön gyártott *CB* rendszerű távbeszélő-készülékeket is őriz. A kilencvenes években csere útján Németországban gyártott 107 db tárcsás és nyomógombos készülékekhez jutottunk hozzá. Ezek a következők: FeTAp 881-2, 82, 791, 612, 92-1, 751-1, 752-1, 755-1, 7201, 380, 871, 795-1, 396-D-1, 611-1, 615-1, 92-1 LCD, Tel 82, 162, 755, 615-1, 611-2, 616, 111, 01, 162, 615, Hamburg, Kiel K FeAp 380, Lyon D Tel 301, Potsdam Tel 300, Venezia Tel 302, Berlin Tel K 385, Piccolo K Tel 391, Kiel K Tel 371, Duo K Tel 374, Dallas K Tel 381, Spheron, Strega, Hamburg D Tel 321, Stutgard D Tel 320, Alpha Tel 82, Bavaria D Tel 303, Mickey Mouse S D FeAp 322, W 28, W 48. A fenti készülékek a Hírközlési Főfelügyelet (HIF) engedélyével nem rendelkeztek.

Az 1990-es években gyártott, már az elektronikus központokhoz is illeszkedő, annak különböző szolgáltatásaira alkalmas, a HIF által engedélyezett, belföldi kereskedelemben megvásárolható készülékekből 23 darabban rendelkezünk. Ezek a kö-

vetkezők: Harmony (91.15.0.), AM-1, Trifon 200 (96.28.0.), Minifon-Viola (91.05.0.), Minifon-Iris (91.06.0.), Betacom SZ-30 (91.33.0.), Alcatel-Gamma (97.11.0.), DM 32 Exec (97.12.0.), Disptel, TIE (97.13.0.), Doro Beta (97.16.0.), Doro Bombay (97.17.0.), Doro 007 (97.19.0.), Doro Safir (97.20.0.), Doro 3200 (97.21.0.), Doro 3100 (97.22.0.).

A nyilvános készülékek működésük alapján pénz- és érmebedobásra alkalmas, mechanikai elven működő, elektromágnes által vezérelt és mágneskártyával működő berendezések lehetnek. A magyar nyilvános távbeszélő-hálózatban különböző típusú és különböző fejlesztésű nyilvános készülékeket használtak és használnak. Ezek Ericsson, Matart, Román, PKJÜ (Posta Központi Javító Üzem), MM gyártmányú érmevel vagy tantusszal működő, valamint külföldről hozott kártyás elektronikus készülékek, mint például a francia Monotel. Gyűjteményünkben 5 db pénzbedobós Ericsson (84.18.0.), 3 db érmés Matart (84.15.0.), 5 db pénzbedobós Román (93.12.0.), 3 db pénzbedobós TM 78 MM (93.10.0.), 2 db pénzbedobós TM 80 (93.11.0.), 1 db pénzbedobós ICCB 5 (93.09.0.), 2 db pénzbedobós JM (93.51.0.), 1 db kártyás Monotel (94.09.0.) típusú készülék és 6 db mellékszekrény (84.18.0.) található.

A hordozható vizsgáló távbeszélő-készülékek a hálózaton végzett munkák, vizsgálatok elengedhetetlen kellékei. A *Svéd-féle LB rendszerű, szűrős hordozható távbeszélő-készülék* (96.19.0.) bőrvonatu kinyitható fémdobozba van építve. A *PKJÜ vizsgáló hordozható távbeszélő-készülék* (95.07.0.) az 1960-as években egy LB-CB rendszerű újítás alapján készült, amely megkönnyíti a vizsgálatok elvégzését, mivel a készülék nyakba akasztható és hallgatója fejre illeszthető, így a vizsgáló mindkét kezét használhatja. PKJÜ vizsgáló távbeszélő-készülékből 2 darabot tartunk nyilván.

A műszereszek a CB hálózatokban, illetve központokban számtárcsával ellátott gyári és saját készítésű *vizsgáló kézibeszélőket* (84.84.0.) használnak. Gyűjteményünkben 3 db található.

A távbeszélő-hálózathoz nem tartozó, *házi telefonokat* (84.56.0.) is használtak, amelyek kényelmi szempontokat szolgálták: cselédhívó-telefon, kaputelefon stb. A veszélyes üzemek, például a bányák, saját hálózatukon *tűz- és robbanás-biztos készülékeket* (94.28.0.) alkalmaztak. Házi telefonból 11, az ún. bányatelefonból 5 darabot őrzünk.

A távbeszélő-központok közül a gyűjteményünkben őrzött legrégebbi darabok a *Puskás-féle 78/20* (83.01.0.) függőleges elhelyezésű és a *60-as* (83.02.0.) vízszintes elhelyezésű *keresztlemezes váltó*. Az első központok egyvezetékes rendszerben épültek földvisszavezetéssel, és kezelését két ember végezte (jelentő- és váltókezelő). A központ egy jelentkező szekrényen elhelyezett keresztlemezes váltóval épült fel. A váltón történt az előfizetők összekapcsolása. Két ilyen központ maradt meg: a 78/20-as függőleges elhelyezésű keresztlemezes váltó a Telefónia Múzeumban, a 60-as előfizetői kapacitású, vízszintes elhelyezésű keresztlemezes váltó a Postamúzeumban látható. Utóbbi valószínűleg a szegedi hálózat központja volt.

Az LB rendszerű távbeszélőközpontnál az előfizetői állomások vonalaihoz tartozó egyéni hívásjelző jelfogót, a hívó és a hívott állomások összekapcsolására szolgáló zsinóráramköröket találunk. Minden előfizetői állomás vonala a központban egy-egy egyéni kapcsolóhüvely külső rugóíhoz csatlakozik. E kapcsolóhüvelyek belső rugóira pedig egy-egy esőlemezes helyi hívásjelző jelfogót kapcsolnak. Egy kapcsolóhüvely a hozzátartozó hívásjelzővel együtt képez egy helyi vonaláramkört.

A 78/20-as Puskás-féle keresztlemezes váltó

A hívó és a hívott állomások összekapcsolására szolgáló zsinóráramkörök mindegyike két kapcsolódugóban végződik. Ezen kívül minden zsinóráramkör egy-egy esőlemezes lejelentő jelfogóval van ellátva. Ezek a jelfogók a beszélgetés végét jelzik a kezelőnek. A kérdő- és összekötőzsinór egy-egy háromállású kapcsolóval van ellátva. A kérdőzsinór kulcsa figyelő állásában lekérdezi a hívót, hogy kit kapcsoljon, illetve befigyel a vonalba, hogy tart-e még a beszélgetés. A kulcs másik állásával csengető-feszültséget küld a vonalra. A harmadik állás az alapállás.

A régebbi (1886) és az újabb vertikális (1928) típusú LB központok falra szerelhető, illetve nagyobb állomásszámnál földre állított szekrényes kivitelűek. A kapcsolás szempontjából a két legfontosabb része a kapcsolómező és a kulcsdeszka. A függőlegesen elhelyezett kapcsolómezőn a helyi és a helyközi vonalak végződésére szolgáló hüvely-sáv, a vízszintesen elhelyezett kulcsdeszkan a zsinór párok és a hozzájuk tartozó kulcs párok helyezkednek el. A régi típusú LB központoknál az előfizetők számozása vízszintesen balról jobbra történik, míg az újabb típusú vertikális központoknál függőle-

gesen számozott 10-es sávok kerültek beépítésre. Régi szabványú LB távbeszélőközpontból gyűjteményünkben az alábbiak találhatók: 3db III/10 (84.11.0.), 2 db II/5 (84.147.0.), 4 db III/25 (84.140.0.), 3 db V/100 (84.285.0.). LB vertikális távbeszélőközpontból: 5 db III/30 (97.08.0.), 4 db III/20 (99.24.0.), 1 db XII/60 (D.473), 1 db VI/30-50 (99.31.0.), 2 db XII/100 (92.61.0.), 10 db II/5 (97.07.0.). LB vakdugaszos távbeszélőközpontból: 10 db II/6 (T02.84.27.0.). Egyéb LB típusú központból: 21 db I/1-2-4 (84.354.0.), 4 db katonai X és XX vonalas (96.22.0.), 1 db beállítókaros 20-as katonai központ (84.143.0.), 5 db LB kulcsos központ I/4 (84.330.0.), 2 db LB szállodai központ 6-os és 9-es (84.20.0.).

A CB, illetve közös telepes rendszer lényege az, hogy az egymással összekapcsolt előfizetői távbeszélő-állomások mikrofonjai egy, a távbeszélőközpontban elhelyezett közös telepből kapják a tápláló egyenáramot. Ez a rendszer a nagyobb forgalom lebonyolításának megoldása szempontjából is lényegesen előnyösebb. A CB rendszerű központoknál a helyi és a helyközi forgalom lebonyolítására szolgáló berendezéseket különválasztják egymástól, és a helyközi forgalmat külön helyközi kapcsolómunkahelyek vagy külön helyközi központok bonyolítják le. A többmunkahelyes helyi központoknál a kezelés lehetővé tétele érdekében gondoskodni kell arról, hogy a kezelők által bármely munkahelyről bármelyik előfizetői vonal – átkérő igénybevétele nélkül is – vagy a szomszédos munkahelyek kapcsolómezejébe elérhető legyen. Ebből a célból az előfizetői vonalakat párhuzamosan több munkahelyre is leágaztatják. Az előfizető kapcsolóhüvelyének így módon történő megismétlését multiplikálásnak nevezzük, a nagy CB központokat pedig multiplikációs rendszerű központoknak. A multiplikációs helyi központoknál honos munkahelyes rendszert és multiplikált rendszert különböztetünk meg.

A CB központok az LB rendszerhez hasonló kivitelezésben épülnek fel. A CB rendszerű központoknál esőlemez hívásjelző helyett jelfogó által vezérelt hívólámpákat, a lejelentő esőlemez jelző helyett szintén jelfogóval vezérelt lámpákat használnak. A lejelentő lámpák párban a kulcsdeszkán, a kérdő- és az összekötőzsinórhoz rendelve helyezkednek el. Nagyobb központoknál már nem a kapcsoló-szekrényben helyezik el a működéshez szükséges jelfogókat, hanem külön teremben jelfogó-állványokon. CB rendszerű központból gyűjteményünkben az alábbiak találhatók: 5 db II/5 (99.37.0.), 1 db V/25 (93.40.0.), 7 db IV/10 (93.40.0.), 3 db X/60 (84.286.0.), 2 db X/50 (99.38.0.), 2 db XX/100 (91.31.0.), 1 db KV/100 (92.66.0.), 1 db tranzit munkahely (84.405.0.) és 1 db honos munkahely (84.406.0.).

A távbeszélő-előfizetők helyközi beszélgetési idejét a munkahelybe beépített calculograph órával, kisebb helyeken a központra erősített 6 perces órákkal mérték, valamint a nappali és éjszakai tarifaváltáshoz szükséges impulzusokat a pontos idő ingaórák adták. Gyűjteményünkben 6 db calculograph órát (84.231.0.), 5 db 6 perces zenit órát (84.320.0.) és 7 db pontos idő órát (84.369.0.) őrzünk.

A budapesti távbeszélő-hálózat automatizálása 1928-ban a Standard gyártmányú Krisztina-központ üzembe helyezésével indult meg a szintén 7 A1 rotary rendszerű Vár-melék-központtal (92.84.0.) együtt. 1936-tól a vidéki hálózatban a 7 DU, a Budapesti hálózatban a 7 A2 rendszert telepítették. A 7 A2 (96.39.0., BHG) 1998-ig és a 7 DU (96.40.0., BHG) rendszerű központok 1996-ig üzemeltek.

A rotary rendszerű központokat a *crossbar rendszerű ARF 102 helyi* (96.41.0.) és *ARM 201 helyközi* (96.42.0.) távbeszélőközpontok követték.

A gépi kapcsolású távbeszélőközpontok és alközpontok építőelemeit jelfogók, keresőgépek, választógépek, markerek, szelektorok, crossbar gépek és sorrendkapcsolók alkotják. Gyűjteményünkben 12 db jelfogó (84.381.0.), 11 db keresőgépek (84.384.0.), 6 db választógép (84.376.0.), 6 db szelektor (98.50.0.), 5 db marker (92.71.0.), 4 db sorrendkapcsoló (84.346.0.) és 8 db crossbar kapcsológép (84.386.0.) található.

A távbeszélőközpontok a hálózatban elfoglalt helyük szerint lehetnek fő-, mellék- és alközpontok. Nagyobb intézményeknél rendszerint több távbeszélő-állomás szükséges. Az állomásokról kezdeményezett forgalom egy része kimenő, más része pedig házon belüli. Ha minden állomás a városi központba lenne bekapcsolva, annak forgalmát nagyon leterhelnék. Ennek elkerülésére alközpontokat telepítenek, amelyek forgalmuktól és nagyságuktól függően néhány fővonallal csatlakoznak a helyiség főközpontjához. A múzeum gyűjteményében az alábbi alközpontok találhatók: 2 db ARL-21 (97.24.0.), 1 db QA-96 (96.43.0.), 1 db RX-6 (93.56.0.), 2 db RX-15 (93.57.0.), 1 db RX-30 (93.58.0.), 1 db CPA-21 (92.67.0.), 2 db RA-8 (93.59.0.), 1 db TN 6030 (96.46.0.), 1 db RA-15 (93.60.0.), 1 db RA-24 (93.61.0.), 1 db ST 7025 (84.287.0.), 1 db STB II/6 (93.18.0.), 1 db STB V/25 (84.403.0.), 1 db CA-42/B (96.45.0.), 1 db I/18 rurál (84.23.0.), 1 db Alcatel 5000 (97.14.0.), 1 db Tie-Modkey M16 (97.15.0.), 28 db átkapcsoló I/2 (84.154.0.).

A soros és párhuzamos kapcsolású berendezések nem alközpontok, de alkalmasak a kisebb befogadóképességű alközpontok helyettesítésére. E készüléktípusokból gyűjteményünkben az alábbiak találhatók: 18 db főnök-titkári berendezés (87.02.0.), 1 db diszpécserközpont (84.131.0.). Soros- és párhuzamos berendezések: 34 db BHG II/3 (89.01.1.), 14 db Priteg (93.53.0.), 9 db II/6 (84.54.0.), 10 db I/2 (84.59.0.), 4 db Eva 65-67 (93.31.0.), 1 db Variant 02 (93.34.0.), 1 db Rena 67 (99.43.0.). Jelentkező szekrény 12 db (84.125.0.). Szelektív, társas berendezés négy állomásra 2 db (95.10.0.).

Gyűjteményünk különleges darabja Kádár János „telefonja” (2000.20.0.), amelyet személyi titkára kezelt. A nyomógombos főnök-titkári berendezés 17 CB (városi vagy alközponti), 1 személyhívó és két titkári vonalat fogadott. A berendezés 1970-ben készült, postaszabványú asztalba épített nyomógombos kivitelezésű.

Az 1930-as évek végén a központok teljesítménye nem tette lehetővé nagyobb mennyiségű távbeszélő-állomások bekötését, bővítésekre anyagi okok és helyszűke miatt nem volt lehetőség, ezért a központokban ikermezőket alakítottak ki. Az ikerállomás külön hívószámon hívható, de azonos vonalon éltek, ezért egy időben csak az egyik ikertárs használhatta a vonalat, mivel a végpontra kihelyezett *iker jelfogó* (84.114.0.) az ikertársat leválasztotta a vonalról. 4 db iker jelfogót őrzünk.

A múlt században a távíró- és távbeszélő-hálózatok kizárólag légvezetékes összeköttetéssel létesültek. A vezetékek oszlopra szerelt különböző támszerkezeteken, hajlítót csavaros tartókra szerelt szigetelőkön futottak. Gyűjteményünkben található 10 db oszlopfej minta szigetelővel és kötésmintákkal (97.01.1.), 31 db szigetelő (84.298.0.) és kötés-minta (92.11.0.).

Az első hazai föld alatti távbeszélő-kábelbehúzás 1899-ben történt Budapesten, a Szercecsen (ma Paulay Ede) utcában épített 13 nyílású tömbcsatorna-hálózatban. Leggyakrabban VII és XVIII nyílású tömböket alkalmaztak, de szép számban épültek más nyílásszámú, többek között XLVIII nyílású alépítményi irányok is. Ez utóbbiak egyikébe építették be az emléktáblával megjelölt 25 000. *betontömböt* (98.18.0.). A betontömb az

emléktáblával a Szent István körúton a Margithíd felújításakor végzett rekonstrukciós munkák során került felszínre. A tömbre erősített rézből készült táblán a kor postai vezetőinek aláírása található. Gyűjteményünkben az alábbi hálózatos tárgyak találhatóak: 109 db kábelkifejtés (90.24.0.), 9 db koaxiális kábel (94.05.0.), 4 db fényvezető kábel (94.07.0.), 33 db kábel-, légkábel-kötés (91.21.0.) és 10 db kötőhüvely (92.20.0.). Végelzárókból összesen 35 db lehet fel az alábbiak szerint: Kónya-féle (97.37.0.), Tatay-féle (84.268.0.), Felten-féle légvezetékes és kábel-végelzáró (84.361.0.), porcelán fejlapos végelzáró (99.23.0.), helyközi neongázos végelzáró (99.21.0.) és légkábel végelzáró (92.07.0.). Rendező, villámvédő és biztosító: 7 db rendező (92.88.0.) és rendező szekrény (84.262.0.), 8 db forrcsúcs (98.60.0.) és leválasztó sáv (84.274.0.), 33 db biztosító (84.115.0.). Kötésjelzők, alépítményi betonelemek: 61 db kötésjelző, kaloda, fedél, betonfésű (98.32.0.), 5 db kötéslezáró műanyag szerelvény (84.296.0.). Szerszámok, gépek: 42 db (91.11.0.).

Átvitel-technikai berendezésből gyűjteményünkben a következők találhatóak: 5 darab Porex-6 légvezetékes vivőfrekvenciás berendezés (95.09.0.), 8 db TCT egycsatornás berendezés (98.55.0.), 1 db BTO 3/4 vivőfrekvenciás légvezeték (90.20.0.), 1 db 2/4 huzalos erősítő (84.326.0.), 56 db BHG gyártmányú erősítőcsatorna egységek (84.246.0.), 4 db pupinfazék (98.15.0.), 13 db átvivő cséve (84.260.0.) és indukciós tekercs (84.214.0.).

A távbeszélő-összeköttetések működtetéséhez elektromos energiára van szükség. A helyi telepes központok és készülékek *áramellátását* Leclanche-elemek, majd 1911-től Duraszárazelemek biztosították. A CB rendszerű központok áramellátását ólomakkumulátorokkal oldották meg, amiket a városi elektromos hálózatról és motordinamókkal tölthettek fel. A csengető áramot váltakozó áramú generátor, egyenáramból vibrátor segítségével, induktor és a világítási hálózatra kapcsolt transzformátorral állították elő. Az egyes berendezések működtetéséhez saját tápegységet használtak. Gyűjteményünkben az alábbiak találhatóak: 4 db légző elem (98.01.0.), 4 db teleptartó (98.06.0.), 4 db akkumulátor (93.20.0.), 1 db motordinamó (92.89.0.), 1 db feszültség szabályzó (93.23.0.), 1 db gerjesztés-szabályzó (93.24.0.), 1 db 15 kW-os aggregátor (93.14.0.), 5 db tápegység (84.228.0.) és 1 db áramfogó (99.15.0.).

A távbeszélőközpontok karbantartása, javítása, hibaelhárítása, behatárolása különböző szerszámokkal, és műszerekkel történik. Gyűjteményünkben 17 db *műszer* (96.38.0.) és 15 db *szerszám* (98.22.0.) található.

Rádiótörténeti gyűjtemény

A rádió- és televízió-történeti tárgyi gyűjtemény 1987-ig a távközlés-történeti gyűjtemény részét képezte, és a T-03 jelet viselte. A távközlés gyors fejlődése maga után vonta a berendezések cseréjét, aminek következtében egyre nőtt a múzeumi megőrzésre, archiválásra váró tárgyak száma és fajtája. 1987-ben a Postamúzeum új gyűjteményi rendjének kialakításakor a távközlés-történeti szakcsoport szétvált: a rádiótörténeti gyűjtemény T-17, a televízió-történeti gyűjtemény T-18 jelzést kapott, a T-19 szám alatt az egyéb műszaki berendezések és ipari emlékek képeznek új csoportot.

A rádiótörténeti gyűjtemény törzsanyaga 1987-ben, felállítása évében 144, dupluma 14 darabot számlált. 2000-ben a törzsanyag 653, a duplumok 213 darabszámot értek el. A gyűjtemény 41%-ban hivatalos átadással, 36%-ban vásárlással, 22%-ban ajándékozással és 1%-ban csere útján gyarapodott.

A gyűjtemény vázlatos bemutatását a legrégebb tárgyakkal kezdem, amelyek Puskás Tivadar telefonhírmondójához kötődnek. A hallgató (leltári száma: 84.33.0.), a mikrofon (84.46.0.), a kétlámpás erősítő (84.115.0.), a hangszórótölcsér (84.96.0.), a kettős hangszórótölcsér (84.129.0.) a múlt század utolsó évtizedéből származik, miként az a 84.2.0. leltári számot viselő telefonhírmondó-hallgató, amelyet I. Ferenc József császár és király öfelsége részére készítettek a milleniumi kiállításra. Az egyik hallgatón a korabeli magyar középcímer és a „*Bizalom az ősi erényben*” felirat, a másikon I. Ferenc József monogramja látható a magyar koronával.

Az 1914-ben épült csepeli szikratávíró adójából csak a vevőberendezés egyes részei (84.5.0., 84.100.0., 84.101.0) maradtak meg. A szikratávíronál vonalerősítőként 1915-ben alkalmaztak először Lieben-csövet (84.11.0), a kor technikáját a kohérer (84.127.0.), a Geissler-cső (84.123.1.) és a szénszálas izzó (84.123.2.) képviselik.

A gyűjtemény egyik legbecesebb tárgya a 250 W teljesítményű, távíró- és távbeszélő-üzemre egyaránt alkalmas Huth-adó (84.4.0.), amellyel 1923-ban a hazai műsorszóró kísérletek megkezdődtek. A Lakihegyen 1928-ban üzembe helyezett, 20 kW teljesítményű, nyitott szerelésű Telefunken gyártmányú adóból csak egyes darabok maradtak meg: egyenirányító egység (84.6.0.), anódköri hangolótekerics (84.7.0.), kerámia csöklígyó a csövek hűtésére (84.8.0.), antennacsatoló egység (84.102.0.), valamint az áramellátó egység (84.139.0).

A gyűjtemény egyik legérdekesebb darabja a 314 m magas antennatorony tetejére szerelt villámhárító vörösréz gömb (84.30.0.), amelynek látható lyukai és krátere a villámcsapásoktól keletkeztek. A legsúlyosabb tárgy pedig az a motorgenerátor (94.73.0.), amely 1924 és 1933 között a székesfehérvári rövidhullámú rádióállomáson az 50 kW teljesítményű Telefunken gyártmányú gépadó 10 000 Hz-es frekvenciáját állította elő. Később az adócsőgyárba került, s annak felszámolásakor jutott gyűjteményünkbe. A székesfehérvári rövidhullámú öreghegyi adóállomás 5 kW-os adójának különleges hangolótekercei maradtak meg (94.65.0., 94.66.0.). A diósi 100 kW teljesítményű, Standard gyártmányú rövidhullámú adó maradványaiként a modulátor végerősítő-fokozatát (92.7.0.), a tápvo-

nal-kicsatoló egységet (92.8.0.), a 3Q 331 E adócsövet (84.103.0.) és az adást ellenőrző rádiót (94.62.1.2.) archiváltuk, amelyek 1950 és 1983 között üzemeltek.

A hidegháború időszakában országszerte kiépült a zavaróadók láncolata. Gyűjteményünk egy VCSD frekvenciamodulátort (96.11.0.) őriz, amely az 1952-ben Székesfehérvárra telepített zavaróadó része volt.

A technika fejlődése az adóberendezések méreteinek csökkenésével járt, így már kompakt adók is találhatóak a gyűjteményben: EMV gyártmányú, 5 kW teljesítményű rövidhullámú (98.23.1.2.) és a szintén EMV gyártmányú, UZA 23 típusú ultrarövid-hullámú adó (97.14.0.).

Az adóberendezések fontos elemei az adócsövek és a pontos frekvenciát megtartó kvarckristályok. A gyűjteményt az alábbi kiemelt típusok képviselik: Telefunken RS 18 típusú, 500 W anódteljesítményű trióda (84.89.0.), Standard 4080 A típusú izzókatódos (oxid) higanygőz-egyenirányító cső (84.12.0.), Vatea 3 V 5 T típusú vízhűtéses trióda (88.12.0.), Tungfram 151/3000 típusú ultrarövid-hullámú trióda (84.82.0.), Standard 4008 típusú 1000 KC kvarckristály (90.20.0.).

Az adástechnika részeként őrizzük gyűjteményünkben a különleges kondenzátorokat és szigetelőket: vákuumkondenzátor (84.90.0.), gázkondenzátor (94.64.0.) és olajkondenzátor (94.70.0.). A szigetelők funkciójuk szerint lehetnek antenna-talpszigetelők (96.98.0.), kötélszigetelők (95.63.0.) és tápvonal-átvezető szigetelők (96.20.0.), valamint anyagukat tekintve porcelán (95.65.0.), üveg (95.66.0.), bakelit (84.131.0.) és műanyag-szigetelők (95.67.0.).

A kábelek a vezeték nélküli távközlésben az adóállomásokat kötik össze a stúdiókkal. Gyűjteményünkben megtalálható az első 4×2/1,4 R típusú zenekábel darabja (96.13.0.), a magyar Siemens–Schukert Művek Villamossági Rt. gyártmánya, amelyet 1927-ben fektettek le a Sándor utcai stúdió és a lakihegyi adóállomás között.

A gyűjtemény hangtechnikai és stúdió-berendezései között 21 db hangszórót, 7 db mikrofont, a Magyar Rádió első Mercedes közvetítő-kocsiját és a kiemelkedő értéket képviselő szünetjeladó készülékeket őrizzük. Az első szünetjeladót (84.9.0.) dr. Magyarai Endre készítette, amely 1925 és 1928 között a „Nagybercsényi Miklós” dallamával jelezte a műsorszüneteket. A második készüléket Tomcsányi Béla tervezte, amely az első olyan rádiószünetjel-adó volt, ahol a hangfrekvenciás impulzusokat elektromágnesek erőterében megpendített acélfésű fogai keltették. Hasonló elven működő berendezést készített az oszlói rádió részére is.

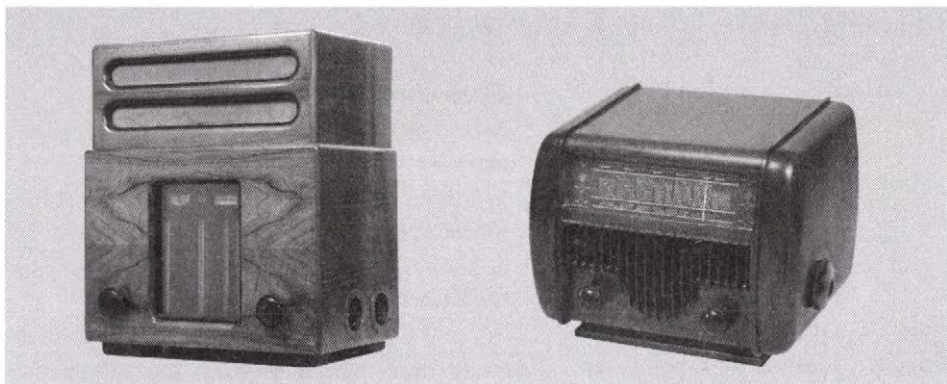
A gyűjtemény felél 329 db rádió-vevőkészülék teszi ki. Megoszlása a következő: detektoros 16, kisipari csöves 8, amatőr csöves 10, hazai gyártmányú 229, külföldön gyártott 38, táska- és zsebrádió 28 db. A hazai nagy gyárak által készített, és a gyűjteményünkben megtalálható készülékek részletes katalógusát az alábbiakban tesszük közzé.

Orion

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
555	1936	98.9.0.	4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő

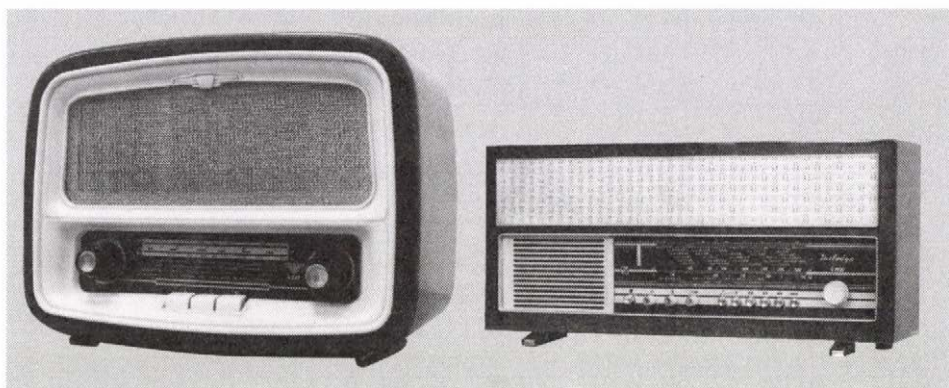
Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
22	1937	94.33.0.	2+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú egyenes vevő
55	1937	94.28.0.	5+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H hullámsávós, váltóáramú szuper vevő
56	1938	89.2.0.	2+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú egyenes vevő
66	1938	96.75.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú szuper vevő
88	1938	94.31.0.	4+3 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő
99	1938	94.43.0.	4+5 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú csúcs-szuper vevő
933	1939	88.1.0.	2+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú egyenes vevő
955	1939	93.15.0.	4+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
011	1939	84.18.0.	1+1 csöves, helyi adók vételére alkalmas váltóáramú néprádió
044	1940	88.8.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő
055	1940	94.3.0.	4+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú szuper vevő
144	1941	93.6.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
150	1941	94.112.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
155	1941	93.13.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
255 U	1942	93.7.0.	4+2 csöves, R-K-H hullámsávós, univerzális középszuper vevő
333 U	1943	88.4.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, univerzális kisszuper vevő
344	1943	96.39.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő
355 G	1943	96.78.0.	Nagyteljesítményű, váltóáramú középszuper vevő villamos gramofonnal egybeépítve
444	1944	90.10.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú luxus-kisszuper vevő
444 U	1944	96.53.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, univerzális luxus-kisszuper vevő

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
455	1944	87.7.0.	4+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
477	1944	94.92.0.	5+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H hullámsávós, váltóáramú csúczzsuper vevő
377 G	1944	94.46.0.	5+2 csöves, 6 hullámsávós csúczzsuper rádió és egy jó minőségű gramofon egybeépítve zeneszekrénynek
844 U	1946	91.3.0.	3+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -K-H hullámsávós, univerzális nagyszuper vevő
309	1948	96.28.0.	3+1 csöves, középhullámú, váltóáramú kissuper vevő
339	1948	96.31.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
449	1948	98.7.0.	3+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -K-H hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő
449 G	1948	87.7.0.	4+2 csöves, öthullámsávós, nagyteljesítményű, váltóáramú nagyszuper vevő villamos lemezjátszóval
323	1949	94.118.0.	3+1 csöves R-K hullámsávós, váltóáramú kissuper vevő
330	1949	98.10.0.	3+1 csöves R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
440	1949	92.2.0.	3+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
115 A	1950	84.25.0.	3+1 csöves, 3 helyi adó vételére alkalmas váltóáramú néprádió
313	1950	94.100.0.	3+1 csöves, 3 helyi adó vételére alkalmas váltóáramú néprádió alumíniumdobozba szerelve
325	1950	94.96.0.	3+1 csöves, R-K hullámsávós középszuper vevő
331	1950	93.14.0.	3+2 csöves R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
441	1950	94.90.0.	3+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
222	1951	94.30.0.	4+1 csöves R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
332	1951	84.83.2.	4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
442	1951	97.19.0.	4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő
442 G	1951	89.1.0.	5+2 csöves, hathullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő gramofonnal egybeépítve
881	1951	96.49.0.	6+2 csöves R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H hullámsávós, váltóáramú csúczzsuper vevő

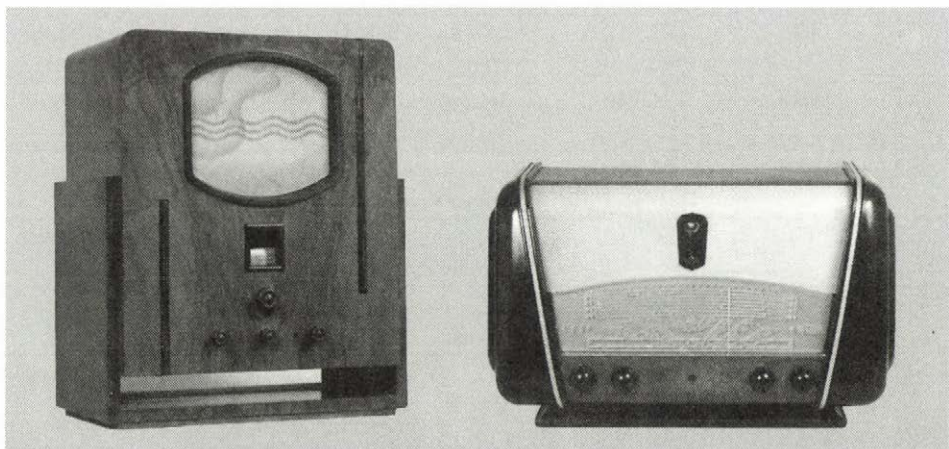
Orion 555, 1936

Orion 222, 1951

Videoton R 545, 1955

Videoton R 4900 Melodyn, 1968

Philips Star, 1934

Philips Mestermű, 1949

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
227 U	1952	94.1.0.	3+1 csöves, R-K hullámsávós, univerzális hálózati kisszuper vevő
418 A	1952	93.28.0.	4+1 rimlock-csőves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
711 A	1952	87.6.0.	5+3 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő
882	1952	88.6.0.	6+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H hullámsávós, váltóáramú csúcscsúper vevő
228 A	1953	84.47.0.	3+1 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő
239 A	1953	90.13.0.	3+1 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
420 A	1954	96.68.0.	4+1 rimlock-csőves, R ₁ -R ₂ -K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
520 A	1954	96.48.0.	4+1 rimlock-csőves, R ₁ -R ₂ -K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
520 AG	1954	90.12.0.	4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő lemezjátszóval egybeépítve
820 A	1955	96.58.0.	6+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H hullámsávós, váltóáramú csúcscsúper vevő
230 A	1956	93.26.0.	3+1 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő
AB 701	1956	99.4.0.	Ötcsöves, R ₁ -R ₂ -K-H vagy R ₁ -R ₂ -R ₃ -K hullámsávós, hordozható teleszupervevő adapterrel ellátva
BR 701	1956	96.26.0.	Ötcsöves, R ₁ -R ₂ -K-H vagy R ₁ -R ₂ -R ₃ -K hullámsávós, hordozható teleszupervevő
AR 201	1956	94.44.0.	3+1 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő nyomógombos hullámváltóval
AR 301	1956	88.3.0.	3+1 csöves, R-K-H vagy R ₁ -R ₂ -K hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő nyomógombos hullámváltóval
AR 303	1956	96.65.0.	3+2 csöves, R-K-H vagy R ₁ -R ₂ -K hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő nyomógombos hullámváltóval
521 B	1957	98.11.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, nagyteljesítményű, kis fogyasztású teleszuper vevő
130 A	1957	96.35.0.	3+1 csöves, csak középhullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő
140 A	1957	87.15.0.	3+1 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
AR 306	1957	96.52.0.	5+2 csöves, R-K-H-URH hullámsávós, váltóáramú szupervevő nyomógombos hullámváltóval
AR 601	1957	87.5.0.	4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -K-H hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő nyomógombos hullámváltóval
AR 602	1957	84.17.0.	5+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő nyomógombos hullámváltóval
AR 604	1957	90.14.0.	5+2 noválcsöves, R ₁ -R ₂ -K-H-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő nyomógombos hullámváltóval
AG 604	1957	95.7.0.	Az AR 604-es rádió villamos lemezjátszóval egybeépítve
AR 701	1957	94.29.0.	5+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő
AR 702	1957	91.6.0.	6+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H-URH hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő
ÚR 103	1957	93.42.0.	2+1 csöves, csak középhullámon működő, egyenes rendszerű univerzális vevő
AR 511	1958	94.47.0.	4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
AR 512	1958	96.40.0.	5+2 csöves, R-K-H-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő nyomógombos hullámváltóval
AR 612 Pacsirta	1959	91.4.0.	5+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H-URH hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő ferritantennával és ívelt fakávéban
AR 612 Pacsirta	1959	92.17.0.	5+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H-URH hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő ferritantennával és szögletes fakávéban (a Videoton gyártotta)
AR 321	1961	96.41.0.	3+1 csöves, R-K-H vagy R ₁ -R ₂ -H- hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő nyomógombos hullámváltóval
AR 322	1961	93.25.0.	4+1 csöves, R-K-URH vagy K-H-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő nyomógombos hullámváltóval

Videoton¹

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
R 545	1955	88.7.0.	4+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő

¹ A Videoton a Vadásztöltény Gyár, a VT Gyár, majd a VTRGY utódvállalata.

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
R 636 Velence	1956	92.16.0.	3+1 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú szupervevő
R 656 Balaton	1956	96.66.0.	4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
R 736 Fehérvár	1957	96.46.0.	3+1 csöves, csak középhullámú vételre alkalmas univerzális szupervevő
R 846 Diadal	1957	96.57.0.	4+1 csöves, R ₁ -R ₂ -K hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
R 856 Diadal	1957	96.30.0.	4+1 csöves, R ₁ -R ₂ -K hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő varázsszemmel
R 736 A Fehérvár	1958	96.45.0.	3+1 csöves, csak középhullámú vételre alkalmas univerzális szupervevő beépített órával
R 856 F Diadal	1958	96.61.0.	4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő varázsszemmel és ferritantennával
R 822 Tihany	1959	93.27.0.	2+1 csöves, csak középhullámon működő, egyenes rendszerű váltóáramú vevő
R 926 Badacsony	1959	94.116.0.	2+1 csöves, csak középhullámon működő, váltóáramú kisszuper vevő
R 946 FI Szimfónia	1959	93.24.0.	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
R 646 U Velence	1960	90.1.0.	3+2 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú szupervevő varázsszemmel kiegészítve
R 956 G	1960	94.48.0.	Lemezjátszóval egybeépített, 4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
ED 55	1963	96.44.0.	4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
R 4010 Dallam	1964	96.33.0.	3+1 csöves, csak középhullámon működő, váltóáramú kisszuper vevő
R 4330	1964	96.55.0.	3+1 csöves, R-Halász-K hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő
R 4350	1964	98.20.0.	3+1 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő
BR 1064 Orionton	1966	94.81.0.	7 tranzisztoros, R-K-H hullámsávós táskarádió
R 5700	1966	91.5.0.	5+1 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H-URH hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő
BR Camping de Luxe	1967	94.11.0.	10 tranzisztoros, R-K-URH vagy K-H-URH hullámsávós táskarádió

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
B 3100 Standard	1967	94.80.0.	7 tranzistoros, R-K hullámsávós táskarádió
R 4430 Szimfónia de Luxe	1967	96.29.0.	4+2 csöves, R-K-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
R 4360 Velece de Luxe	1968	92.15.0.	3+2 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
R 4900 Melodyn	1968	94.75.0.	4+1 csöves, R-K-H-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
R 4901 Melodyn	1968	96.79.0.	4+1 csöves, R-K-H-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
R 4902	1970	96.34.0.	4+1 csöves, R-K-H-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
R 4932	1970	97.5.0.	5+1 csöves, R-K-H-URH hullámsávós, váltóáramú szupervevő sztereó hangerősítővel
RA 2104	1970	95.8.0.	3+1 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú szupervevő
RA 3101	1970	98.2.0.	4+1 csöves, R-K-H-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
R 2103 Szatmár	1970	96.50.0.	3 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú szupervevő
RA 2301 Nápoly	1972	84.20.0.	8 tranzistoros, R-K hullámsávós, váltóáramú kis-szupervevő
RA 4301 S Apolló	1975	84.19.1.	14 tranzistoros, 2 integrált áramkörös, R ₁ -R ₂ -K-URH ₁ -URH ₂ hullámsávós, váltóáramú sztereó szupervevő
R 5932	1979	2000.1.0.	4 elektroncsövel, 23 tranzistorral és 18 diódával működő, R-K-H-URH hullámsávós, váltóáramú sztereó vevőkészülék
RM 4630	1986	96.23.0.	12 tranzistoros, 2 integrált áramkörös, R ₁ -R ₂ -K-URH hullámsávós, kétnormás (9 vagy 220 V) rádiómagnetofon
RM 5632 S	1987	2000.2.0.	25 tranzistoros, 4 integrált áramkörös, R ₁ -R ₂ -K-URH ₁ -URH ₂ hullámsávós, kétnormás (12 vagy 220 V) sztereó rádiómagnó

Philips

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
Luxus (2511)	1929	87.16.1.	4+1 csöves, K-H hullámsávós váltóáramú vevő külön hangszóróval

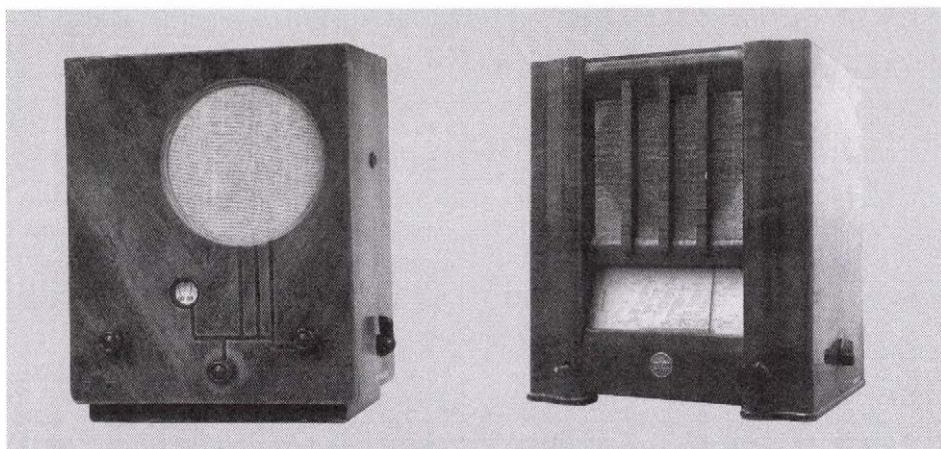
Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
Mestermű (2531)	1932	94.115.0.	3+1 csöves, váltóáramú vevő külön hangszóróval
Star	1934	94.99.0.	5+1 csöves, K-H hullámsávós, váltóáramú szupervevő
Októda szuper	1934	96.74.0.	4+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú szupervevő
Luxus szuper	1936	87.3.0.	4+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú vevő
Olimpia W	1937	84.113.0.	2+1 csöves, R-K-H hullámsávós, visszacsatolt audion rendszerű, váltóáramú vevő
Regent W	1938	94.40.0.	4+2 csöves, R-K-H hullámsávós, szuperheterodin rendszerű, váltóáramú vevő
31 U	1939	88.10.0.	2+1 csöves, R-K-H hullámsávós, visszacsatolt audion rendszerű univerzális vevő
51 VR	1939	97.1.0.	4+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú szupervevő
32 V	1940	94.15.0.	2+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú egyenes vevő
33 B	1941	97.3.0.	2+1 csöves, K-H hullámsávós, egyenes rendszerű telepes vevő
53 V	1941	D. 789	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
83 VR	1941	94.107.0.	5+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő
450 A	1942	96.32.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú szupervevő
550 U	1942	94.20.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, univerzális középszuper vevő
650 A	1942	94.21.0.	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
850 VR	1942	99.7.0.	5+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő
56 U	1943	94.23.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, univerzális középszuper vevő
67 U	1944	94.18.0.	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós, univerzális középszuper vevő
77 A	1944	96.62.0.	3+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
77 GA	1944	96.38.0.	3+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő gramofonnal

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
208 U	1944	98.4.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, univerzális törpeszuper vevő óraskálával
548 A	1947	94.22.0.	3+2 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
648 A	1947	96.43.0.	3+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő
309 A Népszuper	1947	96.28.0.	3+1 csöves K hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő
304 A Pajtás	1949	93.41.0.	3+1 csöves R-K hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő
494 U Jóbarát	1949	94.19.0.	3+2 csöves R-K hullámsávós, univerzális középszuper vevő
504 A Mestermű	1949	88.9.0.	3+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -K-H hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő

Standard

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
3 A	1930	90.2.1.	3+1 csöves, K-H hullámsávós váltóáramú vevő külön hangszóróval
Rex	1930	94.93.0.	5+1 csöves, K-H hullámsávós váltóáramú vevő külön hangszóróval
Lord	1932	94.113.0.	3+1 csöves, K-H hullámsávós, visszacsatolt audion rendszerű váltóáramú vevő
RX	1932	84.119.0.	2+1 csöves, R-K-H hullámsávós váltóáramú vevő
Szuper X	1934	95.1.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós váltóáramú vevő
Szuper 35	1935	98.15.0.	5+1 csöves, R-K-H hullámsávós, szuperheterodin rendszerű váltóáramú vevő
Szuper Y	1936	93.40.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, szuperheterodin rendszerű váltóáramú vevő
Szuper 36	1936	90.11.0.	5+1 csöves, R-K-H hullámsávós, szuper rendszerű váltóáramú vevő
Szuper 37 (733)	1937	94.24.0.	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós, szuper rendszerű váltóáramú vevő
Extra (822)	1938	94.26.0.	2+1 csöves, R-K-H hullámsávós, egyenes rendszerű váltóáramú vevő
Szuper 38 (833)	1938	93.14.0.	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós váltóáramú szupervevő

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
Prima (2022)	1940	94.42.0.	2+1 csöves, R-K-H hullámsávós, egyenes rendszerű, váltóáramú vevő
Favorit Szuper (2033)	1940	87.11.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
Automata Szuper (2055)	1940	84.53.0.	5+4 csöves, R-K-H hullámsávós váltóáramú csúczzsuper vevő
Kisszuper U (3020)	1941	98.17.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, univerzális kisszuper vevő
Hármaszsuper (3033)	1941	93.11.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
Szuper 41 (3044)	1941	94.95.0.	4+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú szupervevő
Csúczzsuper (4256)	1942	94.25.0.	4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ R ₅ -R ₆ -K-H hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő
Elitzsuper (4233)	1943	94.41.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
Univerzális Törpeszuper (4433 T)	1944	94.36.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, csak 220 V-on működő univerzális törpeszuper vevő
Váltóáramú Nagyszuper (4455)	1944	93.17.0.	4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ R ₅ -R ₆ -K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
Kisszuper (4733)	1948	94.27.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
Nagyszuper (4455/A)	1948	96.60.0.	5+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ R ₅ -R ₆ -K-H hullámsávós, váltóáramú csúczzsuper vevő

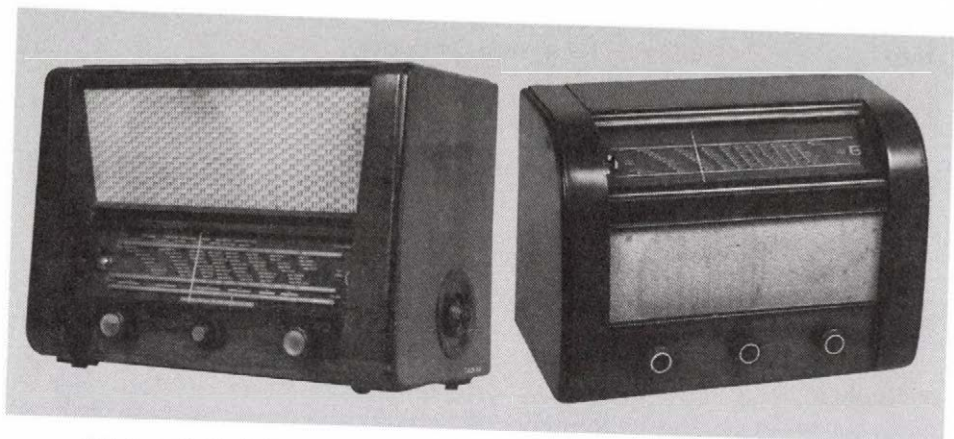

Standard Lord, 1932

Standard Szuper 37 (733), 1937

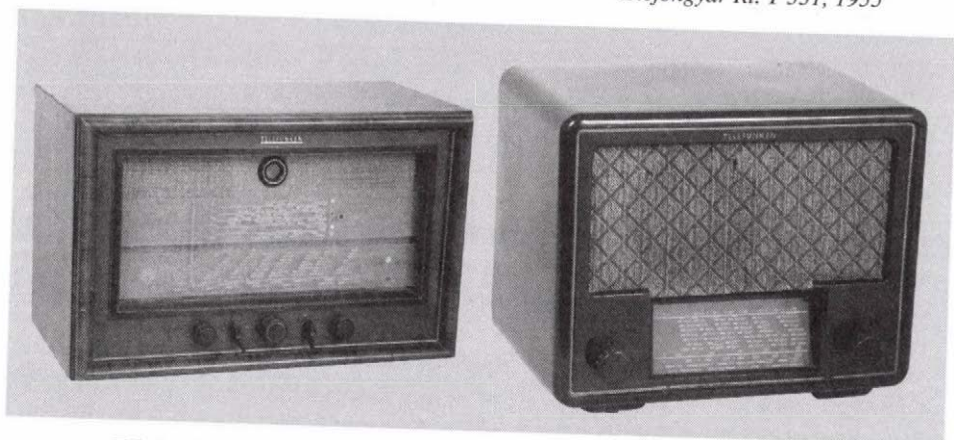
Telefongyár Rt.

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
Gloriett	1931	84.118.0.	2+1 csöves, váltóáramú hálózati körzetvevő és gramofonerősítő
Olimpikon	1933	94.77.0.	4+1 csöves, 200–2000 m hullámhossztartományú vevő
Progress	1933	98.22.0.	2+1 csöves, 15–2000 m hullámhossztartományú váltóáramú vevő
T 331	1955	87.13.0.	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós váltóáramú középszuper vevő
T 325	1955	94.8.0.	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
T 328	1956	95.72.0.	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
BA 408 F	1957	84.51.0.	4 csöves, R-K vagy K-H hullámsávós, hordozható telepes szupervevő
T 425	1957	98.13.0.	4+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
T 426	1957	96.63.0.	4+2 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
T 426 G	1957	94.9.0.	4+2 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő villamos lemezjátszóval
T 528 H	1958	96.24.0.	5+2 csöves, R-K-H-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
T 528 K	1958	84.135.0.	5+2 csöves, AM/FM vételre alkalmas középszuper rádió magnetofonnal és lemezjátszóval egybeépítve
T 528 G	1958	94.74.0.	5+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H-URH hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő elektromos lemezjátszóval egybeépítve
T 529 MG	1960	96.21.0.	5+2 csöves, R ₁ -R ₂ -K-H-URH hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő elektromos lemezjátszóval és magnetofonnal egybeépítve
Orionette 1004-I.	1960	92.3.0.	7 tranzisztoros, K-H hullámsávós, szuperrendszerű táskarádió
Orionton 1042	1960	92.11.0.	7 tranzisztoros, R-K-H hullámsávós, szuperrendszerű táskarádió
T 422	1961	94.114.0.	4+2 csöves, R-K-H-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő

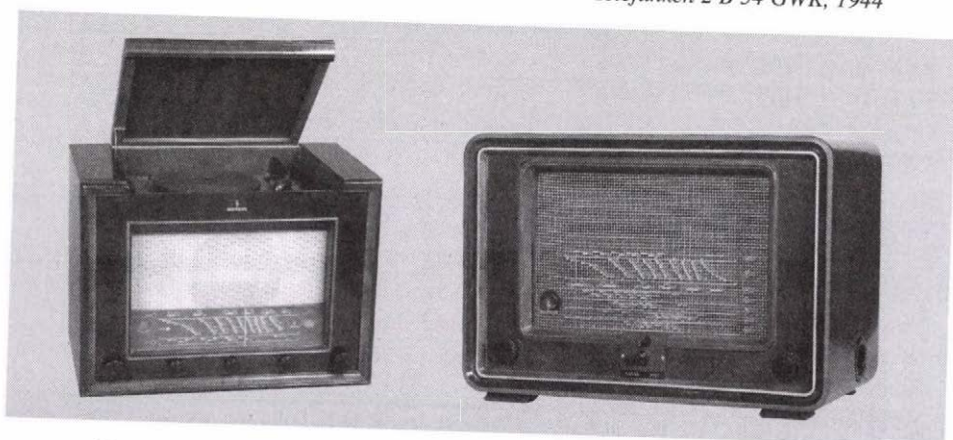
Telefongyár Rt. T 325, 1955

Telefongyár Rt. T 331, 1955

Telefunken 2 T 85 V, 1943

Telefunken 2 B 54 GWK, 1944

Siemens 443 VGR, 1943

Siemens 544 V, 1944

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
T 422 G	1961	94.14.0.	4+2 csöves, R-K-H-URH hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő négysebességű lemezjátszóval egybeépítve
T 422 M	1961	96.42.0.	4+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő egysebességű magnetofonnal egybeépítve
UKW Superton 1051	1961	93.5.0.	9 tranzistoros, K-H-URH hullámsávós, szuperrendszerű táskarádió

Telefunken

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
Mesterszuper	1936	94.45.0.	4+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú szupervevő
238 V	1938	98.12.0.	2+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú, visszacsatolt audion vevő
338 V	1938	98.18.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
239 V	1939	98.8.0.	2+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú egyes vevő
339 V	1939	94.5.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő
1 T 75 V	1942	87.12.0.	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
2 T 64 U	1943	94.17.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, univerzális hálózati kisszuper vevő
2 T 65 V	1943	97.4.0.	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
2 T 65 VGR	1943	87.8.0.	A 2 T 65 V típusú készülék gramofonos változata
2 T 85 V	1943	96.70.0.	4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -R ₅ -R ₆ -K-H hullámsávós, váltóáramú szupervevő
2 B 54 GWK	1944	95.3.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, univerzális hálózati kisszuper vevő
3 T 65 V	1944	96.67.0.	4+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
3 T 66 V	1944	84.48.0.	4+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
754 V	1947	84.49.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő
865 V	1948	96.54.0.	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
964 U	1949	95.2.0.	3+1 csöves, R-K hullámsávós, univerzális hálózati kisszuper vevő
065 V	1950	94.35.0.	3+2 csöves, R-K hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő

Siemens

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
342 VL	1942	94.32.0.	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
442 V	1942	94.38.0.	4+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő
343 V	1943	93.43.0.	3+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú kisszuper vevő
343 U	1943	94.16.0.	3+1 csöves, R-K-H hullámsávós, univerzális törpe-szuper vevő
443 V	1943	88.5.0.	4+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú szuper-vevő
443 VGR	1943	94.39.0.	4+2 csöves, R-K-H hullámsávós, váltóáramú szuper-vevő gramofonnal
544 V	1944	96.59.0.	4+2 csöves, R ₁ -R ₂ -R ₃ -R ₄ -R ₅ -K-H hullámsávós, váltóáramú nagyszuper vevő
349 V	1949	96.59.0.	3+1 csöves, K-H hullámsávós, váltóáramú középszuper vevő

A gyűjteményben helyeztük el azt a 75 db katonai rádióadót és vevőt, amelyeket a Magyar Honvédség ajándékozott 1995-ben a diósi Rádió és Televíziómúzeumnak.

A rádiózáshoz kapcsolódó makettek és műtárgymásolatok közül becses emlék a telefonhírmondó működését szemléltető modell (84.3.0.) és a lakihegyi 120 kW teljesítményű adóberendezés makettje (84.27.0.), valamint a 314 m antennatorony 1:100 arányú mása (84.28.0.).

A nagyméretű tárgyak és antennák a diósi Rádió és Televíziómúzeum szabadtéri gyűjteményében találhatók: tápvonal-átvezető szigetelő (96.20.0.), az úgynevezett „*nagymedve*” kötélszigetelő (95.14.0.), antennatorony-talpszigetelők (95.13.0., 96.19.0.), antennairányváltó kapcsoló (95.79.0.), valamint katonai sarok- (95.78.0.) és Yagi-antenna (95.79.0.). A múzeumba be nem vihető, helyben megőrzött védett tárgy a lakihegyi 314 m magas antennatorony, amelyet 1984-ben ipari műemlékké nyilvánítottak.

A gyűjtemény többirányú fejlesztésének célja egyrészt a még hiányzó hazai gyártmányú rádióvevők begyűjtése, másrészt a technikai fejlődéssel használatból kikerülő berendezések beszállítása a múzeumba, valamint a rádiózás történetéhez tartozó dokumentumok, gyártmánykatalógusok, használati útmutatók felkutatása.

Televízió-történeti gyűjtemény

A gyűjtemény törzsanyaga 1987-ben, felállítása évében mindössze 21 tárgyat és egy duplumot számlált. 2000-re több mint tízszeresére nőtt, törzsanyaga 272, a duplumok 90 darabszámot értek el. A gyűjtemény 60%-ban hivatalos átadással, 25%-ban vásárlással, 13%-ban ajándékozással és 2%-ban gyűjtéssel gyarapodott.

A távközlés legfiatalabb ágához tartozó televízió-gyűjtemény vázlatos bemutatását az adóberendezésekkel kezdem. A legrégebbi a francia gyártmányú, 50 W teljesítményű CSF adó (leltári száma 95.29.0.) 1959-ből származik, mindössze 40 éves. Az 1965-ben üzembe helyezett EMV 20/4 kW teljesítményű adóból csak a végfokozat (96.13.0.) maradt meg. Az EMV 4/0,8 kW teljesítményű adó (95.28.0.) 1968-ban Komádiban került üzembe, majd működőképes állapotban a múzeumba. Az első színes műsort sugárzó EMV 4/0,8 kW teljesítményű adó (97.3.0.) 1969 és 1981 között a Széchenyi-hegyen, majd 1997-ig a győri adóállomáson működött. Az első japán NEC PCU 520A típusú adó (96.11.1-4.) 1972-ben Pécsen kezdte meg a második műsor (MTV 2) sugárzását. Az átjátszóadókat a vétel minőségének javítása érdekében az ún. árnyékolt területek ellátására telepítették. Az EMV VZG 20 típusú átjátszóadót (95.46.0.) 1979-ben Pákán helyezték üzembe.

A csőgyűjtemény – a képfelvevő vidikon cső (93.4.0.), a képleadó képcső (96.1.0.), a haladóhullámú cső (94.56.0.) és a sebesség-modulációs elektroncső, a klisztron (95.50.0.) – a televízió-technika különféle ágait képviseli.

Az adóberendezésekből a kisugárzásra kerülő jel az antenna-tápvonalakon, különleges koaxiális kábeleken – 7/8"-os (95.37.0.), 1–5/8"-os (95.38.0.) és 6–1/8"-os légszigetelésű (95.42.0.), 7/8"-os polietilénhab-szigetelésű (95.41.0.) – jut el az adótoronyba.

A gyűjtemény stúdiótechnikai berendezései közé a fekete-fehér EMI kamera (95.33.0.), a lengyel WZT KS-0042 típusú fekete-fehér kamera (95.32.0.), a Panasonic A1 videokamera (95.34.0.), valamint a Magyar Televízió 5. számú színes közvetítőkocsija tartozik.

A gyűjtemény 88 db vevőkészüléket számlál, amelyből mindössze 10 db külföldi gyártmányú. A hazai gyártású készülékek ismertebb típusait az alábbi táblázatok adják közre.

Orion

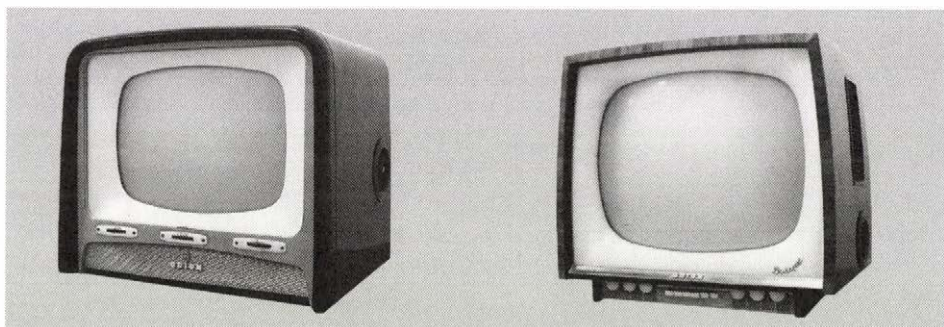
Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
AT 501	1956	84.59.0.	20 noválcsővel, 43 cm átlójú képcsővel működő szupervevő OIR ¹ 1. és 2. csatorna vételére.
AT 301	1957	93.1.0.	12 elektroncsővel, 1 kristálydióddal, 43 cm átlójú képcsővel működő egyenes vevő, OIR- és CCIR ² -normás.

¹ OIR, OIRT: 60–73 MHz.

² CCIR: 88–108 MHz.

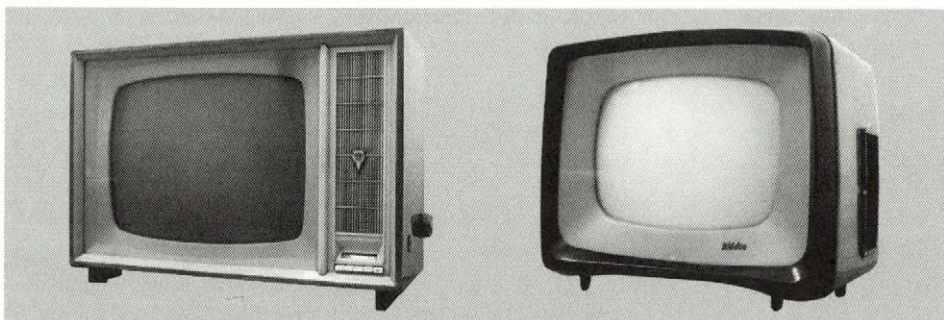
Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
AT 302	1957	91.2.0.	Felépítésében azonos az AT 301 típusal, csak elhelyeztek benne egy K és R hullámsávós rádiót is.
AT 403	1958	94.2.0.	15 elektroncsővel, 1 germániumdiódával, szelén hálózati egyenirányítóval, 43 cm átlójú képcsővel működő szupervevő, OIR-normás.
AT 505 Duna	1959	88.1.0.	15 elektroncsővel, 1 germániumdiódával, szelén hálózati egyenirányítóval, 53 cm átlójú képcsővel működő szupervevő, OIR-normás.
AT 603	1959	84.55.0.	18 elektroncsővel, 4 germániumdiódával, szelén hálózati egyenirányítóval, 53 cm átlójú képcsővel működő szupervevő, OIR- és CCIR-normás.
AT 611	1961	94.6.0.	19 elektroncsővel, 9 germániumdiódával, 53 cm átlójú képcsővel működő szupervevő, OIRT-normás.
AT 650	1962	92.4.0.	17 elektroncsővel, 9 germániumdiódával, 59 cm átlójú képcsővel működő szupervevő, OIRT-normás.
AT 651	1964	87.2.0.	16 elektroncsővel, 5 diódával, szilícium hálózati egyenirányítóval, 59 cm átlójú képcsővel működő szupervevő, OIRT-normás.
AT 550 Delta	1965	89.1.0.	13 elektroncsővel, 4 germániumdiódával, 59 cm átlójú képcsővel működő középérzékenyséű vevő, OIRT-normás.
AT 1550	1965	87.3.0.	13 elektroncsővel, 4 germániumdiódával, 59 cm átlójú képcsővel működő középérzékenyséű vevő, OIRT-normás.
AT 848 Super Nova	1967	94.5.0.	7 elektroncsővel, 8 félvezető diódával, 47 cm átlójú képcsővel működő, hordozható hálózati vevő, OIRT- és CCIR-normás.
AT 759 Oretta	1968	94.128.0.	11 elektroncsővel, 8 diódával, 5 tranzisztossal, 1 kétutas szelénnel, 59 cm átlójú képcsővel működő vevő, OIRT-normás.
AT 459 Viktória	1969	94.14.0.	13 elektroncsővel, 7 diódával, 1 tranzisztossal, 59 cm átlójú képcsővel működő vevő, OIRT-normás.
AT 551 Venus	1970	95.22.0.	8 elektroncsővel, 31 diódával, 11 tranzisztossal, 59 cm átlójú képcsővel működő vevő, OIRT- és CCIR-normás.
AT 1459 Viktória Super	1971	95.13.0.	13 elektroncsővel, 13 félvezetővel, 59 cm átlójú sarkított képcsővel működő vevő, OIRT- és CCIR-normás.
AT 961	1973	94.12.0.	12 tranzisztossal, 36 diódával, 6 integrált áramkörrel, 61 cm átlójú képcsővel működő, modul rendszerű vevő, OIRT- és CCIR-normás.

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
AT 5561 Orion 60	1973	95.4.0.	8 elektroncsővel, 31 diódával, 11 tranzisztorral, 1 integrált áramkörrel, 61 cm átlójú képcsővel működő, programválasztóval ellátott vevő.
AT 4561 Orpheus	1973	94.4.0.	Felépítésében azonos az Orion 60 típusossal, csak a képcső mérete 51 cm.
AT 6461	1973	95.7.0.	Műszaki adatai megegyeznek az AT 5561 típuséval, csak már szenzortechnikával van ellátva, a készülék négyvezős szenzoros vevő.
AT 1551 Super Venus	1974	99.1.0.	A készülék nyomtatott áramköri felépítésű, OIRT vagy CCIR frekvencián működő beprogramozható vevő.
AT 2961	1978	94.3.0.	13 tranzisztorral, 36 diódával, 8 integrált áramkörrel, 1 nagyfeszültségű szelén egyenirányítóval, 61 cm átlójú képcsővel működő vevő.
CTV 1556 SP Mór	1980	94.129.0.	13 integrált áramkörrel, 51 tranzisztorral, 83 diódával, 8 LED diódával, 1 tirisztorral, 1 nagyfeszültségű sokszorozóval, 56 cm átlójú képcsővel működő színes vevő, SECAM/PAL-normás.

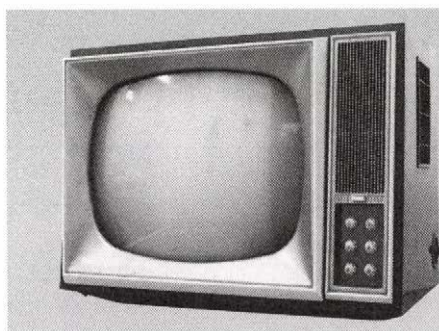
Orion AT 403, 1958

Orion AT 611, 1961

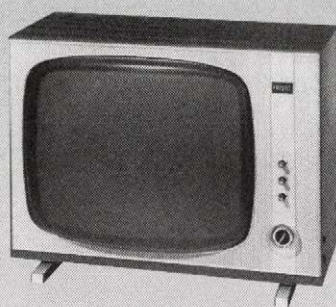

Orion AT 650, 1962

Videoton T 43 Kékes, 1960

Videoton TA 61 Alba Regia, 1963

Videoton TA 643 Favorit, 1965

Videoton³

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
Munkácsy	1958	91.1.0.	19 elektroncsővel, 3 kristálydiódával, 53 cm átlójú képcsővel működő szupervevő, OIR- és CCIR-normás.
T 43 Kékes	1960	94.1.0.	19 elektroncsővel 3 kristálydiódával, 43 cm átlójú képcsővel működő szupervevő, OIRT-normás.
Benczúr	1960	94.133.0.	19 elektroncsővel, 3 kristálydiódával, 43 cm átlójú képcsővel működő szupervevő, OIRT- és CCIR-normás.
P 4303 Tavasz	1961	84.58.0.	17 elektroncsővel, 4 germániumdiódával, 43 cm átlójú képcsővel működő egycsatornás vevő.
T 43 Kékes	1963	90.3.0.	19 elektroncsővel, 3 kristálydiódával, 43 cm átlójú képcsővel működő szupervevő, OIRT-normás.
TA 61 Alba Regia	1963	92.6.0.	17 elektroncsővel, 6 kristálydiódával, 53 cm átlójú képcsővel működő szupervevő, OIRT-normás.
RA 631 Carmen	1964	84.54.0.	17 elektroncsővel, 4 germániumdiódával, 43 cm átlójú képcsővel működő szupervevő csak egycsatornás helyi adó vételére.
TA 643 Favorit	1965	89.3.0.	13 elektroncsővel, 6 diódával, 1 egyenirányítóval, 47 cm átlójú képcsővel működő szupervevő, OIRT-normás.
TD 652 Horizont	1965	95.1.0.	Felépítésében azonos a TA 643 típusal, képsője 53 cm.

³ A Videoton a Vadásztöltény Gyár, a VT Gyár, majd a VTRGY utódvállalata.

Típus	Gyártási év	Leltári szám	Tárgyleírás
TC 652 Sztár	1965	94.7.0.	Felépítésében azonos a TA 643 típusossal, képcsője 59 cm.
TC 684 Olympia	1968	87.1.0.	11 elektroncsővel, 7 diódával, 1 szilícium egyenirányítóval, 49 cm átlójú robbanásmentes képcsővel működő vevő, OIRT-normás.
TA 3201 Inter Favorit	1971	96.4.0.	10 elektroncsővel, 13 diódával, 5 tranzisztorral, 8 Zener-diódával, 47 cm átlójú képcsővel működő vevő, OIRT- és CCIR-normás.
TA 5201 Elektron 24	1971	95.11.0.	8 elektroncsővel, 6 tranzisztorral, 24 diódával, 1 integrált áramkörrel, 61 cm átlójú képcsővel működő vevő, OIRT- és CCIR-normás.
TT 695 CU Minivisor	1971	84.16.0.	Teljesen tranzisztorizált hordozható vevő, amely 220 V-os hálózatról vagy 12 V-os telepről üzemeltethető, robbanásmentes képcsőmérete 28 cm.
TA 5103 Gold Star	1973	95.12.0.	6 elektroncsővel, 10 tranzisztorral, 25 diódával, 1 integrált áramkörrel, 1 szelénnel, 61 cm átlójú képcsővel működő vevő.
TS 3202 SP Videocolor	1973	84.15.0.	A vevőkészülék kétnormás, a PAL (CCIR), illetve a SECAM (OIRT) rendszerű színes adások vételére alkalmas.
TA 5204 Jupiter de Luxe	1975	94.11.0.	6 elektroncsővel, 10 tranzisztorral, 52 diódával, 4 integrált áramkörrel, 61 cm átlójú képcsővel működő vevő, OIRT- és CCIR-normás.
TA 5204 Athene de Luxe	1975	95.15.0.	Azonos a TA 5204 típusú vevővel.
TC 1610 Tünde	1975	95.31.0.	28 tranzisztorral, 35 diódával, 2 integrált áramkörrel, 1 szelénnel, 31 cm átlójú képcsővel működő hordozható vevő, amely 220 V-os hálózatról vagy 12,6 V-os telepről üzemeltethető.
TC 1620 Mini Vidi	1976	94.127.0.	23 tranzisztorral, 34 diódával, 3 integrált áramkörrel, 16 cm átlójú képcsővel működő hordozható vevő, amely 220 V-os hálózatról vagy 12,6 V-os telepről működik, OIRT- és CCIR-normás.
TS 3202 SPIII. Munkácsy color	1978	95.9.0.	A vevőkészülék kétnormás, a PAL (CCIR), illetve a SECAM (OIRT) rendszerű színes adások vételére alkalmas.
TS 3208 OC Color Star	1979	94.15.0.	A vevőkészülék a SECAM kódolt színes, illetve az OIRT és CCIR fekete-fehér vételére alkalmas.

A gyűjtemény mikrohullámú berendezései között három adóberendezés és 112 darab különféle alkatrész található. A francia Thomson CSF cég TM 110 típusú mobil adója (94.9.0.) a televíziózás kezdeti időszakából származik. A GTT 4000/600 típusú adó (96.3.1-2.) már hazai fejlesztésű (TKI) és gyártású (Orion) volt. 1975-től a továbbfejlesztett GTT 70 típusokat (98.11.0.) alkalmazták. A gyűjteményben a makettek is helyet kaptak, mint például a tokaji adótorony (84.31.0.), a Széchenyi-hegyi adóállomás (84.110.0.), valamint az Eutelsat I: (95.57.0.) műhold makettje. A nagyméretű adó- és vevőantennákat a diósdói Rádió és Televíziómúzeum szabadtéri kiállításában helyeztük el, közöttük van a Széchenyi-hegyi első RFT adó ún. lepkeantennájának darabja (95.53.0.), a VHF EF10 típusú adó antennapaneljei (95.52.0.), amelyek 1975 és 1995 között a szentesi televízióállomáson működtek. Itt látható a pécsi NEC adó UHF antennarendszerének egynegyede (95.47.0.), a 3,6 m átmérőjű parabolaantenna (94.132.0.), amely a Győr–Pozsony közötti összeköttetést hozta létre, valamint a különleges Helix- (95.48.0.) és P 20981 típusú rádiótelefon-antenna (95.49.0.) az úzdi mikrohullámú állomásról. A vevőantennákat a négyelemes Yagi- (95.56.0.), az LPDA 1635 (95.27.0.), a 2160-IB (95.26.0.) és a TA 47 típusú szélessávú, valamint az AM mikro parabolaantenna (95.58.0.) képviseli.

A gyűjteményt többféle módon fejlesztjük. A használatból kikerülő berendezéseket beszállítjuk a múzeumba. Az olyan berendezések esetében, amelyeket csak helyben lehet megőrizni – például a taliándörögdi űrtávközlési földi állomás első Cassegrain típusú antennája –, kezdeményezzük az ipari műemlékké nyilvánítást. A tárgyi gyűjtemény szerves tartozékként kutatjuk fel és gyűjtjük össze a gyártmányismertetőket, használati utasításokat és szerelőkönyveket is.

Taliándörögdi, űrtávközlési földi állomás

Egyéb műszaki berendezések és ipari emlékek

A rádió- és televízió-történeti gyűjtemények tematikailag rendkívül kötött tárgyi gyűjteményi csoportjai nem fedik le a híradástechnikai berendezések jelentős részét, például a mérő-, ellenőrző- és kísérleti műszereket, valamint a szórákoztató elektronika eszközeit. Ezért az egyéb műszaki berendezések és ipari emlékek számára 1987-ben létrehoztuk a T-19 jelű gyűjteményi csoportot.

A törzssanyag 2000-ben 213, dupluma 37 darabszámot ért el. A gyűjtemény 50%-ban hivatalos átadással, 30%-ban vásárlással és 20%-ban ajándékozással gyarapodott. A berendezések között jelentős számban az alábbiakban bemutatott szórákoztató eszközök és magnetofonok találhatóak.

Audio AM 155 adapter és AK 154 erősítő (leltári számuk 91.3.1-3.). A készülék hanglemezjátszóval és rádióvevővel együtt használható. Szalagszélessége 19 cm/s és kétcsíkos rendszerű. Játzási ideje normál szalaggal és 130 mm-es orsóval 2×15 perc. Gyártási éve: 1958.

BRG M 5 Mambó (94.12.0.). Szalagszélessége 9,5 cm/s és kétcsíkos rendszerű. Játzási ideje normál szalaggal és 130 mm-es orsóval 2×30 perc. Gyártási éve: 1958.

Vörös Szikra (98.20.0.). Szalagsebessége 19 cm/s és kétcsíkos rendszerű. Játzási ideje normál szalaggal és 130 mm-es orsóval 2×15 perc. Gyártási éve: 1959.

Terta 811 (94.1.0.). Szalagsebessége 9,53 cm/s és kétcsíkos rendszerű. Játzási ideje normál szalaggal és 130 mm-es orsóval 2×30 perc. Gyártási éve: 1959.

EMV 822 Erkel (94.8.0.). Szalagsebessége 9,5 és 19 cm/s és kétcsíkos rendszerű. Játzási ideje normál szalaggal, 130 mm-es orsóval, 9,5 cm/s sebességgel 2×30 perc, 19 cm/s sebességgel 2×15 perc. Gyártási éve: 1958.

Terta 922 (94.11.0.). Szalagsebessége 9,53 vagy 4,75 cm/s és kétcsíkos rendszerű. Játzási ideje 150 mm-es orsóval, 260 m-es szalag esetében, 4,75 cm/s sebességgel 3 óra. Gyártási éve: 1960.

BRG M 4a Koncert (98.7.0.). Szalagszélességei 19,05, 9,53 és 4,76 cm/s kétcsíkos rendszerben. Játzási ideje a 150 mm-es orsóval, 260 m-es szalaggal, 4,76 cm/s sebességgel 3 óra. Gyártási éve: 1960.

BRG M 8 Calypso (98.6.0.). Szalagszélességei 9,53, 4,76 és 2,38 cm/s kétcsíkos rendszerben, a legnagyobb orsóátmérője 180 mm. Gyártási éve: 1962.

BRG M 10 (92.2.0.). Szalagsebességei 9,53, 4,76 és 2,38 cm/s négycsíkos rendszerrel. Játzási ideje 4×125, 4×250 vagy 4×500 perc, legnagyobb orsóátmérője 180 mm, szalag-hosszúsága 720 m. Gyártási éve: 1968.

BRG M 11 (96.4.0.). A magnetofon alkalmas orsós és kazettás szalag használatára is. A hangcsíkok száma orsós szalagnál 4, kazettás szalagnál 2. Szalagsebessége orsósnál 19,05, 9,53 és 4,76 cm/s, kazettásnál 4,76 cm/s. Játzási ideje 20 µ-os szalagról 4×62,5, 4×125,4 és 4×250 perc. Gyártási éve: 1968.

BRG M 20 (92.1.0.). Szalagsebességei 9,35, 4,76 és 2,38 cm/s kétcsíkos rendszerben.

Játszási ideje 2×125, 2×250 vagy 2×500 perc, legnagyobb orsóátmérője 180 mm. Gyártási éve: 1968.

BRG MK 21 kazettás (94.34.0.). Szalagsebessége 4,76 cm/s és kétsíkú rendszerű, 9 V-al vagy hálózati adapterrel működik. Gyártási éve: 1970.

Tesla B 41 (97.18.0.). Szalagsebessége 9,53 cm/s és kétsíkú rendszerű. Játszási ideje 2×90 perc, a legnagyobb orsóátmérője 150 mm. Gyártási éve: 1968.

Tesla B 43 (98.5.0.). Szalagsebességei 19,05, 9,53 és 4,76 cm/s, rögzíthető sávrendszere kétszer negyedsávú sztereó vagy negyedsávú mono, legnagyobb orsóátmérője 150 mm. Gyártási éve: 1968.

Tesla B 100 (97.12.0.). Szalagsebessége 9,53 cm/s, rögzíthető sávrendszerei kétszer negyedsávú sztereó, negyedsávú mono, a legnagyobb orsóátmérője 180 mm. Gyártási ideje: 1976.

Grundig TK 5 (97.3.0.). Szalagsebessége 9,53 cm/s, félsávú mono rendszerű, legnagyobb orsóátmérője 150 mm. Gyártási éve: 1973.

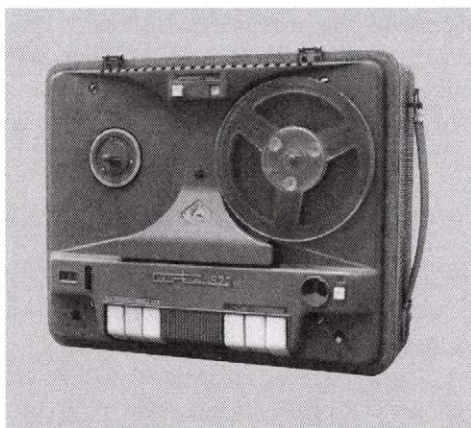
Grundig TS 340 (94.10.0.). Nagyteljesítményű, félprofesszionális minőségű tranzistoros hangerősítő. Negyedsávú mono, illetve kétsávú és kétszer negyedsávú sztereófelvételre és lejátszásra alkalmas. Szalagsebességei 19,05, 9,53 és 4,76 cm/s, legnagyobb orsóátmérője 180 mm. Gyártási éve: 1973.

Unitra ZK 140 (97.7.0.). Grundig licenc alapján gyártott orsós, negyedsávú mono készülék. Legnagyobb orsóátmérője 150 mm, szalagsebessége 9,53 cm/s. Gyártási éve: 1970.

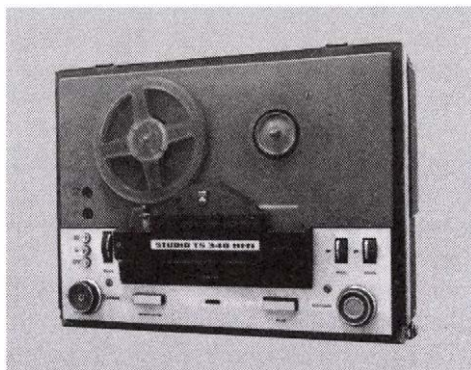
Unitra M 1417 S (95.7.0.). Grundig licenc alapján gyártott orsós, egyszerű felépítésű sztereómagnó. Szalagsebessége 9,53 cm/s, kétszer negyedsávú sztereó vagy negyedsávú mono hangfelvételre és lejátszásra alkalmas, legnagyobb

EMV 822 Erkel magnetofon, 1958

Terta 922 magnetofon, 1960

Grundig TS 340 magnetofon, 1973

orsóátmérője 150 mm. Gyártási éve: 1980.

A szórakoztató jellegű készülékek, a lemezjátszók és annak elődei közül a leg-
régebbi egy Edison-féle fonográf (96.6.0.
és 99.8.0.), valamint 30 db viaszhenger.
A gramofonok száma négy. A 27 lemez-
játszó nagyrészt Suprafon, illetve Tesla
gyártmányú.

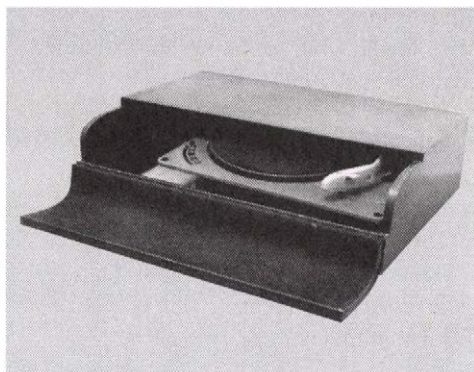
A gyűjtemény különleges darabjait
képezik azok a kísérleti eszközök, ame-
lyeket dr. Békésy György Nobel-díjas
fizikus, volt postamérnök készített. A
Hawaii Egyetem Érzékszervi és Ideg-
rendszeri Tudományok tanszékén a Békésy György számára épült laboratóriumban halála
után, 1978-ban létrehoztak egy Békésy Múzeumot. A múzeum a 80-as évek végén meg-
szűnt, anyaga raktárba került. Ezt ajándékozták 1995-ben a diósi Rádió és
Televíziómúzeumnak. A berendezések a Mach-sávok vizsgálatára és az érzékszervek egy-
ségességére vonatkozó kutatások tárgyi emlékei: kétcsatornás szivattyúrendszer (96.10.0.),
mágnesszelep-vezérlésű rendszer (96.11.0.), mechanikus kétcsatornás impulzus pár idő-
zítő egység (96.12.0.), differenciál rotator (96.13.0.), Mach-féle kézi készülék (96.14.0.),
Fischer-fotóméter (96.19.0.), forgótárcsájú Mach-sáv készülék (96.21.0.), páros
monokromméter (96.22.0.), csiga alakú modell (96.27.0.), Békésy-féle audiométer
(96.24.0. és 96.25.0.).

A T19 jelű gyűjteményben a legnagyobb darabszámot (81) a mérőműszerek képvisel-
lik. Megtalálható benne az alaplámpa számító árammérő (94.19.0.), feszültségmérő
(94.22.0.), ellenállás-mérőhíd (92.6.0.), kondenzátor dekád (98.24.0.), univó kézi műszer
(92.5.0.), TR 4401 típusú oszcilloszkóp (94.16.0.), tükrös galvanométer (94.23.0.), szig-
nálnálgenerátor (94.26.0.), szintmérő (95.17.0.), frekvenciamérő (98.10.0.), valamint a tele-
vízió-műszerek három generációja, a T-012 típusú TV Transitest (94.5.0.), a TR 0809
típusú TV Tester (94.4.0.) és a PAL/SECAM Pattern generátor (94.2.0.).

A gyűjtemény néhány számítógépet is őriz, főleg olyanokat, amelyeket a postai vagy
távközlési intézményekben alkalmaztak. Így került be a Posta Számítástechnikai és El-
számolási Intézet gépi adatfeldolgozó üzeméből az R-30 (C-1030) számítógép vezérlőpa-
nelje (88.1.0.) vagy a lengyel gyártmányú MERA 9150 típusú számítógép (93.10.1-5.).

Ebben a gyűjteményben található a Magyar Honvédségtől kapott 2 db fényszóró
(95.32.0.) is, amelyek a Rádió és Televíziómúzeum szabadtéri parkjában vannak elhe-
lyezve ugyanúgy, mint a TZK típusú légvédelmi távcső (95.33.0.), amellyel a lakihegyi
antennákat lehet szemlélni.

A gyűjtemény fejlesztésének főbb célkitűzései a még hiányzó hazai gyártású magne-
tofonok begyűjtése, a használatból kikerülő műszerek beszállítása a múzeumba, a szak-
mához kötődő különleges tárgyak, berendezések sorsának figyelemmel kísérése és meg-
őrzésük biztosítása.

La voix de son maître lemezjátszó, 1938

Kép- és ábrázolás-gyűjtemény

A Postamúzeum kép- és ábrázolás-gyűjteménye a dokumentációs gyűjtemény részeként helyileg a múzeum Andrássy úti épületében található. Gyűjteményi jele D-24. A posta-, a távközlés- és a műsorszórás-történet bármely ága szempontjából történeti becsű, dokumentáló jellegű két-, illetve háromdimenziós ábrázolások előállításuk technikájára való tekintet nélkül itt kerülnek elhelyezésre.

A gyűjteményben való elhelyezésnek nem feltétele az ábrázolás művészi értéke, a műalkotás jellege. A muzeális értéket az ábrázolás témájának posta-, távközlés- és műsorszórás-történeti, valamint informa-

tív értéke határozza meg. E szempontból közömbös, hogy a kérdéses ábrázolás szobor, festmény, metszet vagy éppen fotó.

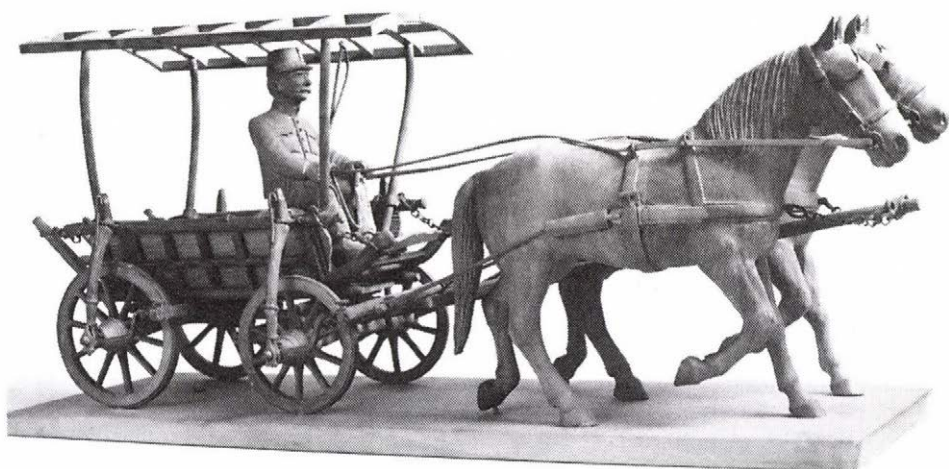
A gyűjtemény túlnyomórészt fényképekből áll, amelyek bemutatása az 1993. évi évkönyvünkben megtörtént. A fényképeken túl – ideértve az albumokban, mappákban, tablókon szereplő fotókat is – az ábrázolások technikailag nagyon változatos képet mutatnak.

Ha leszűkítjük a kört, és például csak a háromdimenziós műtárgyakat vizsgáljuk, az egyedi, komoly művészi értéket képviselő és postatörténeti szempontból is kimagasló műalkotástól a limitált példányszámú porcelánfigurán át a tucatszobrocskáig szinte minden előfordul a gyűjteményben. Ha a felhasznált anyagok minősége szerint nézzük, a vörös márványtól a gipszig rendkívül változatos az anyaghasználat.

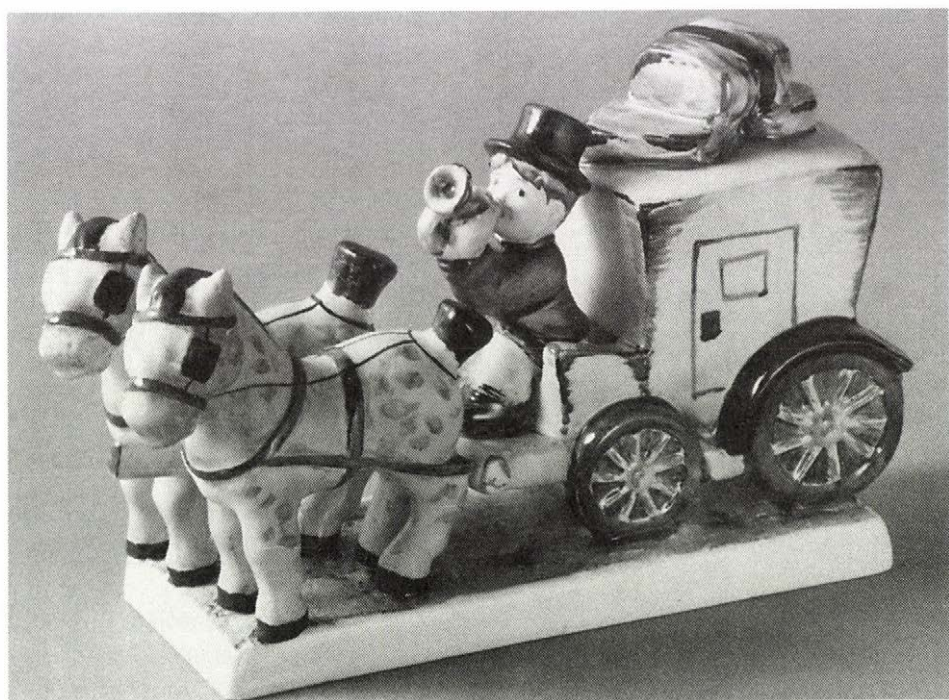
A kép- és ábrázolás-gyűjtemény részletesebb bemutatását folytatva a fényképek után most a gyűjtemény háromdimenziós darabjainak katalógusát adjuk közre.

Piszakai Rudolf: Levélhordó postás, 1930

Kiss Gyula: Kóberes postamesteri kocsi, 1986

Hümmer: Lovas postakocsi

Leltári szám	Megnevezés, leírás	Tervező, szerző, készítő	A készítés helye, ideje	Jellege
15.0.	Alapköletétel	Zsolnay gyár	Pécs	Majolika-szobor
16.0.	Csomag- és levélhordó postás	Kiss Gyula	Budapest, 1986	Fafaragás
17.0.	Lovas postás	Kiss Gyula	Budapest, 1986	Fafaragás
18.0.	Kóberes postamesteri kocsi	Kiss Gyula	Budapest, 1986	Fafaragás
19.0.	Hálózatszerelő postások	Kiss Gyula	Budapest, 1986	Fafaragás
66.0.	Németi Kálmán (1855–1920) emléktábla	Albrecht Júlia	Budapest, 1990	Mázás kerámia
94.0.	Hálózatszerelő munkás a távbeszélőoszlopon	Kiss Gyula	Budapest, 1991	Fafaragás (hársfa)
95.0.	Puskás Tivadar arcma	Kiss Gyula	Budapest, 1991	Féldombormű (hársfa)
96.0.	Puskás Ferenc arcma	Kiss Gyula	Budapest, 1991	Féldombormű (hársfa)
201.0.	Baross Gábor portréja	Salló István	Tatabánya, 1992	Fadombormű fakeretben
293.1.	Júlia szép leány	Salló István	Tatabánya	Juharfa dombormű
293.2.	Emléktábla	Salló István	Tatabánya	Diófa dombormű
325.0.	A ditrói Puskás-család címere	Simon Ernő	Ditró, 1993	Fafaragás
326.0.	60 éves a Nyíregyházi Rádió-állomás emléktábla	Albrecht Júlia	Budapest, 1993	Tűzzománc
345.0.	Levélhordó postás	Pikszai Rudolf	1930 körül	Vörös márvány szobor
351.1.	Sztálin			Gipszszobor
351.2.	Lenin			Gipszszobor
351.3.	Rákosi Mátyás			Gipszszobor
354.0.	Ferenc József			Mellszobor
357.0.	Merkúr-szobor	Gács Lajos		Faszobor
358.0.	Levélkézbesítő	Gondos	1910 körül	Festett kerámia-szobor
363.0.	Felhőképek	Benkő T. Sándor	1995	Gipszdombormű
364.0.	Tisztelet adassék c. emléktábla	Salló István	1995	Fafaragás
365.1-13.	Emlékoszlopok magyar mérnökök portréival	Salló István	1995	Fafaragás
366.0.	Békésy György portréja		1995	Bronzszobor
368.0.	A Rádió és Televíziómúzeum bejárati táblája	Albrecht Júlia	1995	Kerámiarelief

Leltári szám	Megnevezés, leírás	Tervező, szerző, készítő	A készítés helye, ideje	Jellege
370.1.	Információs tábla a 2 db 86 m-es lakihegyi adótorony sematikus rajzával	Albrecht Júlia	Budapest, 1995	Kerámia
370.2.	Információs tábla a 117 m-es lakihegyi adótorony sematikus rajzával	Albrecht Júlia	Budapest, 1995	Kerámia
370.3.	Információs tábla a 120 m-es lakihegyi adótorony sematikus rajzával	Albrecht Júlia	Budapest, 1995	Kerámia
370.4.	Információs tábla a 314 m-es lakihegyi adótorony sematikus rajzával	Albrecht Júlia	Budapest, 1995	Kerámia
379.0.	Levélhordó	Józsa Judit	Budapest, 1996	Kerámiaszobor
384.0.	Emlékplakett <i>Debrecen 1-es posta rekonstrukciója alkalmából a millicentenárium évében 1996. okt. 14-én</i> felirattal		Debrecen, 1996	Márvány plakett fotóval
401.1.	Német egyenruhás postás	Gács L.		Gipszszobor
401.2.	Svéd egyenruhás postás	Gács L.		Gipszszobor
401.3.	Dán egyenruhás postás	Gács L.		Gipszszobor
401.4.	Lengyel egyenruhás postás	Gács L.		Gipszszobor
401.5.	Osztrák egyenruhás postás	Gács L.		Gipszszobor
401.6.	Kínai egyenruhás postás	Gács L.		Gipszszobor
401.7.	Jávai egyenruhás postás	Gács L.		Gipszszobor
401.8.	Indiai egyenruhás postás	Gács L.		Gipszszobor
401.9.	Francia egyenruhás postás	Gács L.		Gipszszobor
401.10.	Holland egyenruhás postás	Gács L.		Gipszszobor
401.11.	Egyenruhás postás az Egyesült Állomokból	Gács L.		Gipszszobor
403.0.	Puskás Tivadar portréja	Dr. Csiky László	Szentes, 1997	Terrakottaszobor
404.0.	Thomas Alva Edison portréja	Dr. Csiky László	Szentes, 1997	Terrakottaszobor
405.0.	Dr. Békésy György portréja	Dr. Csiky László	Szentes, 1997	Terrakottaszobor

Leltári szám	Megnevezés, leírás	Tervező, szerző, készítő	A készítés helye, ideje	Jellege
411.0.	Távkábel Budapest–Bécs szoborcsoport	Ifj. Vastagh György	1926	Kézzel festett porcelán
413.0.	Kábelhúzó munkások	Kiss Gyula	Budapest, 1983	Fafaragás
417.0.	Emléktábla: <i>Baross Gábor (1848–1892) vasminiszter.</i>	Csányi Szabolcs	Szeged, 1998	Öntvény
418.0.	Postás kislány			Színezett, mázas kerámiaszobor
420.0.	Baross Gábor vasminiszter	Vértesi Ágnes	Budapest, 1998	Gipsz dombormű
458.0.	In memoriam Baross Gábor	Salló István	Tatabánya, 1998	Juharfa-dombormű
461.0.	Baross Gábor portréja	Raffay Dávid	1999	Bronz dombormű
465.0.	Horváth Lajos emlékoszlopa	Salló István	Tatabánya, 1999	Fafaragás
521.0.	Postásfigura			Mázas cserép
522.1.	Postakocsis millenniumi dísz-egygyűjteményében, mintadarab	Zombor Zoltán	Budapest	Felöltöztetett bábu
539.0.	Lovas postakocsi	Hümmel		Porcelánfigura

*Ifj. Vastagh György:
Budapest–Bécs távkábel szoborcsoport*

*Simon Ernő:
A Puskás-család címere, 1993*

Képeslapgyűjtemény

A képeslapok egyrészt mint egyfajta kedvezményes díjú levélpostai küldemények, másrészt mint képi ábrázolások jelentős helyet foglalnak el a Postamúzeum gyűjteményeiben. Míg az előzőek a D-29 fond gyűjtemény egyik csoportját képezik, utóbbiakat a D-24 jelű kép- és ábrázolás-gyűjtemény részének tekintjük. Nyilvántartásuk nem egyedileg, hanem a gyarapodási szám alapján szekrénykataszterben darabszám-megjelöléssel történik.

Ezt a gyűjteményi egységet 1986-ban, az új nyilvántartási rendszer bevezetésekor alakítottuk ki a múzeum addigi, okmánytár elnevezésű dokumentációs gyűjteményében nyilvántartott képeslapokból. Erről a kezdet-kezdetén egy rövid cikkben be is számoltam.¹

A gyűjtemény intenzív gyarapítását 1992-ben kezdtem meg, amikor a *Postaépítészet Magyarországon* című kiállításra készülve szembesültem azzal, hogy mindössze 14 db postaépületet ábrázoló képeslapunk volt.² Pedig ma már közsímet, hogy a második világháború előtt megjelent történeti, városképi képeslapok fölbecsülhetetlen információs értékkel bírnak. Nem véletlen, hogy a *Postaépítészet Magyarországon* című könyvben 22 épület fotója képeslapról származik. Árveréseken, antikváriumokban végzett céltudatos

Postatörténeti értékű városképi képeslap

¹ Kisfaludi Júlia: *A Postamúzeum képeslapgyűjteményéről*. Katedra, 1987/1. 11–12. p.

² Számuk mára több mint 300-ra nőtt.

Bécsi postalegényt ábrázoló képeslap

és folyamatos gyűjtést folytattam egészen 1995-ig, amíg a jó képeslapok ára a gyűjtői piacon irreálisan magasra nem nőtt.

A gyűjteménygyarapodás másik, ma már szinte egyetlen forrása a magánszemélyektől ajándékba kapott vagy ritkább esetben vásárolt lapok. Ez utóbbiak közül ki kell emelni azt a közel tizenegyezer darabos gyűjteményt, melyet 1995-ben vásároltunk. A második világháború után megkezdett és a 80-as évek végén abbahagyott, gyűjtemény zömét a városképi lapok teszik ki, kisebb részben az alkalmi üdvözlétek, motívumok. Ezt a nagy együttest leszámítva a képeslapgyűjtemény darabszám szerinti növekedése a következőképp alakult.

1987	1988	1990	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
2157	2439	2465	3114	3731	4835	5244	5899	6103	6169	6239

A postához kapcsolódó képeslapok jelentős történeti ábrázolásokat őriznek. A postaépületek mellett postakocsikat (főleg korabeli ábrázolások reprodukcióin), kézbesítőket, levélszekrényeket, levélírásról-levélolvasásról, telefonálásról és rádiózásról szóló jelenteket, bélyegeket, ritkább esetben telefon- vagy rádiókészülékeket mutatnak be. Gyűjtjük a külföldi testvérmúzeumok által kiadott képeslapokat is. Az 1997 őszen Triesztben létrejött Postamúzeum első kiállításán egy kis postahivatal berendezésével mutattuk be a Magyar Királyi Postát. A kiállításnak erről a részletéről Triesztben képeslapot adtak ki. Gyűjteményünkben megtalálhatók továbbá a különleges eljárással vagy egyedileg, kézzel készült lapok is.

A postához képi ábrázolásával nem kapcsolódó, de történeti képeslapokat a legáltalánosabban ismert motívumok szerint csoportosítjuk (városkép, tájkép, közlekedés, repro-

dukció, üdvözet, karácsony, újév, húsvét, népviselet stb.). Különlegesek közöttük a Magyar Királyi Posta által 1896-ban kiadott úgynevezett millenniumi lapok. Közülük néhányak Dörre Tivadar által készített terve is a múzeum gyűjteményében található.

Rendelkezünk néhány képeslap-albummal is. A számunkra legfontosabbakban éppen a postáról szóló lapokat gyűjtötték egybe a két világháború közötti időszakban.

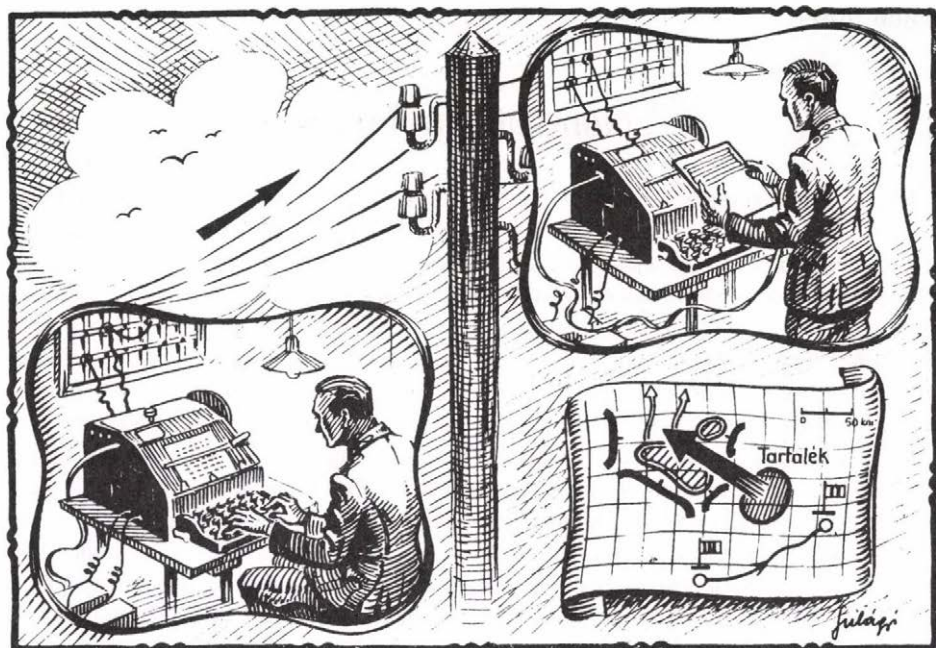
A történeti lapokat egyenként műanyagtasakban, motívumonként lapozóalbumokban csoportosítva tároljuk. A többi lapot kartondobozokban helyeztük el. A már fent említett, 1995-ben vásárolt nagy gyűjtemény feldolgozás után fémszekrénybe került. A nagy tömegű karácsonyi lapokat levéltári dobozokban tároljuk. A gyűjtemény őrzési módja, rak-tározása nem egységes, áttekinthetőségét biztosítani szükséges.

A képeslapgyűjteményünk minden postatörténeti kiállításunkban szerepel. Diósdon a rádiózást, a Telefónia Múzeumban a telefonálást, Balatonszemesen a postakocsikat, Hollókőn, Debrecenben, Miskolcon, Pécsen pedig a környék kis postáit mutatjuk be segítségével. Nagy mennyiségben először 1991-ben a *Karácsonyi posta* című kiállításunkon mutattunk be képeslapokat. Jelentős szerepük volt 1992-ben a *Postaépítészet Magyarországon* című kiállításban. Önálló tárlatot még nem rendeztünk a gyűjteményből. Pedig erre a képeslapgyűjtők körében is igény volna. A magángyűjtők és a képeslapgyűjteménnyel rendelkező közgyűjtemények képviselői tájékozottak gyűjteményünk létéről, gyűjtőköréről, hiszen 1998 óta részt veszek a Hungária Képes levelezőlap Egyesület közgyűlésein és az egyesületi találkozókön.

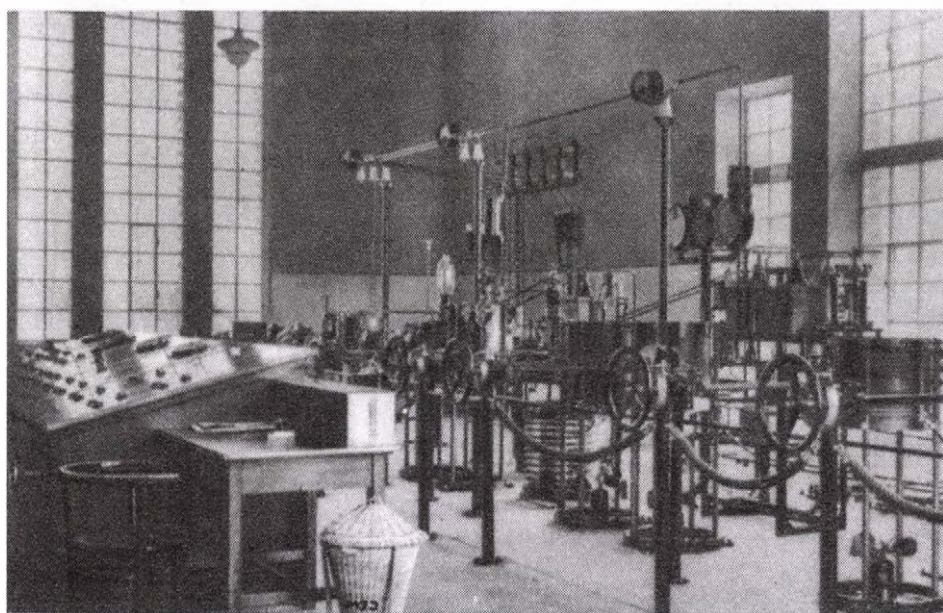
A gyűjtemény számítógépes feldolgozása, a postatörténeti képeslapok teljes képi anyagának közkinccsé tétele CD-lemezen a jövő gyűjteményi feladatait képezik.

Postautalványt népszerűsítő képeslap

Toborzó képeslap: Jelentkez híradó levetének!

„A lakihegyi leadóállomás nagyterme”

Fotónegatív archívum

A Postamúzeum fotónegatív archívuma, amely több mint 28 000 darabból áll, a dokumentációs gyűjtemény részeként a D-25 gyűjteményi számot viseli, és a múzeum Andrássy úti épületében található. Gyűjtőköre kiterjed a posta-, távközlés- és műsorszórás-történettel kapcsolatos történeti becsú és az utókor érdeklődésére számot tartó mai események, létesítmények, tárgyak, eszközök, eljárások, folyamatok és személyek megőrkítésére vonatkozó fényképfelvételekre, illetve ezek negatívjainak gyűjtésére, nyilvántartására, megőrzésére. Kiterjed továbbá a történeti értékű egykori ábrázolások, metszetek, nyomatok, festmények reprodukcióira, valamint a múzeum tevékenységére és gyűjteményeire vonatkozó fotónegatívokra. Itt kerülnek elhelyezésre a múzeum gyűjteményi darabjairól készült felvételek, valamint a más gyűjteményekben őrzött postatörténeti vonatkozású emléktárgyak felvételei a hozzájuk tartozó rendelkezésre álló adatokkal együtt.

A Postamúzeum munkatársai által készített felvételeken túl a gyűjtemény gyarapodhat átvétellel a különböző postai, távközlési, műsorszórási cégektől és idegen képszolgálati szervektől, felvétel-készítéssel, magánszemélyektől származó felvételek megvásárlásával, ajándékozással és cserefelajánlás útján.

Mindszenty Béla: „A pozsonyi I. sz. m. kir. posta és távírda hivatal. 1915-ben.”

Klősz György és fia: „A Szerecsen utcai kapcsolóhivatal, 1904”

A Magyar Posta Vállalat 1990. évi átszervezését követően a komoly szervezeti változásoknak, létszámleépítéseknek a következményeként jelentős fotóanyag került átadással a Postamúzeumba. Ezek közül mind mennyiségét, mind rendszerezettségét tekintve a legjelentősebb az 1994-ben a POTI Kft. (Postai Tervező Intézet) által átadott fotóarchívum, amely nagy mennyiségű műszaki rajz, szakkönyv kíséretében került múzeumunkhoz. Az archívum fotói 1968-tól 1993-ig dokumentálják a közben többször átszervezett intézmény működését. A felvételek két fő csoportba oszthatók. A 25 év anyagát átnézve megállapítható, hogy a teljes mennyiség mintegy kétharmada az intézetre kiszabott feladatok tervezésének és kivitelezésének, míg a maradék egyharmad az intézmény saját belső életének, működésének a dokumentálása. Az első csoportban találjuk a rádió- és televízióműsorszórás adótornyait, épületeit és berendezéseit, a klasszikus posta hivatalépületeit, levél- és csomagfeldolgozó üzemait, az új telefonközpontokat, munkásszállásokat, üdülőket, sportlétesítményeket stb. A második csoport az évenként ismétlődő vállalati ünnepek, rendezvények, megmozdulások dokumentálása révén enged bepillantást az intézmény életébe. Miután az archívum saját szekrényeivel, működőképes nyilvántartási rendszerével együtt érkezett a múzeumba, célszerűnek látszott ezt az anyagot egyben tartani.

Az 1990-es évek nemcsak a Magyar Posta Vállalat, illetve utódintézményei életében hoztak döntő változásokat. A Magyar Távirati Iroda, ahol 1957-től rendszeresen fotóztak a postának, szintén átszervezések elé nézett. Az 1990-es évek második felében az MTI két

ütemben adta át múzeumunknak a fent említett negatívokat. A felvételek megrendelője minden esetben a Magyar Posta Vezérigazgatósága vagy valamelyik intézménye volt. Az anyaggal érkezett nyilvántartókartonok többnyire csak alapinformációkat tartalmaznak (témamegjelölés, dátum, fényképész), néhány esetben a megrendelő kérte a *titkosítást*, megnehezítve ezzel a muzeológusok dolgát. A POTI fotóarchívumához hasonlóan egyelőre az MTI anyaga is külön egységként került elhelyezésre a negatívárban, s vár további feldolgozásra.

A Postamúzeum fotónegatív archívumának a magja a több mint tízezer negatív, amit szinte teljes egészében a múzeum munkatársai készítettek, s a múzeum kiállításainak, kiadványainak az alapját képezik. Majdnem minden fontos muzeális tárgyról van jó vagy kevésbé jó felvétel.

Igen jelentős azoknak a reпрónegatívoknak a száma, amelyek a kép- és ábrázolás-gyűjteményben többnyire albumokba rendezett, századfordulós eredeti fotókról készültek. A nagyméretű, díszes kivitelű albumokban található értékes képanyag elsősorban a reprodukciók által válik, válhat közkinccsé. Kiállításainkon, kiadványainkon túl akkor is ezeket a reprodukciók negatívokat használjuk, amikor alapító részvénytársaságaink irodáik díszítéséhez archív képanyagot szeretnének. A legnépszerűbb fotók (a Teréz-központ nagy kapcsolóterme 1904-ből vagy a kábelfektetés a Váci körúton 1902-ből stb.) negatívjai a gyakori használattól sérülhetnek, ezért pótlásuk folyamatos.

Erdélyi Mór: „A pécsi posta-, távírda- és tábeszélő-palota. Postakezelési csarnok.”

Klősz György: „A budapesti m. kir. távbeszélő hálózat földalatti kábeltömbjének beépítése.”

A kép- és ábrázolás-gyűjteményhez hasonlóan a negatívtárban a dokumentációs gyűjtemény majdnem minden csoportjának értékeesebb, érdekesebb darabjairól találhatunk reprodukciókat, legnagyobb számban azonban mégis a térkép- és a műszaki rajz gyűjtemény kimagasló darabjai fordulnak elő.

A negatívtár igazi érdekessége az a mintegy 60 db 18×24 cm-es üveglemez, amelyet a századforduló tájékán készített Klősz György császári és királyi udvari fényképész a Magyar Királyi Posta megrendelésére. A róla készített pozitív kópiák megtalálhatók a már említett díszes korabeli albumokban. Miután eredeti, a fényképész által készített, jó minőségű papírkópiákkal rendelkezünk, s a lemezek egyébként is sérülékenyek, használatukat a gyakorlatban mellőzzük.

A negatívtár egyedileg leltározott darabjairól nézőképpel ellátott kartonok készülnek, a gyűjteményben való keresést pedig utalókartonok segítik.

Aprónyomtatványtár

A Postamúzeumban 1986-ig bármilyen típusú, tartalmú, értékű irat vagy dokumentum a térképek mellett egyetlen létező dokumentációs gyűjteménybe, az okmánytárba került bevételezésre. A nyilvántartás az „O” betű és a természetes számok emelkedő sorrendű betű- és számkombinációjából állt.

Az 1986-ban életbe lépett új nyilvántartási szabályzat a dokumentációs gyűjteményt kisebb egységekre tagolta, fölállította az aprónyomtatványtár elnevezésű gyűjteményt is. Az ide tartozó dokumentumok fogalmát, a gyűjtemény gyűjtőkörét pontosan meghatározta: *„Bármilyen sokszorosító eljárással készült, ... esetleg ábrát is tartalmazó űrlap, nyomtatvány, ... hivatali tájékoztató, szabályzat, ... díjszabás, ... gyártmányismertető, címke, névjegy, plakát, meghívó, prospektus.”*

Ekkor hatalmas – ebbe a fogalomkörbe tartozó – anyagmennyiség állt a raktárban, amely a megelőző évek (évtizedek) alatt gyűlt össze, de földolgozásukhoz, nyilvántartásba vételükhöz senki nem fogott hozzá. Egyedül a 410 db plakátot vette jegyzékbe 1990-91-ben Szalay Gyuláné nyugdíjas munkatársunk.

1992-ben – három év szülési és gyermekgondozási szabadság után újra munkába állva – kaptam a feladatot, hogy az 1986-os ügyrend előírásai, útmutatásai alapján a valóságban is hozzam létre ezt a gyűjteményt, dolgozzam föl az eddig összegyűlt aprónyomtatványanyagot. Hozzákezdeni sem tudtam volna Kiss János nyugdíjas szakértő kollega segítségével. Az ő szakmai tanácsára határoztuk meg és állítottuk sorrendbe az aprónyomtatványok csoportjait, amelyek a gyűjteményen belül egy-egy alszámot kaptak. Az alábbi felsorolással a D-26 jelű gyűjteményen belüli gyűjtőszámokat és a bennük található dokumentumtípusokat mutatjuk be.

1. Plakátok: postai szolgáltatások reklámjai, egyesületi plakátok, zenekari műsorok, postai és távközlési világnapi plakátok.
2. Nyomtatványok
 - 2.1. Egyesített felvétel nyomtatványai
 - 2.1.1. Levélfelvételi nyomtatványok: feladóvények, levelezőlapok, feladókönyvek, utánvételi lapok.
 - 2.1.2. Pénz- és takarékelvétel nyomtatványok: postautalványok, bevételi naplók, csekkfüzetek, postabanki nyomtatványok, totó-lottó nyomtatványok.
 - 2.1.3. Csomag- és értékküldemények nyomtatványai: szállítólevelek, díjjegyzékek, vámáru-nyilatkozatok, értéklevelek.
 - 2.1.4. Távirat-feladási nyomtatványok: táviratlapok, dísztáviratlapok, telex- és postafax-űrlapok.
 - 2.1.5. Távbeszélő-felvételi nyomtatványok: igénybejelentő-lapok, távbeszélőjegyek, beszélgetések nyilvántartása.
 - 2.1.6. Fiókbérlők nyomtatványai: átvevőkönyv, nyilvántartási űrlapok.

- 2.1.7. Rádió- és televízió-felvételi nyomtatványok: engedélyek, bejelentőlapok.
- 2.1.8. Hírlapfelvételi nyomtatványok: előfizetői nyilvántartólapok.
- 2.1.9. Főpénztári nyomtatványok: értékcikkrendelések, főpénztári naplók, díjnaplók, számadások, mérlegek, összesítő-kimutatások.
- 2.2. Rovatolás, kezelés nyomtatványai
 - 2.2.1. Levél- és csomagrovatolás nyomtatványai: rovatlapok, zárlatjegyzékek, átdókönyvek, közvetítőjegyzékek.
 - 2.2.2. Postaszállítási nyomtatványok: menetlevelek, menetjegyek, mozgópostai egyenlegek, rovatlapok, zárlatjegyzékek, óralevelek.
 - 2.2.3. Pénz- és takarékkezelési nyomtatványok: zárlatok, főjegyzékek, summázatok, kötegjelzők, pénzátdó jegyzékek, bevételi és kifizetési naplók.
 - 2.2.4. Távirat- és távbeszélő-kezelési nyomtatványok: forgalom-nyilvántartási űrlapok, naplók, hibabejelentések, állomások törzslapjai, szerelési munkalapok.
 - 2.2.5. Hírlapkezelési nyomtatványok: előfizetői összesítések, naplók, hírlapárus elszámolások, megrendelőűrlapok, hírlap-kötegjelzők.
 - 2.2.6. Rádió- és televízió-kezelési nyomtatványok: nyilvántartólapok, díjmérlegek, kimutatások.
 - 2.2.7. Vámnymtatványok: vámáru-nyilatkozatok, árubevallások.
- 2.3. Kézbesítési nyomtatványok
 - 2.3.1. Kézbesítési nyomtatványok: kézbesítőívek, értesítések, meghatalmazások.
 - 2.3.2. Káresetek, reklamációk nyomtatványai: kérdőívek, jegyzőkönyvek, tudakozványok.
- 2.4. Gazdászati nyomtatványok: anyagmozgások nyilvántartása, leltári ívek, készletnyilvántartások.
- 2.5. Címkék: kezelési és kézbesítési címkék, kötegjelzők, ragjegyek.
- 2.6. Személyzeti nyomtatványok: bérjegyzékek, szociális juttatások nyilvántartása, oktatási nyomtatványok, tanfolyami jegyzetek, igazolványok.
- 2.7. Nyomtatványgyűjtemények: azonos korban használt vagy azonos típusú nyomtatványok kötegekben vagy füzet (könyv) alakban őrizve.
- 2.8. Ellenőrzési nyomtatványok: hivatali vagy pénztári ellenőrzési vizsgálatok jegyzőkönyvei.
- 3. Díjszabások
- 4. Szabványok
 - 4.1. Postai szabványok: postai eszközök, berendezések, járművek szabványai.
 - 4.2. Műszaki szabványok: műszaki berendezések, készülékek, alkatrészek szabványai.
- 5. Utasítások
- 6. Tervek, beszámolók: éves beszámolók, statisztikák.
- 7. Postai propaganda
 - 7.1. Közönségtájékoztató propaganda nyomtatványai: szolgáltatási ismertető, prospektusok, közönségtájékoztató füzetek.
 - 7.2. Személyzethez szóló nyomtatványok: szórólapok, céges borítékok, postaszervek üdvözlőlappjai.
 - 7.3. Meghívók, oklevelek: postai rendezvények meghívói, oklevelek, emléklapok.

- 7.4. Kártyák: postai kártyanaptárak, névjegykártyák, újévi üdvözlőkártyák.
 7.5. Külföldi posták nyomtatványai és propagandaanyagai: országokénti csoportosításban.
 7.6. Naptárak: posta által kiadott asztali és fali naptárak.

	Folyószám		Feladó	Utánvétel		Bérmentesítési díj	
			Postai feladóvévény	P	f	P	f
		 című				
			sz. ajánlott küldeményről				

 Pénzt, értéket levélben ne küldjön!
 A hátoldalon levő tájékoztatót szíveskedjék elolvasni.
Ajánlott küldemény feladóvévénye

A feladó neve:		A felvevőhivatal keletbélyegző lenyomata								
és címe:										
Címzett neve:										
Rendeltetési hely:	<input type="text"/>									
..... utca házsám.										
Ajánlási ragszám:	<table border="1"> <tr> <th colspan="2">Utánvétel</th> <th colspan="2">Bérmentesítési díj</th> </tr> <tr> <td>Ft</td> <td>f</td> <td>Ft</td> <td>f</td> </tr> </table>	Utánvétel		Bérmentesítési díj		Ft	f	Ft	f felvevő aláírása
Utánvétel		Bérmentesítési díj								
Ft	f	Ft	f							
Különszolgáltatások:										

 Pénzt, értéket levélpostai küldeményben ne küldjön!
 A hátoldalon levő tájékoztatót szíveskedjék elolvasni.
Ajánlott küldemény feladóvévénye

A feladó neve:		A felvevőhivatal keletbélyegző lenyomata								
és címe:										
Címzett neve:										
Rendeltetési hely:	<input type="text"/>									
..... utca házsám										
Ajánlási ragszám:	<table border="1"> <tr> <th colspan="2">Utánvétel</th> <th colspan="2">Bérmentesítési díj</th> </tr> <tr> <td>Ft</td> <td>f</td> <td>Ft</td> <td>f</td> </tr> </table>	Utánvétel		Bérmentesítési díj		Ft	f	Ft	f felvevő aláírása
Utánvétel		Bérmentesítési díj								
Ft	f	Ft	f							
Különszolgáltatások:										

Ajánlott küldemények feladóvévénye az 1930-as, az 1970-es években és napjainkban

A gyűjteményben nem kap minden egyes nyomtatvány külön leltári számot, csupán a típusának megfelelő gyűjteményi alszámot. A pontos visszaazonosításban ezért nagy szerepe van a gyarapodási számnak, ami minden egyes darabra rákerül. 1992-ben megterveztem a gyűjtemény nyilvántartásához szükséges leltárkönyvi oldalt, amely alapján leltárkönyveket köttettünk. Az anyag nyilvántartása egyelőre abban történik. A gyűjtemény növekedését az alábbi táblázat érzékelteti.

1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
4476	5566	6342	7078	7706	8807	8877	8877

Amint a fenti számsor mutatja, a feldolgozást követően 1994-től az éves gyarapodás valóban az újonnan beletárolt anyag mennyiségét tükrözi. Aprónyomtatvány éppúgy származik postaszervektől átadás útján (főleg napjaink nyomtatványai), mint magánszemélyektől részben ajándék, részben vásárlás útján. Az utóbbi fél év gyarapodásából szeretném kiemelni azt a 2000 májusában a körmendi Rába Helytörténeti Múzeum által átadott hatalmas (darabszámra még meg sem határozható) postai belkezelési nyomtatványanyagot (főleg ajánlott levél- és csomagpostai jegyzékek), amit 1982-ben az akkor lebontott régi postaépület földemjében elrejtve találtak meg. Az iratanyag 1831 és 1857 között képződött. Ugyancsak 2000 júniusában Kajár János, a Központi Távíróhivatal munkatársa múzeumunknak ajándékozta az 1962 és 1965 között általa – a világ legkülönbözőbb pontjairól – gyűjtött 310 db külföldi dísztáviratlapot.

Szelvény. — Coupon.

A feladó magánközleményei:
Communications du déposant:
Az összeg — Montant:

A feladó neve és lakára:
Designation de l'expéditeur:

Figyelem-tetés: Feladó az utalást az illetékes ország pénzeszközben közzé kell tenni. Az összeg a feladó helyen arabszámokkal, a bevonított zurbán pedig a főösszeget betűkkel, a váltóján az összeget ellenben sem írásmóddal kell kiadni.

Magyar postaigazgatás. — Administration des Postes de Hongrie.

Nemzetközi postautalvány.
Mandat de poste international.

De la somme de _____ HUF
száz
szöt

Beszedett díj:
Taxe perçue

K
Cour.

(A fruttagegyekek a tagországoké.)

Ára két alár:

Külföldi forgalomra
(Inclure le surtaxe et le droit de franchise.)

Amaz Pour vagis K
Don pour Noit Cour.

(A rendeltető ország pénztételeiben.) (Magyarország pénztételeiben.)

A feladó hivatal száma és a feladó azzal beváltó helye és helyi költségvetésének száma
Indice du bureau

A befizetés napja, illetve a helyi költségvetés bevétele
Date d'émission

Bevételei szám
No d'émission

A feladó postaközlésének száma
Signature de l'agent qui a dressé le mandat

Postai előjegyzések.
Indications de service

Timbre du bureau expéditeur.

Kétnyelvű nemzetközi postautalvány, 1915

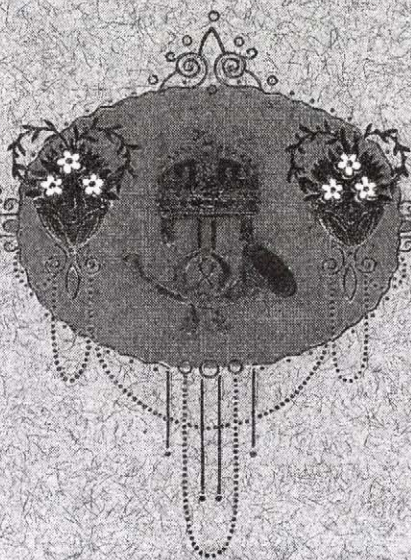
DÍSZTÁVIRAT

Cím Nagyszigos Lechner Mihály
főfelügyelő úrnak
Lopron 1.

FELVEVŐ HIVATAL	PÉNZTÁRI SZÁM	SZÓSZÁM	FELADÁSI NAP	ÓRA	PERC
Moson	55	25	26	08	00

Holnapi születésnap évforduló alkalmával bensőséges szeretettel és ragaszkodással gratulálunk Isten áldjait és iltesse sokáig.

Posta Moson.

BOLDOG ÚJÉVET

KIVÁN

A BUDAPESTI 72. SZÁMÚ IRÁNYÍTÓ-POSTAHIVATAL

TISZTIKARA

1914

LES EMPLOYÉS

DU BUREAU D'ACHEMINEMENT BUDAPEST 72

SOUHAITENT UNE BONNE ANNÉE.

A Budapest 72. számú postahivatal kétnyelvű újévi üdvözlőkártyája, 1914

A Magyar Királyi Posta közönségtájékoztató füzete, 1938

A gyűjtemény darabjait palliumokban, azokkal együtt levéltári dobozokban őrizzük. 1998 augusztusa óta külön raktárszobában, három nagy tolóajtós szekrényben alszámok szerint sorakoznak a dobozok, és megfelelő hely áll rendelkezésre az elkövetkező évek (évtizedek) gyarapodásának befogadására is.

Szinte nem létezik postatörténeti kiállítás, amelyhez ne lenne szükségünk ennek a gyűjteménynek a darabjaira. Arra azonban nem nagyon alkalmas, hogy önálló kiállításban mutakozzon be, mert a meglehetősen egysíkú, „kétdimenziós” papíryanag nem sok látványt nyújtana. Ez alól a dísztvíratlapok és a plakátok kivételek, bár önálló kiállításon még soha nem szerepeltek. Az elmúlt évben a gyűjtemény feldolgozása szempontjából jelentős előrelépés volt, hogy az 1928-tól megjelenő magyar dísztvíratlapokat egy rövid tanulmányban bemutattam.¹

Ez a gyűjtemény jelentősen gyarapodni fog a D 29 jelű tematikus gyűjteményből. Néhány éven át ugyanis (1988–1995) a dokumentációs gyűjteményben dolgozó kollegák – legtöbbször nyugdíjas és nem muzeológus szakemberek – a kitöltött, használt postai aprónyomtatványokat a tematikus gyűjteményben helyezték el, míg az aprónyomtatványtárba ugyanazok a nyomtatványtípusok csak üresen, kitöltetlenül kerültek. A bevételezés után ez a gyűjtemény is bekerül a DataEase számítógépes nyilvántartó programba, amellyel megvalósulhat a legapróbb részletekre kiterjedő keresés és beazonosítás lehetősége.

¹ Kisfaludi Júlia: *Egy postai szolgáltatás a dísztvírat 70. évfordulójára*. In Kovács Gergelyné (szerk.): *Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Évkönyve 1998*. Budapest, 1999. 102–116. p.

Hanglélekgyűjtemény

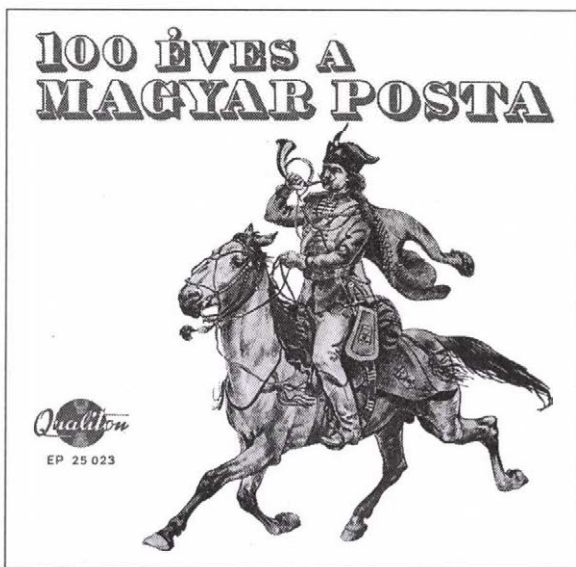
A Postamúzeum hanglélek gyűjteménye a dokumentációs gyűjtemény részeként a D-27 főszámon található. A múzeum gyűjti a postai, a távközlési és a műsorszórási dolgozók és az intézményeikkel kapcsolatos más személyek visszaemlékezéseinek hangfelvételeit, jelentős személyiségekkel folytatott beszélgetések hangszalagjait, a postával, a postai szolgálattal kapcsolatos kürtjelek, zeneművek, dalok hangfelvételeit hangszalagon, hanglemezen, CD-n vagy bármilyen más hanghordozó anyagon.

A gyűjtemény jelenleg 355 darabból áll, amelyből 64 a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány múzeumainak és kiállítóhelyeinek többnyelvű tárlatvezetőit, kiállításainak megnyitót dokumentálja. Hasonló terjedelmű, 76 darabból álló hanganyagot sikerült 1995 folyamán begyűjteni a diósi Rádió és Televíziómúzeum akkor megnyitott állandó kiállításához. A gyűjtés a világ nemzeti rádióadóinak szignáljait, reggeli bejelentkező-műsorát, egy-egy gyermekdalát hozta el a legtávolabbi országokból a diósi múzeum látogatóihoz. Köztük igazi érdekességek találhatók földünk valamennyi kontinenséről az óceániai Tongától az afrikai Kenyán át Szingapúrig.

Más oknál fogva érdekesek és értékesek a régi postai kürtjelek Kenderesi Sándor előadásában, a Magyar Rádió 1939 és 1987 között használt szünetjeleinek hangfelvételei vagy éppen a közelmúltból összegyűjtött telefonalközpontok dallamai.

Szintén más szempontból értékes számunkra a *Mátyás király juhásza* című mese Komlós Juci előadásában, ugyanis ez a Posta Kísérleti Állomáson 1956. április 15-én felvett hanganyag volt az első távbeszélőn elhangzott mese. Szabó Gyula színművész előadásában a csekély számban íródott, postáról szóló versek közül hallgathatunk Tompa Mihálytól, Arany Jánostól és Baranyi Ferenctől. Feltétlen említést érdemel a jelenleg ugyan még feldolgozás alatt álló, Tomcsányi Béla postamérnök hagyatékából származó hanglemezgyűjtemény, amely mintegy 200 darabot számlál.

A végére hagytam azt a gyűjteményi csoportot, amelyben beszélgetések, visszaemlékezések hangfelvételeit találjuk. Ezek a

Kislemez: 100 éves a magyar posta, 1967

többnyire a Postamúzeum munkatársai által készített riportok, beszélgetések az elmúlt 15 évben készületek, kezdetben a postatörténeti táborokhoz kapcsolódóan, majd pedig a *Múlt-idező teadélutánok* hangfelvételeiként. Sok közülük már megismételhetetlen, hiszen a visszaemlékező, a riportalany már nincs közöttünk. Részben az irántuk érzett tisztelet, részben az anyag fontossága miatt most az e csoportba tartozó hangfelvételek katalógusát adjuk közre.

Leltári szám	Megnevezés, leírás	Tervező, szerző, készítő	A készítés helye, ideje
27.7.1.	Király Zsuzsannára emlékezik Deák Ignác és Guti József (Debreceni Postaigazgatóság)		1986
27.7.2.	Király Zsuzsannára emlékezik Deák Ignác és Guti József (Debreceni Postaigazgatóság)		1986
27.8.0.	Halden Elemér élete, postai pályafutása 1923–1957-ig	Kovács Gergelyné, Sajtos Gáborné	1986
27.9.0.	Halden Elemér élete, postai pályafutása 1923–1957-ig	Kovács Gergelyné, Sajtos Gáborné	1986
27.10.0.	Halden Elemér élete, postai pályafutása 1923–1957-ig	Kovács Gergelyné, Sajtos Gáborné	1986
27.17.0.	Vendégségben Valter Ferencnél		Sárospatak, 1986
27.18.1.	Televíziós felvétel a Postamúzeumban: Szüllő László–Malcsiner Ferenc, Ivánszky Béla	Magyar Televízió	Budapest, 1986
27.18.2.	Televíziós felvétel a Postamúzeumban: Gergely László a háborús károkról	Magyar Televízió	Budapest, 1986
27.18.3.	Televíziós felvétel a Postamúzeumban: Halden Elemér, Módos Elemér, Szüllő László	Magyar Televízió	Budapest, 1986
27.20.0.	Futics Lajos visszaemlékezései	Szigetiné dr. Tóth Judit	Budapest, 1987
27.22.0.	Szüllő László mesél életéről, munkájáról	Sajtos Gáborné	Budapest, 1987
27.24.1.	Aulich Imréné Sztika Mária 100 éves	Tóth Judit, Sajtos Gáborné, Lux Márta	Kiskunfélegyháza, 1987
27.24.2.	Aulich Imréné Sztika Mária 100 éves	Tóth Judit, Sajtos Gáborné	Kiskunfélegyháza, 1987
27.27.0.	Módos Elemér visszaemlékezése mozgópostás munkájára	Sajtos Gáborné	Budapest, 1986

Leltári szám	Megnevezés, leírás	Tervező, szerző, készítő	A készítés helye, ideje
27.33.0.	Beszélgetés Török Lászlóval	Sajtos Gáborné	1987
27.72.0.	Riport Eördögh Jánossal a Postás Szimfonikus Zenekar volt karnagyával	Sebestyén Kálmán, Grünwald Éva	Budapest, 1989
27.89.0.	Interjú Eördögh János karnaggal a Zeneakadémián kapott gyémántdiplomája alkalmából	Magyar Rádió	Budapest, 1990
27.95.1.	Czirják Gyula: Emlékek a Kolozvári Rádióállomás történetéből, Futics pályázat	Sebestyén Kálmán	Székesfehérvár, 1991
27.95.2.	Czirják Gyula: Emlékek a Kolozvári Rádióállomás történetéből, Futics pályázat	Sebestyén Kálmán	Székesfehérvár, 1991
27.129.1.	Jenvai Kálmán: Lakihegyi emlékek 1944-ből, Futics pályázat 1993	Molnár Tibor	1993
27.129.2.	Jenvai Kálmán: Lakihegyi emlékek 1944-ből, Futics pályázat 1993	Molnár Tibor	1993
27.129.3.	Jenvai Kálmán: Lakihegyi emlékek 1944-ből, Futics pályázat 1993	Molnár Tibor	1993
27.137.0.	Beszélgetés Schubert Gyulával mozgóposták vásárlásáról	Kisfaludi Júlia, Rákóczi Margit, Kiss János	Zebegény, 1993
27.156.0.	Múltidéző teadélután Dedics Imre és felesége, Kertész Pál és Susánszky László részvételével	Hajdú József	Budapest, 1997
27.157.1.	Múltidéző teadélután Borsos Károly és Holló László részvételével	Krizsákné Farkas Piroska	Budapest, 1997
27.157.2.	Múltidéző teadélután Borsos Károly és Holló László részvételével	Krizsákné Farkas Piroska	Budapest, 1997
27.158.0.	Tomcsányi Béláné Esztergályos Mária visszaemlékezése férjéről	Kincses Károly	Budapest, 1988
27.168.0.	Beszélgetés dr. Horváth Lajossal	Rapcsányi László	Magyar Rádió, Budapest, 1987

Mozgófilm és videofelvétel gyűjtemény

A Postamúzeum mozgófilm és videofelvétel gyűjteménye a dokumentációs gyűjtemény részeként a D-28 gyűjteményi jelet viseli.

A múzeum gyűjti a szakmatörténeti vonatkozású eseményekről, kiemelkedő személyekről, műszaki berendezésekről, technológiai folyamatokról készült mozgófilmeket és videofelvételeket. A gyűjtés kiterjed az alkotó-, ismeretterjesztő-, propaganda- és játékfilmekre, felvételekre, valamint ezek kivágásaira, részleteire tekintet nélkül a filmszalag szélességére, hosszára, színére, néma vagy hangosított voltára.

A gyűjtemény 344 leltározott darabból áll, melynek közel fele celluloid alapú, míg a fennmaradó része mágnesszalagra elektronikusan rögzített műsor, elterjedtebb nevén videofelvétel. Egyelőre nem található a gyűjteményben optikailag, digitálisan rögzített képlemez, mint például a DVD videó, de a másolásvédelmi problémák megoldása után várható széles körű elterjedése s felbukkanása a mozgófilm-gyűjteményben is.

A celluloid alapú filmek 8,16 és 35 mm széles néma- és hangosfilm kivitelben egyaránt előfordulnak. A 8 mm-es filmet elsősorban az amatőrök használták, s többnyire

A magyar posta tájékoztató filmjének bejelentkező képe, 1978

Az automatizált levélfeldolgozás bemutatása, 1978

hang nélkül készültek, míg a 16 mm-es és a 35 mm-es filmek nagy nyersanyagköltségük miatt a hivatásos filmgyártók kedvelt alapanyagai voltak.

A gyűjteményben található hagyományos filmek nagyobb része a Közlekedési Dokumentációs Vállalat Közlekedési Filmstúdiójában (KÖZDOK) készült. A stúdió 1956-os alapításától kezdődően készített dokumentum-, híradó-, munkavédelmi, oktató-, tájékoztató- és propagandafilmeket többek közt postai témákkal is. Az általuk kiadott 1981-es filmkatalógusból kiderül, hogy a forgatáshoz minden esetben 35 mm-es (normál) filmet használtak, s a gyártott és szinkronizált filmekből aztán normál és 16 mm-es (keskeny) kópiák készültek felhasználásra. Ugyanitt minden filmről rövid tartalmi leírást találunk, továbbá megtudhatjuk a film készítésének időpontját s a készítőket nevét.

Az 1978-ban készített *A posta életéből 2. sz. híradófilm* az alábbiakról tudósított összesen mintegy 10 percben: *Elkészült a Budapesti Távbeszélő Igazgatóság új belvárosi épülete, A Posta Központi Járműtelep új hatszintes szociális épülete, Felavatták a taliándörögdi új úrtávközlési állomást.* 1978-ban még további két hasonló hosszúságú film készült, közülük egyik az automatizált levélfeldolgozásról. Az ismertetőből megtudhatjuk, hogy Japán után hazánk a második olyan ország, ahol a levélfeldolgozó automata nemcsak a géppel, hanem a kézzel írt irányítószámokat is el tudja olvasni, és a levélfeldolgozás teljes folyamatát automatikusan el tudja végezni. Az esztendő harmadik filmje *Több mint 1 milliárd* címmel bemutatja, hogy a nyomdáktól kikerülő újságok, képeslapok, folyóiratok hogyan jutnak el a posta dolgozóinak sokszor áldozatos munkájával nap mint nap az olvasóhoz.

1979-ben készül *A távbeszélő-hálózat építése és szerelése* című oktatófilm, valamint egy dokumentumfilm *Soha nem lehet elfelejteni* címmel. Az utóbbi két megtörtént baleset okait kutatja megszólaltatva mindazokat, akik szemtanúi, szenvedői, átéltői vagy felelősei voltak a súlyos tragédiáknak.

1980-ban újabb három 8-10 perces hosszúságú film készült a posta részére. *A posta életéből 4. sz. híradó* a salgótarjáni új crossbar rendszerű távhívó- és távbeszélőközpont avatásán túl tudósít a Postamúzeum *Irányítószámok a világban* című nemzetközi kiállításáról. Külön filmben emlékeztek meg az 50 éves Bélyegmúzeumról, és bemutatták jubileumi kiállítását. A harmadik film is a Bélyegmúzeum kiállításához kapcsolódik, címe: *Kiállítás a Magyar Tanácsköztársaság bélyegzőiről*.

1980-81-ben már csak két videofilm készült, s ebből az egyik *A posta életéből 4. sz. híradó*, míg a másik címe a *Behálózza a világot*. A film rövid történeti visszapillantás után bemutatja a magyar postánál 1981-től alkalmazott legmodernebb elektronikus, tároltprogram-vezérlésű japán gyártmányú távíró- és adatátviteli központot.

A filmkészítés csökkenő tendenciája tovább folytatódott, s 1982-ben már csak *A posta életéből 6. sz. híradó* készült el az alábbi témákról: a szolgáltatói magatartáskultúra tanfolyami képzése a postán, az NSZK posta bélyegkiállítása, a társadalmi tulajdonvédelmi hónap alkalmából rendezett kiállítás. Készült még film a lakihegyi adó történetéről, a bélyeg születéséről, a postaforgalmi szolgálat kezelésének gépesítéséről, valamint a jubiláló postáról. *A magyar történelem bélyegeken és Látogatás a Postamúzeumban* filmcímek önmagukért beszélnek.

Néhány filmből idegen nyelvű változattal is rendelkezik a gyűjtemény. A könnyebb bemutathatóság végett minden fontosabb filmről átírás készült videóra, természetesen megtartva az eredetiként szolgáló filmtekercseket is.

Az elektronikus képrögzítés elterjedésével a filmgyártók a professzionális U-MATIC, míg az otthoni felhasználók a VHS rendszerű videót részesítették előnyben. Múzeumunkban, ha volt rá lehetőségünk, igyekeztünk mindkét típusú kazettán begyűjteni az anyagot, ezáltal egyidejűleg biztosítottuk a jó minőségű archiválást és a VHS (Video Home System) révén a könnyű bemutathatóságot.

Az elmúlt 15 évből sok olyan filmmel rendelkezünk, ahol a Postamúzeum megrendelőként vagy közreműködőként szerepel, de olyanokat is őrzünk, ahol a múzeum gyönyörű termei szolgáltak a forgatás helyszínéül. 1994 óta az alapítvány minden fontos eseményről készítünk videofelvételt, amely felvételek szintén ebben a gyűjteményben kerülnek elhelyezésre.

Telefonkártya-gyűjtemény

A Postamúzeum telefonkártya-gyűjteménye példát ad arra, hogy egy műszaki múzeumban hogyan jönnek létre a műszaki fejlődéssel új gyűjtemények. A gyűjtemény létrehozásának, kialakításának történetét 1994-ben részletesen ismertettem *A telefonkártya gyűjtemény születése* című cikkemben.¹

A gyarapodás azóta is változatlan módon – a hivatalos átadás mellett – csere útján folyik. Állandó külföldi levelezőpartnerünk 2-3 társ múzeum és 2-3 távközlési igazgatóság. A magyarországi cserepartnerek, gyűjtőtársak is rendszeresen gazdagítják gyűjteményünket. Az évek során az a módosulás történt, hogy 1997 júliusától a MATÁV Rt. a múzeumnak küldött köteles példányok számát 50-ről 30-ra csökkentette. A gyűjtemény gyarapodásának ütemét az alábbi táblázatok darabszámjai mutatják.

Magyar telefonkártyák

1994	1995	1996	1997	1998	1999
684	1613	2285	2926	3535	4236

Külföldi telefonkártyák

1994	1995	1996	1997	1998	1999
886	1479	2448	3134	4082	4292

Az adatok magyarázatául tudnunk kell, hogy a magyar kártyák gyarapodásának mértéke a MATÁV Rt. által kiadott telefonkártyák számának függvénye. A külföldi kártyák viszont cserével kerülnek hozzánk, egy-egy különlegesebb, távoli országból származó vagy kis példányszámú kártyáért néha 5-6 magyar kártyát kérnek cserébe.

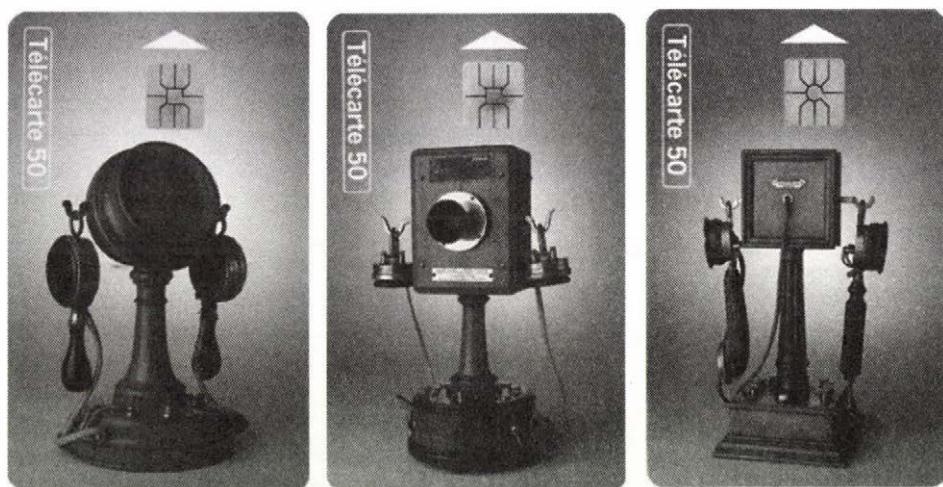

Német páros: Őstelefonáló gyermekek

¹ In Kovács Gergelyné (szerk.): *Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Évkönyve 1993*. Budapest, 1994. 61–65. p.

Német sorozat: Postalegények, 1820

Francia sorozat: Telefonkészülékek, 1892, 1905, 1920

A gyűjtemény két nagy egysége, a magyar és a külföldi kártyák nyilvántartása külön történik. Típusát tekintve a kezdetekhez képest a gyűjtemény kibővült a mobiltelefon (GSM, SIM) kártyáival, valamint a nálunk még nem használt hívókártyákkal.

A gyűjtött külföldi telefonkártyák motívumkincse változatlan maradt. Fölsorolásuk helyett többet elárul, ha néhány jellegzetes darabot bemutatok. Külön csoportot alkotnak a régi készülékeket, központokat, berendezéseket, a távközlés múltját reprezentáló kártyák. Több ország (Franciaország, Horvátország, Oroszország, Törökország) ezekből so-

rozatot jelentetett meg. A gyűjtők kedvéért olyan kártyák is születnek, melyek egymás mellé rakva egy nagyobb képet jelenítenek meg.

A gyűjteményben képviselt, telefonkártyát kibocsátó országok száma évről évre bővül. Az alábbi táblázat a gyűjteményi csoport e szempont szerinti megoszlását szemlélteti darabszámban kifejezve, ami összesen 4767 kártya.

Angola	3	Ciprus	6		
Anguilla	1	Comore-szigetek	2		
Antigua és Barbuda	6	Costa Rica	5		
Arab Emírségek	15	Csád	2		
Argentína	31	Csehország	63		
Aruba	11	Csehszlovákia	5		
Ascension	4	Dánia	217		
Ausztrália	48	Dél-afrikai Köztársaság	124		
Ausztria	82	Dominikai Közösség	8	Grenada	3
Azerbajdzsán	1	Dominikai Köztársaság	1	Guadeloupe	1
Bahama-szigetek	2	Dzsibuti	3	Guam	1
Bahrein	3	Ecuador	6	Guernsey	10
Banglades	8	Egyenlítői-Guinea	1	Guinea	1
Barbados	1	Egyiptom	5	Holland Antillák	7
Belgium	100	Elefántcsontpart	5	Hollandia	68
Belize	2	Etiópia	1	Honduras	2
Benin	6	Észtország	5	Honkong	25
Bemuda-szigetek	8	Falkland-szigetek	7	Horvátország	36
Belorusszia	2	Feröer	1	India	3
Bolívia	8	Fidzsi-szigetek	8	Indonézia	17
Bosznia-Hercegovina	10	Finnország	79	Irán	1
Botswana	1	Francia Polinézia	8	Írország	79
Brazília	110	Franciaország	247	Izland	8
Brunei	3	Fülöp-szigetek	5	Izrael	61
Bulgária	30	Gabon	5	Jamaica	4
Burkina Faso	2	Gambia	3	Japán	260
Burma	1	Ghána	3	Jersey	65
Burundi	1	Gibraltár	15	Jordánia	4
Chile	19	Görögország	63	Jugoszlávia	3

Szváziföld kiadásában:
Postafutár

Kajmán-sziget	2	Moldávia	1	Svájc	123
Kambodzsa	9	Monaco	3	Svédország	50
Kamerun	5	Mongólia	2	Szaúd-Arábia	3
Kanada	46	Montserrat	1	Szenegál	2
Katar	15	Nagy-Britannia	214	Szerbia	3
Kazahsztán	3	Namíbia	13	Szingapúr	86
Kenya	2	Nepál	5	Szíria	2
Kirgízsztán	1	Német Dem. Köztársaság	1	Szlovákia	19
Kiribati	1	Németország	452	Szlovénia	34
Kína	34	Nicaragua	2	Szváziföld	5
Kolumbia	3	Niger	1	Tajvan	61
Korea	52	Nigéria	6	Tanzánia	2
Közép-afrikai Köztársaság	2	Norfolk-sziget	4	Thaiföld	26
Kuba	6	Norvégia	25	Togo	3
Kuvait	18	Olaszország	151	Tonga	4
Laosz	3	Omán	17	Törökország	21
Lengyelország	75	Oroszország	141	Trinidad és Tobago	1
Lesotho	3	Örményország	4	Tunézia	2
Lettország	21	Pakisztán	4	Turks- és Caicos-szigetek	1
Libéria	1	Panama	2	Tuvalu	1
Liechtenstein	1	Paraguay	1	Uganda	5
Litvánia	33	Pápua Új-Guinea	5	Ukrajna	10
Líbia	1	Peru	29	Uruguay	10
Luxemburg	30	Puerto Rico	2	Új-Kaledónia	7
Macedónia	3	Portugália	32	Új-Zéland	58
Madagaszkár	5	Románia	25	Üzbegisztán	1
Makao	4	Saint Lucia	4	Vaunatu	1
Malawi	5	Saint Vincent	2	Vatikán	11
Malayzia	55	Salamon-szigetek	1	Venezuela	41
Maldív-sziget	2	San Marino	3	Vietnam	9
Mali	5	Saõ Tomé és Príncipe	2	Virgin-szigetek	9
Man	16	Seychelle-szigetek	3	Wallis és Futuna	2
Mauritius	2	Sierra Leone	2	Zambia	6
Málta	23	Spanyolország	123	Zimbabwe	7
Mexikó	15	Srí Lanka	10	Zöld-foki Köztársaság	2

Jó néhány teszt- vagy szervizkártyát is sikerült beszerezni. Ezek közül is kiemelném azt a magyar optikai kártyát, melyet a Landys & Gyr cég készített próba és referencia céllal még 1991-ben.

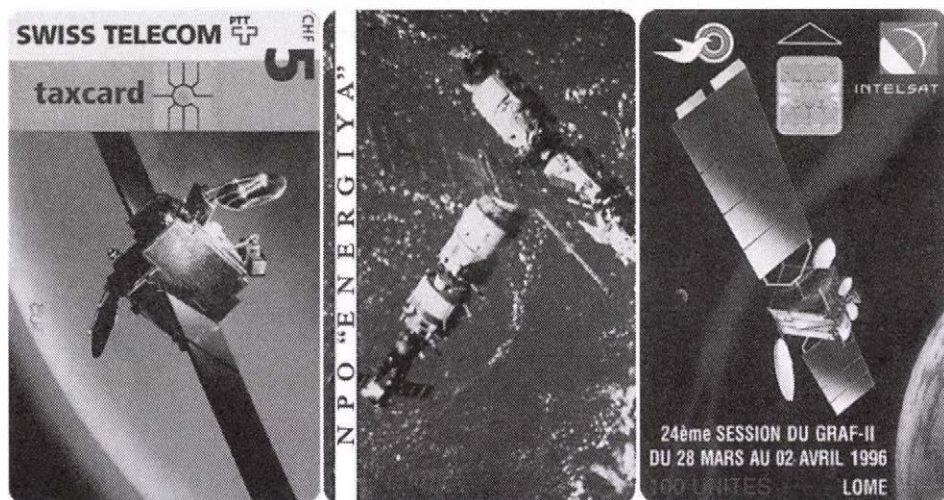
Külön csemegét jelentenek a hamisított, végtelenített telefonkártyák. Az egészen házi-lagos, barkácsolt kivitelezésűek mellett finoman preparáltak is akadnak. Gyűjteményünkben található Nagy Endre 1992-ben készített „babás” telefonkártyája, mellyel azt akarta bizonyítani a MATÁV Rt.-nek, hogy a chipes kártyák kódja könnyedén feltörhető. Akkoriban nagy port kavart a MATÁV szakembereivel a televízió-képernyők előtt folytatott vitája is.

Tekintve, hogy a telefonkártyák a tematikus fond gyűjtemény részét képezik, abban nemcsak telefonkártyákat, hanem különböző katalógusokat is tárolunk. Itt helyeztük el a telefonkártyával kapcsolatos reklámtárgyakat (pl. puzzle-játék) vagy prospektusokat, reklámlapokat, matricákat is.

A gyűjteményt az 1993-ban megkezdett módon tartjuk nyilván. A magyar telefonkártyák 2000 júniusában a 29.800.435., a külföldiek a 29.801.4213. tételszámnál tartanak. Ez utóbbiak nyilvántartása a DataEase programmal számítógépen történik.

A magyar telefonkártyák csoportját zárható fémszekrényben, a külföldieket országok szerint ABC sorrendbe rakva lapozóalbumokban őrizzük. Néhány országnak (pl. Franciaország, Németország, Anglia, Oroszország), ahonnan már nagy számú kártyánk van, külön albumot rendszeresíttem.

Ebből a fiatal és folyamatosan növekvő gyűjteményből 1996-ban rendeztünk először önálló kiállítást. A győri Xantus János Múzeum felkérésére május 24-től kezdve öt héten át mutattuk be telefonkártyáinkat *Tantuszvariációk* című kiállításunk keretében, amelyhez házi-lagos kivitelezésben ismertetőfüzetet is készítettünk. Tematikailag ugyanezt az összeállítást mutattuk be 1997. február 17-től két hétig Sopronban, majd március 18-tól

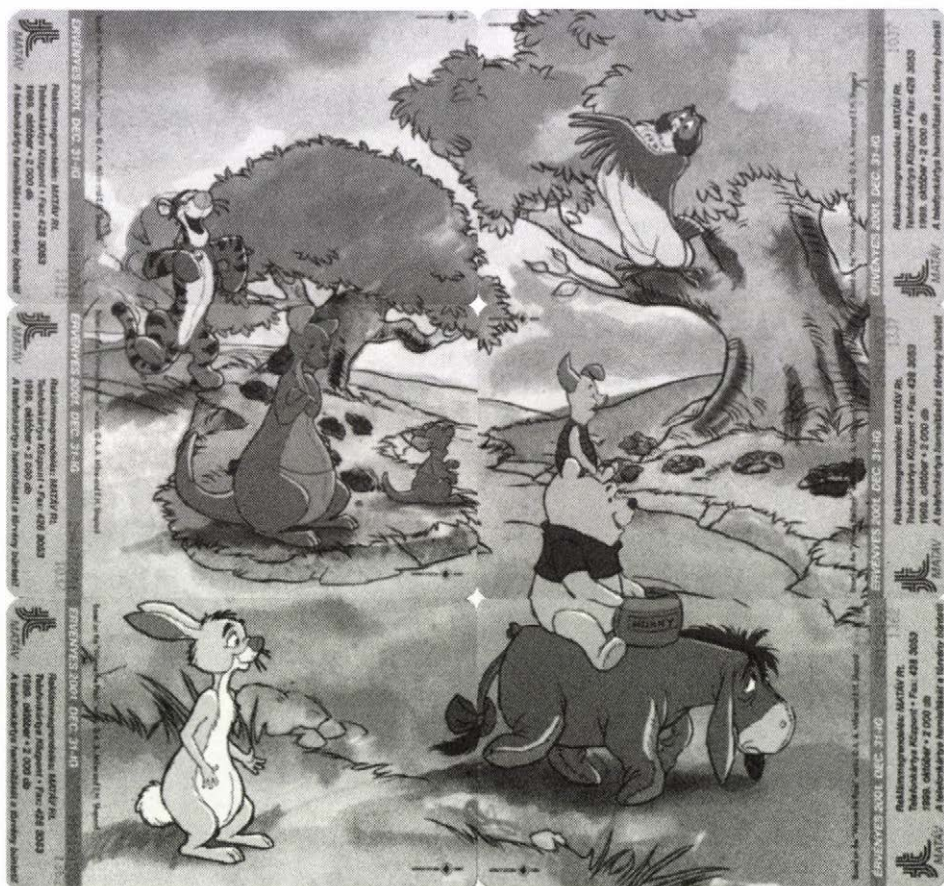

Svájc, Oroszország és Togó kiadásában: Műholdak

április végéig Budapesten. A kiállításokról részletesen az 1996. évi évkönyvünkben számoltam be.²

A telefonkártyákat más kiállításokban is fölhasználjuk, ahol képi gazdagságukkal színesen egészítik ki az alapkiállítás mondanivalóját. Az 1995 decemberében megnyílt diósi kiállításban rádió, televízió, úrtávközlés motívumú; a Telefónia Múzeumban 2000. május 17-én megnyílt új állandó kiállításban pedig távbeszélő-készülék, távbeszélőközpont és mobiltelefon témájú kártyákat mutatunk be.

A gyűjtemény folyamatos és nagyarányú növekedését tekintve a közeljövőben meg kell valósítanunk a telefonkártyák képanyagának CD-lemezen történő tárolását, hogy szükség esetén kiállításban is használható, a látogató által önállóan kezelhető változata is legyen. Nem tűnik irreálisnak, ha azt mondom, hogy ez a tervünk 2002-2003-ra, a gyűjtemény létrehozásának 10. évfordulójára meg is valósulhat.

Puzzle: a kártyagyűjtő gyermekek kedvence

² Kovács Gergelyné (szerk.): *Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Évkönyve 1996. Tantszvariációk. Egy több szempontból rendhagyó kiállítás, annak tanulságai és utóélete.* Budapest, 1997. 50–54. p.

Tervtári dokumentációs gyűjtemény

A tervtári dokumentációs gyűjtemény gerincét a megszüntetett Postai Tervező Intézet (POTI) hagyatékából átvett anyag képezi. Az intézet 1950. július 1-jén alakult meg mint középfokú postaszerv, amelynek szakmai felügyeletét a Postavezérgazgatóság II. szakosztálya látta el. Alakuló létszáma 37 fő volt.

Az idők folyamán az intézet feladata igen sokrétűvé vált. A postai szolgáltatások fejlesztése során fő feladata a vezetékes és vezeték nélküli távközlés és az ezzel összefüggő magasépítési és postatechnológiai tervek elkészítése volt. A hírközlőhálózat fejlesztésében: a gerincirányú koaxiális kábelek és a kábeleken üzemeltetett nagy csatornkapacitású, teljesen tranzisztorizált multiplex rendszerek tervezésében is részt vett. Jelentős szerepet játszott a televízió- és rádió-adóállomások létesítési munkáiban, az országos mikrohullámú gerinchálózat tervezésében és a műholdas távközlés hazai megvalósításában.

A Postai Tervező Intézet tervei alapján készültek a crossbar technikát kiváltó tároltprogram-vezérlésű (digitális) központok. Az 1980-as évek közepétől folyamatosan részt vettek az optikai kábelhálózatok hazai elterjesztésében. A tervezési munka mellett a rendszer- és technológia fejlesztésénél is fontos szerepük volt. Egy-két példa ezekre a munkákra: budapesti egységes rádiótelefon-hálózat (BERH), budapesti átkérőhálózat (BÁH), optikai digitális rendszer (ODÁR), tároltprogram-vezérlésű telefonközpont stb.

Postán kívüli szervezeteknek is dolgoztak, terveztek híradástechnikai létesítményeket, végeztek tervfelülvizsgálatot, szakvéleményezést. Évtizedekig terveztek alközpontokat, komplett lakótelepi, ipartelepi és korszerűsített városközponti távbeszélő-hálózatokat.

Az országos közút-rekonstrukcióval és fejlesztéssel kapcsolatos távközlési hálózatok kiváltási és fejlesztési tervezési munkáit, továbbá az induló autópálya segélykérő telefon tervezését is elvégezték. Aktívan részt vettek a vasút-villamosítással kapcsolatos munkákban is, vizsgálták a nagyfeszültségű áram hatását a postai kábelekre, megtervezték azok védelmét.

Az intézet látta el – mint népgazdasági szempontból különösen fontos és kiemelt feladatot – a fegyveres testületek és a kormányzervek országos hírközlőhálózatának tervezését is.

Külföldi tervezési munkái között említhetjük például az Orenburgi gázvezeték: Guszjatin, Uzdi, Tengiz; és a Mongol Népköztársaság: Ulan Bator megbízásokat.

A Postai Tervező Intézet 1985. január 1-jétől 1989. december 31-ig Posta Beruházó- és Tervezőintézetként (POTIBER) működött, majd 1990. január 1-jén POTI Kft.-vé alakították, és végül 1994. augusztus 31-től gazdasági okok miatt megszüntették, megkezdődött a szanálása.

A végelszámolás során a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1995. április 26-án átvette az intézet tervezési dokumentációit és a hozzá tartozó iratokat, továbbá az egyes tervekről készített mikrofilmeket. Így megalakult a Postamúzeum tervtári dokumentációs gyűjteménye, amellyel egyik vállalt feladata a Magyar Távközlési Részvénytársaság szervezeti részére a tervek kikölcsonzésének biztosítása lett.

Az átadott hatalmas anyag eleinte a volt POTI-épület 7 szobájában és 2 pincehelyiségében kapott helyet. Az ott töltött évek az anyag ide-oda költöztetésével és az egyre kisebb tárolási helyekre való összezsúfolásával teltek. A tervezők számára ilyen körülmények között is biztosítani kellett a tervek kikölcsonzását. Később a dokumentumtár teljesen kiszorult ebből az épületből, kijelölt helye a Rákospalota Távközlési Centrum lett (1151 Budapest, Kert köz 8.), ahol a tetőtér egy részét irodának és raktárhelyiségnek alakították ki.

Az intézet tervanyaga iránt a Magyar Országos Levéltár is érdeklődött. Sárközi János főosztályvezető 1998 szeptemberében személyesen is megtekintette a dokumentumok elhelyezését és azok számítógépes feldolgozását. A módszerrel meg volt elégedve, és a feldolgozást követően a kilistázott anyagról másolatot kért a levéltár részére.

A több mint 2500 dobozban tárolt, valamint a kb. 6600 db egyedi tárolású terv és irat feldolgozása most van folyamatban. A Docu Quard cég felkérésünkre ugyan megkezdte a számítógépes feldolgozást, de két hónap után feladta, mert rosszul mérte fel a feladatot, s végül csak egy gyors gépelést vállalt (sok hibával). A tervek és iratok leltározása, rendezése, duplumok selejtezése, a tervtári anyagok fajtankénti besorolása, illetve megnevezése munkaszámok feltüntetésével most történik. Ezek a kölcsönzést, a duplumok kiszűrését, a későbbiekben pedig a kutatók munkáját segítik.

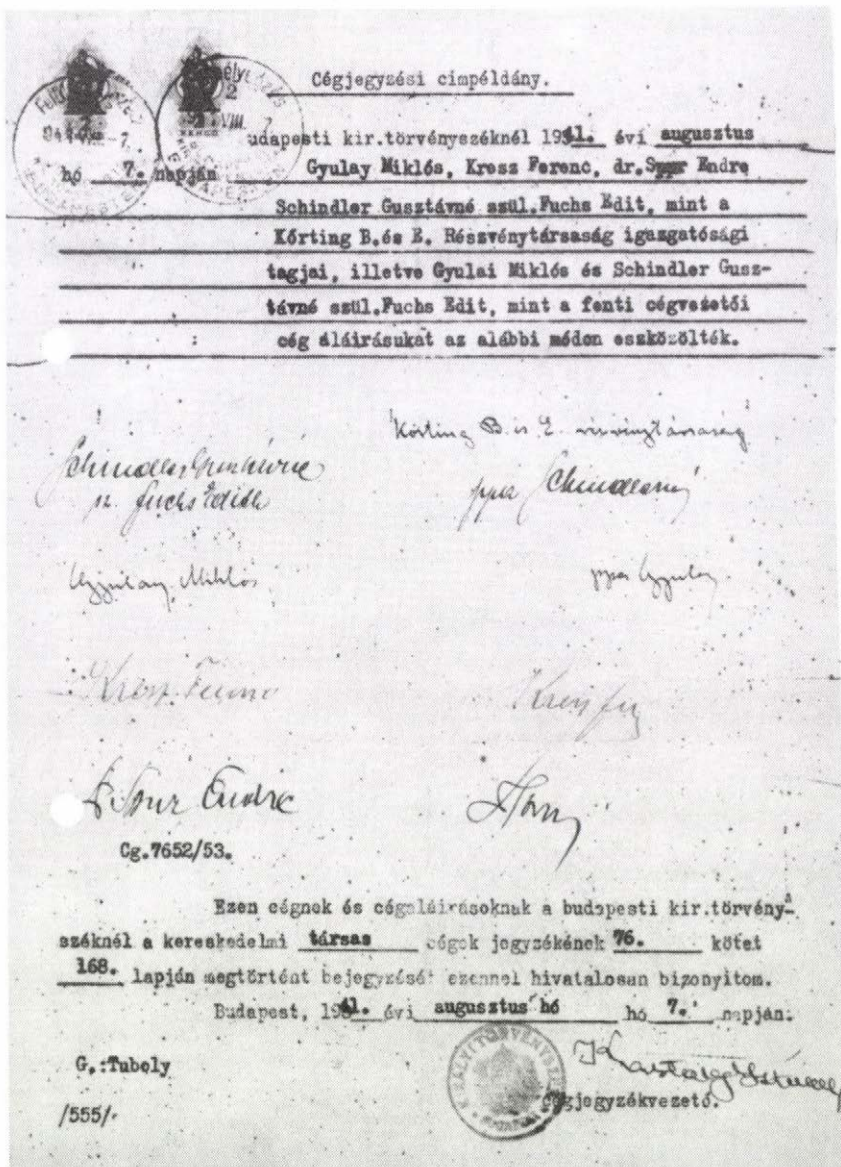
A Postai Tervező Intézet munkájának sokrétűségét bizonyítja, hogy átvitel-technikai osztálya 1950-től, rádiótechnikai osztálya 1956-tól, helyi, vidéki helyi- és nagyváros helyi hálózatos osztálya is működött. A magasépítési iroda építész osztálya 1954-től. Jelentős épülettervezői munkáikat a *Postaépítészet Magyarországon* című, 1992-ben kiadott könyv is tartalmazza. Ide tartozott az acélszerkezeti osztály is 1968-tól, amelynek fő profilja a csőposták, továbbá a postaműszaki épületek, például a Szeged táviró áramellátási vasszerkezet-terveinek elkészítése.

A múzeum 1945 előtti védett dokumentációt is átvett, amely az óbudai háromemeletes postaház (Budapest III., Kiscelli út, hrsz. 17.735) alacsonynyomású gőzfűtésének elkészítéséről szól. Megrendelője a Magyar Királyi Postavezérgazgatóság 7. Ügyosztálya, kivitelezője a KÖRTING B. és E. Részvénytársaság volt. Sajnos a tervező ismeretlen, a terveken a neve nem szerepel.

A munka elvégzéséhez szükséges okmányok is gyűjteményünkben vannak. Ezek a következők: egy 1941. augusztus 7-én Budapesten kelt cégjegyzési címpéldány fénymásolatban; egy 1927. április 7-én, Budapesten kelt iparendély fénymásolatban, amelyen az is szerepel, hogy a vállalkozó vízvezeték-, központi fűtés és gázszerelést 1936 áprilisától végezhet; egy igazolás az Országos Társadalombiztosító Intézettől, hogy hat hónapnál régebbi társadalom- és balesetbiztosítási járuléktartozása nincs; s végül egy ugyanilyen igazolás a Magánalkalmazottak Biztosító Intézettől.

A *vállalkozási szerződés általános feltételei a középítkezési munkáknál* és *A központi fűtő- és szellőztető berendezés vállalati feltétele* című rendeletek, amelyeket 1936-ban adtak ki, szintén a vállalkozási szerződés részét képezték. A vállalkozó ezeket cégszerűen írta alá, és két tanúval is igazolta.

A munka vég számlája másolatban bár, de megtalálható. A Magyar Királyi Postavezérgazgatóság 7. Ügyosztálya részére Dobray Kálmán gépészmérnök állította ki 1944. június 20-án. A számla utolsó mondata: *Fenti számla összeg teljes egészében forgalmi adóválság alá esik.*

A Körting B. és E. Részvénytársaság cégjegyzési cím példánya, 1941

Itt találtam rá a veszprémi postaház első emeleti átalakítási rajzára is, amely 1945. október 10-én készült.

A Postamúzeum e tervtári dokumentáció gyűjteményébe kapott helyet a Központi Távíróhivatal, a Magyar Posta Részvénytársaság nemzetközi főosztálya és az Első Magyar Telefonkábel Kft. (EMTEL) megőrzésre érdemesnek ítélt dokumentációs anyaga is.

A Bélyegmúzeum gyűjteményei

Az emberi természet gyűjtési hajlama sok-sok műkincset őrzött meg az utókor számára, amelyek jelentős része múzeumokban látható.

A gyűjtés egyik legközkedveltebb ágának napjainkig a bélyeggyűjtést tekinthetjük, ami nem véletlen, hiszen ezek a kisgrafikai alkotások közvetlenül vagy reprodukálva a világ kulturális örökségének múltját és jelenét egyaránt bemutatják. A Bélyegmúzeum Európában egyedülálló közgyűjtemény, hiszen nemcsak a bélyegeket, hanem az azokhoz kapcsolódó tárgyakat, dokumentumokat is őrzi. A millennium évében éppen hetven éves Bélyegmúzeumi gyűjteményi adatai 2000. január 1-jén a következők:

Magyar bélyegek	9 962 761 db,
Külföldi bélyegek	1 438 178 db,
Vegyes gyűjtemény	1 162 028 db,
Könyvtár	4 495 db.

A Bélyegmúzeum létrehozását már az 1910-es évek végén kezdeményezték. Első kiállítását Budán, a Sándy Gyula műegyetemi tanár tervezte postapalotában 1930. április 28-án nyitották meg a nagyközönség előtt. A bélyegkiadások számának ugrásszerű növekedése következményeként néhány év alatt területe szűknek bizonyult, így szükségessé vált a múzeum bővítése. Az 1930-as évek végén az Erzsébetvárosban a Dob u. 75-81. szám alatt épülő, Rimanóczy Gyula által tervezett postapalota félemeletét eredendően a Bélyegmúzeum elhelyezésére tervezték, és építették meg, ahol 1940. november 23. óta működik. Az azóta végzett kisebb-nagyobb átalakítások területi növekedést nem eredményeztek. Ugyanakkor a múzeum gyűjteménye közel kétszázszorosára gyarapodott, ami mára egy elodázhatatlan bővítési kényszerhez vezetett.

A Bélyegmúzeum külföldi gyűjteményeit az Egyetemes Postaegyesület tagországainak 1878 óta kölcsönösségi alapon megküldött bélyegei alapozták meg. Századunk első harmadában a gyűjtemény a magyar posta nagy összegű vásárlásaival, valamint ajándékozások révén is gyarapodott. A magyar bélyegek gyűjteménye akkor vált teljessé, amikor 1915 és 1922 között a Magyar Posta egy páratlanul gazdag anyagot vásárolt meg Poppovits Frigyes Mirkó kereskedelmi tanácsostól, a neves filatelistától. Ebből a gyűjteményből származnak a magyar klasszikus gyűjtemény egyedülálló darabjai. A múzeum könyvtárának megalapozója Vejtey Ferenc volt, aki a sok évtizedes gyűjtőmunkája által létrehozott filatéliai könyvtárát ajándékozta nagylelkűen a múzeumnak. Okmány- és iratgyűjteményünk pedig Czákó Elemérnek, a magyarországi bélyegek szakírójának köszönheti létét.

A Nemzetközi Postaegyesület tagországai által megküldött, valamint a Magyar Posta Részvénytársaság által kibocsátott bélyegek és dokumentumaik múzeumunk gyűjteményébe kerülnek, így a bélyegújdonságok szinte megjelenésükkel egy időben válnak múzeumi darabokká.

A Bélyegmúzeum gyűjteményét három nagy gyűjteményi csoport képezi, amelyek a törzsgyűjtemények, a különgyűjtemények és a könyvtár.

A múzeum törzsgyűjteménye kiterjed a világ összes postabélyegeire, melyeket földrészenként, azon belül pedig a francia Yvert et Tellier katalógus szerint országonkénti csoportosításban veszünk leltárba, és mutatjuk be állandó kiállításunkban. A magyar gyűjtemény ennél teljesebb, kibővül a bélyegek vázlataival, eredeti grafikáival, szín- és próbanyomataival, imprimatúráival, nyomóeszközeivel, a nyomdai technológia során keletkező fázisnyomatokkal, továbbá az alkalmi bélyegzőkkel. Ezekon kívül első napi borítékok, alkalmi levelezőlapok, értékbenyomások borítékok, az egyéb filatéliai tárgyak gyűjteménye, valamint az okmány- és iratgyűjtemény tartozik e kategóriába. A törzsgyűjtemény világviszonylatban is egyedülálló, páratlan darabokat őriz, melyek közül néhányal jelen évkönyvünkben is találkozhatnak.

Az úgynevezett különgyűjtemények igen sokszínű, sajátos témák szerint rendszerezett gyűjteményekként kerültek és kerülnek a múzeum tulajdonába vásárlás, ajándékozás vagy hagyatéék révén. Bemutatásukban, feldolgozásukban a gyűjtemény eredeti tulajdonosának, összeállítójának elképzelése érvényesül, így ezeket a múzeum önálló gyűjteményként, változtatás nélkül őrzi. Különgyűjteményeinket folyamatos római számozással, ajándékozás esetén a gyűjtő nevével jelölve tartjuk számon, és állítjuk közönség elé.

Az UIT különgyűjtemény a Nemzetközi Távközlési Egyezmény megkötésének 100 éves jubileuma alkalmából jött létre, amikor az évfordulóról a tagállamok emlékbélyeggel vagy blokkal emlékeztek meg, amelyeket az Egyetemes Postaegyesület berni irodája albumba gyűjtve küldött meg a Bélyegmúzeumnak. A Soó Rezső különgyűjtemény e kategória legnagyobb, legjelentősebb és a legnagyobb értéket képviselő gyűjteménye, amely 1980-ban került a múzeum tulajdonába.¹ A Surányi László különgyűjtemény – a neves magyar filatelistának, a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság örökös elnökének hírlapgyűjteménye – részben ajándékozás, részben pedig vásárlás útján gazdagította különlegességeink tárházát. Debreceni Zsolt 2000-ben 560 db kiállítólapot ajándékozott múzeumunknak, amelyeken a nemzetközi bélyegkiállítások bélyegeit dolgozta fel. Legfrissebb aktualitásunk Jan Palmans belga filatelista számunkra felajánlott albuma, amely az 1971-es Kő- és Réznyomatos kiadások fogazati ívrekonstruksióit tartalmazza. Jan Palmans volt az első, aki e témában máig ható jelentőséggel bíró kutatásokat folytatott. Albumának lapjait az érdeklődők már megtekinthették a Hunfilex Nemzetközi Bélyegkiállításon felállított MAFITT Szalon kiállítási tablón.

A különgyűjtemények folyamatos ismertetését a harmadik évezredben megjelenő évkönyveinkben tervezzük, ahol a múzeum hetven éves története során adományozott jelentős gyűjteményeket és a mecénásokat mutatjuk be.

A Bélyegmúzeum könyvtárának állományát 2000. január elsején 2945 szakkönyv és 1550 periodika képezte.²

¹ A Soó Rezső-gyűjteményt a Bélyegmúzeum 1988, illetve a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1995. évi évkönyvében ismertettük.

² Könyvtárunkat részletesen ismertettük a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1992. és 1996. évi évkönyveiben.

Európa bélyegei

Kiállítótermünkben 6 bemutatószekrény őrzi az európai kontinens országainak közel teljes bélyegkiadását. Ez utóbbi kifejezés azt jelenti, hogy a nagy filatéliek ritkaságokat is beleértve viszonylag kevés hiánnyal tudjuk látogatóink elé tárni az öreg kontinens jelenleg is élő, vagy már megszűnt országainak valaha is kiadott valamennyi bélyegét. Feldolgozásunk az Yvert katalógus sorszámait követi, vagyis az alfabetikus sorba rendezett országok bélyegei gyakorlatilag a megjelenés sorrendjében követik egymást a kihúzható keretekben elhelyezett kiállítólapokon. Megközelítőleg 75 000 db színes kis képecskéről van szó, amelyek együttes értéke szó szerint felbecsülhetetlen. Anyagunk jelentőségét az a tény is emeli, hogy a bélyeg köztudottan európai találmány, hiszen 1840-ben Angliában vezették be elsőként a világon. Ennek az első kiadásnak a példányai ugyanúgy láthatók állandó kiállításunkban, mint a többi híres európai filatéliek világsztár.

A bélyeg feltalálása Sir Rowland Hill nevéhez fűződik, kibocsátása az 1839-40-es brit postai reformok része. Rowland Hill már 1837-ben benyújtotta javaslatát a levélportó egységesítésére, egyszerűsítésére és olcsóbbá tételére. Ennek nyomán szavazta meg a brit parlament 1840. január 10-én az egész Angliára érvényes penny-portó rendszert, és még abban az évben május 6-tól érvényes postabélyeget – a híres Black pennyt – hoztak forgalomba. Amikor bélyeget ragasztunk a borítékra, a mai napig azt jelezzük vele, hogy a levél feladásakor egy összegben kifizettük a teljes postai viteldíjat. Ezzel gyakorlatilag megszűnt az általánosan alkalmazott portós rendszer, és segítségével egységes, könnyen átlátható bérmentesítési forma született.

A világ első bélyegére a kincstár már 1839-ben nyilvános tervezési pályázatot hirdetett, amelyre több mint 2600 pályamű érkezett. Ezek közül többet díjaztak is, de igazán megfelelőnek egyiket sem találták. Végül Rowland Hill saját javaslatát került megvalósításra. A Black penny bélyegábráján Viktória királynő azon portréja látható, melyet a William Wyon által készített, a királynő Guildhallban tett látogatásának tiszteletére kiadott emlékérmén ismerhetett meg a nagyközönség. Rowland Hill szerint ezzel a hamisításokat is ki lehetett védeni, hiszen az emberek azonnal észrevesznek a megszokottól való minden eltérést.

Az érem ábráját Henry Corbould alkalmazta bélyeggyártás céljára. A metsztemélynyomással készült bélyeget a Perkins, Ba-

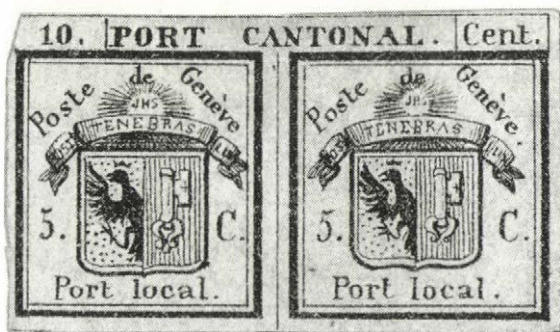
1840. Black penny

con and Petch nyomdában állították elő, nyomólemezt pedig Charles Heath és fia, Frederick vészték. Ezekből több is készült, mielőtt kiválasztották a végleges változatot. A 240 képből álló nyomólemezzel áprilisban kezdték meg a készlet legyártását, melyhez külön e célra készült korona vízjeles papírt használtak. A 240 db bélyeg 20 sorban helyezkedett el, így ugyanis egy sor bélyeg ára shillingben és egy egész ív ára fontban éppen annyi volt, mint a bélyeg névértéke pennyben. A bélyegek alsó két sarkában egy-egy nagybetű helyezkedik el, a bal oldali soronként változik A-tól T-ig, a jobb oldali pedig oszloponként A-tól L-ig. Ezekkel a sarokbetűkkel is a hamisítás lehetőségét próbálták kizárni, de egyúttal a gyűjtők számára remek lehetőséget biztosítottak az ívrekonstruációk viszonylag problémamentes összeállítására.

Hosszú időn keresztül tartotta magát az a nézet, hogy a kiadás második, kék színű, két pennys darabja is a Black pennyvel egy napon került forgalomba, újabb kutatások szerint azonban első szállítmányukat gyártási problémák miatt csak május 8-án terítették az elárúsítóhelyeken. A május 6-i forgalomba bocsátás ellenére a legkorábbi, Black pennyvel bérmentesített küldeményt május 2-án adták fel Bath-ban. Az ottani postamester figyelmét valószínűleg elkerülte az utasításba foglalt érvényességi dátum, így idő előtt használták fel az ominózus példányt, amely azonban nem egyedüli kivétel, hiszen a bélyegzők tanúsága szerint máshol és máskor is előfordult a kiadás egyes példányainak május 6-a előtti felhasználása.

A bélyegek érvénytelenítéséhez négylevelű lóherére emlékeztető, piros festékezésű néma bélyegzőt használtak. A bélyegek felirata *Postage* és *One penny*, vagyis postadíj és egy penny. Mivel akkor az egyetlen bélyegkibocsátó állam Anglia volt, nem tartották szükségesnek az államot megnevezni. Az angol bélyegeken hagyománytiszteletből mai napig sem szerepel az ország neve, viszont a mindenkori uralkodó képmása – ha csak egy kis sziluett formájában is – minden bélyegükön megtalálható.

Európában a második bélyegkibocsátó ország Svájc volt. Területén 1843-ban jelent meg az angol példát követő bérmentesítési eszköz, elsőként Zürichben március 1-jei érvényességgel, nem sokkal később pedig Genfben. A svájci kantonok postaigazgatásai akkor még egymástól teljesen függetlenül működtek, így az általuk kibocsátott bélyegek is csak az egyes kantonok területére voltak érvényesek. Kis példányszámuk miatt igen magas gyűjtői értéket képviselnek. A *Zürichi számjegyesek* 4 és 6 rappen értékben jelentek meg, előbbi a helyi levelek, míg utóbbi a kantonon belüli távolsági levelek bérmentesítésére volt alkalmas. Ezek voltak az első könyomással készült kétszínű bélyegek. A hamisítás megakadályozása céljából ugyanis fekete festékekkel nyomták őket olyan papírra, amelyet már előzőleg vízszintes vörös csíkokkal láttak el. Igazi bélyegritkaságok, ám a világ leghíresebb bélyegeinek egyike mégis a legmagasabb katalógusértékű svájci bélyeg, a Genf kanton által kibocsátott *Kettős Genf* lett.

1843. *Kettős Genf*

Az 1843-ban kiadott könyvnyomatos, zöld papírra nyomott páros bélyeg két 5 centime értékű, egyenként helyi bérmentesítésre alkalmas bélyegét egy *Port cantonal* felirat fogja össze. A pár így 10 centime névértéket képvisel, mely már fedezte a kantonon belüli távolsági levelek postai díját.

Bázel kanton 1845-ös bélyege, a *Baseli galamb* a világ időrendben ötödik kibocsátása. A két és fél rappen névértékű bérmentesítési eszköz az első dombor- és többszínnyomású bélyeg. A kantonbélyegek érdekes módon 1854-ig voltak érvényben, holott 1849 októberében már megalakult a szövetségi posta, amely Svájc egész területére felhasználható bélyegeket hozott forgalomba. A kantonbélyegek kis példányszámuk miatt rendkívül nagy filatéliai értéket képviselnek.

Érdekes, hogy bár a bélyeg előzményének nevezhető bérmentesítési kísérletekkel már igen korán próbálkoztak, Franciaország csak kilenc évvel később, 1849-ben követte az angol példát. Első bélyegein Ceres, a földművelés és a termékenység istennője jelenik meg. Bélyegritkaság az 1930-as feláras bélyege, mely a reimsi katedrális főbejáratánál lévő mosolygó angyal képét ábrázolja. A *Reimsi mosoly* felára az államadósság csökkentését szolgálta.

Ausztria 1850-ben bocsátotta ki első bélyegét. Az egész birodalom területén, így Magyarországon is érvényes volt. Őt címlete közül az 1 krajcáros nyomtatványok, a 2 krajcáros helyi levelek, a 3, 6 és 9 krajcárosok pedig távolsági levelek bérmentesítésére voltak alkalmasak. A távolsági levelek díját csak 1866-ban egységesítették 5 krajcárra. Az 1850 és az 1858-as osztrák kibocsátások nyomdai ívén 4x60 db bélyeg helyezkedett el. Ennek oka az elszámolás megkönnyítése volt, így ugyanis az egyes ívekben lévő bélyegek értéke együttesen mindig kerek forintértéket adott. Mivel akkor 60 krajcár ért 1 forintot, az ívben a bélyegek 8x8-as osztásban helyezkedtek el. Így négy bélyeghelynek ki kellett maradnia. A fennmaradó négy helyet a hamisítás elkerülése végett ún. *andrásskeresztekkel* töltötték ki, ami azt jelenti, hogy a bélyeg nagyságával és színével megegyező átlós, egymást középen metsző vonalakkal áthúzták. Az andrásskereszteket, mint fölösleges papírdarabokat legtöbbször eldobták, ezért önmagukban is ritkák, bélyeggel összefüggő darabjaik pedig féltett kincsei a gyűjteményeknek.

Ausztria a világon elsőként hozott forgalomba hírlapbélyegeket. Első kiadásuk – ábráján egy Merkúr-fejjel – 1851. január 1-jén jelent meg. A Merkúr-fejes hírlapbélyegek értékjelzés nélküli kiadások, névértéküket csak színük alapján lehetett megállapítani. Céljuk alapvetően hírlapok, hírlapkötegek postai szállításának bérmentesítése volt, így magánforgalomban nem is használták őket, leginkább hírlapkiadók vásárolták egész ívekben. A kék színű egy, a sárga tíz, a rózsaszín pedig ötven újság bérmentesítésére volt alkalmas. Az utóbbi, 30 krajcáros érték iránti csekély érdeklődés indo-

1856. Vörös Merkúr

kolta, hogy már 1852-ben 0,6 krajcárra értékeljék le. 1856-ban ugyanez történt a sárgával is, helyettük 6 krajcár értékű cinóbervöröset hoztak forgalomba.

A bélyegek nyomólemezeinek elkészítéséhez használt fa ösdúcot J. Axmann véste. A 400 db-os nyomdai ívekben készült bélyeget ugyan több százszoros példányszámban hozták forgalomba, a fennmaradt ép darabok száma mégis igen csekély. Mivel leginkább újságok címlapjára, újságkötegeket összefogó címszalagokra ragasztották őket, legtöbbjük a használatba vételkor megsemmisült. Így lett a *Vörös Merkúr* valódi világritkaság. Múzeumi példányunkra különösen büszkék vagyunk, hiszen jó állapotú, különösen szép, hibátlan darab.

Ausztria másik, a bélyeggyűjtők körében nagy népszerűségnek örvendő kiadása az 1946-os *Renner* blokk, melyet jótékonyági céllal adtak ki az államelnök arcképével. A ritka, 8 bélyeget tartalmazó vágott kisívet japán papírra nyomták.

1858. Moldvai ökörfejés

A moldvai fejedelemség 1858-as bélyege a *Moldvai ökörfejés* nevet viseli. Tévesen, hiszen ábráján a fejedelemség hagyományos címerelemei, a bölényfej és felette az ötágú csillag látható. Megjelenése esztétikai szempontból sok kívánnivalót hagy maga után, ennek ellenére igen értékes bélyeg. Kezdetleges grafikai és nyomdatechnikai megoldással, kéziszajtóval készültek egyenként a bélyegek, melyet az íveken rendezetlenül elhelyezkedő ábrák sejtetnek. A postakürtben látható bizarr névértékek a francia frankból való átszámításból erednek. Legritkább értéke a 81 parás.

A cári Oroszország szintén 1858-ban csatlakozott a bélyegkibocsátó államok sorába. Első bélyegeinek képes oldalát speciális anyaggal vonták be, ami a bélyegkép megsértése nélkül lehetetlenné tette a bélyegző lenyomatának eltávolítását és a bélyeg újbóli felhasználását. Az állam neve több mint 50 évig nem szerepelt a bélyegeken. Oroszország 1915 és 1918 között két igen szokatlan megoldással rukkolt elő a bélyegek más célra történő felhasználását illetően. Egyrészt ekkor adott ki a forgalomban lévő *Romanov* jubileumi bélyegek mintájára kartonpapírra nyomott szükségpénz bélyegeket, melyek hátoldali nyomatuk szerint az ezüst váltópénzzel voltak egyenértékűek. Ugyanennek a sornak nyolcas összefüggéseit – a történelmi sorsforduló minél szélesebb körű hírüladásának szándékával – II. Miklós cár lemondó nyilatkozatának szövegével nyomták fölül, mely az *Izvesztyija* című lap 4. számában jelent meg a címdalton.

Görögország első bélyegei 1861-ben kerültek kibocsátásra. A Hermész-fejések bélyegképeit egészen 1896-ig állandóan ismételték. Megjelenésükben, grafikai megoldásukban rendkívüli hasonlóságot mutatnak az első francia bélyegekkel. Nem véletlenül, hiszen mindkettőt Albert D'Barré tervezte, sőt, e kiadások Párizsban is készültek. Hátoldalukon számos esetben ellenőrzőszámok szerepelnek. A világ első sporttémájú bélyegét az olimpiák tiszteletére Görögország adta ki 1896-ban, egyes értékei ókori görög atléták szobrait

1896. Görög sport sor

ábrázolják. Különösen a sportmotívumot gyűjtők között keresett darabok. Görögország újabb bélyegkiadásai igen ötletgazdagok. Érdekességnek számít a *pacni* bélyegsor, melyet 1954-ben, a ciprusi kérdés tárgyalásakor görög, francia és angol szöveggel adtak ki. A képen az angol alsóháznak a ciprusi kérdésben hozott határozatának szövege látszik, közepén az angol álláspont elleni tiltakozás szimbólumaként egy ráejtett nagy tintapacnival. Igen népszerű továbbá az 1955-ben kiadott, Pitagorasz tételét ábrázoló görög bélyeg.

Az olasz egység megteremtésének történelmi fordulópontját megelőzően az ún. olasz kisállamok adtak ki bélyegeket, melyek svájci mintára csak az adott állam területén voltak érvényesek. Leghíresebb darabjaik az 1858-as kibocsátású nápolyi

Trinacria, valamint az ideiglenes kormányzat (Savoya) keresztes bélyegei.

Az Európa gyűjteménynek a fent felsoroltak természetesen csak a legkiemelkedőbb darabjai, melyeken kívül még számos figyelemreméltó példány látható kiállítótermünkben. Az európai országok új bélyegei az UPU-n keresztül folyamatosan érkeznek múzeumunkba, ahol törzskönyvezése és katalogizálása után minden egyes darab elfoglalhatja helyét a megfelelő kiállítókeretben. A teljes, naprakész bemutatásnak csak a tartalékkerek korlátozott száma az akadály.

A földréz múzeumunk szempontjából érdekes sajátossága, hogy a politikai mozgások, változások igen pontosan nyomon követhetők a bélyegkibocsátások tanulmányozásával. Ennek leginkább szembetűnő jele az, hogy egyes *megszűnt* országok, amelyeket eddig lezárt gyűjtési területként könyveltünk el, mint bélyegkibocsátók újra megjelentek, illetve eddig aktív területek váltak *megszűnt* országgá. Utóbbira példa az NDK, előbbire a Szovjetunió utódállamai.

Egy nekifutásra szinte be sem fogadható a teljes élmény, ezért a tapasztalt múzeumlátogató többször is visszatér hozzánk, hogy okosan beosztva idejét megismerje az őt érdeklő anyagokat. Látogatóinkat négy nyelvű tájékoztató táblák segítik az eligazodásban, ám bármiféle kérdéssel, problémával bizvást fordulhatnak az ügyeletes muzeológushoz is.

Terveink között egy négy nyelvű hangos tárlatvezető elkészítése is szerepel, amely egy órás körséta alatt szolgáltatna alapvető információt a kiállítóteremben bemutatott érdekesebb darabok történetére, kiadásának körülményeire, jelenlegi eszmei értékére vonatkozóan. Mivel látogatóink jelentős százaléka külföldi, ezt mind az eligazodás, mind az információbefogadás szempontjából szükségesnek ítéljük. Amennyiben megvalósíthatók lesznek elképzeléseink egy új állandó kiállítás elkészítéséről, szeretnénk az anyag bemutatásánál a hangsúlyt a kiállított tárgyról a látogató teljesebb tájékoztatása felé fordítani, így egy új tematikájú, *látogatóbarát* kiállítást létrehozni.

Afrika és Ázsia országainak bélyegei

A Bélyegmúzeum gyűjteményének jelentős részét e két egzotikus kontinens bélyegei képezik. Afrika és Ázsia mind az országok számában, mind a kiadott bélyegek mennyiségében egyre nagyobb teret foglal el a gyűjteményünkben.

Afrika bélyegkiadását a földrész jellegéből következő kettősség jellemzi, Észak-Afrikát az arab világ, a Szudántól délre fekvő területet a fekete kultúra. Az arab világ bélyegein rendszerint politikai témák, államfők, vallási vezetők képei jelennek meg. A déli országok bélyegeire a kereskedelmi szempontok figyelembevétele a jellemző, a bélyegek nagyméretűek, színesek és népszerű témákat jelenítenek meg. A Walt Disney-mesefigurákkal a gyermek bélyeggyűjtőket célozzák meg, illetve a hatalmas futball-blokkok, az egzotikus madárvilág, a hullők és a pillangók bélyegképei a motívum-gyűjtők számára készülnek.

Ezek a bélyegek eredeti rendeltetésükre, a postai bérmentesítésre már alig-alig alkalmasak, valószínűleg igen kis részük kerül postai küldeményre. Az óriási méretű kisívek és blokkok még tárolási nehézségeket is okoznak.

Míg az arab világ bélyegei helyi nyomdában készülnek, ami szerényebb kivitelükön meg is látszik, addig Fekete-Afrika bélyegeit gyakran az egykori gyarmattartó országok¹ nyomdáiban készítik. Extremitást képviselnek egyes olajsejkségek, amelyek a bélyeg eredeti funkcióját figyelmen kívül hagyva sok óriási és színpompás példányt bocsátanak ki. Az Egyetemes Postaegyesület ezeket a bélyegeket nem ismeri el hivatalos kiadásnak, így gyűjteményünkbe sem jutnak el.

A bélyeganyag nyilvántartását, katalogizálását a mennyiségen túl megnehezíti a sok országra jellemző politikai instabilitás is. A határok helyei, az országok nevei megváltoznak, megszűnt országok újra bélyegkibocsátókká válnak, és rendre új kibocsátók jelennek meg.

A Bélyegmúzeum gyűjteményében jelenleg 218 467 darab afrikai bélyeg és 14 099 blokk található. Az alábbiakban néhány, filatéliai szempontból érdekes országot és bélyegkiadást mutatunk be.

Mauritius, az Indiai-óceán nyugati részén fekvő kicsiny vulkanikus sziget nevét, ha bárki meghallja, a legendás *kék Mauritius* juthat eszébe. Nemrégiben a Bécsben megrendezett WIPA nemzetközi bélyegkiállításon több eredeti Mauritius-bélyeg is látható volt. Kollegáimmal hosszas várakozás után jutottunk be a kiállítóterembe, hogy megcsodálhassuk az igazi világritkaságnak számító bélyegek néhány példányát, a kék színű két penny és a vörös színű egy penny névértékű bélyegek néhány híres darabját. A *vörös Mauritius* postatiszta példányából csupán egy, a használtakból tizenhárom ismeretes. A még híresebb *kék Mauritiusból* két postatiszta és tíz használt példányról tudunk. Eredetileg 1847-ben, a helyi nyomdában 500-500 példány készült, a legenda szerint a kormányzó felesége, Lady Gomm kívánságára. Nem csoda, hogy a ritka bélyegek oly sok látogatót vonzottak Bécsbe.

¹ Például Nagy-Britanniában vagy Franciaországban.

A Bélyegmúzeum gyűjteményében nincs eredeti Mauritius. A tárlóból mégsem hamisítványok tekintenek a látogatókra. 1900-ban Párizsban az eredeti nyomólemez² felhasználásával kifejezetten múzeumi célokra 300 darab sorszámozott példányt készítettek. A mi vörös és kék Mauritius példányunk egy ezek közül az újnymomatok közül, amit a bélyegek hátoldalán található sorszám és felirat bizonyít.

A Jóreménység Foka a jelenlegi Dél-afrikai Köztársaság területén található. Nevét a veszélyes tengeri viharokról kapta, hiszen az Afrika déli partját körbevitó mátrózok az ottani viharokban sokszor csupán a jó reménységben bízhattak. A bélyeggyűjtők számára különleges csemege a világ elsőként 1853-ban itt kiadott háromszögletű bélyegsora, amely mára szintén értékes ritkaságnak számít. A bélyegeken a reménység allegóriája, egy klasszikus szépségű nőalak látható. Tíz éven keresztül újra és újra kiadásra kerültek.³ A Bélyegmúzeum kiállítótermében megtekinthető a teljes sor és a róla készített művészi másolatok a Fournier-féle hamisítvány gyűjteményben.

A kiadás különlegessé olykor nem a bélyeg formája teszi, hanem az alkalmazott technika és nyersanyag. Gabon 1967-ben kiadott légitosta-bélyegének különlegesen nagy névértékét az indokolja, hogy a bélyeget aranylemezre nyomták. A bélyegkép Albert Schweitzer, az Afrikában önzetlen gyógyítómunkájával világhírűvé vált orvos arcképét ábrázolja. Ugyanez a bélyegkép 1960-ban hagyományos bélyegen is megjelent.

Még különlegesebb a Guineában 1972-ben kiadott aranybélyeg, ami Nixon amerikai elnök pekingi látogatása alkalmából jelent meg. Mérete 46×37 mm. A bélyegen ábrázolt két politikus, Richard Nixon és Mao Ce-tung, egy asztalitenisz-bajnokság meglátogatása alkalmából találkozott, ezért az esetet mindmáig ping-

Mauritius: Vörös és kék Mauritius, 1847

Jóreménység foka: Az első háromszögű bélyegsor egy darabja, 1853

Gabon: Az aranylemezre nyomott légitosta-bélyeg, 1967

Guinea: A Nixon-ékszerbélyeg, 1972

² Jelenleg a brit uralkodónő birtokában van.

³ 1853 és 1863 között.

pong-diplomáciának nevezik. Az aranybélyegen az asztalitenisz-labdákat két parányi bíborvörös rubin jelképezi. Emiatt a bélyeg közismert neve: *Nixon-ékszerbélyeg*.

A világ első öntapadós bélyegét 1964-ben adták ki az afrikai Sierra Leonében. A párás trópusi időjárás viszonyok között valóban nem praktikus a nedvességtől összeragadó hagyományos enyvezés.

Egyiptom bélyegei tematikai szempontból jelentenek különlegességet. Az első egyiptomi bélyeg 1866-ban jelent meg. Egy 1867-es példányon a szfinx és mögötte a piramis látható. Ez az első eset, hogy bélyegképen művészeti, építészeti alkotás jelenik meg. Az ókori egyiptomi művészet máig kedvelt témája az afrikai ország bélyegkiadásának. Számtalan bélyegképen csodálhatjuk meg a Tutanhamon-kincseket, Nofretéte híres profilját és a királysírok falfestményeit.

Az Egyiptomtól délre fekvő Szudán *tevepostás* bélyegeiről vált híressé. Az első bélyegeken ábrázolt tevévő kézbesítő az ország bélyegkiadásának jelképévé vált. Modelljéül egy helyi sejk szolgált szalmával kitömött jelképes postaszákokkal. A bélyeg sok-sok kiadást ért meg. Szudánban némely területeken ma is alkalmaznak tevévő kézbesítőket.

Ázsia országai egyre jelentősebb szerepet töltenek be a filatéliában. Számos ázsiai ország most jutott el gazdasági fejlettségének azon szakaszába, amikor a bélyeggyűjtés népszerű elfoglaltsággá válhatott. Mára a bélyeggyűjtés nagy népszerűségnek örvend Tajvanban, Szingapúrban, Japánban és újabban Kínában is. A Bélyegmúzeum külföldi vendégeinek nagy részét az ázsiai látogatók teszik ki.

Az utóbbi években az ázsiai bélyegek nyomdai kivitelezése – az üzleti szempontok előtérbe kerülésével – szemmel láthatóan javult. Gyakoriak a különleges nyomdatechnikával készült bélyegek, az aranyozott, a dombornyomásos és az extraméretű vagy formájú kiadások. Ázsia országainak bélyegeiből jelenleg 231 061 darab, blokkjaiból 11 804 található gyűjteményünkben.

Egyiptom: Szfinxet és piramist ábrázoló bélyeg, 1867

Szudán: Tevepostás bélyeg, 1898

Ázsia leghatalmasabb területű és gazdaságilag is feltörekvő országában, Kínában, annak ellenére, hogy az alapanyagként szolgáló papír kínai találmány, az első bélyeg csak 1878-ban jelent meg. Bélyegkibocsátása nehezen áttekinthető, mert területei különböző időkben változó idegen fennhatóság alatt álltak, másrészt a kiterjedt kereskedelmi kapcsolatok következtében számos idegen állam rendezett be postaszolgálatot az ország területén, és bocsátott ki bélyeget. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy Kína egyes területei önálló bélyegkibocsátóként is szerepeltek.⁴ Érdekes, hogy Kínában – egyedülállóan a világon – volt idő, amikor nem enyveztek a bélyegeket, hanem a hivatalokban ragasztós üvegek álltak a felhasználók rendelkezésére.

A bonyolult kínai bürokráciához alkalmazkodva 1905 és 1912 között belső fogazással négy részre téphető bélyegeket használtak. Az első darab ellenőrzőszelvényként szolgált, a második a címzett a küldemény kézhezvételekor aláírta, és visszaküldte a hivatalba (sárkányfej), a harmadik ellenében kifizették a postást (sárkánytest), a negyediket átvételi elismervényként a feladó kapta meg.

A kínai császárság bélyegeinek leggyakoribb motívuma a kontinensnyi ország ősi szimbóluma, a sárkány, majd a köztársaság kikiáltása után a politikusok portréi, az 1950-es években pedig a forradalmi témák propagandisztikus, plakátszerű ábrázolásai. 1960-ban a kínai-magyar kapcsolatokat jelképezve egy érdekes hungarika jelent meg az Országház és a magyar zászló képével.

A világ talán legbizarrabb bélyegeinek kiadásával egy kis ázsiai ország, Bhután büszkélkedhet. A szinte semmiféle iparral nem rendelkező kicsiny himalájai ország a 60-as és 70-es években egészen furcsa bélyegeket adott ki. Ilyen például a fémfóliára dombornyomással készített, kör alakú bélyeg (1966), a műanyaglapra nyomott térhatású bélyeg és a műselyem

Kína: Hungarika, 1960

Bhután: Hanglezékbélyeg, 1973

Japán: Első bélyege, 1873

⁴ Például Mandzsúria, Jünnan, Kelet-Turkesztán stb.

Japán: Krizantémos bélyeg, 1879–1883

terisztikusan, szögletesen kivitelezett motívumok, amelyek között vallási ünnepek, szimbólumok, nevezetes helyek és épületek szerepelnek.

Japánban az első bélyeg 1873-ban jelent meg, a maiak a világ egyik legfejlettebb nyomdatechnikájával készülnek. Kivitelezésükben érzékelhető a japán visszafogottság, a finom színek, az igényes tervezés és a mértéktartó témaválasztás alkalmazása. A japán bélyegek rendkívül szépek. A szigetország bélyegeire nem jellemző a dombornyomás és az aranyfólia. A kezdetektől máig használt, visszatérő motívumuk a japán császárság szent virága, a krizantém. A híres és gyönyörű szép japán fametszetek 1971-ben magyar bélyegsoron is megjelentek.

alapú, imázszlókát ábrázoló bélyegsor (1969). Ugyanebben az évben az acélipart reprezentáló, acéllemezre nyomott bélyegeket is kiadtak. 1973-ban egy rózsakiállítás alkalmából rózsaszállatú papírra készítettek bélyegsört. Illata gyengén bár, de most, huszonhét év múltán is érezhető. Még ennél is furcsább az ún. hanglemez-bélyeg, amelyről hagyományos tús lemezjátszóval lejátszható a bhutáni himnusz. 1975-ben az ország uralkodóját ábrázoló, kör alakú, aranyfóliára nyomott bélyegsört adtak ki. Napjainkra Bhután bélyegei stílusukat tekintve beilleszkedtek a világ bélyegkiadásába.

Ázsia bélyegkibocsátó országai közé soroljuk Izraelt is. Az izraeli bélyegek grafikai kivitelezésben eltérnek a világ más országainak bélyegeitől. Gyakoriak a kevés színnel, karakter-

Amerika országainak bélyegei

A Bélyegmúzeum a kezdeti időktől foglalkozik a tengerentúli országok bélyeganyagának gyűjtésével. Az *Amerika országai* megnevezés a szorosán értelmezett Észak-, Közép- és Dél-Amerika területein kívül magába foglalja a karib-tengeri szigetvilágot, az Antarktisz egyes területeit és az Amerikai Egyesült Államok külbirtokait is.

Önálló bélyegkibocsátóként szerepelnek politikai és gazdasági önállóságot nem élvező területek is, mint például az argentin–brit háború idején ismertté vált Falkland-szigetek. Ezek a kis területek gazdasági bevételük egy részét bélyegkibocsátásból fedezik, így kiadott bélyeganyaguk mennyisége gyakran meghaladja a jelentős, nagy területű és népességű országokét. Különösen aktív bélyegkibocsátó Bahama, Barbados, Bermuda, St. Kitts, St. Vincent és St. Lucia, évente mintegy százas darabszámú érkezéssel regisztráljuk bélyegeiket múzeumunkban. Bélyegkiadásaiikkal természetesen nem a hazai levelezést szolgálják¹, hanem egyértelműen a világ bélyeggyűjtőinek szenvedélyét. Kiadásaiukban a legnépszerűbb témákat alkalmazzák. Leggyakoribbak a hajó-, a virág-, az állat- és a háborús motívumok. Ezek többnyire a kibocsátó terület jellegzetességeit hordozzák², a mese-motívumok viszont teljesen mentesek minden ilyen szándéktól³.

Falkland-szigetek: Millenniumi bélyeg, 2000

A kibocsátott bélyegek kivételére jellemző, hogy nem az adott területen⁴, hanem az anyaországban⁵ készülnek, illetve a kontinens nagy nyomdáiban. Minőségük ennek megfelelően igen színvonalas, a bélyegek szépek, színesek, a bélyeggyűjtő gyerekek kedvencei. E területek bélyegei között gyakran fedezhetünk fel hungarikákat, mégpedig a bélyegtervezés nagy öregjének, a magyar származású Guinness-rekorder Vásárhelyi Gyula jóvoltából, aki a Kajmán-szigetek sport vagy közlekedés sorába is becsempészi a magyaros motívumokat: zászlót, címet vagy akár egy magyar levélszekrényt.

Kuba különleges helyet foglal el az amerikai bélyegkibocsátók sorában. A Bélyegmúzeum gyűjteményében csaknem húszezer kubai bélyeg található, többszöröse a többi ország kiadásainak. A karib-tengeri köztársaság a bélyegek tematikája tekintetében is rendhagyó. A kubai motívumok az elmúlt években nem sokat változtak, a mai napig fő bélyegtémának

¹ A Falkland-szigetek lakossága például alig haladja meg az ezer főt.

² A karib-tengeri szigetvilág tengeri élővilágát vagy a bennszülöttek népművészetét mutatják be. Walt Disney-figurák.

⁴ Aligha képzelhető el színvonalas nyomda egy kókusztermeléssel foglalkozó kis korallszigeten.

⁵ Rendszerint Nagy-Britanniában.

Kuba: Fidel Castrót ábrázoló bélyeg, 1999

hagyományhűsége törekvés a kontinens más országainál is megfigyelhető, bár ez gyakran csak a bélyegábrára, illetve a stílusra korlátozódik, a nyomdatechnika igényességére már nem.

Az Amerikai Egyesült Államok első állami, az egész ország területére érvényes bélyege 1847-ben jelent meg. A postamesterek egyéni kezdeményezésére azonban a postahivatalok már 1845-től alkalmaztak helyi használatra bélyegeket.⁶ Ezek a bélyegek csak az adott állam területén voltak érvényesek. Díjszabásuk egységes volt (5 vagy 10 cent), kivitelezésük változatos. A bérmentesítés tényét rendszerint a postamester igazolta aláírásával a bélyegen. A postamesteri kiadások az Egyesült Államok első általános kiadásáig voltak forgalomban, mára meglehetősen nagy ritkaságnak számítanak.

1847. augusztus 5-én került forgalomba az első, az egész ország területére érvényes kiadás, amely két címletből áll. A barna színű ötcentes címleten Benjamin Franklin, a fekete tízcentesen George Washington arcképe látható. Mindkét bélyeget Rawdon Wrigh tervezte James B. Longacre és Gilbert Stewart festménye alapján. Benjamin Franklin töltötte be elsőként az Egyesült Államok postaügyi miniszteri tisztségét, aki Washington elnökkel együtt mindmáig számtalan amerikai forgalmi sor bélyegképén szerepel.

A következő általános (futárposta) sorozat, amely tíz tagból állt és folyamatosan bővült a következő években, 1851-ben jelent meg. A sor egyik egycentes bélyegén az ország címerállata, a sas látható, a többi címlet Franklin, Washington és Jefferson elnök portréját mutatja be.⁷

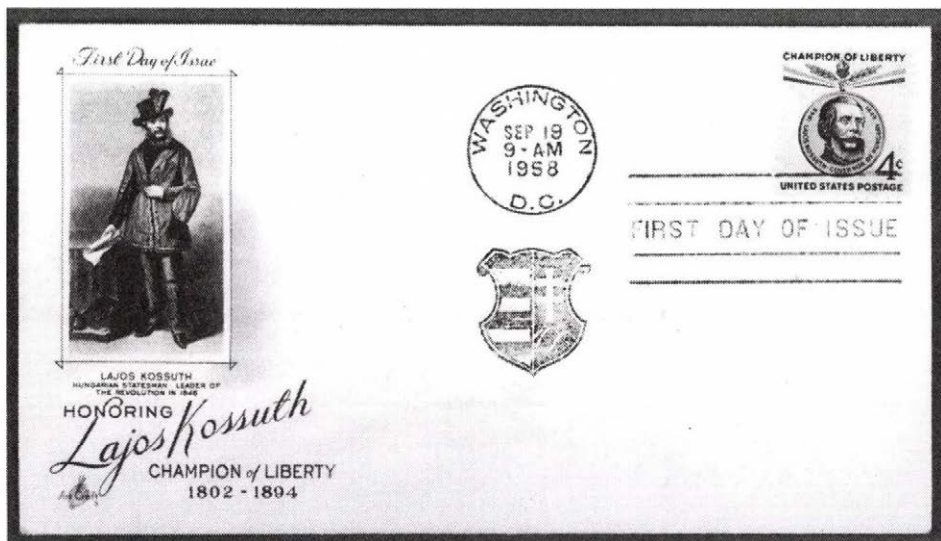
1861-ben tovább növekedett az Amerikai Egyesült Államok bélyegeinek száma, a konföderációhoz tartozó államok postamesterei ismét önálló bélyegeket adtak ki zömmel egyszerű kivitelű kézbélyegző-lenyomatok képeivel. Ma meglehetősen ritkák.⁸ Az általános kiadásokon a későbbiekben is államférfiak portréi láthatók, ezeket az iskolai oktatásban szemléltetésre is felhasználták.

1865-ben jelent meg *a világ legnagyobb bélyege* elnevezést viselő hírlapbélyegsor. A bélyegek mérete 51×95 mm, és a világ többi hasonló góliát-bélyegével ellentétben vala-

⁶ New Yorkban 1845-től George Washington portréjával, St. Louisban 1846-tól.

⁷ Az Egyesült Államokban tilos volt élő személyeket bélyegen szerepeltetni.

⁸ A Bélyegmúzeum gyűjteményében megtalálható a memphisi postamesteri kiadás.

USA: A Kossuth-bélyeg első napi borítékon, 1958

mennyi katalógus elismeri érvényességüket. Hírlapok bérmentesítésére szolgáltak, ezért meglehetősen kevés maradt belőlük.⁹ Washington elnök arcképével 5, 10 és 25 cent névértékben készültek. A Bélyegmúzeum kiállításában mindegyik címlet látható, mégpedig használatlanul, igen jó állapotban.

1869-ben az Egyesült Államokban adták ki a világon az első olyan rajzos bélyegsort, amelynek mindegyik címletén más-más motívum szerepelt: a hagyományosnak mondható elnökportrék mellett lovas postás, gőzmozdony, gőzhajó, heraldikai motívumok, valamint két festmény reprodukciója. A 16 tagból álló Kolumbusz sor 1893-ban jelent meg megújult ábramotívumokkal.

Az Amerikai Egyesült Államok bélyegei között is akadnak hungarikák, ilyen a nevezetes Kossuth-bélyeg, amit a *Szabadság bajnokai* sorozat tagjaként adtak ki, valamint a magyar származású Pulitzer József újságíróról, és nemrégiben Lugosi Béláról, a világhírű filmszínészről megjelentetett bélyeg.

Kanada első bélyege 1851-ben jelent meg. Jelenlegi bélyegkiadására jellemző, hogy egy-egy különleges technikával készült bélyeg vagy sor rendszeresen felbukkan a legújabb kiadások között. Ilyenek a hologramos, speciális papírra készült vagy vegyes technikájú bélyegek.¹⁰

A bélyegfüzetek egyre elterjedtebbé válnak, praktikus kezelhetőségük és vélhetően viszonylag magas árak mellett is.¹¹ Az Amerikai Egyesült Államokból érkező bélyeganyag rendkívül nagy számának¹² egyik oka az, hogy a forgalmi bélyegeket rendszerint

⁹ Az elolvasott hírlap és az átkötő szalag a bélyeggel együtt rendszerint a szemébe került.

¹⁰ Példák erre az ofszet és a metszet-mélynyomás együttes alkalmazásával készített kiadások.

¹¹ A teljességre törekvő gyűjtő megveszi a sok azonos bélyeget tartalmazó bélyegfüzetet vagy kisívet is.

¹² Jelenleg 13 737 darab bélyeg és 173 blokk.

öntapadós kivitelben, nagy bélyegfüzetekben¹³ jelentetik meg. Kiállító-termünkben a helyhiány miatt ezek a bélyegfüzetek rendszerint nincsenek kiállítva.

Dél-Amerika országaira az igen eltérő színvonalú és minőségű bélyegkiadás jellemző. Közülük több ország egyszerre

küldi meg pár éves bélyeganyagát az Egyetemes Postaegyesület berni központján keresztül a Bélyegműzeumnak. Ilyen Honduras, Mexikó, Haiti vagy Puerto Rico. Ilyenkor hatalmas mennyiségű bélyeg érkezik, amelyek katalogizálása nem könnyű feladat, már csak azért sem, mert a katalógusban megadott adatok nem minden esetben egyeznek a bélyegekkel, főleg a nagyszámú forgalmi bélyegek újryomásai esetében. A politikai és gazdasági válságok, amelyek gyakran sújtják a térség országait, a bélyegkibocsátásban is érzékelhetők. Gyakoriak az egyértelműen üzleti céllal kiadott, olykor 20-30 címletből álló látványos bélyegsorok, például az egykor holland fennhatóság alatt állt Suriname orchidea-sorozatai.

Haiti az Atlanti-óceánban fekvő Hispaniola sziget nyugati felén fekvő köztársaság. Első bélyege 1881-ben jelent meg, de a politikai viharok miatt bélyegkiadása meglehetősen rapszodikus. 1969-ben e rendkívül szegény országban Duvalier, a hírhedt diktátor 44 ezer példányban saját arcképével és aláírásával ellátott bélyeget adott ki aranyból. Darabja 20 dollárba került, a pénz természetesen Duvalier tette zsebre.

Ha ritkán is, de előfordul, hogy egy bélyeg befolyásolja a politikai és gazdasági döntéseket. Ez történt a huszadik század elején Közép-Amerikában, amikor amerikai és francia üzletemberek arról készültek dönteni, hogy hol legyen a Csendes- és az Atlanti-óceánt összekötő csatorna. Az egyik csoport Nicaraguánál, a másik Panamánál szándékozott átvágni a földszorost. Végül a Panama-változat hívei győztek. Az amerikai képviselőket és rajtuk keresztül a befektetőket egy bélyeg győzte meg, amelyet a nicaraguai posta 1900-ban adott ki, és amelyen a nicaraguai Momotombo-vulkán látható működés közben. A vulkán a valóságban már rég kialudt, a füstfelhő a kráter felett csak a tervező fantáziájának szülötte, de a vállalkozók visszariadtak a veszélyes terepen végzendő munkálatoktól.

Brit-Guyana¹⁴ sok-sok év kihagyással kezdett újra bélyegeket küldeni az Egyetemes Postaegyesületnek. Anyagából több száz példányos hiányunk van, míg a többi ország kiadásaiból szinte teljes a gyűjteményünk. A hiány pótlása érdekében felvettük a kapcsolatot a guyanai postaigazgatósággal. Sajnos mindmáig eredménytelenül.

USA: Öntapadós bélyeg, 1999

¹³ Ezek voltaképpen nem füzetek, hanem lapok, amelyekről 10-20 öntapadós bélyeg húzható le.

¹⁴ Önálló országgá válása óta Guyana.

A világ legritkább bélyegei közül a budapesti Bélyegmúzeum jó néhányal büszkélkedhet. Közéjük tartoznak a klasszikus brit-guyanai bélyegek. Az 1856-ban készült, később híressé vált bélyegek kiadását az indokolta, hogy Londonból a megrendelt bélyegmennyiségnek csupán a tizede érkezett meg az anyaországtól távoli dél-amerikai birtokra. A kényszerhelyzet miatt a helyi újságnyomdában ideiglenes bélyegeket készítettek. A bélyegképen látható vitorlás eredetileg a lap hajózási rovatának fejlécét díszítette. A bélyegek kis példányszámban készültek, és kevés maradt fenn belőlük, az egycentesből csupán egyetlen darab.¹⁵ A sötét kármin színű négycentesek is igen ritkák. Egyedülálló, hogy a Bélyegmúzeumban használt, használatlan és levélen lévő példány is megtekinthető.

Kolumbia, Bolívar: A világ legkisebb bélyege, 1863–1866

A világ legkisebb bélyegét Kolumbia Bolívar államában adták ki 1863 és 1866 között. Ekkoriban az egyes közigazgatási területek belföldi bérmentesítésre külön bélyegeket használtak. A bélyegek alig 8×9,5 milliméter nagyságúak voltak, ráadásul fogazatlanok, tehát a postai alkalmazottaknak a körömnnyi kis bélyegeket ollóval kellett az ívből kivágni. Ezek a parányi bélyegek szintén megtekinthetők a Bélyegmúzeum kiállításában.

Dominika kiadásaira a hatalmas méretű bélyegblokkok és kisívek jellemzők.¹⁶ Már csak távolról emlékeztetnek postai felhasználhatóságra, valójában a kezdő gyűjtőket és egy-egy híresség rajongóit célozzák meg.¹⁷

Az Amerika országai gyűjteményi körbe 74 bélyegkibocsátó tartozik. Kis része úgynevezett megszűnt ország, vagyis olyan terület, amely már jó ideje nem önálló bélyegkibocsátó. Ilyen például Prinz Edward, St. Thomas vagy Inini. St. Thomas, a hajdani Dán-Antillákhoz tartozó sziget például összesen 14 különböző bélyeget jelentetett meg, a ma Kanadához tartozó Prinz Edward-sziget pedig 16-ot.

Talán a legérdekesebb ritkaság a gyűjtők által a *hiú postamester bélyegének* nevezett New Brunswick-i bélyeg. New Brunswick¹⁸ a mai Kanada területén található, a múlt században a brit koronához tartozott. 1860-ban itt is a brit uralkodónő, Viktória királynő arcképével ellátott bélyegeket használtak. Elképzelhetjük, mekkora volt a postai szolgáltatást igénybevevők meglepetése, amikor egy reggel nem a királynő, hanem a postamester arcképe nézett rájuk a bélyegekről. Charles Connell ugyanis a saját arcképével ellátott bélyegeket készíttetett. A felségsértő és feltehetően mérhetetlenül hiú postamesternek természetesen az állásába került a dolog, az ötcentes bélyegeket nem volt szabad felhasználni, így nem kerülhettek forgalomba. A hiú postamester bélyegei a leánya hagyatékából kerültek a világ múzeumaiba és gazdag magángyűjtőihez. Jelenleg világritkaságnak számítanak, és igen komoly értéket képviselnek.

¹⁵ A bélyeg ma is megvan, bár tulajdonosa ismeretlen. Később egy másik példány is felbukkant, amelynek valódiságát vitatják.

¹⁶ Több mint 500 blokkja található meg jelenleg gyűjteményünkben.

¹⁷ A legutóbbi futball-világbajnokság összes csapatát megjelentették bélyegblokkokon.

¹⁸ Más néven Új-Braunschweig.

Amerika országainak bélyegeiből jelenleg 208 479 darab bélyeg és 8430 darab blokk található a Bélyegmúzeum gyűjteményében.

Különleges helyzetben van az egyetlen, területtel nem rendelkező bélyegkibocsátó, az Egyesült Nemzetek Szervezete. Az ENSZ első bélyegsorozata 1951-ben jelent meg. Jelenleg a szervezet három hivatalos székhelye is rendelkezik bélyeg-kibocsátási jogkörrel: New York, Genf és Bécs. A bélyegek feliratának nyelve árulja el, hogy melyik központ bélyegkiadásáról van szó.¹⁹ Az ENSZ bélyegeire az igen színvonalas, színpompás kivitel és a sajátos témaválasztás jellemző. Rendszerint a környezet- és természetvédelem, a jótékonyság, az emberi jogok és a világesemények adják a bélyegek témáját. A Bélyegmúzeum gyűjteményében 5445 darab ENSZ-bélyeg és 114 blokk található. Ezek egyike sem számít értékesnek vagy ritkaságnak, kivéve az 1-es katalógusszámú blokkot, amit a szervezet 10 éves fennállásának emlékére adtak ki. Magyar vonatkozású érdekesség, hogy több ENSZ-bélyeg tervezésére kiírt pályázatot Vertel József magyar művész nyert meg.

¹⁹ Angol, német, illetve francia.

Ausztrália és a csendes-óceáni szigetvilág országainak bélyegei

Ausztrália országainak körébe 51 bélyegkibocsátó tartozik. Az Ausztrália kontinensen kívül ide soroljuk Új-Zéland szigeteit, Mikronézia, Melanézia, Polinézia szigetvilágát, valamint a délsarki területek egy részét. A szigetek részben önálló államok, például Samoa, Tuvalu, részben politikailag vagy gazdaságilag nem önálló területek. Ezzel együtt meglehetősen aktív bélyegkibocsátók. Az Ausztráliához tartozó Norfolk-szigetet például alig több mint kétezren lakják, és csaknem ugyanennyi bélyege van. Nemrégiben vált önálló bélyegkibocsátóvá a szintén Ausztráliához tartozó Cocos (Keeling) sziget, amelynek körülbelül ötszáz lakosa van.

Még szélsőségesebb példát jelentenek az antarktisi területek, amelyeknek lakossága – leszámítva a kutatóállomások személyzetét – gyakorlatilag nincs is. Ilyen a Francia déli területek (Francia-Antarktisz), amelynek bélyegkiadására sajátos témák jellemzők, számos bélyege a sarkvidéki kutatómunkát, a meteorológiai eszközöket és a jellegzetes élővilágot jeleníti meg.¹

A francia fennhatóság alatt álló területek bélyegei rendkívül különleges stílusúak. Francia-Polinézia, Új-Kaledónia, Wallis és Futuna bélyegei Párizsban készülnek. Igen változatosak mind méretüket, mind nyomdai kivitelüket tekintve. Jellemzőek a különleges nyomdatechnikával készült, például dombornyomású vagy aranyfóliával ellátott bélyegek. Témájukban fellelhetők a helyi jellegzetességek, bennszülött népszokások, maszkok, táncok és dísz tárgyak. A turizmus fokozása érdekében csábító tájakat (Tahiti, Polinézia), valamint a Gauguin festményeit bemutató bélyegeket adtak ki. A francia illetőségű területek bélyegkiadásai között ritkák a sorozatok, de gyakori, hogy azok évente újabb taggal bővülnek.

A térség országai közül messze a legnagyobb számú bélyegkiadással az Ausztrál Államszövetség büszkélkedhet.² A hat állam szövetségéből álló ország területe meghaladja a 7,5 millió négyzetkilométert, ezzel szemben lakossága csak 17 millió.³ Ezek a területek hajdanán önálló bélyegkibocsátók voltak, bélyegeik ma a gyűjtők nagyra értékelt kincsei. Az egyik első bélyegkibocsátó Új-Dél-Wales volt 1850-ben. Az államszövetség fővárosa Canberra.

Az Ausztrál Államszövetség államformája ma is alkotmányos monarchia, mivel a Brit Nemzetközösség tagja. Az Egyetemes Postaegyesületbe 1891-ben még brit kolóniaként lépett be, 1907-ben független országgént lett tagja az UPU-nak. Az ország nevével ellátott első államszövetségi bélyeg 1912-ben jelent meg, rajta az ország sziluettje és egy

¹ Jelenleg 1197 darab bélyege található meg a Bélyegmúzeum gyűjteményében.

² Gyűjteményünkben több mint 6200 bélyege és 84 blokkja tekinthető meg.

³ Nyugat-Ausztrália, Új-Dél-Wales, Queensland, Dél-Ausztrália, Tasmánia és Victoria.

kenguru látható.⁴ Jelenleg Ausztrália fennhatósága alá tartozó önálló bélyegkibocsátó a Karácsony-szigetek, Cocos (Keeling)-sziget, Norfolk és az Ausztrál déli területek (Ausztrál-Antarktisz). Az egyes szövetségi államok nem adnak ki önálló bélyeget.

Ausztrália különleges élővilága⁵ a kezdetektől kedvelt témája a bélyegtervezőknek. A Commonwealth első, 1969-ben megjelent karácsonyi bélyegét sok-sok ausztrál bélyeg alkotója, a magyar származású George Hamori tervezte.

A híres világritkaság, a hawaii *misszionáriusbélyeg* az egykor önálló Hawaii Királyság⁶ első kiadása. A 13 centes névértékű bélyeg árából 5 cent a honolulu-i postát illette, 6 cent az USA-beli bérmentesítést, és 2 cent jutott a postaküldeményt szállító hajó kapitányának. Ezek a bélyegek alig több mint tíz évvel a bélyeg feltalálása után már használatban voltak a keresztény misszió levelezésében. Ma mindössze 15 darabot tartanak számon a világon. Közülük csak egyet nem ragasztottak fel levélre, azaz postatiszta. Ez a bélyeg legutóbb 1963-ban tűnt fel New Yorkban. A Bélyegmúzeum gyűjteményében egy használt 13 centes példányt őrzünk, ami szintén világritkaság.

Ausztrália országai között több egykori bélyegkibocsátót ismerünk. Legkevesebb bélyege VII. Edward földnek van. Ez a terület a Déli-sarkon található, teljesen lakatlan. Jelenleg Új-Zéland birtoka. A sarkkutató James Shackleton expedíciója emlékére egyetlen bélyeget adtak ki, mégpedig egy új-zélandi bélyeg felülnyomásával. Hasonló a helyzete Viktória-földnek is, szintén sarkvidéki, lakatlan terület, mindössze két bélyege jelent meg szintén új-zélandi bélyegek felülnyomásával. Nem aktív bélyegkibocsátó Aitutaki, Hawaii és Tahiti. Nagyon is aktív viszont a francia fennhatóság alatt álló Wallis és Futuna (2210 darab bélyeg), valamint a Salamon-szigetek (2770 bélyeg) és Tuvalu (2952 bélyeg).

Új-Zéland bélyegei rendkívül szépek. Az ország két nagy szigetből áll, jelenleg a Brit Nemzetközösség tagja. Korai klasszikus bélyegei rendszerint Viktória királynő arcképé-

*Ausztrál Államszövetség:
Az első önálló bélyeg, 1912*

*Hawaii:
Misszionáriusbélyeg, 1851–1852*

⁴ Az éppen kormányzó testület nem éppen királypárti nézeteiről volt híres, a későbbi, konzervatívabb kormányzat alatt, tehát 1913-tól a forgalmi bélyegek már György király arcképével jelentek meg, és meglehetősen sokáig voltak forgalomban.

⁵ A kenguru, a kacagójancsi, a kacsacsőrű emlős, az emu, a koala és a többi különleges állatfaj.

⁶ Ma az Amerikai Egyesült Államok 50. állama.

vel jelentek meg, igen hosszú ideig (1855–1873) gyakorlatilag változtatás nélkül. A mai bélyegek között sok a szokatlan nyomdatechnikával készült különleges kiadás. Akad olyan új-zélandi bélyegsor, amelynek szelvénye kaparós sorsjegyként szolgál. Bélyegfüzet formájában nemrégiben körfogazású forgalmi bélyeget adtak ki, ez a jellegzetes új-zélandi madarat, a kivit ábrázolja. Tavaly az *Éjszaka teremtményei* címmel sötétben foszforeszkáló bélyegsor jelent meg. Új-Zéland bélyegeiből csaknem teljes a Bélyegmúzeum gyűjteménye, ez több mint 5000 bélyeget jelent.

Új-Zéland fennhatósága alá tartozik a délsarki Ross-föld. Gyűjteményünkben 216 darab bélyege található meg, amelyek témája jellemzően a sarkvidéki állatvilág. Szintén Új-Zéland birtoka a Cook-szigetek, Niue és Tokelau. Utóbbiak jelenleg nem aktív bélyegkibocsátók, gyűjteményünkben körülbelül 500 bélyegük van.

Különleges helyet foglal el a bélyegkiadás történetében Tonga Királyság. A csendes-óceáni ország 171 szigetből áll, ahol elsősorban kókuszdiót és banánt termesztenek. Igen aktív bélyegkibocsátó (kb. 2500 bélyeg), témái gyakran meglepő módon a krikett, golf, baseball és hasonló sportok. Tonga bélyegei között találjuk a filatelisták által ironikusan csak *sörös címkének* nevezett kerek, aranyfóliával ellátott, dombornyomású és igen nagyméretű bélyegeket. Ezek 1963-ban készültek, és az első polinéziai aranypénzeket ábrázolják. Számos szokatlan formájú öntapadós bélyeget adtak ki.⁷ Jelenlegi bélyegei sokkal konzervatívabbak.

Tonga területéhez tartozó sziget Niuafo'ou, amely szintén önálló bélyegkibocsátó. Niuafo'ou szigete sajátos kézbesítési módszeréről, a *bádogdobozpostáról* vált ismertté. A szigetet korallzátonyok veszik körül, emiatt az óceánjáró hajók nem tudtak kikötni. A postacsomagokat tehát vízhatlan bádogdobozokba tették, és a bennszülött levélhordók úszva, illetve csónakon vitték a postát a hajóhoz és vissza. Ennek jelzésére különleges bélyegzőt használtak.

Jelenleg 513 darab Niuafo'ou-i bélyeg található meg gyűjteményünkben. Gyakori, hogy egyazon bélyegképet több különböző méretben is kiadnak, illetve különböző számú bélyegből álló kisívek formájában is.

Ausztrália országainak összesen 52 378 bélyegét és 1669 blokkját őrizzük a Bélyegmúzeumban.

Tonga: Sörös címkének nevezett bélyeg, 1963

⁷ Csillag, banán vagy éppen a fősziget alakját mutató bélyegek jelentek meg.

A magyar bélyeggrafika és a grafikai gyűjtemény

A magyar bélyeggrafika kezdetei korábbiak, mint a magyarországi bélyegkiadás, sőt még a magyarországi bélyeghasználatot is megelőzik. A filatelisták 1923-ban szerezhettek először tudomást Than Mór 1848-as bélyegtervének létéről, melyet Jászai Emánuel János *A magyar bélyeg szaklap Magyarország területén forgalomban volt bélyegek 1850–1871* című cikksorozatának első részében említ. A rövid hír olyan érdeklődést keltett, hogy Jászai egy év múlva, egy részletezőbb írás keretében, a birtokában lévő eredeti tollrajz felhasználásával készült esszéjét ajánlta az érdeklődők figyelmébe. A tervrajz 1969-ig maradt a család birtokában, ekkor a Magyar Posta Vállalat megvásárolta a Bélyegmúzeum számára. Azóta az állandó kiállításban látható féltett kincse a múzeumnak. Nagyobb nyilvánosságot és hangsúlyt az 1848/49-es forradalom és szabadságharc 150. évfordulójára rendezett időszaki kiállításunkon és az 1998-as bélyegnapi kiállításon kapott.¹

A Bélyegmúzeum grafikai gyűjteményét az 1993-as évkönyvben, röviddel az után, hogy kezelésére megbízást kaptam, már ismertettem. Most arról szeretnék részletesebben szólni, hogyan alakult a grafikusok szemlélete, gyakorlata, grafikai technikája; milyen szempontok érvényesülnek a magyar posta bélyegkiadási tevékenységében a bélyegtervek készítésénél; s mindez miként mutatkozik meg gyűjteményünkben.

A bélyeget ketten csinálják, a tervező és a nyomda – kezdi cikkét a *Filatéliai Szemle* 1985. decemberi számában Simon Gy. Ferenc, majd, minthogy cikkében főként a metszett bélyegekről szól, hozzáveszi harmadiknak a metszőt. Nem említi a bélyeg *csinálói* között a megrendelőt: a postát. Pedig a megrendelő az alkalmazott grafika e speciális területén a tartalmi, formai és technikai feltételek előírásával jelentős részben meghatározza egy-egy bélyeg milyenségét. Annyira, hogy kezdetben nem is tartották fontosnak a nagyközönség tudomására hozni, ki is volt a bélyeg tervezője, azon a tervező neve nem szerepelt, azt a forgalomba bocsátást hivatalosan közzétevő Postai Rendeleték Tára sem említette. Ez a gyakorlat csak 1940 körül változott.

A bélyegtervezők iránti érdeklődés, munkájuk és művészetük értékelése bár változott az idők folyamán, alapvetően szerény maradt. A filatélia és a művészettörténet figyelmére egyaránt számot tartó, a kettő határán alkotó grafikusművészek mindkét területen a perifériára szorultak. Közülük többnyire nem azok a legismertebbek, akik bélyegtervezőként jelentős életművet hagytak maguk után, hanem azok, akik a képzőművészet egyéb területein szereztek nevet maguknak. Munkásságuk méltatásánál a bélyegtervezői tevékenység, ha egyáltalán említésre kerül, csupán egy-két szóval, mintegy kuriózumként szerepel. A bélyeggrafika igazi jelentőségének felismerése még várat magára, bár történtek már előrelépések.

Néhány korábbi írás, főként Czako Elemér munkái mellett Simon Gy. Ferenc *Műteremlátogatás* rovata érdemel említést az általa szerkesztett *Filatéliai Szemlében*, Molnár László

¹ Ennek kapcsán jelent meg a becses darabról Lukács Klára írása az 1998-as évkönyvünkben.

írásai ugyanott, Gönczi Gebhardt Tibor, Dudás László vagy Kass János bélyegtervezői tevékenységét bemutató írások a *Magyar iparművészet* utóbbi számaiban. Az a tény is fontos, hogy a jelentősebb bélyegtervező grafikusokat a korábbi kiadású lexikonokkal szemben már számon tartja a *Kortárs magyar művészeti lexikon*.² A bélyegtervezők megismertetéséhez hozzájárult a Pécsi Orvostudományi Egyetem és a Bélyegmúzeum kiállítás-sorozata is.

Mit kell még tudnia egy bélyegtervező grafikusnak azon túl, amit a grafikusművészek tudnak? Egyáltalán művész vagy mesterember-e? Hogyan tudja megteremteni az egyensúlyt a megadott téma, a kötelezően hangsúlyozandó részletek, a tiltott és kötelező motívumok, nem egyszer a segítségül vagy korlátozóként kézbe kapott képi forrás felhasználása, a kötött, szinte parányi méret, a kiválasztott nyomtatási eljárás, a színek választásának esetenkénti megkötése, a feliratok mennyisége, mérete, tipográfiája között? Ha sikeresen, akkor bélyegszerű, egyúttal művészi kisgrafika születik, ha nem jön létre az egyensúly, a bélyeg mérsékelten alkalmas alapfunkciójának ellátására, vagy esztétikuma szenved csorbát.

A bélyegnek gyakran emlegetett másodlagos funkciója az országimázs-teremtés. Minthogy a bélyegkiadás állami monopólium, a bélyeg milyensége, a bélyegkép által sugallt szellemiségnek hasonulnia kell a hivatalosan elfogadott normákhoz. Ez jelenik meg a megrendelő megkötéseiben, a pályaművek kiválasztásában, talán még a pályázatra felkért grafikusok személyében is.

A sok kötöttség miatt csak a legmarkánsabb művészek egyénisége tud átütni az alkotásokon. Szerencsére erre sok magyar bélyeg szolgál példaként. Helbing Ferenc, Tóth Gyula, Légrády Sándor, Nagy Zoltán bélyegeit ránézésre nevesíteni lehet. Pregnáns ellenpélda viszont az 1945-ös *Vértanúk* bélyegsor, amelynek nyolc eltérő bélyegképű címetéről alig mondanánk meg, hogy hét különböző tervező munkája. Itt minden bizonynal, mint más esetekben is, a túl részletes előírás uniformizálta a bélyegeket. Arra is van példa, hogy a tervező túlzott szabadságot kap bizonyos kérdések eldöntésében, így fordulhat elő, hogy a használhatóságot kockáztató méretű vagy az érvénytelenítés nyomát nem mutató sötét színű lesz a bélyeg.

Egy-egy bélyeg kibocsátását megelőzően a posta általában több

1945. *Vértanúk* bélyegsor

² Legalábbis az eddig megjelent I. kötet.

grafikust kér fel bélyegterv készítésére, s a beérkezett pályamunkák közül választja ki – esetleg bizonyos változtatásokat kérve – a számára leginkább megfelelőt. Így készül el az ún. kiviteli terv, a többi vázlat.³ A posta megvásárolja az el nem fogadott pályaművek közül a legjobbnak minősített vázlatokat is, amelyek a kiviteli tervvel együtt a Bélyegmúzeumba kerülnek. Tervrajzgyűjteményünk ilyen módon igen gazdag, de korántsem teljes. A vázlatok tekintetében ez természetes, hiszen a meg nem vásárolt tervrajzok a tervező tulajdonában maradnak, közülük többet évek múlva ajándékként vagy vásárlás útján szereztünk meg.⁴

A kiviteli rajzok esetében bonyolultabb a helyzet. Az 1930-as múzeumi megnyitást több mint egy évtizeddel megelőzte mindazon anyagok gyűjtése és beszerzése, amelyek őrzése a Bélyegmúzeum feladata. A Magyar Királyi Kereskedelemügyi Minisztérium 1438/1928. számú ügyiratának tárgya: *az Állami Nyomdában levő bélyegrajzok, kísérleti nyomatok stb. átengedése a posta Bélyegmúzeuma részére*. Mint az ügyiratból kitűnik, a több mint félszázados hazai bélyeggyártás múzeumnak szánt anyagának egy része a posta vezérigazgatóságán, más része az Állami Nyomdában található, s mint végül kiderül, együtt sem hiánytalan. Az el nem kallódott hiányzó darabok az idők során felbukkantak, s jó esetben a múzeumba kerültek.⁵

Azt, hogy hány kiviteli rajzzal lenne teljesnek mondható a gyűjtemény, nem könnyű, nem is lehet megválaszolni. Kiindulásként azt kellene tisztázni, hány bélyegkép létezik. Nem annyi, ahány bélyeg, hisz a címlet-, szín- és feliratváltozatok más-más bélyeget jelentenek, de azonos bélyegrajz alapján készülnek. Azt, hogy a bélyegképek számbavétele gondot jelent, az is bizonyítja, hogy a magyar katalógus szerkesztői a többször felhasznált bélyegképek esetében nem tudták érvényesíteni az azonosnak tekintett bélyegképek egységes és következetes jelölését.

A felülnyomott bélyeg új bélyeg, a felülnyomásnak vagy van, vagy nincs fennmaradt grafikái, illetve tipográfiai alapja. A több bélyeghez használt búzakalász, illetve búzakéve felülnyomás tusrajza például fennmaradt, gyűjteményünkben vázlatai is megtalálhatók, s azt is tudjuk, hogy grafikusa Bokros Ferenc volt. Ugyanígy birtokunkban van lefedő gilomsinta-rajz, valamint feliratok az *Ikarusz-portó* bélyeghez.

Felülnyomás nélkül

Első felülnyomás

A felülnyomás rajza

Második felülnyomás

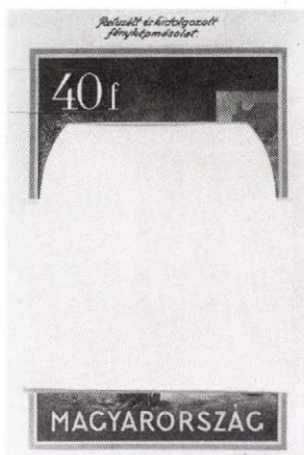
³ Beleértve a kiválasztottak a pályázatra benyújtott, de a gyártáshoz képest még nem végleges változatait is.

⁴ Egyik legjelentősebb szerzeményünk Helbing Ferenc tervrajzainak 1964-es megvásárlása.

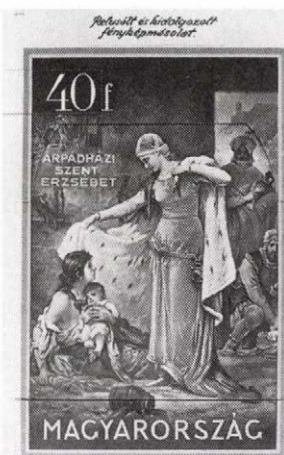
⁵ Példaképpen megemlíthetjük, hogy 1994-ben sikerült megvásárolnunk az 1916-os *Koronázás* elnevezésű kétcímletű bélyegsor kiviteli rajzait.

A bélyegterv első változata

Módosító részletek

Módosított bélyegkép

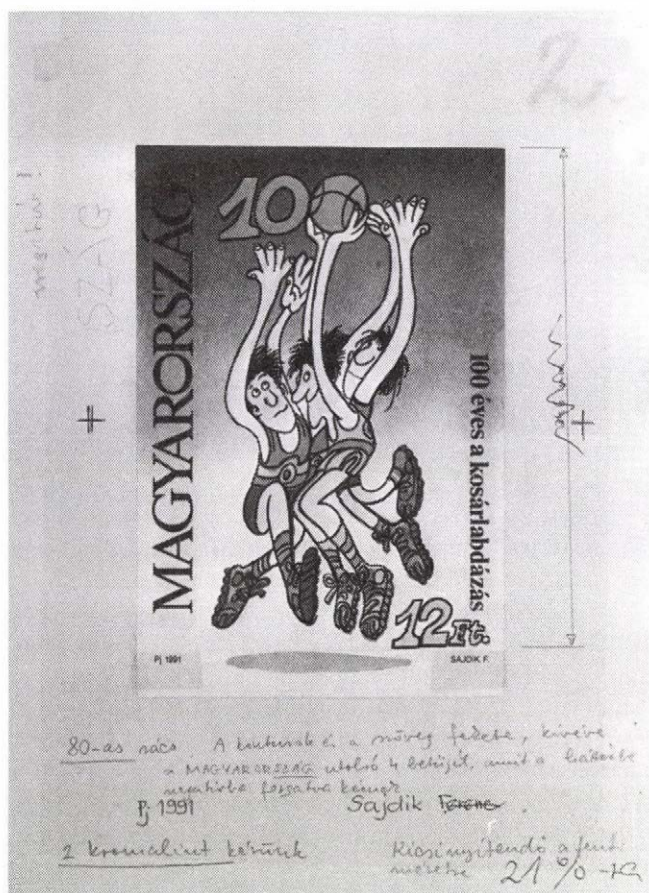
Vannak többfunkciós rajzok. Az egyik változat rátéttel áll elő, a másik rátét nélkül vagy eltérő rátéttel. Ez leggyakrabban a ténylegesen megjelent bélyegek változatait tartalmazza egyetlen alaprajzzal és változó részletekkel. Több bélyeghez lehet azonos keretrajz, a nyomda dolga, hogy a komponensekből össze hozza a bélyegeket. Arra is van példa, hogy az egy grafikává összeapplikált kétféle változatból az egyik kivételi, a másik meg nem valósult bélyegkép, vagyis vázlat.

A nyomdatechnika fejlődésével megváltoztak a nyomtatásra váró bélyegkép technikai kivitelezésének követelményei és lehetőségei is. A nem primer (nem a bélyeghez készült) ábrázolások, részletek bélyegre kerülése történetesen annak lemásolásával és a bélyeghez szükséges kiegészítésével: keretbe foglalás, feliratok, névérték feltüntetése (pl. *Képes Krónika*, *Üvegfestmények*, *Pannóniai mozaikok*) vagy a felhasznált ábrázolások fotón, dián való mellékelésével. Ez utóbbi ugyanúgy megfelel a gyártáshoz, mint az előbbi.

Ilyenkor azonban felmerül a kérdés, ki a bélyeg alkotója, a tervező csak kompozíciós és tipográfiai munkát végzett-e, vagy autonóm művészi alkotást hozott létre. Megítélésünkönél az a kiindulópont, hogy a végtermék – az alkotás – a bélyeg (akár a plakát, a könyvborító stb. esetében), nem pedig az előállításához készült grafika, nyomólemezzel vagy a számítógépes tervezés esetében a floppy stb. Ettől függetlenül a bélyegtervek jó része az önálló grafikai alkotás funkcióját is betölti. Gondoljunk párhuzamként híres üveglakfestménytervekre, ismert festményekhez készült tanulmányrajzokra vagy faliszőnyeghez készült akvarellre.⁶ Különösen igaz a fenti megállapítás a hagyományos technikával készült bélyegtervekre.

Múzeumunkban a bélyegtervrajzokat elsősorban a bélyeggyártási folyamat egy stádiumának tárgyi dokumentumaiként kell tekintenünk. Ezzel kapcsolatban fontosak a tervrajzok azon elemei, amelyek a művészi teljesítményt hangsúlyozó kiállításokon rejtve

⁶ Utóbbi bélyegen is látható: 4047.

Bélyegrajz a kivitelezéssel kapcsolatos utasításokkal

nek borítólapján található az imprimálás is.⁷ Van olyan bélyeg is, melynek gyártásánál a nyomda egy tervrajzot a bélyeg képi részéhez használt, egy másikat az elrendezéshez és feliratokhoz.⁸

A bélyeggel való összehasonlítás más módon is zavarba hozhat. Az 1918-as Károly-Zita elnevezésű, két bélyegből álló sorhoz a beküldött pályamunkák közül 88 vázlat van gyűjteményünkben, köztük több két bélyegképpel is. A két bélyegképhez összesen 4 db kiviteli (?) rajz tartozik Földes Imrétől. Kidolgozottságuk, technikájuk (tusrajzok) azonos. A Zita királynét ábrázoló bélyegkép esetében egyértelmű, melyik rajzot tekintette gyűjteménykezelő elődöm, tévesen, kiviteli rajznak. A Károly-bélyegek esetében nagyon alapos tanulmányozásra van szükség, csak a vésetjavítások kutatóinak gyakorlott szeme

⁷ Hacsak a nyomdai munka során el nem kallódott.

⁸ Például a 4093. számú bélyeget Oláh György tervrajzának és Saphier Herbert fotójának együttes felhasználásával készítették.

Kiviteli rajz

Vázlat

Bélyeg

Tervrajz

Tervrajz

Bélyeg

látja az egyik rajzot közelebbinek a legyártott bélyeghez, mint a másikat. A tervrajzok hátlapján semmi eligazító feljegyzés nincs.

Hasonló a helyzet az 1923-as Petőfi-sor több címletével. A bemutatott ábrán a múzeum múltjából származó kiállítólapon együtt szerepel egy kompozíciós vázlat és ornamentika-terv, egy vázlat és a kiviteli rajz.⁹ Szinte egyetlen felületes rápillantás elég ahhoz, hogy megállapítsuk: a bal alsó a kiviteli rajz.

Mi van a bélyegen? Ezzel a címmel állandó rovata van a *Filatéliai Szemlének*, s a tematikus gyűjtők nagy haszonnal olvashatják ezeket az írásokat. A bélyeggrafikáknál sem elhanyagolható ez a kérdés különösen akkor, ha a bélyegtől függetlenül létezett alkotás megjelenítéséről vagy felhasználásáról van szó. A rajz pontossága, szándékos vagy sikertelensége miatti eltérése az eredetitől jelentőséggel bír.¹⁰

⁹ Az hogy a három különböző rajz a gyűjteményben egy bonthatatlan (?) tételként szerepel, nehezíti a kezelhetőséget. A keret alatti részekben és a hátlapon esetleg található információk hozzáférhetetlensége akadályozza a pontos feldolgozást.

¹⁰ Egy külföldi példa: Svédország 1974-es Nobel-díjasokat bemutató bélyegsorának 1 koronás címlete több zenei tematikus összeállításban szerepel. A bélyegen látható Bárány Róbert kapcsolata a zenével ezt egyáltalán nem indokolja. A félreértés oka a háttérben látható épület, amely a tervező szándéka szerint a bécsi egyetem épülete lenne, de azt úgy sikerült lerajzolni, hogy néhányan a bécsi Operának nézték.

Kass János grafikus Vajda Jánost (3192) vagy Kaffka Margitot (3403) ábrázoló bélyegeit a legjobbak közt tarthatjuk számon. A felhasznált forrás ismeretében is eredeti alkotásnak, jelentős művészi teljesítménynek tekintjük. Vajon ugyanez-e a véleményünk, ha például Josef Kreutzinger Kazinczy-festményét és Kass Kazinczy-bélyegét tesszük egymás mellé? Ugyancsak elgondolkozathat a Feszty-körkép bélyegváltozata: Feszty falfestménye, Morelli Gusztáv fametszete, Kass bélyegterve.

Mindez csak annyiban érdemel itt említést, hogy a grafikák tanulmányozásával a *mi van a bélyegen*, illetve *milyen ikonográfiai előzményei vannak egy-egy bélyegnek* típusú kérdések könnyebben

megválaszolhatók. Igaz ugyanakkor, hogy csak a bélyegen is látható és megállapítható összefüggések fogadhatók el. Az már végképp nem a bélyeggrafikák tárgykörébe tartozó probléma, ha autentikusnak hitt forrásokból¹¹ téves információkat kapunk.¹²

A kiviteli rajzokhoz képest több szempontból is egészen más a vázlatok státusza. Művészi grafika értékük az idők folyamán változó. A pályázati kiírásokban korábban szerepelt a teljes kidolgozottság követelménye, mely utóbb elmaradt. Némely pályázat ezért alig lép túl a vizuális ötletfelvetésen. Újabbban egyre gyakoribb, hogy a bélyegtervként készített grafikának csak valamilyen technikával másolt változatát adja be a grafikus a pályázatra, az eredetét megtartja.

¹¹ A posta bélyegismertető szórólapja vagy a *Magyar posta- és illetékbélyegek katalógusa*.

¹² Például a 4037. számú blokk háttérképe a katalógus szerint a Temze-part. Londonban, valójában Barabás Miklós képe, *A pesti Al-Duna sor*. A 2634 a katalógus szerint Borsos Miklós Beethoven mellszobra alapján készült, valójában Pásztor János 1927-ben készült műve alapján. A 4221. számú bélyegen látható oltárkép-részlet Vinzenz Fischer műve, a postai bélyegismertető és a katalógus tévesen Hillebrandt festményeként tartja számon stb.

Petőfi emlékbélyegek tervrajzai

A Petőfi emlékbélyegek tervrajzai

Arra nézve is hiányosak a források, hogy mely pályázati munkákat díjazta a zsűri, és vásárolta meg a posta. Az utóbbi időben arról sem nyerhetünk tudomást, hogy egy-egy bélyeg tervezője a pályázat nyerteseként vagy személyre szóló megbízás alapján készítette-e a kiviteli rajzot. Ilyenkor az sem állapítható meg, hogy az adott bélyeghez létezik-e más grafikusnál bélyegterv. Sok a jelígy pályázati munka, jelígyefeloldás ezeknek csak egy részéhez van, így az alkotók kiléte sokszor tisztázatlan. Közvetett források, stílus-elemzés, a grafikusok nyilatkozatai sok esetben segítettek már, nemegyszer korrigáltak korábbi téves adatokat.

A posta mai bélyegterveztetési gyakorlatát és a számítógépes tervezés kizárólagossá válását tekintve arra számíthatunk, hogy lényegesen meg fog változni a múzeum grafikai gyűjteményének jövőbeni gyarapodása, a gyűjteményi darabok megjelenési formája, miként maga a bélyeg is változott az utóbbi időben. Arra, hogy ez a kívánatos irányba változik-e, a jövőbeni évtizedek válaszolnak.

Bélyeggyártási technológiák és a nyomóeszköztár

Magyarországon 1871 óta gyártanak bélyeget, mivel 1870-re állították fel az Állami Nyomdát (Államnyomda), amely már képes volt e meglehetősen bonyolult és speciális technológiát, valamint gépparkot igénylő munkafolyamat ellátására. Az első Magyarországon gyártott bélyeg különlegességét, mintegy ünnepi jellegét kívánták hangsúlyozni azzal, hogy a korszakra leginkább jellemző könyvnyomású bélyegektől eltérően réznyomással tervezték előállítani. Ám minden kezdet nehéz! Az új nyomda első próbálkozása meglehetősen balul sikerült, eredménye a legértékesebb magyar bélyeg, a krómsárga 2 krajcáros, vagyis a „*pötyös Jóska*” megszületése lett.

A Bélyegmúzeum nyomóeszköz-gyűjteményének legrégebbi darabja az 1868-as hírlapbélyeg 2 képes, fából készült kliséje. Ezt az azóta eltelt időszak bélyegeinek többi nyomóformája követi, 1974-ig meglehetősen rendszerezetlen állapotban. Az 1921-ben kiadott 8194/16. sz. magyar kir. kereskedelmi miniszteri irat ugyanis, mely megszabta az Államnyomdának, hogy a Vezérigazgatóság számára mit és milyen mennyiségben adjon át, még csak a bélyegekről rendelkezik. Az 1928-ban kelt, 1438. sz. ügyirat már javaslatot tett az Államnyomdában lévő „*valamennyi bélyeggyártáshoz használt eszköz*” átadására, erre vonatkozó minisztériumi utasítást azonban csak 1941-ben adták ki. A Magyar Kir. Állami Nyomda 1942. április 4-én kelt, 815/42. sz. ügyiratában tételes felsorolást küld a birtokában lévő eredeti grafikákról és nyomóeszközökről, ezek tényleges átadására azonban csak 1943-ban, a 255 267 sz. ügyiratban kap utasítást. A Bélyegmúzeum okmánytárában 3274-80 nyilvántartási számon bevételezett csonka ügyirat – melynek sem dátuma sem száma nem állapítható meg, de feltételezhetően ebből az időszakból való – a vezérigazgatósági utasítást tartalmazza a nyomóeszközök nyilvántartására vonatkozóan. Ezen állásfoglalás szerint a nyomóeszközöket nem szükséges szoros nyilvántartásba venni, mivel nincs pénzben kifejezhető értékük.

Az idők folyamán így óriási mennyiségű, csak darabszámban nyilvántartott nyomóforma halmozódott fel a múzeum pincéjében. Rendezésükre, nyilvántartásba vételükre csak az 1974-es leltár során került sor. Ekkorra azonban már olyan rossz állapotok uralkodtak a tárolásra kijelölt helyiségben, hogy a leltározó-bizottság csak egy elnagyolt rendezésre, valamint arra vállalkozhatott, hogy az összekeveredett nyomóeszközöket pontosan fellistazza, törzskönyvezzé, nyilvántartási számmal lássa el. Így természetesen nem volt lehetséges, hogy a bélyegek kiadási sorrendjét vegyék alapul a nyilvántartási számok sorrendjének megállapításánál, ezért jelenleg az évszám szerinti keresés meglehetősen körülményes az 1974 előtti bélyegek nyomóeszközei között. A gyűjtemény következő leltározásakor egyik fontos feladat az időrendbe való pontos átsorolás, ezzel együtt természetesen egy új törzskönyv felfektetése lesz.

E pillanatban a törzskönyvi nyilvántartás szerint a múzeum 19 440 db nyomóeszközt őriz. Az állomány összetétele rendkívül változatos, hiszen a különféle nyomdatechnikai változatok alkalmazásának függvényében a legrégebb nyomókövektől és galvánlemezekről

kezdve a legújabb réz- és acélmetszetekig, az üvegdiákon keresztül a jelenleg használt filmdíákig minden megtalálható. Minden egyes nyomóeszköz egyedi darab, hiszen a múzeum raktárába a hamisítás megakadályozása céljából került másolatok nélkül. A bélyegek gyártásánál már kezdetben egyaránt használták a nyomdatechnika mindhárom változatát: a magas-, a mély- és a síknyomást. Mégis, ha kézbe vesszük a magyar bélyegek katalógusát, és ebből a szempontból szűrjük meg az információkat, időben és az alkalmazott nyomdatechnika jellegében jelentős hangsúlyeltolódásokat tapasztalhatunk.

A síknyomás egyszerűbb változatát, a könyomtatást a bélyegek gyártásánál kizárólag a kezdeti időkben használták. Egy-egy 200 vagy pláne 400 bélyegképből álló nyomdai ív elkészítéséhez olyan méretű és súlyú kőtömböket kellett felhasználni, amelyek szó szerint *nehézkessé* tették a máskülönben egyszerű és jól megoldható nyomdai folyamatot. Síknyomásnak azokat a nyomtatási technikákat nevezzük, amelyek esetében a festéket sík felületről veszi át a papír.

A könyomás vagy más néven litográfia azon az elven alapul, hogy a zsír és a víz nem keveredik egymással. Első lépésként a követ simára csiszolják, majd a bélyeg rajzának tükörképét valamilyen zsíros festékkel, tussal a sima kő felületére ráviszik. Ezután a követ salétromsavoldattal maratják, amely épen hagyja a rajz zsíros felületét, csak a kő többi részét érdesíti. Ezeket a felmárt felületeket a következő lépésben mézgaoldattal kezelik, amely szintén nem keveredik a rajz anyagával, csak a lemart felületeken szívódik fel. A mézgaoldattal átitatott felület többé nem vesz fel festéket, így amikor a követ a nyomtatáshoz festékezik, az csak a rajz zsíros vonalaihoz tapad. A képet átnyomással sokszorosítják. Nyomtatásnál a festékezett köre helyezik a bélyegpapírt, erre kéregpapír kerül, majd az egészet dörzsölők alatt gyorssajtón áthúzzák.

A technika viszonylag egyszerű, hátránya azonban nem csupán a nyomóeszköz súlyossága, hanem tömeges előállításnál a termék esztétikai szempontból egyre gyengébb megjelenése. Vonalai egyenetlenek, elmosódottak, a kontúrok homályosak, tompák lesznek.

Nem véletlen, hogy könyomással viszonylag kevés számú kiadás készült. Az 1871-es kényszerkibocsátáson kívül az 1873-as *Távírda* sor, majd az 1919-es *Magyar tanácsköztársasági arcképek* sor tartoznak ebbe a sorba, amelyet az 1920-as *Hadifogoly* sor bélyegei zárnak le. 1871-től 1920-ig összesen 5 bélyegkiadás esetében alkalmazták a könyomtatást.

A magyar bélyeggyártásban a kezdeti bizonytalanságok után nyert teret a Gutenberg által felfedezett és könyvek sokszorosítására használt magasnyomás vagy más néven könyvnyomtatás, mely a nyomtatás legegyszerűbb és legáltalánosabb módja volt. Az első Magyarországon gyártott bélyeg környezete ilyen módon előállított értékcikkekből állt. Így készültek az ország

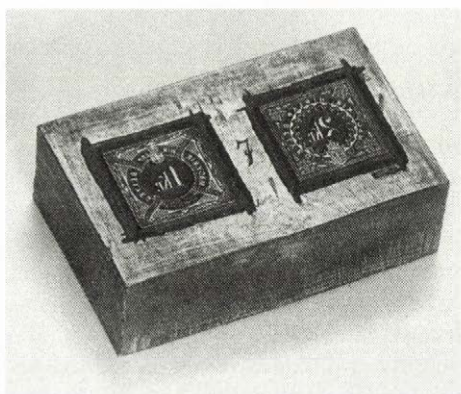
1919. Magyar tanácsköztársasági arcképek sor kő nyomóeszközének egyik bélyegképe

területén is érvényes osztrák bélyegek, hírlap- és hírlapilleték-bélyegek, de így készült az 1867-es kiadás is, melyet magyar megrendelésre még Bécsben állítottak elő. Az 1871-es *Kő- és réznyomatost*, valamint a szintén réznyomású 1874-es és 1881-es *Színesszámú* krajcáros sorokat pedig az 1888-as *Feketeszámú* krajcárosoktól hosszú éveken keresztül követték a könyvnyomással előállított bélyegek.

Magasnyomású eljárásról van szó, ami azt jelenti, hogy a nyomóeszközön a festéket felvevő és azt a papírra átnyomó részek a lemez felületéből kidomborodnak. Első lépésként az eredeti dúc, az úgynevezett patrica készül el, amelynek anyaga általában nagyon kemény fém, leginkább acél. Ebbe vésik a negatív állású bélyegrajzot, amelyet kétféle eljárással sokszorosítanak. A korábbi, kezdetlegesebb módszer, az ún. stereotip sokszorosítás, melynek során az eredeti dűcot valamilyen lágyabb fémbe, általában rézbe préselik. Ezzel létrejön a patrica eredetihez képest fordított állású lenyomata, a matrica. Ebbe annyiszor öntenek betűólmot, ahány nyomódúcra a nyomó-

1921/25. Koronás madonna
könyv-nyomásához használt nyomódúc

1868. Hírlapbélyeg fából készült kliséje

lemez előállításához szükség van. Ezzel az eljárással sokszorosították például az 1888-as *Feketeszámú* krajcáros kiadás nyomódűcseit. Ugyanezeknek a bélyegeknek az 1889-ben gyártott példányaihoz azonban már elektrotíp, vagyis galvanoplasztikai úton állítottak elő nyomólemezt.

Az eljárás azon az elven alapul, hogy az elektromos áram a fém sók oldatából a negatív póluson kiválasztja a színefemet. Ha tehát a patricát fém sóoldatba helyezik, az elektromos áram hatására az oldatból kiváló fém egyre vastagabb rétegben vonja be a formát, és lemezt képez rajta. Ez a galvanlemez, melynek belső oldalát matricának használják. Érdekes, hogy ezen eljárás segítségével még viszonylag lágy anyagokat is használhattak patricaként, mint például a bevezetőben már említett és itt bemutatott fa klisé, melyet grafitporral tettek vezetővé.

Természetesen ez utóbbi módszerrel jobb minőségű nyomólemezek előállítására nyílt lehetőség, hiszen a vonalak vékonyabbak, élesebbek, hibátlanabbak, mint a stereotip sokszorosítás esetében, nem beszélve a folyamat termelékenységéről, gyorsaságáról. Ennek köszönhető, hogy a ritka kivételektől eltekintve – mint pl. az 1919-es *Magyar tanácsköztársasági arcképek* vagy az 1920-as *Hadifogoly* sorok – ez a technológia 1924-

1923. Petőfi bélyeg ofszetnyomásához használt kő nyomóeszköz bélyegképe

ig uralta a bélyeggyártást.¹ Az 1867-es kiadást² és a portóbélyegeket is figyelembe véve, nem tekintve viszont az értékszám- és felülnyomásokat, a bélyeggyártásban összesen 33 esetben alkalmazták a könyvnyomtatást, két alkalommal pedig ötvözve azt más nyomdatechnikával.

1923 után néhány éven keresztül átmeneti időszak következett, melyben az örök sláger, a réznyomás mellett megjelent az új ofszet bélyeggyártási technika. Neve: „közvetve” elárulja az eljárás lényegét. Esetében nem közvetlenül a nyomólemezzel, hanem közvetve, annak gumitalpra átvitt nyomtatóról nyomtatnak. Síknyomás lévén alapelve azonos a könyvnyomtatással, csak itt elméletileg nem követ, hanem a zsíros kréta és a víz felvételére alkalmassá tett alumínium- vagy cinklemezt használnak. Hazánkban, teljesen egyedülálló módon, ebben az átmeneti

időszakban képátvitelre fémlemez helyett követ használtak. Az ofszetnyomáshoz használt követ könnyű felismerni arról, hogy felületén a rajz egyenes állású, hiszen a nyomtatásnál még egy fázis iktatódik közbe, így a negatív kép a gumitalpra kerül. Ilyen eljárással készültek az 1923-as *Petőfi*, az 1925-ös *Jókai*, a szintén 1925-ös *Sport*, az 1926-os *Pengő-fillér* 10 és 16 filléres címletei, az 1930-as *10 éves kormányzói évforduló* és az 1930-as *Szent Imre* bélyegek, az 1926-os és 1929-es *Pengő-filléres portóval* együtt összesen nyolc kiadás.

Tulzás nélkül állíthatjuk, hogy 1932 ünnepi esztendő a magyar bélyeggyártás történetében. Az Állami Nyomdából ekkor került ki a legelső rács- vagy raszteres mélynyomtatással készült bélyegsor Szent Erzsébet halálának 700. évfordulójára. Az új technika hosszú időre meghatározójává vált a magyar bélyeg európai szintű, kiemelkedően esztétikus megjelenésének. Sokan állítják – és nem alaptalanul –, hogy a raszteres mélynyomtatás korszaka a magyar bélyeg aranykora. Segítségével válhattak a nyomdai termékek tökéletesen árnyalt, ragyogó színvilágú változatos tónusokkal, mélységekkel operáló, a tervező művész elképzeléseit pontosan követni képes kisgrafikai alkotásokként közkinccsé.

A raszteres mélynyomtatás technikájának elvét először a textiliparban használták fel. A nagy fémhengerek felületébe bevésték a mintát, majd a hengert festékes vályúba forgatták. Felületéről az ún. *rákelés* leszedte a fölösleges festéket, a mélyített rajzolatokban megmaradt viszont a hengerre feszített textilanyag felvette. A nyomdaiiparban ennek az elvnek a felhasználását a raszterháló tette lehetővé. A bélyegek előállításánál használt

¹ Könyvnyomású bélyeggel ugyan még 1928-ban is találkozunk, de már nem nevezhető a bélyeggyártás jellemző technikájának. Utolsó darabja az 1950-es *Virág* sor réznyomással kombinálva.

² Bécsben készült.

raszter 80-120-as, ami azt jelenti, hogy 1 cm-en mindkét irányban 80-120 vonal van üvegbe karcolva. A raszteres nyomóforma úgy készül, hogy a grafikáról negatívot, majd erről diapozitívot készítenek. A képet addíciós gépekkel sokszorosítják. Színezett zselatinréteggel bevont, fényérzékennyé tett pigmentpapírra először a raszterhálót, majd a diapozitív képet másolják rá. A pigmentpapírt csiszolt rézhengerre feszítik, majd a papírt forró vízzel leáztatják. A hengeren ekkor csak a zselatinréteg marad, melyen keresztül a formát vaskloriddal maratják. A raszterháló és a grafika vonalainak találkozási pontjaiban kimart pontokat rasztercsészéknek nevezik, ezek mélysége és sűrűsége határozza meg a kép tónusait. Nyomatásnál a hengert festékes tartályba süllyeszti, majd felszínéről a rákelkés leszedi a főlégsleges festéket, amely így csak a mélyedésekben marad meg, onnan pedig a ráfeszített papír emeli ki.

A technika sikeres volt, segítségével jó minőségű nyomdai termékek előállítására nyílt lehetőség. Gyakorlatilag a 70-es évek elejéig szinte kizárólagosan uralta a bélyeggyártást. Az ofszet modern, új változatának betörésekor a régi technika háttérbe szorult, olykor vegyes nyomdatechnikai megoldásokban szerepelt. Magyarországon 1985-ben alkalmazták utoljára. Addig a különösen reprezentatív megjelenést igénylő bélyegsorok – például a festmény vagy sport témájúak – esetében újra és újra beindították az öreg gépeket. Utolsó raszteres mélynyomatással készült bélyegeink ugyan 1988-ból valók, azonban a *Műkorcsolya Világbajnokság* sor és blokk – sok más bélyeg mellett – ezzel az eljárással a Szovjetunióban, a Goznak-nyomdában készült. Ezeket is beszámítva összesen 506 kiadás viseli magán e technika jellegzetes ismertetőjegyeit, közülük 18 esetben vegyes nyomdatechnika alkotóeleme.

100 képes üvegdia részlete

Gyakran előfordul, hogy nyomdász látogatóink visszasírják a bélyeggyártásnak ezt a klasszikus időszakát. Leginkább azt hiányolják, hogy az Állami Nyomda még mutatóban sem őrzött meg egyet a gépek közül. Így a technológia ránk maradt kizárólagos rekvizitumai a Bélyegmúzeumban őrzött nyomóeszközök, illetve ezek közül is csak a pozitív üvegdiák, melyekről a képet nyomóhengerre vitték. Anyagából következően az üvegdia roppant sérülékeny, ezért a leggondosabb tárolás mellett is előfordul, hogy összetörik. Úgy tűnik tehát, hogy a múzeumnak igen fontos feladata az üveglemezek megfelelő tárolása, a már sérült darabok restaurálása, hiszen ezek híján a raszteres mélynyomatás technológiájáról csak a termék maga mesélhet.

A 60-as évek végétől napjainkig újra az ofszet vált a bélyegnyomatás meghatározó technikájává. Modern változatában a képátvitelhez már filmet használnak, a színre

bontásnál annyit, ahány színnel a bélyeget nyomják. A legújabb, számítógépek közbeiktatásával zajló gyártási folyamat a gyors, pontos, esztétikus és gazdaságos nyomtatás valamennyi előfeltételét biztosítja. A nálunk tárolt diapozitívek kiállítási darabként ugyan nem túl látványosak, a bélyegek nemzetközi szépségversenyén mégis sikeresek voltak. Az 1986-os *Rákkongresszus* bélyeg a WIPA kiállításon a második legszebb bélyeg címét nyerte el, vagy az 1987-es *Az orvostudomány nagy úttörői* sor a Párizsban rendezett 42. Filatéliai Szalon díjazottja volt. Bélyegeink túlnyomó többsége, pontosan 747 kiadás készült a modern ofset technikával. 31 alkalommal az ofsetet vegyes nyomdatechnikai megoldások esetén is alkalmazták.

Abban az esetben, ha a választott téma vagy az alkalom különösen esztétikus, ünnepi megjelenésű bélyeget igényel, mind a mai napig a réznyomás a megvalósítás módja. A mélynyomtatást jelenleg egyedül művelő Pénzjegynyomda a közelmúltban új, korszerű, metszet-mélynyomtatáshoz használatos gépeket szerzett be, de a régi gépekből is megőriztek egy-egy darabot.

Bár az összes nyomtatási eljárás közül ez a legdrágább, a legnagyobb szakmai tudást igénylő technológia, egyetlen más módon sem érhető el azok a finom, éles, tiszta vonalak, az a plasztikus, majdhogynem háromdimenziós megjelenítése a grafikának, mint a réznyomás esetében. Hozzájárul a bélyeg *aranytartalmának* emeléséhez.

A réznyomás mélynyomtatási eljárás, amelynél a sokszorosítandó rajzot mélyítik, és a papír a mélyített vonalakban megülő festéket veszi fel. Az egyképes eredeti kétféle módszerrel készülhet: maratással és metszéssel. Maratás esetében a rézlemezre vitt saválló bevonatra felkarcolják a rajzot, majd a lemezt savval maratják. A karcolt rajz savval mélyített vonalait az eljárás után kézi munkával kiigazítják, egyenletessé teszik.

Előfordul, hogy a bélyeg eredeti grafikáját elkészítő tervező művész és a metsző két személy, de általában az a művész metszi lemezbe a grafikát, aki megrajzolta. Képzeliük el tehát, amint a sokszoros nagyságú, ezer apró vonalból álló grafikát bélyegkép méretű metszetre *fordítják le*. A választott stílus a bélyegkép mondanivalója és a tervező habitusa szerint igényelhet akadémikus, illetve szabadmetszést.

Előbbi esetben a vésnök párhuzamosan futó, ívelt vonalokból álló vonalrendszert, esetleg vonalhálózatot metsz a lemezbe. A rajz vonalainak megfelelően egyes részeket apró, különböző szögű vésőkkel vonalban, szaggatottan vagy pontszerűen elmélyít. Ez a művelet határozza meg a kinyomtatásra kerülő kép tónusait, adja plasztikusságát. Az akadémikus vagy kötött metszést napjainkban vitathatatlanul a legmagasabb szinten Vagyóczky Károly grafikusművész, a Pénzjegynyomda jelenlegi művészeti vezetője műveli.

Vagyóczky Károly: 1991. II. János Pál pápa látogatása blokk rézbe metszett arcképrése

1989. Az orvostudomány nagy úttörői sor egyik címletének acélmetszete

ták a réznyomást, ezek közül a metszet kiemeléséhez 23 esetben más technikát is segítségül hívtak. Acélmetszet csak egyetlen esetben készült *szólóban*, 16 kiadás esetében más nyomdatechnikával együtt alkalmazták, ebből 11 alkalommal a Goznak-nyomdában.

A raszteres mélynyomtatás korszakának egyik legtöbbet foglalkoztatott tervezője, Czigliényi Ádám így fogalmazott egy vele készült riportban: „*Nem egyszerű mulatság adott felületen, adott technikával az adott témát térbe komponálni. Eleinte problémát okoztak ezek a korlátok, de aztán ráéreztem az ízére. Hiszen éppen az izgalmas, hogy ezeken belül kell a feladatot jól megoldani.*” Vagy ahogy Kass János fogalmazta meg: „*Olyan ez, mint gúzsba kötve táncolni.*”

A nyomóeszközök múzeumi beszállításának eredeti oka a hamisítás megakadályozása céljából a nyomóeszközök *hét lakat alá helyezése* volt. Az idő múlása, a bélyegrajzok művészi színvonalának emelkedése, a Bélyegmúzeumot látogató nagyközönség érdeklődése megkívánta a nyomóeszközök kiállítását. A bélyeggyártás eszközeiként kezelt darabok mára technikatörténeti jelentőségűek lettek. Utolsó tanúi a letűnt korszakoknak, melyekben kőből, fából készült nyomóformákat használtak, vagy üvegdiákról másolták át a bélyegképeket. Lassan már csak rajtuk keresztül rekonstruálhatók azok a gépek vagy technológiák, melyek az újabbakra való átállás során megsemmisültek.

A szabadmetszés esetében a lemezbe vésett vonalak pontosan követik a rajz vonalait, akárha ceruzával rajzolták volna őket. A tónust a vonalak sűrűsége és vastagsága adja. Mivel alkalmazása teljesen szokatlan, egyéni grafikus stílust feltételez, a bélyeggyártásban ritkán találkozhatunk vele. Ihletett mestere Kass János grafikusművész, akinek mintha csak egyéni stílusához, lendületes és semmiféle szabályt, korlátot nem tűrő vonalvezetéséhez találták volna ki ezt a technikát.

A rézhez hasonlóan készül az acélmetszet is, de a vésnöknek még a kemény anyag okozta nehézségekkel is meg kell küzdenie. Mint az 1989-es *Az orvostudomány nagy úttörői* sor egyképes eredetije és mellette a kész nyomdai termék is bizonyítja, minden buktató ellenére ezt a technikát is lehet magas színvonalon művelni. 1871-től napjainkig 77 bélyegkiadás esetében alkalmaz-

A könyvtár kiegészítő gyűjteményei

A Bélyegmúzeum könyvtárának alapállományáról – könyvek és folyóiratok – két korábbi évkönyvünkben (1992, 1996), más-más összefüggésben esett már szó. A most ismertetendő gyűjteményrészek az 1992-es írás megjelenése óta keletkeztek és gyarapodnak.

Mint arról korábban említést tettem, a filatéliai információk formai megjelenése igen sokrétű. Őrzsük, rögzítsük, az irántuk felmerülő igény és a visszakereshetőség számtalan elméleti és módszertani problémát vet fel. Az is befolyásolja egy könyvtári állomány alakítását, hogy a hagyományos információhordozók hagyományos gyűjtését a dokumentumok fizikai megjelenésétől szinte független informatika kezdi felváltani. Némileg másként van ez egy múzeumi könyvtárban, ahol a könyvtári dokumentumok egy része muzeális gyűjteményi darab is egyben.

A könyvtárba került vegyes anyagok szétválogatása során kiderült, hogy bizonyos típusú dokumentumokat múzeumunk eddig nem gyűjtött, nem őrzött. A jeles filatelisták gyászjelentései, filatéliai kiállítások plakátjai, meghívói, bélyegkereskedők szórólapjai, efemeridái immár nem a papírkosárba kerültek vagy túlzott engedékenységgel folyóiratkénti kezelésre, hanem külön gyűjteményekbe, amelyek egységükben egyfajta dokumentációs gyűjteményt alkotnak.

Magyar bélyegek

A *Magyar bélyegek monográfiájában* 1979 az utolsó feldolgozott év, az azután kiadott bélyegekről összeszedett formában csak ebből a gyűjteményből tájékozódhatunk. Az egyes bélyegekkel kapcsolatos tudnivalók a *Magyar posta- és illetékbélyegek katalógusa* rendszerét követik, annak katalógusszámaival ellátott borítékokban gyűlnek. Egy-egy borítékban bélyegenként az alábbi jellegű forrásokat találjuk: a forgalomba bocsátáskor közölt postai rendelet, illetve közlemény szövege másolat vagy kivágat formájában; bélyegismertető szórólap; az adott bélyeg gyártási, felhasználási stb. különlegességeiről szóló cikk-kivágatok; a bélyegképpel, a kiadás indokául szolgáló eseménnyel kapcsolatos könyvrészletek; illusztrációk másolatai a könyv adataival.

A gyűjtemény még igen fiatal ahhoz, hogy gyarapodása kellő teljességű legyen. Egy-egy bélyeg változó okok és események kapcsán *reflektorfénybe* kerül, ilyenkor megnő a vele kapcsolatos publikációk száma, ennek függvényében a gyűjtemény is hullámzóan gyarapszik. Példa erre az 1867-es színtéynyomat aukciós felbukkanása vagy a centenárium kapcsán a Turul-bélyegek.

Magyar díjjegyesek

A bélyegekhez hasonlóan ennek a gyűjteménycsoportnak is van könyvformában feldolgozott alapja, Simády Béla: *A magyar díjjegyes nyomtatványok katalógusa*, amelynek rendszerét követi. Miként a bélyegek esetében, itt is a Postai Rendeleték Tára, illetve a

Postaiügyi Értesítő közleményei képezik a kötelező alapinformációt, ehhez járulnak a különböző egyéb információk, leginkább a szűkszávú díjjegykép és a levelezőlapon levő kép leírása, annak történeti és ikonográfiai háttere. Ez utóbbi nélkülözhetetlen a tematikus összeállításokhoz.

Mind a bélyegek, mind a díjjegyesek esetében számtalan külföldről érkező érdeklődő levélre és több saját rendezésű kiállítás szövegéhez kellett a fenti adatokat *nulláról* indulva kutatni, megválaszolni. Ezeket könnyíti meg az anyagok folyamatos összegyűjtése, köztük a díjjegyesekről – megjelenés, használat, gyűjtés stb. – szóló írásokkal.

Filatéliai fogalmak

Ez a gyűjtemény voltaképpen egy *mobil* bélyeglexikon. A borítékok tartalma részletesebb és terjedelmesebb, mint egy-egy lexikonszócikk, többféle nézetet tükröz (több szerzőtől származik), néha az adott fogalomnak csak egy részletkérdését taglalja, a felhasználón múlik, hogy mit fogad el. Néhány példa a betűrendben sorakozó borítékok felirataiból: ajánlás, alkalmi bélyegző, automata bélyeg, bélyegnap, blokk, előértéktelenítés, emléklap, első napi boríték, felezés, felülnyomás, gumizás, hologram, infláció, ívszél, metszőjel, mintabélyeg, papír, portó, saját bélyeg tábori posta, tekercsbélyeg, tematikus filatélia, vésetjavítás, vízjel, vonalkód.

A kiragadott fogalmak közül a tematikus filatélia borítékjainak anyaga annyira felduzzadt, hogy szinte önálló gyűjteménnyé nőtt. A leggyakrabban megnevezett témákhoz tárlatvezetőül szolgálhat az itt összegyűlő anyag. A fenti felsorolásból az is látható, hogy két bélyeglexikon megjelenése közti időben felmerülő új fogalmakhoz is fellelhető az irodalom (pl. hologram, vonalkód).

Ki kicsoda

Jelenleg három fő csoportja van e gyűjteménynek: ki kicsoda a magyar bélyegeken, ki kicsoda a filatéliában és ki kicsoda a bélyegtervezésben.

Az első gyűjteménycsoport vonatkozásában elmondható, hogy *A magyar bélyegek katalógusában* a magyar bélyegeken ábrázolt személyek kilétük mellőzésével, csupán egy meglehetősen hiányos és pontatlan névmutató erejéig szerepeltek, 1997-től azonban a névmutatót is elhagyták a katalógus apparátusából. *A magyar bélyegek monográfiájának* 1971-ben megjelent III. kötete tartalmaz egy ki kicsoda a magyar bélyegeken fejezetet, amely azonban csupán 2-3 mondatnyi információt tartalmaz, előregedett és elavult.

E gyűjteménycsoportból megtudhatjuk, hogy az adott személy mely katalógusszámú bélyegen, bélyegeken szerepel, megtalálhatjuk életrajzi adatait, ismert ábrázolásait különös tekintettel a bélyegkép forrásául szolgálóra. A bélyeg ismeretterjesztő funkciójának elősegítésére és a tematikus gyűjtés forrásául ilyen összeállításokat – más országokhoz hasonlóan – hazánkban is ki kellene adni.¹

A második gyűjteménycsoportban a magyar filatélia jeles egyéniségeiről lehet életrajzi adatokat, arcképeket, filatéliai tevékenységükkel kapcsolatos információkat találni. Kül-

¹ Richard Louis Thomas: *Linn's Who's Who on U. S. Stamps*. Sidney, Ohio, 1991. Linn's Stamp News.

földi filatelisták közül csak a világnevek felvétele indokolt, vagy azoké, akik a magyar filatélia gyűjtői, kutatói voltak.

Az alkalmazott grafikusokat, így a bélyegtervezőket is meglehetősen mostohán kezeli a művészettörténeti szakirodalom. A megfelelő kézikönyvekben többnyire azokat az alkotókat találjuk meg, akik a képzőművészet egyéb területein is hallattak magukról, bélyegtervezői tevékenységüket esetleg csak így említik: „*Bélyeget is tervez.*”

Az elmúlt évek bélyeggrafikusokat bemutató múzeumi kiállítás-sorozata a harmadik gyűjteménycsoport anyagát gazdagítja. A külföldi bélyegtervezők közül csak a legkiemelkedőbbeket és a más országok számára tervező magyar származású művészeket tartjuk számon.

Bélyegismertető szórólapok

A posta által kiadott, kereskedelmi célokat szolgáló bélyegismertető az egyes bélyegekkel kapcsolatban pluszinformációkat tartalmaznak. A magyar bélyegismertetőket a gyűjteményrész kialakítása előtti időből csak 1975-ig tudtam pótlólag beszerezni.

A külföldi bélyegismertető országokként csoportosításban található, országonként változó időponttól kezdve a csak mutatóban lévő néhány példány és a hiánytalan sorozatok közti változó teljességben.

Kiállítások kiadványai

Egy-egy kiállításhoz sokféle kiadvány tartozik. A szokásos változatok: propaganda-füzet a készülő kiállítás főbb adataival, a jelentkezés feltételeivel, a rendező ország vagy város ismertetésével; változó számú bulletin további adatokkal, filatéliai tárgyú írásokkal; katalógus a kiállításhoz a résztvevők és a bemutatott anyagok felsorolásával, gyakran a filatéliai szakirodalomban is számon tartott tanulmányokkal; palmares, amely a kiállítás eredményéről, a díjak odaítéléséről tájékoztat; plakátok; meghívók; emléklapok stb.

A felsorolásból látható, hogy kiadványtípus szerint tartalmilag sokféle anyag tartozik egybe. A könyvtári alapgyűjteménybe csak egy részük lenne besorolható, itt a kiállítások időrendjében együtt találhatjuk őket, csupán a plakátok alkotnak külön gyűjteményt tárolástechnikai okokból. Külön található a magyarországi és a külföldi kiállítások anyagai, miként a saját kiállításainkhoz készített kísérőanyagok is. Utóbbiaknál a kiállítások sajtó-visszhangját is őrizzük.

Jó háttéranyagként szolgál ez az anyag múzeumunk ajándékozás útján nyert legújabb különgyűjteményéhez, amely a bélyeg-világkiállítások filatéliai dokumentumait tartalmazza.

Egyéb aprónyomtatványok

A fenti, többé-kevésbé jól körvonalazható gyűjteményrészbe nem illő vegyes anyagok, a bélyeggyűjtés kellékeinek ismertetői, árjegyzékei, felhívások, tagtoborzások, bélyeggyűjtőkörök eseti kiadványai stb. gyűlnek itt össze.

Kiállítási anyagok másolatai

A magángyűjtők egy-egy kiállítási anyaga szövegeivel, magyarázataival, meghatározásaival az adott témának szinte monográfia értékű feldolgozása lehet. A gyűjtő anyaga nem állandó, folyamatosan gyarapszik, következésképp egy gyűjtő azonos témában bemutatott kiállítási anyaga egyre gazdagabb. Ha azonban valamely téma gyűjtésével felhagy, anyagát elcseréli, vagy eladja, a kiállítás anyaga megismételhetetlen összeállítássá válik.

E gyűjteményt néhány korábbi fekete-fehér másolat birtoklása után az 1996-os MAFITT Szalonon külföldi gyűjtők által bemutatott kiállítási anyagainak színes másolatai gazdagították jelentősen, ami azért is különösen örvendetes, mert ez mind magyar filatéliai és postatörténeti összeállítás. A gyűjtők és a múzeum közötti jó kapcsolat eredményeként folyamatosan gyarapszik ez a gyűjtemény, amelyet nagy érdeklődéssel tanulmányoznak a filatelisták is.²

Plakátok

A plakát, a bélyegkiállítások megszokott kiadványa reklám és tájékoztatási célokat szolgál. Retrospektív gyűjtése, mivel kiragasztják, nem mindig egyszerű. Továbbá azért sem, mert a plakátgyűjtők számára nem igazán vonzó, a filatelisták pedig többnyire nem tekintik értéknek.

E gyűjteményünk jelenleg 93 féle plakátot őriz az I. világháborús karácsonyi szeretetbélyeg vásárlására buzdítótól a legfrissebben megjelentig. A csak szöveges plakátok mellett grafikaiak is találhatóak, amelyek közül nem egyet bélyegtervezőként is ismert művészek – Vertel József, Widerkomm Ervin, Zombory Éva – készítettek. Talán felesleges említeni, hogy akár filatélia-történeti, akár grafikai kiállításokat, publikációkat színesíthetnek.

Aukciókatalógusok

A filatéliai árverések speciális vetületei a filatélia-történetnek. Gyakran kerül kalapács alá olyan legendás gyűjtemény, amely utoljára az aukciós katalógusban volt együtt.³ Fontos támpontul szolgálnak a ritkasági fokok, az árak megállapításához. A magyar aukciókatalógusokat a lehető legteljesebben törekszünk gyűjteni, a külföldiek csak esetlegesen szerepelnek a gyűjteményben.

Múzeumunknak a legnagyobb mértékű gyarapodást a British Library által 1992-ben ajándékozott és a Julian Clive-gyűjteményből átadott anyag jelentett. A katalógusok önmutatós rendszerbe (magyar és külföldi külön), a kereskedő cégek nevének betűrendjébe, azon belül időrendbe vannak sorolva.

² Legutóbb beszerzett másolat a *Giuanini Fiume felülnyomás* kiállítási anyaga.

³ Gondoljunk akár Gary Ryan anyagára, melyet a Christie's közelmúltban rendezett aukcióinak katalógusából rekonstruálhatunk csupán.

CD-kiadványok

A legszerényebb, gyűjteménynek még alig nevezhető együttest néhány darab CD-kiadvány teszi ki. 1999-ben a 2000. évi bélyegkatalógus a kötetforma mellett – Magyarországon első ízben – CD formában is megjelent. Külföldön ennek már nagyobb hagyománya van.

Könyvtárunk azonban az ajándékként hozzánk eljutott néhány darabon túl vásárlással nem szerzett be ebből a kiadványtípusból. Bizonyosra vehető, hogy a jövő az elektronikus információhordozóké, az Interneté, és előbb-utóbb múzeumunkban is élni fogunk ezekkel a lehetőségekkel. Míg azonban erre sor kerül, marad a jól bevált hagyományos gyűjtés.

Előbeszéd

1985. november 30-án délután a Vár-mellékközpont gépeit ünnepélyes körülmények között dr. Valter Ferenc vezérigazgató-helyettes leállította. Ezzel az 1928 óta működő távbeszélőközpont muzeális emlékké vált, s átalakított helyiségeiben – megőrizve a gépterem és a kábelrendező teljes berendezését – 1991. május 17-én megnyílt a Telefónia Múzeum első kiállítása.

1985-ben még nagyon sokan éltek mérnökök, technikusok, műszerészek, akik hosszabb-rövidebb ideig ott dolgoztak. Közülük Ligeti Tivadar 1944. december 24-től 1945. február 12-ig a hadiesemények miatt a Várközpontban tartózkodott. Az ott átélteket naponta hűségezen feljegyezte egy kockás fedelű spirálfüzetbe. Ezt másolta át 1985 júniusában egy bevezetővel, amint alább olvashatjuk, a Vár-mellékközpont múzeummal alakításának hírére.

A napló 1996. szeptember 18-án – Holló László segítségével – a D-930 gyarapodási számon Ligeti Tivadar özvegyétől, Tóth Iréntől került múzeumunkba, akihez a naplójegyzetek szóltak. Leltári száma: D-29.793.

A naplórészletek közreadásával a budai ostrom 55. évfordulójára emlékezünk. Dr. Suba János hadtörténész rövid történeti áttekintése, majd a naplóhoz írott lábjegyzetei abban segítenek, hogy a személyes történetet a nemzeti és az egyetemes történelem tükrébe is elhelyezhessük. Köszönettel adózunk vitéz Pintér Géza úrnak, akinek fényképei a naplóban leírtakat illusztrálják.

*A Várközpont ünnepélyes leállítása, 1985
Balról jobbra: Ligeti Tivadar, Lévai Géza, Bolovics Béla, Solti József,
Pápa Sándor, Szüllő László és Holló László*

Budapesti csata

Történeti áttekintés

Budapesti csata alatt a magyar főváros birtoklásáért vívott német–magyar és szovjet–román hadműveletek és harcok összességét értjük. A budapesti csata Sztálin parancsára 1944. október 29-én a 2. Ukrán Front 46. hadserege Kecskemét–Budapest irányban indított támadásával kezdődött, és 1945. február 13-án Budapest, Magyarország észak-északkeleti területei, a Dél- és Kelet-Dunántúl szovjet birtokbavételével fejeződött be. Budapest menetből történő elfoglalását a Dél Hadseregcsoport 3. magyar és 6. német hadsereg alakulatai a pesti oldal védelmére kiépített Attila-vonal előterében november elején megakadályozták. November 6-án Malinovszkij marsall frontparancsnok a Tiszán átkelt hadseregekkel bekerítő hadműveletet indított Miskolc, Gyöngyös–Eger, Hatvan–Balassagyarmat irányokban, majd az Ipoly és a Garam között. A bekerítő hadművelethez november 7. után a Délkelet-Dunántúlon hozzákapcsolódott a Jugoszláviából átcsoportosult 3. Ukrán Front, amely december 9-én elérte a Margit-vonalat. A védelmi rendszer áttörését december 20-án kezdték meg, 26-án Esztergomnál elérték a Dunát, felvéve a kapcsolatot a 2. Ukrán Front Párkányhoz kijutó csapataival. December 9-én a 105. szovjet nehéz tüzérandár megkezdte Budapest védelmi rendszerének rombolását.

Budapest védelmi rendszere az Attila-vonalon belül kiépített hat védőállásból állt. Az első reteszállás volt, amely a Rákos vasútállomásnál vált el az Attila-III vonaltól, s a Rákos-patak déli partja mentén a Dunáig húzódott. A teljes félkört bezáró második védőállás jelentette a csökkentett területű pesti hídfőt, amelyet a külső körút (Könyves Kálmán–Hungária–Róbert Károly körút) vonalában építettek ki. A harmadik védőállás ennek reteszállása volt arccal északnak. A Józsefváros Keleti pályaudvar elágazásánál vált ki a másodikból, a Kerepesi útig a vasút, onnan az Aréna (ma Dózsa György) út–Dráva utca vonalán húzódott a Dunáig. A negyedik védőállás teljes félkörben védte a belső kerületet, a Haller–Orczy–Fiumei–Rottenbiller–Szinyei Merse út–Ferdinánd híd–Csanády utca vonalán. Az ötödik védőállás a nagykörút, a hatodik a kiskörút mentén épült ki a pesti hídfő kiürítésének fedezésére. Ezen kívül megerősített támpontokat rendeztek be a Népligetben, a Kerepesi temetőben és a Városligetben.

A budai oldalon nem építettek ki előre védővonalakat. Védőállásokat 1944. december végétől a Margitszigeten, a Ferenc-hegyen, a Törökvészen, a Pasaréten, az Orbán-hegyen, a Farkasréti temetőben, a Sas-hegyen és a Kelenföldi pályaudvartól a déli összekötő vasúti híd felé a vasúti töltésen létesítettek. A belső védőövet a Margit körút–Alkotás út–Kis-Gellért-hegy–Gellért-hegy vonalában alakították ki. Arccal északnyugatnak reteszállás húzódott a Kékgyólyó utca–Németvölgyi út–Mártonhegyi út, illetve arccal délnyugatnak a Horthy Miklós (ma Bartók Béla) út mentén. Különösen megerősítették a Műszaki Egyetemet, a Gellért-hegyet (a Citadellát) és a Várat.

Hitler november 23-án Budapestet erőddé (Festung Budapest) nyilvánította, amit háztól házig vívott harccal kell védeni. Parancsnokává december 5-én Karl Pfeffer-

Wildenbruch SS-Obergruppenführer¹ nevezte ki. Utasítására Konrad fedőnéven támadást készítettek elő a főváros felmentésére.

Budapest körülrészesítésének első hírére Hitler már 1944. december 24-én megparancsolta, hogy lengyel területől a Herbert Otto Gille SS-Obergruppenführer vezette IV. SS-páncéloshadtestet haladéktalanul szállítsák Magyarországra Budapest felmentésére. A hadtest később Konrad fedőnevet kapott a hadműveletek időtartamára. 1945. január 1-jén indult meg a támadás a hadtest, a 3. Totenkopf és az 5. Wiking SS-páncélosadosztályai mellett több más seregest (1., 3., 6., 23. német páncélosadosztály, 96., 711. német gyalogadosztály, 271. német népi gránátoshadosztály, 4. német lovasdandár, 1. magyar lovasadosztály) részeinek fokozatos bevonásával. Az SS-páncélosok támadása Bicske közelében elakadt, ezen fontos csomópont szovjet kézben maradása a későbbiekben is meghatározó volt a Budapest felmentési kísérleteinek megghiúsításában. Északon a 711. német gyalogadosztály visszafoglalta Esztergomot, de a Pilis lábainál elakadt.

A gyűri a Dél Hadseregcsoporthoz december 30-ai jelentése szerint 95 ezer fő (ebből 45 ezer német) körül zárult be. A védők összlétszáma a valóságban nem haladta meg a 70 ezer főt. A rendelkezésre álló dokumentumok összesítésével 28 ezer német és 29 ezer magyar katona (más adatsor szerint 45, illetve 34 ezer), 2000 fő hadikórházi személyzet és 2000 nyilas fegyveres jelenléte bizonyított, ehhez számítandók még az önkéntesek és az alkalmi harccsoportokba besorolt fegyvert bíró férfiak.² A szovjet vezérkarnak a 2. Ukrán Front 188 ezer védőt jelentett.

A körülrészesítés elleni általános támadást a parlamenterek budapesti küldetésének kudarcra után, a pesti oldalon indította meg a 18. és 30. szovjet lövész és 7. román hadtest. Ezek január 10-re birtokba vették az Attila-vonalat és a peremvárosokat. E napon Hitler

¹ A harmadik tábornoki (fegyvernemi tábornok az altábornagy és a vezérezredes rang között) rendfokozatnak megfelelő rendfokozat a német szocialista munkáspárt különleges feladatokra szánt elit pártkülönítményében, az SS-ben.

² A Budapest Erődben (Festung Budapest) védekező német–magyar csapatok 1944. december 24. és 1945. február 11. között a következők voltak: A katlanban rekedt német részről a IX. SS hegyi hadtestparancsnokság, a 8. és 22. SS-lovasadosztály (a Florian Geyer és a Maria Theresia), a 13. páncélosadosztály, a Feldherrnhalle páncélgránátos-hadosztály (egy ezrede nélkül), a 271. népi gránátoshadosztály egy zászlóalja, a 239. rohamlovagdandár részei, a 12. légvédelmi tüzérezred, az 1. és 12. SS-rendőrezred, a Luftwaffe tábori repülő csoportja, a lengyel és ukrán légénységű Galizien-2. SS-dandár nehéztüzérszázad (utóbbi kettő beosztva a 12. légvédelmi ezredbe), egy páncélvonat, nyolc riadózászlóalj és több kisebb csapatrészt. Magyar részről gyűribe szorult az I. hadtest parancsnoksága, a 10. gyalogadosztály, a 12. tartalékadosztály, az 1. páncélosadosztály és az 1. lovasadosztály részei, a Billnitzer-csoport (1., 6., 7., 13., 16., 24. rohamtüzérszázad részei), a Kozma-csoport (budapesti légvédelmi tüzérszoporthoz: I., 201., 206., 207., 208. légvédelmi tüzérszázad, 52. páncélgéppágyús zászlóalj), műszaki csapatrészek (VIII., IX. utász-zászlóalj, VI/2. utászszázad, VII/2., 112., 153. kerékpáros utászszázad, VII., VIII. tábori pótutászszázad, 72/101., 72/106. nagyfeszültségű villamos akadályszázad, 134., 138., 401., 404. hadihídosztály, I/1-2., III/1-2. honi építőszázad, 101., 102. rohamcsónak-század), a különleges műszaki parancsnokság és alárendeltjei (201., 202., 203. különleges műszaki zászlóalj, 101. helyreállító zászlóalj), öt csendőrharcscsoport (besztercei, galántai, pécsi, székelyudvarhelyi, zilahi csendőrzászlóalj), a rendőr rohamzászlóalj, az 1., 2. egyetemi rohamzászlóalj, a Budapest őrzászlóalj, tizenkettő különféle üteg (közte a 106/1-2-3. morszárüteg), négy egyéb század, három a budapesti csata alatt épített páncélvonat, a Prónay-különítmény (beolvadt az egyetemi román zászlóaljokba és a hungarista harccsoportokba), a Vannay-különítmény, nyolc (harcoló) hungarista-harcscsoport, a nyilas Fegyveres Nemzetiszolgálat karhatalmi szolgálatot ellátó néhány különítménye. További fegyveres erőt jelentettek a kerületi kiegészítő karhatalmi (KISKA) zászlóalj, bár közöttük magukat ilyen alakulatnak álcázó ellenálló csoportok is voltak.

elutasította Pfeffer-Wildenbruch kérését a pesti hídfő feladására. Január 11-én megalakult a 2. Ukrán Front Budapesti csoportja.³

Az ostromlók létszáma január 1-jén (a pesti oldali két szovjet és egy román hadestre vonatkozóan) szovjet adatok szerint 66 900 fő volt. Teljes adatsor nem áll rendelkezésre, de ehhez hozzáadva a budai oldalon álló két szovjet hadtestet, a Budapesti csoportot január 11-től megerősítő két szovjet lövészadosztályt, egy harcoksidandárt, hat nehéz tüzérdandárt, a támogató Szovjet Dunai Katonai Flottillát, a tengerészgyalogos dandárt és a csatarepülő hadtestet, több mint 150 ezres szám alakul ki.

Hitler január 16-án este engedélyezte a pesti hídfőben védő erők kivonását Budára, a szovjet csapatok 18-án befejezték Pest birtokba vételét.

Közben folytak a felmentési kísérletek. A január 7-én Fejér megyében kezdett Konrad 2 fedőnevű támadás még kevesebb eredményt ért el. A támadó ék a Sárkeresztes–Zámoly–Csákszék vonalon elakadt. A Konrad 2 megindulásával párhuzamosan a két SS-páncélos hadosztály még napokig erőltette a támadást Bicskénél. Az északi szárnyon harcoló csapatrészek kijutottak Pilisszentkeresztig. 12-én az OKH⁴ Hitler parancsára leállította a két támadást (*Északi megoldás*), és elrendelte a Budapest körüli gyűrű délnyugatról való feltörését (*Déli megoldás*). A legeredményesebb a január 18-án a Balaton és a Velencei-tó között indított Konrad 3 volt. A németeknek Dunapentelénél és Adonynál sikerült kijutniuk a Dunához, kettévágva ezzel az Ukrán Front erőit. Budapesthez áttörni azonban dél felől sem tudtak. Január 26-án Lovasberény irányából a német páncélosok bal szárnyán szovjet páncélos támadás bontakozott ki. Ezzel nyilvánvalóvá vált Budapest felmentési kísérleteinek kudarca, az ekkorra már Budára szorult német és magyar erők reménytelen helyzetben magukra maradtak.

Buda általános ostromát a felmentési kísérletek visszaverése után kezdte meg a szovjet 8., 37. és 75. lövészhadtest, amelybe sorra bekapcsolódtak a Budai Önkéntes Ezred századai.

A Konrad-hadműveletek kudarca kilátástalanná tette a lényegileg utánpótlás nélkül maradt védők helyzetét. Budapest légi ellátása során átlagosan a napi igény 1/3-át sikerült bejuttatni. A budapesti csata idején bekerített német–magyar alakulatok utánpótlásának biztosítását légi úton kísérelték meg biztosítani. A légi ellátásban az ejtőernyős ledobás az első naptól nagy jelentőséget kapott, a napi 80 tonnára becsült szükségletből 20 tonnát

³ A Budapesti csoport (Budapestszkaja Gruppya) a Budapesti csatában részt vevő szovjet s román seregtek egységes irányítására felállított ideiglenes, hadsereg szintű hadrendi elem volt. A 2. Ukrán Front kötelékében 1945. január 11-én alakult meg Malinovszkij marsall parancsára a következő alakulatokból: a 18. önálló lövészhadtest (a 297., 317. lövész, 66., 68. gárda-lövészadosztály), a 7. gárdahadsereg 30. lövészhadteste (151., 155. lövész, 25. gárda-lövészadosztály) és 7. román (2., 19. gyalog-, 9. lovashadosztály) hadtestből. Megerősítésül két lövészadosztályt (36. gárda-, 337.), hat tüzér magasabb egységet (5. gárda- és 16. áttörő tüzérhadosztály, 41. és 152. ágyús tüzérdandár, 22. önálló páncéltörő tüzérdandár, 5. légvédelmi tüzérhadosztály) és egy harcoksidandárt kapott, harcát egy csatarepülő-hadtest támogatta. Parancsnokává Afonyin vezérőrmagyot nevezték ki, akinek január 22-i sebesülése után I. M. Managarov altábornagy, az 53. hadseregparancsnoka vette át. A csoportban résztvevő alakulatok állandó mozgásba voltak, január 15-én a Budapesti csoportból kivált a 7. román hadtest, 18-án a 30. lövészhadtest és a 68. gárda-lövészadosztály, 20-án alárendeltségébe lépett a 37. lövészhadtest (108. gárda-, 316., 320. lövészadosztály, 83. tengerészgyalogos dandár) és a 75. lövészhadtest (109., 113., 180. lövészadosztály). Február 12-től állományába tartozott még a magyar katonákból álló Budai Önkéntes Ezred. Február 17-én szűnt meg.

⁴ Oberkommando des Heeres: a német szárazföldi haderő főparancsnoksága.

eleve ejtőernyős tartályokkal szándékoztak eljuttatni a védőknek. 2 szükségleszállóhelyet és 4 ledobóhelyet jelöltek ki: a Lóversenyteret és a Csepel-É sportrepülőteret, illetve a régi Lóversenyteret (ma Népstadion), a kistrákosi gyakorlóteret (ma József Attila lakótelep), a Tabánt és a Vérmezőt. Az utóbbit egyidejűleg könnyű futárgépek (Bükkerek, Gólyák, Leventék) fogadására is kijelölték, december 24-től napi átlagban 3 futárgép indult innen, illetve érkezett ide. A szükségrepülőterek közül a csepeli 1945. január 6-án, a Lóversenyter 9-én esett el. A 4. német légiflottán belül a budapesti légiellátó csoportot december 29-én állították fel összesen 64 bevethető Ju-52 szállító repülőgéppel és 53 He-111 bombázóval, valamint 73 DFS-230 teherszállító vitorlással. Aznap még 6 német Ju-52, 31-én 32 német Ju-52 szállt le.

1945. január 1-jén 18 Ju-52 szállt le a Lóversenytéren, éjjel 40 He-111 ejtőernyős tartályokat dobott a Kistrákoson és a régi Lóversenytéren. 2-án 13 gép szállt le a Lóversenytéren. Január 4-én és 5-én délig 23 Ju-52 szállt le a Csepel-É repülőtéren, 5-én délután további 23 repülőgép vitt be 36 t lőszert és 2 m³üzemanyagot. Ugyanezen a napon 45 He-111 összesen 342 ejtőtartályt dobott le a Vérmezőre. Január 12-én 19 repülőgép dobott ejtőtartályt. 13-ára virradóra 11, napközben 12 repülőgép dobott le összesen 194 tartályt 48 t utánpótlással.

Január 17-től kezdték meg a vitorlázógépekkel történő berepüléseket. Ezeket Do-17 gépek, esetenként Ju-87 *Stuka* zuhanóbombázók vontatták a Vérmező fölé merev rúddal, leoldás után farok-fékernyőkkel és az orba szerelt 3 fékezórakétával szálltak le. Legeredményesebb éjszakai bevetésük január 21-én volt, ekkor a bevontatott 20 vitorlázóból 17 szállt le a kijelölt helyen. E napon 38 motoros gép dobott le ejtőtartályokat. Másnap 71 gép dobott ejtőtartályokat, amelyekben üzemanyag is volt. 23-án 50 gép dobott ejtőtartályokat. Február 4-5-én ott 80 Ju-52 és 113 He-111 dobta le rakományát, 777 lőszeres (97,93 t), 92 kötszeres, 102 üzemanyagot (10,59 t), 3 motorolajos és 1 pótalkatrészes ejtőtartály, továbbá a vitorlázókkal 69 láda (27,86 t) élelmiszer jutott célba. Ettől február 10-ig, a budapesti légiellátó csoport megszüntetéséig azonban már csak kevés ellátás érkezett a rossz időjárás és a szovjet légvédelem hatékonysága miatt. 1945. február 8-ig összesen 1975,3 t (napi átlagban 47,03 t) ellátmány érkezett be, ebből 417 t-t magyar gépek hoztak vagy dobtak le. Bejuttattak 4306 m³ üzemanyagot, kivittek 1404 sebesültet. A Ju-52 és He-111 repülőgépek 2933 teherszállító bevetést teljesítettek, ebből 1500 volt sikeres.

Pfeffer-Wildenbruch február 11-én este a Vár körzetéből megkísérelte a kitörést, vagyis a nyugati irányú támadást az összefüggő német–szovjet arcvonala elérésére.

Német részről 3 időpontra (1944. december 28., 1945. január 1. és 18.) tervet készítettek egy nyugat felé történő kitörésre, mivel azonban Hitler, a Véderő főparancsnoka ezeket nem engedélyezte, végül február 11-re dolgoztak ki egy negyedik, megkésett és a lehetőségekhez képest kétes értékű tervet. Kidolgozásakor figyelembe vették az előző terveket, valamint azt, hogy a beszivárgó szovjet katonák hogyan lépnek vissza saját vonalukba.

Február 10-én átküldött magyaroktól és az Ördögárkon kiküldött német felderítőktől próbáltak tájékozódni a lehetőségekről. 11-én 15 órakor ismertette a tervet a IX. SS hegyi hadtestparancsnokság a német csapatok parancsnokaival, mely szerint csak azok induljanak el, akik egy éjszakai, 25 kilométeres harc-közbeni gyalogmenetet meg tudnak tenni. A kitörés 20 órakor kezdődik két főirányban és három hullámban, a Városmajor úttól a Mechwart térig a Krisztina körút és Margit körúti vonal áttörésével. 1. hullám teljes szé-

lességben és bal oldalbiztosításban. Az összes magyar katonát – kivéve, akiket korábban a német hadosztályok kiválasztottak – a 2. hullámba sorolták be. A kitörés utáni gyülekezőként a Nagykovácsi és Solymár közötti Remete-hegyet határozták meg úgy, hogy ott döntenek az áttörési irányról (Szomor, Máriahalom vagy Pilisszentkereszt).

A kitörésben 14 000 német, 2000 magyar (javarészüket még a beépített területeken visszamaradt) és 2500 hungarista, illetve civil vett részt. A kitörést egy szovjet felsőruhába öltözött, oroszul, ukránul vagy lengyelül jól beszélő csoporttal kezdték meg, amely a korábban beszivárgott szovjet harcfelderítők visszatérő jelszórendszerét alkalmazva a frontot sikeresen megnyitotta.

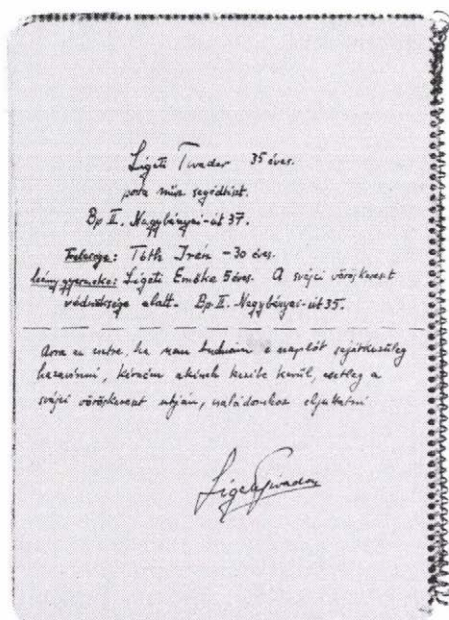
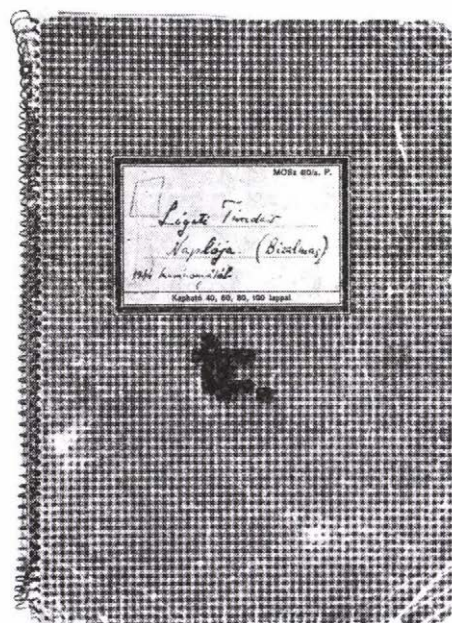
A kitörés főiránya az Olasz faszor volt, amely 22-23 óra között érte el csúcspontját, mivel ekkorra a német főerők eljutottak az Isten-hegyre, a Zugligetbe, valamint a Hármashatár-hegyre. A 96. német gyaloghadosztály vonalán, főleg Szomornál, összesen 785 fő jutott át, további 3 napban 109 fő. A magyarok közül 11 egyenruhás (köztük 3 egyetemista és 1 csendőr), 25 hungarista és 44 polgári személy jutott ki.

A kitörési kísérletet a szovjet csapatok és a magyar önkéntesek meghiúsították. Február 13-án a harcok Budán és környékén befejeződtek.

Ligeti Tivadar

Naplórészletek

Most, amikor felszabadulásunk 40. évfordulója alkalmából visszaemlékezéseket lehet olvasni, hallgatni a rádióban, és a televízióban ilyen tárgyú műsorokat közvetítenek, én is

Az eredeti napló és annak első oldala

elővettem az ebben az időben vezetett naplóm, és magam is meglepődve olvastam az akkor írt sorokat. Az objektív tények feljegyzése mellett sok olyan szubjektív, lelki és idegi átélés is szerepel benne, ami rávilágít egyrészt a szolgálati fegyelem, másrészt az egyéni problémák összehangolására, a szakma szeretetére, amiket az a kis kollektíva – ki erősebb, ki gyengébb hozzáállással – végül is teljesített.

A napló nem előírt szolgálati feljegyzéseket tartalmaz. Teljesen magán jellegű. Mégis most, amikor úgy hírlík, a Várközpontból múzeumot akarnak csinálni, úgy érzem, hogy talán az illetékesek között akad, aki szívesen elolvashatná, hogy mi mindennek kellett ahhoz történnie, hogy ez megvalósulhasson.

A napló eredeti példányát most is őrzöm, bár helyenként alig olvasható. Ezért szántam rá magam, hogy lemásolom.

1944. december 24.

Otthon feleségem a kislányommal a városba ment, hogy egy kis húst szerezzen az ünnepekre. Váratlanul légitámadás⁵ érte a fővárost. Feleségemék még nincsenek itthon, vajon találtak-e jó óvóhelyet.⁶ Én lázban sürgölődöm, hogy a karácsonyfát hamar elkészítsem, mert rossz sejtelmeim vannak. Vége a légitámadásnak⁷, de van valami a levegőben. Szokatlanul erős csatazaj hallható Budakeszi felől. Siessünk a karácsonyfával! Szerencsére úgyszincs szaloncukor, csak a díszeket kell felrakni.

⁵ Légitámadás: a légi pilóta által vezetett repülőeszközeinek az ellenség katonái és polgári célpontjai pusztítását célzó tervszerű és összehangolt tevékenység. Ez lehet tömeges és összpontosított. A tömeges légitámadásnál a rendelkezésre álló repülőek egészét egy időben vetik be az ellenség ellen. Az összpontosított légitámadásnál az erő kifejtést meghatározott szempontok alapján kiválasztott célpontok pusztítására összpontosítják.

⁶ Óvóhely: az erődítési építmények egyik fajtája, amely a harctevékenység alatt fokozza a személyi állomány, a polgári lakosság védeltségét az ellenség pusztító eszközeinek hatásaival, valamint az időjárás viszontagságaival szemben. Rendeltetésük szerint megkülönböztetünk munkát, pihenést, egészségügyi ellátást (kórház) és különleges célokat szolgáló óvóhelyeket. Ezek méretükben, belső berendezésükben különbözhetnek egymástól. Védőképességük szerint lehetnek könnyű és nehéz típusúak. A könnyű típusú óvóhelyek védelmet nyújtanak közepes tüzérségi lövedékek közvetlen találatára ellen, a vegyi és bakteriológiai fegyverek, valamint a gyújtófegyverek ellen. A nehéz óvóhelyek a felsoroltakon kívül védelmet nyújtanak a nehéz tüzérségi lövedékek ellen. Az óvóhely a beépítettség módja szerint föld feletti, részben földben ágyazott és föld alatti lehet. Az óvóhelyeket ellátják légmentesen záródó ajtókkal, előtérrel, szűrő- és szellőző-berendezésekkel, WC-vel és kályhákkal. Belső berendezésüket rendeltetésüknek megfelelően alakítják ki.

⁷ Légiriadó: légi riasztási jelzés. A lakosság figyelmeztetését és tájékoztatását szolgáló műsorszóró rádiókkal, szirénákkal, szükségriasztó-eszközökkel sugárzott jelzések a várható ellenséges légitámadásról. Magyarországon 1939. augusztus 23-tól két jelzés volt érvényben: a *Légvédelmi riadó!* és a *Légi veszély elmúlt!* 1944. március 15-től a Honvédelmi Minisztérium módosította a légi riasztási jelzéseit, s továbbiakat vezetett be. Ezeket az országos légvédelmi parancsnok rendelte el. A Budapest-I. rádió bejelentette: *Adásunkat bizonytalan időre megszakítjuk!* A továbbiakban csak magyar és német légvédelmi, légoltalmi közleményeket, illetve légi riasztási jelzéseket sugárzott. A szirénákat és a szükségriasztó-eszközöket a légvédelmi és légoltalmi rendszer útján működtették. Amikor a támadókötélek 150 kilométerre megközelítette Magyarország légi riasztási körzeteinek egyikén *Légi veszély! Légi veszély!* jelzés hangzott el a körzet megnevezésével (például Kanizsa! Zala! Veszprém!), illetve szirénával félperces egyenletes búgó hang. Amikor a kötélék 15 perc távolságra ért, elrendelték a légvédelmi riadót. A háromszor félperces tüvöltő szirénahangra (félperces szünetekkel) a kijelölt felderítő- és őrszemélyzet kivételével mindenkinek óvóhelyre kellett vonulnia. A támadást követően adták a *Légiriadó elmúlt!* jelzést szirénával, kétszer félperces egyenletes búgó hanggal. Amikor a kötélék végleg elhagyta a légtér, a *Légi veszély elmúlt!* jelzést sugározta a rádió. Ha 3 repülőgépnél kevesebb közelítette meg a körzetet, a *Zavarrepülés!* jelzést sugározták szirénajel nélkül. Ennek elhangzásakor a hadiüzemekben tilos volt a munkát leállítani.

Végre megjön a család! Sikerült 36 deka marhahúst kapni. Gyorsan felmennek a felső lakásba a húst a villanyfőzőre feltenni. Irén mondja, hogy állítólag Budakeszin vannak az oroszok.⁸

Végre elkészültem a karácsonyfával. Kirakom a játékokat, ajándékokat, és amikor lejönnek a felső lakásból, csengetek. Berohan Emőke, és boldog meglepődéssel veszi szemügyre az ajándékokat. Felségem és én kölcsönösen igyekszünk egymás figyelmét elterelni a külsőségekről, de csak nem alakul ki a szentkarácsony békés hangulata.

Bekapjuk a vacsorát. Paprikás krumpli, egy szelet füstölt hús. Utána bor, mákos kalács. Figyelem a rádiót. Valami ott sincs rendben. Egy időre mintha leállna a rendes műsorszórás. Helyette egy egész más állomás kezd működni. Vegyes gramofonzenét ad, de egy cseppet sem karácsonyi műsorral. Csárdások, hallgatók, tánczene. Később javul a helyzet. Újból visszajön a rendes műsor. A csatazaj egyre közeledik. Már gyalogsági fegyverek⁹ tűzét is hallani. Szorongó érzés vett erőt rajtam. Nézem a kislányomat. Vadul játszik. Feleségem erőszakolt nyugalommal tesz-vesz. Amikor Emőkét lefektetjük, kijelentem, hogy nem vetkőzünk le, ruhástól alszunk. Reggel (bár nem lennék szolgálatban) beszaladok a Várközpontba¹⁰, mert egész biztos, szükség van rám.

1944. december 27.

Beszélek az öcsémmel a Belváros központban. Szüleink Pestről hazarohantak Budára a lakásukra. Közelebbit nem tudunk róluk. Próbálok más irányba is telefonálni. Óbuda nem felel, Svábhegy sem. Az az érzésünk, hogy a Vár lesz az erőd¹¹, ahol a védősereg megveti a lábát, és ha átéljük, akkor nagy élményben lesz részünk. Este váratlanul visszakapjuk az áramot. Gyorsan indítjuk a töltést. Meghosszabbodik a központ élettartama. Most minden gondunk a központ megóvása. Az ablakok helyére deszkákat rakunk, a spalettán lévő lyukakat betömködjük, hogy fény ki nem szűrődjön. Dolgozni! Dolgozni!

⁸ Budán a Farkasréti temető és a Szilágyi Erzsébet fasor között december 24-től 26-ig fokozatosan alakult ki a frontvonal. Az óvatosan előrenyomuló szovjet gyalogság fokozatosan és óvatosan szállta meg e területet.

⁹ Gyalogsági fegyverek kategóriájába tartoznak a 1. pisztolyok, a közelharc az önvédelem jellegzetes fegyverei, élő célok ellen csak 50 m-ig volt hatásos. A Honvédségben reteszelt azaz mozgócsövű (1919 M.7,65 mm.) és reteszeletlen (1929 M., 1937 M.9 mm.). 2. puskák, mint ismétlő kézfegyverek (8 mm 1931. M., és 1931/A M., 1935 M. és 1943.M 7,92 mm-es.), valamint a 3. géppisztoly, amely pisztolytöltényt tüzelő sorozatlövő fegyver. Raj- és szakaszfegyverként támadásban és helyséharcban a lökőerő, védelemben a támadás élőerő megsemmisítésének eszköze. A géppisztolyokat a II. világháború előtt a magyar hadvezetőség csak karhatalmi célokra tartotta alkalmasnak. Király Pál tervezte a magyar géppisztolyokat. 1939 magyar király géppisztolyt rendszeresítették az ejtőernyős alakulatoknak. Az óriási igény kielégítését nyíltették a németektől kapott 1940 M. 9 milliméteres géppisztolyok. A 4. géppuska és golyószóró állványra is szerelhető gyalogsági sorozatlövő fegyverek kategóriájába tartozik. A Honvédségben 1931 M. 8 milliméteres golyószóró volt, Egyes- és sorozattűz leadására alkalmas. Megvásárolták a német 1942 M. 7,92 milliméteres Grunov egységes géppuska (*villámgeppuska*) licencét. Ezt a fegyvert villaállványról golyószóróként, háromlábú állványról géppuskaként használták. Használtak még 1924/43 M. 7,92 milliméteres Madsen és 1934 M. 7,92 milliméteres Stange golyószórókat.

¹⁰ A Várközpont az állam vezetési rendszerének egyik hírközpontja volt.

¹¹ Erőd, Budapest erőd: Hitler november 23-án Budapestet erődé (Festung Budapest) nyilvánította, amit háztól házig vívott harccal kell védeni.

Reggel Kopácsy elindult a Krisztinába élelemért. Fenn vagyunk a gépteremben. Tíz óra után megkezdődött az eddig legerősebb pergőtűz.¹² Állandó a morajlás. A géptermi ablakok felőli udvar és épület több találatot kapott. Az erős deszkákkal berakott ablakokat a légnyomás bevágta, repeszek röpködnek a teremben. Kiváruunk egy rövid szünetet, és megpróbálunk lefutni az óvóhelyre. Elég kockázatos az ügy, mert kb. 40 métert kell a nyílt udvaron áthaladni. Alig érünk le az óvóhelyi lépcső aljára, irtózatossal dörrenést hallunk. A falak megrepegnek. Ez közeli találat volt. Később, amikor felmerészkedünk, látjuk, hogy pont a bejárat fölé csapott egy akna. A mellette lévő konyhában minden összedőlt. A bejárat fölött a fal leszakadt. Romokon keresztül lehet csak közlekedni. A régi szép Belügyminisztérium épülete¹³ siralmas látványt nyújt. Ablaküveg nincs sehol, a tetőről a cserepek hiányoznak. A falak megrongálva, és az udvar, ahol azelőtt hangversenyeket tartottak, most fel van forgatva. Katonai autók, szekerek, kidobált holmik szerte-szét. Összeszorul az ember szíve ennyi rombolás láttán.

Pápa Sándor átszalad a központba. Az üzem megy. A Krisztina nem jelentkezik. Úgy látszik, ők is az óvóhelyen ülnek. Dél felé megjött Kopácsy. Szalonnát, zsírt, cukrot és cigarettát hozott. Jó lesz takarékoskodni, mert úgy látszik, egyre súlyosabb a helyzet, és esetleg hosszabb ideig is elmaradhat az utánpótlás. Kopácsy elmegy. 12 órakor megérkezik a mobil egy gépkezelővel. Pápa nekiáll az üzembe helyezésnek. Közben Flanck főmérnök ideszól, hogy az élelmezésünkről a 101-es vegyes híradózászlóalj¹⁴ gondoskodik. A Szín-

¹² Pergőtűz: a tüzérségi tűz egyik fajtája, a tűz időbeliségére utal. A saját rohamozó csapatok arcvonala előtt állandó mélységű, összefüggő mozgó tűzfüggöny létrehozása több egymás mögött lévő terepszakaszra való egyidejű tüzeléssel, valamint a tűzfüggöny folyamatos fenntartása a roham ütemének megfelelő tűzátelhelyezésekkel. A rohamozó saját csapatok tüzérségi támogatásának leghatékonyabb módszere.

¹³ A kormányzati negyed a világháború előtt a Várban volt. A Belügyminisztérium épülete a várhegy északi részén, a volt helyőrségi templom már lebombázott és lebontott épülete mellett emelkedett. Kettős homlokzatával a párhuzamosan futó Úri és Országház utcákra néző épületkomplexum az Úri utca 47., 49., 51., 53. számú, épületekkel beépített terjedelmes ingatlantömböt foglalta magába. Különböző korszakokban, egymástól meglehetősen elütő jellegű épületekből tevődött össze. Négy épületrészre oszlott: 1. a szorosabb értelemben vett belügyminisztériumi épület, amely a helyőrségi templomtól az Országház utca 28. illetve az Úri utca 49. számú épületig terjedt, és az Országház u. 30–32 és az Úri u. 51–53. számú épületekkel az épülettömb északi felét ölelte fel. A második épületrész – az egykori klarisszák rendháza – az előzőhöz csatlakozva az Úri u. 49. és Országház u. 28. számú épületeket foglalta magába, amelyek egy tágas, mind a négy oldalán beépített és mindkét utcára nyíló udvart zártak körül. A 3. és a 4. épületrészt – egy-egy kisebb egyemeletes épület – az Országház u. 26. és az Úri u. 47. alkotta, amelyek a második épületrész déli szárnyához csatlakoztak. Az épületről bővebben Paulinyi Oszkár: *A m. kir. belügyminisztérium budai várbeli székházának története. Tanulmányok Budapest multjából*. VI. Bp. 1938. 16–61. p. Budapest Székesfőváros Városterületi Monográfiái. 10. Szerk.: Német Károly–Bodó Juszti.

¹⁴ 101. vegyes híradózászlóalj: a híradócsapatok a hírdrendszer kiépítését és üzemeltetését biztosító katonai szervezetek voltak. Feladatuk a II. világháború során a magasabb parancsnokságok között, azoktól a besorozott parancsnokságokig lefelé, valamint a csapattest-parancsnokságoktól alárendeltjeik felé a híradóeszközök (rádióállomások, géptávírók, vezetési vonalak) telepítése, üzemeltetése és karbantartása volt. A hadosztályok és ennél nagyobb kötelékek (hadtest, hadsereg) szervezésébe 1-1 híradózászlóalj tartozott. Rajtuk kívül – mint Fővezérség (Főparancsnokság) közvetlen, s a hadművelési területre elvonuló hadseregek közvetlen híradózászlóaljit felállító alakulat – létezett még a 101. gépkocsizó híradóezred 2 híradóosztálya. Az ezredet (zászlóaljat) alkotó századok lehetnek: könnyűvezeték híradó-, vegyes (vezeték és rádiós, fogatolt és gépkocsizó) híradó-, központ, rádiós, nehézvezeték híradóépítő, rádiófelderítő, rádióhírszerző, lehallgató és postaszemélyzeti századok. A 101. vegyes híradózászlóalj, amely a gyűrűbe szorult, az I. hadtest parancsnoksága alá tartozott.

ház utca 11-ben¹⁵ kell jelentkezni. Jelentettem, hogy Weininger nem jött be szolgálatba. Később megtárgyaltuk az ételmezési kérdést, és úgy határoztunk, hogy egyelőre nem kockáztatjuk az utat a Színház utcába, hanem megpróbálunk más úton élelemhez jutni. Itókánk már akadt, mert egy csendőrtörzsőrmestertől sikerült egy üveg pálinkához jutni.

Sok viszontagság közepette sikerült a mobilt üzembe helyezni. Sok volna leírni, mennyi hibát kellett megjavítani, mennyi akadályt elhárítani, amíg idáig eljutottunk. Mindez Pápának köszönhető, aki a legvadabb gránittűzben az udvaron dolgozott, de most már finoman megy a töltés. 200 amperig gerjesztünk. Megint biztosítva van egy időre az üzem. De korán örültünk! Este 7-kor jelenti Pápa, hogy a töltés leállt. A motorból kifogyott a benzin. A vészáram-automata nem kapcsolt ki, a dinamó lemágneseződött. Az idegeink táncolnak. Nem ettünk meleg ételt, nincs ivóvíz. Csak ketten vagyunk. Írni is alig látok. Az óvóhelyen körmölök magunk gyártotta méces mellett. Alig pislákol. A 101-es híradósszázaddal nem tudunk érintkezni, telefonjuk nincs. Szeretnénk kieszközölni, hogy küldjék át az ebédet, mert mi nem hagyhatjuk itt a központot. Az éjjeli pihenő nem volt kielégítő. Az óvóhely zsúfolt. Nagy a lárma. Nem lehet aludni.

1944. december 31. vasárnap

Hatodik nap! Szilveszter! Furcsák ezek a megállapítások, amikor nem is lenne fogalmunk az időről, ha nem írnám a naplót. Minden egybefolyik az állandó munka és izgalom mellett. Hétköznap vagy vasárnap mindegy. Nincs megállás. Minden gondunk a központ

Az Alagút a Krisztina város felől, 1945. február 7. Az Alagútban volt a német főparancsnokság.

¹⁵ A Színház u. 11. a Vezérkari Főnökség épülete volt a Várszínház mellett, a háborúban az épület megsérült és elbontották.

megóvása. Egy-egy rövid percre hazagondolunk. Milyen szilveszter lehet otthon? Hogy lépünk az új évbe? Mikor fogom őket ismét viszontlátni? Már egy hét telt el, és ki tudja még hány hét kell a kibontakozáshoz. Kibírjuk-e addig baj nélkül?

Dolgozunk! Sok az égő. Rengeteg vezeték lehet megrongálva. Később felmegyek a német parancsnokságra, és sikerül kieszközölnöm ötfőnyi személyzet részére étellemezést. A konyha itt van a házban, lesz meleg ételünk. Közben befut egy újabb mobil. Ez ugyan kisebb gerjesztéssel, de üzembiztosabban működik. Napközben több repülőátadást¹⁶ kapunk. Zuhanva bombáznak¹⁷ és géppuskáznak. A falak telivannak lövésnyomokkal. Körös-körül zuhognak a bombák. A központ megy rendületlenül. Fodor délben jelentkezett. Leváltja Pápát. Lenn az óvóhelyen nagy a nyüzsgés. A konyhaszemélyzet is leköltözik. A német katonák is lehúzódnak pihenőre. Közben a vízvezeték rendbejött. Kicsi a nyomás, de a földszinten van víz. Gyorsan gyűjtünk egy kis tartálékot. Este levonulunk pihenőre. Ilyenkor látok neki a könnyvezetésnek (könnyvelésnek). Az itt tartózkodó német és magyar katonák ünneplik a Szilvesztert. Dalolnak, iddognak. Mi megpróbálunk pihenni.

1945. január 1. újév napja

Alvásról szó sem lehet. Éjfélkor katonák járnak az óvóhelyet. Boldog új évet köszöntenek, és innivalóval kínálják a népet. Gondolatban feleségem és kislányom egészségére ürtetem a poharat. Azt gondolom, hogy Irén is rám gondol most. Biztos vagyok benne, hogy ébren van. Egy rossz évet már átvészeltünk, talán az új esztendő meghozza a boldog békét. Végre három óra körül elcsendesedik. Alsunk.

Nyolc óra körül felnézünk a központba. Nincs hiba semmi. Nem sokkal később megkezdik az oroszok a légitámadást. Bombázás, géppuskázás. Megpróbálunk a Krisztinával érintkezésbe lépni. Kellene egy kis élelmiszer, zseblámpaelem. Embereket kéne küldeni az óvóhelyi vonalak kiépítésére. Nincs vállalkozó, aki feljönne a Várba. Egész magunkra hagytak. Most küldönc jön értem, hogy nézzem meg a csendőrpáncsnokság¹⁸ óvóhelyi telefonját, mert nincs vonaluk. Az egyik vonalat sikerült rendbe hoznom. Közben fönt állandó a légitámadás.

Egyszer csak lejön egy német katona, hogy az óvóhelyen minden nyílt lángot oltunk el, mert fönt benzin ég, és a gőze leszivárog. Lent rémület tör ki. A sötétben ide-oda szaladgálnak. Asszonyok, gyermekek sikoltoznak. Az egyik vészátjárón kopogtatás hallatszik. Nekiállnak, áttörik, és egymással szemben kiabálunk, hogy mi baj van. Lassan lecsendesednek a kedélyek. Nekiállunk az oltásnak. A vizet persze bentről kell hordani. Beállok a vederlánc-

¹⁶ Repülőátadás: a légierő pilóta által vezetett repülőeszközeinek az ellenség katonái és polgári célpontjai pusztítását célzó tervszerű és összehangolt tevékenység. Lásd: 5. jegyzet.

¹⁷ Zuhanóbombázás: a légitámadásnál a repülőbomba célbajutásának, a bombavetésnek egyik fajtája, amikor a repülőgép a célra rábukva, *zuhanva* oldja ki a bomba terhét.

¹⁸ Valószínűsíthető, hogy a miniszteriális szintű csendőrpáncsnokság volt ott, hiszen a Belügyminisztérium épülete alatt lévő óhelyről van szó. A csendőrség szakmai feladatainak irányítását, felügyeletét a Belügyminisztérium VI/b. és VI/c. osztály látta el. A Honvédelmi Minisztériumban a csendőrség ügyeivel a 20. osztály foglalkozott, amelyet csendőrtisztek irányítottak. 1943. január 1-jétől a Belügyminisztériumban a VI/b. és VI/c. osztály feladatait a XX. osztály vette át, de 1944. október 15-16-a után ez a tagozódás is megváltozott. Az ostromban öt csendőrharcsoport, a galántai, zilahi, beszercei és pécsi csendőrszázaljak maradványai vettek részt.

ba. Később, amikor már valamennyire enyhült a veszély, megjöttek a vonalások, Pálinkások, és át akarják kötni az óvóhelyi telefont. Nem megy simán a dolog, mert nem találják a kábel végét. Egyébként a központ áramellátása biztosítva van, ha kapnánk a mobilhoz elegendő üzemanyagot. Délután észrevesszük, hogy a Teréz központ felé nincs trunkforgás. Teréz leállt, Lágymányos szintén. A Várat egész éjjel bombázták és lötték. Úgy érzem, nem sokáig lehet idegekkel bírni. Nagyon lehangol az is, hogy otthonról semmi hírt nem kapok. Néha-néha egy-egy német katona, ha lejön, kérdezősködöm a guggerhegyi¹⁹ terep felől. Sajnos nem sokat tudnak mondani. Teljes bizonytalanság.

1945. január 2. kedd

Reggel beszélünk a Krisztinával. Már ők is a megállás felé haladnak. Egy-két állványsor még működik ugyan, de hívni már nem tudnak. Kora délelőttől kezdve állandó légitámadás alatt állunk. Az idegeim felmondták a szolgálatot. Nem vagyok képes felmenni. Pápa rohagál fel és le, ha van valami dolog. A 101-es híradósoktól benzint kapunk. Egy időre ismét biztosítva van az üzem. Azaz hogy mégsem egészen, mert a hűtőbe víz is kellene. A Flanck főmérnök azt az utasítást adja, hogy kérjünk a híradósoktól embereket vízfordásra. Amikor Pápa jelenti, hogy nincs összeköttetésünk a híradósokkal, a főmérnök úr válasza az, hogy: *Bújjék ki az odújából és próbálkozzon*. Pápa magánkívül ugrik fel. Ez az elismerés, hogy annyit küszködünk a központ fenntartása érdekében! Kapja magát, és nekiáll a vödörrel a pincekútból hordani fel a vizet a motorhoz. Én szégyenkezve nézem, de nincs lelkerőm ilyen munkához. Az összes írnivalókat (könyvelnivalókat) viszont én intézem. Pápanak nincs türelme az íráshoz. Az viszont gondolkodóba ejti az embert, hogy már a Krisztina sem működik. Pedig ott annyi az ember, hogy ha mindenki nekilátna, akkor ugyanolyan feltételekkel folytathatnák az üzemet, mint mi. Egy induktoros közvetlen vonalat azért fenntartunk egymás között.

Az egész budapesti hálózatban csak a Várközpont működik? Vajon megkapjuk-e valaha ezért az elismerést? Ezért áldoztuk fel családukat, hagytuk ott őket a legteljesebb bizonytalanságban és a legreménytelenebb helyzetben? Táncoló idegekkel dolgozunk, hogy a központ menjen.

Távol áll tőlünk, hogy mindezt valami külön jutalomért végezzük. Még a fizetésünket sem vettük fel. Kinek kell most a pénz? Használni úgy sem lehet. Minden anyagit feláldoznék azért, hogy – ha csak kis időre is – családom körébe juthassak, és láthassam őket.

1945. január 4. csütörtök

Most már rendszeresen étkezünk a honvédségtől. Az itteni német konyha elköltözött, ezért máshol kellett koszt után nézni. Egyelőre nem szenvedünk hiányt élelmiszerben. Krenterral (?) is küldtek a Krisztinából szalonnát és cigarettát. Sokszor rosszul is esik a falat, ha arra gondolok, hogy otthon talán éheznek. Végre elkészült az óvóhelyi telefon. Krisztinával van összeköttetésünk és egy automata vonal.

¹⁹ Guggerhegy vagy Látó hegy: 377 m magas hegy, a Hármashatár-hegy belső vonulatának tagja. Fenyőerdővel borított délnyugati oldala a budai hegyvidék egyik legszebb kirándulóhelye.

Délben megint megszórtak bombával. Az egyik Úri utcai ház telitalálatot kapott. Az ottani pincében tartózkodók ideköltöztek az óvóhelyre. Most már olyan társaság verődött össze, hogy érdemes számba venni őket. A mi fülkénk előtt a folyosón egy fiatal pár. A férfi feltaláló. Azután egy idősebb úr és egy hölgy. Nyugalmazott tábornok és a húga. Mellettünk egy ágyon csendőrök tanyáznak. A fülkénk átjárójában két fiatal belügyi lány helyezkedik el. Később kislül róluk, hogy váciak. Pápa örül, hogy földiekre akadt. Rögtön megindul a beszélgetés. Felkutatják a közös ismerősök emlékeit, és meg van a társalgási téma. Én sajnos nem találok a környezetünkről való menekülteket. A tábornok úr ugyan pasaréti, de a Nagyajtai utca környékén lakik. A két csendőr a Bolyai-akadémiáról²⁰ menekült, de közelebről nem ismerik a Guggerhegyet.

Így csak a saját fantáziámra vagyok utalva, és a különböző eshetőségeket mérlegelve próbálom elképzelni, hogy mi lehet az otthoniakkal. Néha rémképek gyötörnek, de optimista természetem felülkerekedik, és hiszem, hogy egészségesen fogom viszontlátni őket.

1945. január 9. kedd

Reggel befejeztük a Tárnok-kábel felülvizsgálatát. Bekötöttünk egy pár vonalat. Azután megpróbáltuk az óvóhelyi vonalakat rendbe hozni. Nem sok sikerrel. Állandóan levezetnek. Krisztinából érdeklődnek, hogy hogyan áll a központunk. Abba törik a fejüket, tőlünk hajtanak le vonalakat.

Délután erősödött a légi tevékenység. Fent tartózkodtunk a központban. Többször ugráltunk a sarokba közeli becsapódások miatt. Este aztán levonultunk. Sikerült felfedeznem egy segédszolgálatosnál²¹ egy hangszert. Rögtön lecsaptam rá. Egy mandolinba oltott tambura három húrral. Áthangoltam gitárhangelésre, és nagy igyekezettel pengettem. Rögtön körülvesz a társaság, és megkezdődik a danolászás. Pápa, aki különben is dalárdista, viszi a szólamot. Így az este elég jó hangulatban telt el. Persze aztán megjön a reakció. Amikor hanyatt dőlök az ágyon, azon gondolkodom, hogy esetleg otthon szomorkodnak, amíg én itt szórakozom. De lassan megbocsáthatónak tűnik a dolog, mert több töprengő léleknek sikerült egy néhány órára enyhülést nyújtani. A mai időkben pedig ez sokat jelent.

1945. január 12. péntek

Ma viszonylag csend van. Belváros felé sikerült több érpárat átbeszélni. Jelentjük Soós főhadnagynak. Délben Fodor bejött szolgálatba. Délután Magyarosi ideszólt, hogy Flanck főmérnök úr beosztotta a Várba szolgálatba. Nem nagy örömmel fogadjuk a hírt, mert már így is öten vagyunk a négy fekvőhelyre. Egymás hegyén-hátán alszunk. A hangulat is egyre nyomottabb. A Vár csupa rom. Mindenfelé sebesült katonákat látni. Az óvóhelyen

²⁰ Bolyai Akadémia: a Magyar Királyi Honvéd Bolyai János Műszaki Akadémia a Honvédség műszaki tisztképző intézménye volt a Hűvösvölgyi uton. A II. világháború idején műszaki (utász, hidász, vasútéptő, vegyiharc), híradó- és folyamőrtszettek képeztek. Avatási időpontjai megegyeztek a Ludovika Akadémiáéval. Maga a Bolyai Akadémia októberben a dunántúli Jánosházára települt ki a fővárosból.

²¹ Segédszolgálat: a honvédségnél, légtalmonnál állományba tartozó, kiszolgáló feladatokat ellátó szervezet. Például a légtalmon segédszolgálat rendőri, híradó, irodai volt.

A Pauler utca, 1945. február 1 és 7 között

a beszélgetés állandóan a körül forog, hogy mi lesz velünk. Mikor bújhatunk már ki a pincéből? Híreket sehonnan sem kapunk. Csak azt tapasztaljuk, hogy ki sem lehet menni az állandó tűzérési tűz és repülőátadások miatt.

Elképzelem, hogy a feleségem is mit állhat ki, hogy nem tud rólam semmit. Bár előre láttuk az eseményeket, arra nem készültünk fel, hogy ennyi ideig elszakítva legyünk egymástól. Pedig az az érzésem, hogy még sokáig elhúzódik a dolog.

1945. január 13. szombat

Ma is korán megjelentek a repülőök. Le-lecsapnak és géppuskáznak. Napfényes, derült az idő. Az ebéd elhozása elég kalandos volt. Az ember csodálkozik, hogy a katonák az utcán állandóan figyelnek, és lehetőleg a falak mellett mennek. De minél többször teszi meg az ember az utat, annál inkább rájön, hogy az ösztön dolgozik, igyekszik minél kisebb célpontot nyújtani. Többször be is ugrottam a legközelebbi kapu alá. Azért az is elég nehéz feladat, hogy a teli ételhordóval a kézben ugráljon az ember, közben vigyázva, hogy az ebéd ki nem ömöljék. Eddig még mindig sikerült a kosztot teljes épségben elhozni.

Ma az óvóhelyen kihirdették az egészségügyi szempontból követendő utasításokat. Rendszeres takarítás, szellőztetés, ivóvíz tisztántartása, friss levegőn való mozgás, a dohányzás mellőzése. Az óvóhely végében csinálnak egy átjárót a szomszéd ház pincéjébe.

Onnan aztán tovább, egész a Pénzügyminisztérium óvóhelyére²² lehet jutni a föld alatt. Úgy látszik, felkészülnek minden eshetőségre. Éjjel többször felzavartak vonalak átbeszélése miatt.

1945. január 14. vasárnap

Elmúlt a harmadik hét is. Sehol semmi remény a kijutásra. Még az óvóhelyről sem lehet kimenni az állandó bombázás és géppuskázás miatt. Estefelé aztán kissé csendesedik a helyzet. Pápa elindul a Krisztinába, én pedig a vacsoráért. Mindketten visszajövünk baj nélkül.

Este a 101-es híradósszázadtól 4 főnyi őrséget kapunk a központ részére. A munkából is kijut bőven. Nyolc darab közvetlen vonalat kell átbeszélni. Este egy ezredes jön hozzánk. Kéri a központ helyiségeinek megmutatását, mert szállást keres 50 ember részére. Valami harctörzs.²³ Csak egy éjszakáról lenne szó. Mikor aztán látta, hogy milyen gépek vannak bent, akkor lemondott a beszállásolásról. Nagy kő esett le a szívünkről. Féltünk, hogy a sok ember akaratlanul is kárt tesz a központban. Másrészt azonban sajnáltuk a szegény elcsigázott honvédeket, akiknek az óvóhely lépcsőjén kuporogva kellett aludni a puszta földön. Az óvóhely annyira zsúfolt, hogy lépten-nyomon alvó emberekbe botlunk. Elszomorító látvány. A kultúremler addig sülyedt, hogy föld alatt él, a mosás távoli álomnak tűnik, sőt, mind több férfit látni többhetes szakállal, akik már a borotválkozás gyönyöreiről is lemondanak.

Jómagam rendszeresen borotválkozom, minden második nap mosdok, viszont sokkal kellemetlenebb az, hogy három hete a ruha nem került le rólam. Nincs váltó fehérneműm. Az alváshoz sem lehet nekivetkőzni a nyirkos hideg miatt. A ruhám gyűrött, piszkos. Nem emberi élet. Meddig bírjuk még?

²² Budai vár óvóhelyei: a Budai vár alatt húzódó pincerendszert a világháború előtt és alatt építették ki légvédelmi óvóhelyé a várban lévő minisztériumok részére. A Vár-fennsík középső részén az Országház–Tárnok–Úri utca alatti barlangjáratok megnyitásával, a meglévő üregek oldalfalainak és mennyezetének megerősítésével, víz- és villanyvezeték bevezetésével légvédelmi óvóhelyeké alakították ki. Az óvóhelyek el voltak látva speciális légó WC-vel, műszaki és híradó-felszereléssel. Így egy több kilométer hosszú kazamatarendszer alakult ki. A Vár alatt került elhelyezésre az egyik állami, kormányzati vezetési központ is, amely össze volt kötve a többi kormányzati épülettel. A Dísz tér 1–2. szám alatt lévő – ma üres telken – Külügyminisztérium épülete alatti óvóhelyen a Hunyadi János út felől vasajtós zárt kapun gépkocsik is tudtak közlekedni. Az óvóhelyrendszer középső szakasza az akkori Pénzügyminisztériumtól a közeli Pénzügyintézeti Központig (ma Magyar Kultúra Háza) húzódott. Itt volt a 8. SS Geyer Florian hadosztály törzse és alakulatai. Az északi ág részén a Belügyminisztérium alatt volt a rendőrség és a Belügy óvóhelye, amely nyilvános óvóhely volt. Az Úri utca 72 szám alatt volt a 22. SS. Mária Terézia Hadosztály törzse, az alsó két szinten pedig a Magyar Nemzeti Bank aranykészletének egy részét őrizték. A Hadtörténelmi Múzeum és a volt nyomda – ma polgármesteri hivatal – szintén német csapatok elhelyezési körlete volt. Az Országos Levéltár Bécsi kapu téri épülete alatt a 13. páncélosadosztály és a Budapesti német rendőri ezred alakulatai voltak elhelyezve. Az óvóhelyen volt berendezve az ún. *Sziklakórház*, ahol önálló energiarendszer, vízvezetékekkel ellátott kórtermek, ambulanciák és műtő került kialakításra. A kötszert a nedvesség miatt Lovas úti polgári garázsokban helyezték el. A vári óvóhelyeken az ostrom alatt több ezres tömeg talált menedéket, ennek következtében az erős páráképződés miatt kevés volt az oxigén. Ezért a legkisebb sérülés is veszélyessé válhatott, mivel gáz-ödéma léphetett fel.

²³ Harctörzs, katonai alakulatokat irányító parancsnokság alá rendelt csapatok nélkül.

1945. január 15. hétfő

Reggel szokás szerint megnézzük az óvóhelyi telefont, hogy lássuk, megy-e a központ. Legnagyobb meglepetésünkre süket a készülék. Felrohanunk. Az 1-2 állványsor motorja repesz által megsérült, és kivágta a biztosítékot. A motort kicseréltük, és az üzem megy tovább. Bár sok értelme nincs, hiszen alig akad néha-néha egy beszélgetés. Az összes kábeleink el vannak szakadva, és a meglévő pár telefonon sem beszél senki.

A közeli találatok következtében az összes ajtó, ablak ki van szakadva. Az értékesebb holmikát lehordjuk az óvóhelyre, mert a nyitott ajtókon keresztül állandóan katonák járkálnak ki-be, s nem mindegyiket lehet ellenőrizni, hogy mit visz esetleg el. A Vár területe állandóan tűz alatt áll. Mind kevesebbet lehet fent tartózkodni. A víz annyira kevés, hogy most már kétnaponként sem lehet mosdani. Mindjobban érezzük a vízhiányt. Ebben a helyzetben a tisztálkodás a legszükségesebb egészségügyi követelmény, viszont ebbeli igényeinket mindjobban korlátozni kell. Minden pénzem odaadnám, ha otthon levethetnék, és belefekhetnék egy kád forró vízbe. Mindenesetre remélem, hogy már nincs hátra annyi idő a szabaduláshoz, mint amennyit itt eltöltöttünk. S akkor boldogan ölelhetem feleségemet és kislányomat.

1945. január 16. kedd²⁴

Kora reggel el akarok indulni reggeliért, de fönt olyan lövöldözés fogad, még pedig gyalogsági fegyverek zaja, hogy nem tudok elindulni. Kis falat zsíros kenyeret eszünk, mert kenyérünk sincs több, s ezzel a reggeli kérdést elintéztük. Délelőtt még lehordunk

*Az Október 6. utca (volt Teleky Pál) és a József Attila utca
(volt Fürdő, majd Tisza István) sarok, 1945 januárja*

²⁴ Január 16-án Pest elfoglalása után egyhetes szünet következett. A front a Flórián tér–Mátyás hegy–Városmajor–Orbán hegy–Farkasréti temető–Sashegy–Lágymányosi vasúti töltés oldalán húzódtott.

a központból amit lehet, aztán lehúzódnak, mert olyan légitámadás kezdődik, amilyen itt még nem volt. Szőnyeg²⁵ után szőnyeg zúdul a Vár területére, és szakadatlanul géppuskáznak.

Délben, amikor már kezdünk éhesek lenni, megindul a vitatkozás, hogy ki menjen el ebédért. Hamarosan döntenek, hogy mivel nem hoztam el a reggelit, menjek én. Pápa felmegy a központba, és leszól, hogy csak induljak el bátran. Itt van Pálincás és egy honvéd, azok majd elkísérnek. Nekiindulok. Mondhatom, hogy ilyen izgalmas utam még nem volt. Alig léptünk ki a kapun, lecsap egy Rata²⁶ és géppuskatűzet zúdít az útra. Ugrás egy kapu alá! Megvárjuk, míg elzúg felettünk, aztán ki az utcára! Csak lassan haladunk, mert a híradós honvéd az utcán kihúzott vezetékkel ellenőrzi, és a szakadt részeket összeköti. A Honvédelmi Minisztérium²⁷ felől nagy tűz és füstfelhő látszik. Friss romok és törmelékek közt vergődünk egyik háztól a másikig. Sokszor percekig kell egy-egy kapu alatt várakozni, mert állandóan zúgnak a gépek, és ropognak a géppuskák. Az utcán katonák rohannak a pillanatnyi szünetekben. Ki a parancs végrehajtására, ki alkalmas fedezet felkeresésére. Mikor az Úri utca elejére érünk, az egész eddigi megtett út hiábavalónak tűnik. Itt már a híradós sem tud vezetékkel javítani, mert az apróra rongyolódva hever a földön. Én pedig vissza akarok fordulni, mert az egész Dísz tér egy merő füst és lángtenger. Pálincás azonban visszatart. Ha már idáig eljöttem, legalább próbáljam meg a konyhát elérni! Nagy lélegzetet veszek, és nekirohanok a füstnek. Égő autók roncsai közt átvergődöm a konyháig. Üres levest kapunk. Kenyér nincs, mert a G. h.²⁸ romjai közül csak most mentik ki a használható holmit. Indulás vissza. A repülőtevékenység csak fokozódik. Nem is érek rá a hatást figyelni. Minden idegszámmal fölfelé figyelek. Sokszor csak az utolsó pillanatban találok nyitott kapualjat. Egyik helyen annyira bever a kapu alá is a géppuskatűz, hogy onnan is a pincébe kell lerohanni. Ez a pince is az udvar felől egészen nyitott. Csak két ház még, és nem tudom a központot elérni! Végre pillanatnyi szünet, és egy nekilödulással elérem a kapunkat. Mikor leérek az óvóhelyünkre az ebédrel, leroskadok a padra, és csak hosszú idő után jutok ismét olyan állapotba, hogy én is nekilátok a kanalazásnak. Azért a meleg leves jól esik, bár az egész úton nem éreztem, hogy fázom. Most is előttem van annak az öreg honvédnek a riadta arca, akivel az út

²⁵ Bombaszőnyeg: a szőnyegbombázás alkalmával a bombázás területére ledobott bombák térbeli kiterjedése.

²⁶ Rata: I-16 szovjet vadászpilóta repülőgép az orosz Isztrebityel (vadászrepülőgép) rövidítéséből. Az 1933-ban tervezett I-16 a világ első sorozatban gyártott és rendszeresített egyfedelű, behúzóható futóműves vadászgépe. A rendkívül tömzsi, robosztus és egyszerű szerkezetű I-16 a spanyol polgárháborúban tűnt fel először, ahol gyorsaságával, nagy emelkedési sebességével meglepte a nemzetieket, akik a Rata (patkány) nevet adták a kellemetlen ellenfélnek. A köztársaságiak Moszkának (légy) nevezték. Az orosz pilóták igénytelenége és kicsisége miatt Isaknak (csacsi) becézték. Ellenfelei később minden szovjet vadász- és csatagépet Ratának neveztek. A II. világháború kezdetére az I-16 már elavult konstrukció volt, de 1941-1943-ban még nagy számban vett részt a harcokban, az utolsó időkben rakétával felszerelt vadászbombázóként. 1933 és 1943 között 12 változatban körülbelül 20 000 darab épült a repüléstörténeti szempontból is jelentős repülőgéptípusból. Az I-16 szovjet vadászpilóta repülőgép sebessége 450 km/h, hatótávolsága 800 km; fegyverzete 4×7,62 mm-es géppuska és 2×20 mm-es gépágyú, személyzete 1 fő.

²⁷ A Honvédelmi Minisztérium épülete a vári Szent György téren volt, romjai még ma is láthatók.

²⁸ Gazdasági hivatal: az alakulatok gazdasági és közigazgatási szolgálata, amelyet a hadbiztos – a csapatok ellátását irányító és a személyi állomány elszállásolását végző személy – vezetett. A Honvédségnél a hadbiztos a szállásmester vagy az anyagi vezérkari tiszti utasítása szerint szervezte és vezette a hadbiztosági szolgálatot, amelyen keresztül biztosította a csapatok ételmezését, a ruházat és a felszerelés pótlását, a pénz-, a fogat- és takarmányellátást.

utolsó negyedét tettük meg. Szinte komikus, hogy onnan jár a mi épületünkbe ebédért, ahonnan nekünk kell a miénket hozni.

Ebéd után az őrség beszél a központból, hogy baj van fönt, mert az egyik állványmotor leállt. Nem nagy a hiba. Pápa rövid idő alatt rendbe hozza, és megy az üzem tovább. Pár perc múlva újabb szőnyeget kapunk. Az udvaron és a központ feletti emeleten robban egy-egy bomba. Csupa füst és por minden. A közvetlen vonalaink süketté válnak. Automatán felhívjuk Flanch főmérnököt és Soós főhadnagyot. Jelentjük, hogy mi történt. Üzemanyagból kifogytunk, tölteni nem tudunk, kérünk további utasításokat. Az utasítás nem késik soká: központot leállítani, s csak a közvetlen vonalak fenntartására szorítkozni! Nehéz szívvel hajtjuk végre a parancsot, és 17 óra 15 perckor megáll a Vár automata központ. Fáj a fülünknek a nagy csend. Második otthonunk és minden munkánk célja, a *központ* most dermedten, mint valami jéggé fagyott monstrum néz ránk, mintha kérdezné: *Érdemes volt?*

A vacsorát elhozni nincs jelentkező. Hajában főtt burgonyát eszünk, és utána sárgarépát rágcásalunk. Szótlanul üldögélünk, nyomott hangulatban telik el az este. Gondolataim körbejárnak. Otthon, család, Várközpont... Azzal alszom el, hogy ennyi áldozat meg kell, hogy hozza jutalmát.

A Pauler utca, 1945. február 7.

1945. január 22. hétfő

Reggel a szokatlan csendet erős becsapódások zaja váltja fel. Csak úgy remeg az óvóhely. Utána erős légi tevékenység kezdődik. Szünet nélkül jönnek a gépek. Géppuskáznak és szórják a bombát. Ma megint nem lehet kimerészkedni. Közben jelentik, hogy a Tárnok-kábel elszakadt. Ebéd után leszólnak, hogy nehéz kábel²⁹ érkezett. Pápa és Weininger felmennek bekötni, közben állandó a légi tevékenység. Nagyon aggódom értük. Egymás után hozzák le a sebesülteket. Most leszólnak a csendőrökért³⁰, hogy készüljenek fel járőrre.³¹ Állítólag a közeli padlásokról partizánok tüzeltek az itteni alakulatokra.³² Később a járőr visszajött eredmény nélkül.

Este az óvóhelyen orvosi vizsgálatot tartanak különös tekintettel a fenyegető tífuszjárványra. Sajnos több megvizsgáltnál találtak tetveket, ami tudvalévőleg terjeszti a betegséget. Én szégyenkezve állok oda négyhete hordott ingemmel. Nem irigylem azt a katonarost sem, aki a levetett fehérneműt erős villanylámpa mellett aprólékosan átböngészi tetvek után kutatva. Hála Istennek azon kívül, hogy koszos az ingem, nem találnak semmi nyomot, ami állatkákra engedne következtetni. Megkönnyebbülten öltözöm fel, és még gyakoribb tisztálkodásra teszek fogadalmat.

Később megpróbálunk az óvóhelyre rádiót szerelni, de igen csekély eredménnyel. Csak apró hangfoszlányokat sikerül az éterből elfogni. Pedig igen nagy a vágy bennünk, hogy valamiképpen híreket kapjunk a külvilágból.

²⁹ Nehéz kábel, valószínűleg a 39/41 M. több erű *nehévezetékéről* van szó, amelynek gumiszigetelését PVC-re cserélték, némi módosítással a mai napig használják. A nehévezetékéről bővebben Vörös Béla: *A magyar hadsereg távbeszélő eszközei*. III. rész. Haditechnika 1999/1. szám. 62–65. p.

³⁰ Csendőr: a közbiztonsági és belső szolgálat teljesítésére rendelt, katonailag szervezett országos őrtestület, a Magyar Királyi Csendőrség tagja. Tevékenységét vidéken fejtette ki, városokban a rendőrség volt illetékes. A közbiztonsági szolgálat az állam-, a köz-, az igazságügyi rendszeti és karhatalmi szolgálatot foglalta magába. A csendőrség feladata: kijelölt működési területén a személy- és vagyonbiztonság megóvása, a közbéke és a közrend fenntartása, a törvények és rendeletek megszegésének megakadályozása, az ezek ellen vétők kinyomozása és az illetékes hatóságoknak való átadása. A csendőrséget helyi rendszeti ügyekben csak a csendőrfelügyelő és a községi közegek támogatására használhatták fel. A csendőrség egyenruhája, fegyverzete honvédségi volt, kisebb eltérésekkel és a csendőrség saját jelzéseiével. Kettős alárendeltségben (Belügy- és Honvédelmi Minisztérium) működött. Központi vezetésre, országos szervekre és területi alakulatokra tagozódott. Teljes létszáma 12 000-ról a II. világháború végéig 14 000-re emelkedett, a tisztok száma a lehetséges 600 helyett 450 körül mozgott. A Szálasi-kormány a csendőrség minden egységét harcra vetette. Az elfoglalt területek őrséiből és alakulataiból újabb zászlóaljkat szerveztek, amelyeket beékeltek a Honvédség egységei közé, vagy átadtak német kötelékeknek. Ezek az alakulatok azonban nem képviselték az elnevezésükkel arányban álló katonai erőt, felmorzsolódtak, és hadifogságba kerültek. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány a csendőrséget – mint testületet és intézményt – megszüntette. A csendőrségben szolgált személyeket elbocsátották, és igazolási eljárás alá vonhatták. A csendőrség feladatait a Magyar Államrendőrség vette át a belügyminiszter felügyelete alatt. A hadifogságból hazaszállított és az önként hazatelepülő csendőröket a határon letartóztatták, internálták, egy részüket népbírság elé állították.

³¹ Járőr: különféle felderítő, biztosító és őrzési feladatok elvégzésére kiküldött, néhány főtől szakasz erőig terjedő csoport. Feladatát megadott körzetben, illetve menetvonalon hajtja végre gyalog vagy járművön. A rendvédelemben rendeltetése: a felderítés, meghatározott irányok és terepszakaszok zárása, biztosítása, tiltó és korlátozó rendszabályok betartásának biztosítása, menekülő bűnözők elfogása stb. A csendőr (rendvédelem) szolgálatának ellátása folyamán figyelést, felderítést, igazoltatást, elfogást, előállítását foganatosíthat, ereje két fő. Feladatát járőrözéssel hajtja végre.

³² Az áttekinthetetlen terep és a polgári lakosság közegében folyó harc természetesen a partizántaktikának is kedvezett, ezért mindkét fél civil ruhás csoportokat dobott át a másik oldalra. Ungváry Krisztián: *Budapest ostroma*. Budapest, 1998. 142. p.

A Budavári Palota I, 1945. február 7.

1945. január 29. hétfő³³

Ilyen nap még nem volt. Lent is állandóan halljuk a dörgést. Összefogott aknavetőtűz és repülőtémadás veri a Várat. Még Pápa sem mer felmenni, bár nagyon nyugtalan. Ez ama bizonyos hatodik hét kezdete. Azon törjük a fejünket, hogy ha esetleg nem úsznánk meg élve, hogyan juttassuk el utolsó üzeneteinket családjainkhoz. Én azon töröm a fejem, hogy ha volna lehetőség rá, akkor ezt a naplót a Svájci Vöröskereszt útján el kellene juttatni a kislányomhoz. De egyelőre semmi mód nincs rá.

A becsapódások zaja egyre növekszik. Most már repülőgépek szórják bombáikat eddig még nem tapasztalt mértékben. A füstölgő romokra újabb és újabb bombákat zúdítanak, és szakadatlanul géppuskáznak. Ebédért nem lehet elmenni. Elővesszük tartalék élelmiszereinket. Avas szalonkák eszünk penészes kekszdarabokkal. Végre sötétedés felé kissé lecsendesül, Pápa és Weininger felmennek a központba. Szíj elmegy a konyhára, és az elmaradt ebédet elhozza. Rögtön utána Baran megy el a vacsoráért. Megtöltjük éhes gyomrunkat, de teszünk el holnapra is a főzelékből. Pápa beszámol a központban tapasztalt dolgokról. Az egyik átkötőkábel megszakadt, ennek pótlására néhány vonalat átkötöttek egy másik kábelbe. Az ellenőrző asztalon és az erőáramú kapcsolótáblán lévő műszerek közül több tönkrement. Mindazonáltal a roskadozó falak között még áll a központ. Most már egy kisebb bomba kell csak, és összedől az egész. Akkor aztán el lehetünk rá készülve, hogy puskát nyomnak a kezünkbe, és kizavarnak a bástyára.

Fogom-e még látni a családomat?

³³ Január 29-én a magyar és a német alakulatok visszavonultak a Margit körútra.

1945. január 31. szerda

Egyszóval nincs reggeli. Rövid tanácskozás után egy-egy darab zsíros kenyeret eszünk. Fent most csend van. Azt hiszem, az utolsó viharelőtti csend. Pápa felmegy, lehoz egy pár csészt, konzervet és a villanyfőzőt. Talán sikerül egyszer-kétszer még a tartalékainkból valami melegélt kutyvasztani. Egy-két kisebb konzervünk is van még, továbbá zsír, liszt, bab, borsó és cukor. Persze ezen a kis főzőn a gyengécske áram mellett nem lehet komoly mennyiséget főzni. Mindenesetre megmelegítjük a tegnapi maradékot, és hatfelé osztjuk. Mégis ehetünk valami meleget.

Ebéd után Pápa és Szij elindulnak a barlangjáratokon³⁴ keresztül felderíteni, hogy nem érhető-e el a híradókonyha. A katonák szerint a Dísz tér és Tárnok utca sarkán van elhelyezve. Dolguk végezetlenül jönnek vissza, mert nem lehet végigmenni. A különböző járatokban, szűk barlangokban – sárban és piszokban – a földön hevernek sebesült katonák, civilek, aggok, gyermeke egymás hegyén-hátán.

A gitáros katona ideadja gitárját megőrzésre, mert ő is elvonul a híradósokkal, és nem tudja magával cipelni hangszerét. Gyorsan áthangolom, és egy kis időre belefeledkezem a zenébe. De nem sokáig tart az öröm, mert visszajön a hangszerért, hogy mégis magával vigye. Szij vele megy az utcára, hogy végre megnézze, merre is van a konyha. Közben Baranné kihasználva a csendet felmegy a házi gondnok konyhájára, és gyorsan süt egy kis zsíros pogácsát. A gondnok átjött egy villanyborotva készülékkel, és nagy borotválkozást rendezünk. Eltüntetjük négy-öt napos szakállunkat, és élvezettel simogatjuk sima állunkat. Ritka passzió ez mostanában. Este megint csendes beszélgetés, Szóba kerül a család. Pápa sírva borul fekhelyére. Nekem is nagy erőfeszítésembe kerül felülkerekedni elérzékenyülésem, és néhány tréfával felderíteni a társaságot.

1945. február 3. szombat

Az éjjel keveset aludtam. Fáradtan ébredek. Mindegyikünk ideges. Pápa és Weininger már nem bírják az óvóhelyet. Menekülnek fel a központba, vagy ha nem tanácsos ott maradni, akkor le a szenespincébe. Délelőtt aztán beállít hozzánk bizonyos Tóth számtiszt, az óvóhelyi nyilvántartás megbízottja, és kijelenti, hogy a kórház bővítése miatt egy öregurat és két idősebb hölgyet be kell fogadnunk, s ezzel talán megúszhatjuk a kitelepítés kérdését. Nem nagy örömmel fogadjuk az intézkedést, s később, amikor kiderül, hogy illető öregúr az orvosi vizsgálatnál a legtetvesebbnek találtatott, akkor az egész szárnyfolyosón kitör a botrány, és dühöngünk Tóth számtisztre. Persze mi szálkák vagyunk a szemében, mert igazolványaink alapján nem vagyunk beoszthatók munkaszolgálatra. Aztán meg valószínűleg ők is szeretnének megszabadulni a piszkos öregtől. Mindenesetre elhatározzuk, hogy testületileg tiltakozunk már csak az ittlévő gyermekek és egy áldott állapotban lévő asszonyka érdekében is.

Este aztán kissé megnyugszanak a kedélyek, mert a számtiszt kijelenti, hogy minden állítással szemben kezeskedik arról, hogy az illető személyek abszolút tiszták és nagyon rendes emberek. Később Horváth is kijelenti, hogy valószínűleg összetévesztette az öreg-

³⁴ A Budai vár barlangjáratairól lásd Bene Zoltán–Kovács Lászlóné–Mendnyánszky Miklós: *Város a vár alatt* (a budavári barlangrendszer története). Budapest, 1998. könyvet.

urat egy másikkal. Így aztán mi is belenyugszunk, hogy holnaptól nappal három személlyel többen fogunk szorongani. Azért a hangulat még mindig nyomott, ideges. Vitatkozunk, veszekszünk. De az egész óvóhelyen ez a helyzet. A pincekútnál is csak a legnagyobb eréllyel lehet a rendet fenntartani. Mindig várom, hogy mikor dördül el az első pisztolylövés. A napi 2-3 deci víz mindenkinek kevés. Tisztálkodásra, főzésre, mosogatóra és ivásra beosztani lehetetlen.

Újból figyelmeztetik a közösséget, hogy vizet csak forralva szabad fogyasztani. A sebesültek tömege érkezik állandóan az idelepipített kórházba. Az udvarok telivannak holttestekkel. Nem győzik temetni őket. Már több száz halott van az egyik udvarban, és most a másokban is temetnek. A WC-eket is odahordják. Ha még soká tart ez az állapot, akkor nem marad egészséges ember a Vár területén. Este nem tudtam elaludni. Éjjel után egy órákor is ébren voltam.

1945. február 7. szerda

Folyik tovább a patkányélet. Föld alatt, piszokban, egymásra acsarogva ki az ételért, ki az italért, a legkisebb vélt sérelmen órákig vitatkozva, valóban az emberi méltóságból teljesen kivetkőzve. Az ember elgondolkozik. Hát valóban csak addig ember az ember, amíg teletömheti a gyomrát, ihat egy jót, és aztán jóllakottan elterpeszkedik? Vagy pedig már annyira felőrölte az idegeket az állandó csatazaj, robbanások, lövések, repülőgépek zúgása, géppuskakattogás, sebesültek hörgése? Vagy az állandó vágyakozás a szabadság, ott-hon, család után?

A Budavári Palota II, 1945. február 7.

Sem az egyik, sem a másik. Ez mind együttesen fekszik rá a kedélyre. És nincs rajta csodálkozni való. A hetedik hét közepén teljesen elzárva a külvilágtól, állandóan romló viszonyok között nem látjuk a kiszabadulás lehetőségét. Mert nem is láthatjuk. Csak kóssa hírek keringenek állandóan, ellenőrizhetetlen forrásokból, amiket később a tények mindig megcáfolnak. Mi is csak a hivatalos rádiójelentésekre szorítkozunk, ezek azonban sokszor napokig nem közölnek lényeges változást.

Én a magam részéről teljes erővel igyekszem indataimat féken tartani. Kerülök minden vitára okot adó megjegyzést, és a félreértéseket kimagyarázom. Az ételkiosztásnál rendszerint a legkisebb adagot kérem, mert az háborít fel a legjobban, ha az ennivalón zördülünk össze. Pedig mi még mindig sokkal jobban állunk koszt dolgában, mint sokan mások. Hiszen a honvédségtől naponta kapunk 4-5 liter feketekávé, kétszer melegített, és tisztességes kenyéradagot. Igaz, hogy minőségileg már gyengébb, de az éhes gyomor nem válogatós. Mit szóljanak azok, akik már hetek óta csak azt eszik, amit innen-onnan valaki szánalomból ad nekik? Tehetetlen öregek, apró gyermekek néznek sóvárogva egy-egy gőzölgő csajka után, amit elvisznek előttük. Sokszor adjuk oda mi is a megmaradt ételt ilyen szerencsétleneknek. Ilyen dolgokat látva megrohanják az embert a rémképek. Látom enyéimet hasonló körülmények között sínylődni, és úgy érzem, hogy most már nincs értelme a további küzdelemnek. Teljes letargiába süllyed az ember. Nincs beszélgetés. Tétova tekintetek, lanyha mozdulatok. Lassan megszűnik minden érdeklődés. Csak tétlenül várunk arra, amit a sors hoz még ránk.

1945. február 8. csütörtök

Most már én is beteg vagyok. Reggel óta erős hascsikarás kínoz, és hasmenés gyötör. Itt ez különösen kellemetlen, mert az óvóhelyi WC állandóan foglalt, és különben is undorító állapotban van. Az itt tartózkodók 50%-a hasmenéses. Én úgy hiszem, annak köszönhetem a bélhurutot, hogy a másnapra eltett babfőzelékből ettem, ami már valószínűleg romlott volt. Mert amióta itt vagyunk, még vizet nem ittam, csak teát vagy feketét. Mind-egy! Nagyobb gond az, hogy hogyan kezeljem ki magam. Egyelőre koplalok. Csak forró feketét iszom, és pirított kenyéret eszem. Nem is kívánom az egyoldalú kosztot. Bab, borsó. Már nem bírja a gyomrom. Sokat fizetnék annak, aki egy kis krumplit adna, hogy sós vízben megfőzve megehessem. Vagy ha egy kis befőtthöz jutnék. De kár spekulálni a dolgon. Elérhetetlen álom az ilyesmi. Mindenesetre most már lassan, de biztosan jön a vég! Megbetegszünk, nincs gyógyszer, kifogy az élelem. Már nem tarthat sokáig.

1945. február 9. péntek

Semmi lényeges változás.

1945. február 10. szombat

Semmi változás.

1945. február 11. vasárnap

Estig semmi lényeges nem történt. Még mindig beteg vagyok. Este hirtelen nagy mozgo-

lódás támad. Az összes német alakulatot összeszedik, és elvonulnak kifelé. A csendőrség készenlétebe helyeztetett.

Mindenesetre figyelő álláspontra helyezkedünk. Később rendelkezés jön az óvóhelyparancsnokságról, hogy minden fegyver és lőszer eltávolítandó az óvóhelyről. Polgári örköt kell kiállítani, és fegyveres egyént egyáltalán nem szabad beengedni. Mi vállaljuk a polgári őrséget kétórás turnusokban. Bejárjuk az óvóhelyet, és az eldobált fegyvereket felhordjuk a földszinti irattárba.

Zárszó, 1985. június hava

Itt a naplórész abbamaradt. Az események gyorsan követték egymást. A következő sorokat már csak visszaemlékezés alapján írom. Mint később megtudtuk, a német csapatok kitörést kíséreltek meg. Másnap szovjet katonák jöttek az óvóhelyre. Az ostrom véget ért. Kimerészkedtünk az utcára. Mély benyomást tett rám, hogy a szovjet katonák mellett magyar honvédek is jöttek sapkájukon piros szalaggal.³⁵

Visszatereltek bennünket az óvóhelyre, ahol egy szovjet és magyar személyekből álló bizottság mindenkit leigazoltatott, majd elrendelték, hogy minden civil térjen haza. A Vár területét hagyják el, mert tisztogatás kezdődik az esetlegesen még bujkáló német katonák után. Pápát hívtam, hogy jöjjön velem, hiszen Vácra még nem tud hazamenni. Megkíséreltük a Rózsadombon keresztül az otthonomba hazatérni, de félútról vissza kellett fordulni, mert a német csapat maradványaira még vadásztak a szovjet erők.

A Guggerhegy erdeiben géppisztoly-lövöldözés, kézfegyver ropogása hangzott. Elhatároztuk, hogy elmegyünk Weininger kollega testvéréhez, akinél ő is meghúzódott, a Kapás utcában. Egy-két nap múlva megjelentek az utcán a falragaszok azzal a felszólítással, hogy elsősorban a közüzemi dolgozók jelentkezzenek a munkahelyükön. Megtudtuk, hogy a Krisztina központ vezérkara a Zugliget központban várja a jelentkezőket. Pápa és én nekiindultunk. A Pasaréti úton a német katonák holtteste mellett (akik a kitörésnél lelték halálukat) végül is eljutottunk a Zugliget központhoz, ahol kitörő örömmel fogadtak minket. Első kérdésük az üdvözlés után az volt, hogy mi van a Várközponttal.

Mi elmondtuk, hogy kisebb sérülésektől és a törmeléktől eltekintve üzemképessé tehető, nagyobb károsodás nem érte. A lehetőségeket mérlegelve a vezetőink úgy döntöttek, hogy mivel a Vár regisztrációs mellékközpont, átveheti a kiégett Krisztina szerepét. Főközpontként indulhat meg, és a Zugliget és Óbuda mellékközpontokat ide lehet csatlakoztatni. Miután a szakmai dolgokat megtárgyaltuk, engedélyt kértem, hogy most hazamehessek végre megkeresni a családomat.

³⁵ Budai önkéntes ezred: az 1945. január 20-i fegyverszüneti egyezmény alapján a Vörös Hadsereg Legfelsőbb Főparancsnokság engedélyével önként jelentkezett magyar katonákból szervezett önálló századok együttes neve. Az önkéntesek átállítások után, hadifogságból jelentkeztek. Az egyetlen magyar katonai egység, amely a szovjet haderő oldalán részt vett a német csapatok elleni fegyveres harcban. E századok – elsősorban a szovjet Budapesti csoport 180., 297., 320. lövészadosztálya és 83. tengerészgyalogos dandára kötelékében – részt vettek a Déli pályaudvar, a Gellért-hegy, a Budai vár és más objektumok ostromában, valamint a német kitörési kísérlet megállításában. A harcok során kb. 600 hősi halottat vesztek. Az önkéntesek jelzése: vörös szalag a sapkán és a hajtókán, fehér vagy vörös a bal karon, az előbbi század-számmal. 1945. február 12-én a Budán harcolt századokból alakult meg Váriházy Oszkár alezredes parancsnoksága alatt egy zászlóalj. Február 15-én az összes századot 2534 fővel Kelenvölgyben vonták össze, ahol egy ezred felállításával 5 zászlóaljban 20 századot szerveztek belőlük.

Szorongó szívvel indultam el. Hazafelé menet egyre jobban megnyugodtam. A környéken már kevésbé látszottak a háború nyomai. Itt-ott nagyon frissen ásott sírokat lehetett látni, de az épületek, házak épek voltak. Végre hazaértem. A lakásunkat szovjet katonák vették igénybe. A szemben lévő villában Malinovszky marsall³⁶ volt megszállva. Betértem a szomszéd házba, amelyet a Svájci Vöröskereszt vett védnöksége alá, mert tudtam, hogy a feleségem és kislányom itt kapott menedéket. Nagy örömmel fogadtak, és érdeklődtek, nem találkoztam-e a feleségemmel, mert ő elindult a Várba a kislánnyal együtt engem megkeresni. Mindenesetre maradjak, mert vissza kell, hogy jöjjenek. Nem részletezem tovább. Este megjöttek. Nem lehet leírni azt az örömet, amikor egészségesen, könnyek között öleltük egymást.

A következő időszakban az apósomék albertfalvai házába kellett költöznünk, mert lakásunk még meg volt szállva. Ez alatt az idő alatt a Budafok központba jelentkeztem szolgálatra, ahol a már megindult közigazgatás, valamint a szovjet parancsnokság részére kellett vonalakat kiépíteni.

Húsvét után, amikor a lakásunk felszabadult, visszaköltöztünk, én pedig visszatérhettem a Várközpontba. Itt bekapcsolódtam a már megkezdett újjáépítésbe. Kitisztogattunk mindent. Az áramköröket fokozatosan rendbe hoztuk. A hiányosságokat pótoltuk, a főtelepet is üzemképes állapotba helyeztük. Végül is (a dátumra pontosan nem emlékszem) a nyár vége felé nagy örömünkre megindult a Várközpont a terület főközpontjaként. Természetesen a Zugliget és Óbuda mellékközpontokkal együtt.

Itt 1953-ig dolgoztam. Később vezetőként, majd a Szabadság-hegy központba kerültem mint vezető, ahol 1971-ig ténylegesként, majd nyugdíjazásom után, mint tovább dolgozó, ma is tevékenykedem.

³⁶ Malinovszkij, Rodion Jakovlevics (Odessza, 1898. november 23.–Moszkva, 1967. március 31.); szovjet tábornok. 1916 és 1919 között az orosz expedíciós hadtest tagja Franciaországban. A polgárháborúban zászlóaljparancsnok. A Frunze Akadémia után 1930-ban lovasezred, majd lovashadtest törzsfőnök. 1936 és 1938 között Spanyolországban a Központi Front főtanácsadója. 1941. február végéig tanár a Frunze Akadémián. 1941. márciustól a 48. lövészhadtest parancsnoka. 1942-ben a sztálingrádi csatában a 2. gárdahadsereg parancsnoka. 1943. februártól frontparancsnokként részt vesz az ukrainai hadműveletekben. 1944. májustól a 2. Ukrán Front parancsnoka. A jasi-kisinyovi csatában aratott győzelemért, amely elősegítette Románia átállítását, Malinovszkij és Tolbuhin marsallá lépett elő. 1944-ben a vezetése alatt álló 2. Ukrán Front viselte a magyarországi hadműveletek fő súlyát (a debreceni csatát önállóan, a budapesti csatát, a német Tavaszbredése hadművelet elhárítását és a bécsi hadműveletet a 3. Ukrán Fronttal együtt vívta meg). 1945. júliustól a Bajkálontúli Front parancsnoka, amely Mandzsúriában szétzúzta a japán Kwantung hadsereget. 1947-ig a bajkálontúli-amuri katonai körzet parancsnoka, 1947-től 1953-ig a Távolsági Fegyveres Erők főparancsnoka, 1956-ban a honvédelmi miniszter első helyettese és a szárazföldi erők főparancsnoka, 1957. októbertől haláláig a Szovjetunió honvédelmi minisztere.

A múzeumok kiállításai és vendégei az alapítvány első tíz évében

*Mi dolgunk a világon? küzdeni
Erők szerint a legnemesbékért.
(Vörösmarty Mihály)*

1990-ben gazdasági és társadalmi megfontolásokból határozták el a magyar posta át-szervezését, a három jogutód vállalat ekkor hozta létre alapítványunkat. Szerencsés véletlen! Különösen most, 2000-ben érezzük ezt, hogy mindez 10 évvel a 2000. esztendő előtt történt. Az idén együtt ünnepelhetjük a 2000 és 1000 éves jubileumokkal a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 10. születésnapját. Ebben az évben köszöntjük a rendszerváltozás 10. évfordulóját, amellyel köztársaságunk több, szabadon választott alapintézménye is most érkezett el tizedik születésnapjához.

Remélem, nem tűnik szerénytelenségnek jubileumunk és a történelmi évfordulók egybevetése. Ez csak örömről fejezi ki, hogy nekünk ebben a nevezetes esztendőben egy okkal több adatott az ünneplésre, a visszatekintésre és a jövőbe vetett hitünk, bizakodásunk megerősítésére.

A tíz év bebizonyította alapítványunk létjogosultságát, és igazolta alapítói – Magyar Posta Rt., Magyar Távközlési Rt., Antenna Hungária Rt. – céljainak realizálását. Mindnyájan igyekeztünk eleget tenni az alapító okiratban foglalt kötelezettségeinknek. Nem tisztem, s ennek a visszaemlékezésnek sem feladata az eredmények bemutatása és az alapítvány tíz évi munkájának értékelése. Tevékenységeinket az alapítók folyamatosan figyelemmel kísérik, részben a kuratóriumi munka keretében, másrészt a szinte mindennapos együttműködésünk – anyaggyűjtés, kiállítás rendezés – során.

A múzeumok és a kiállítások

A kiállítás a múzeumi munka egyik *végterméke*, ahol a legközvetlenebbül jelennek meg a múzeumi tevékenységek; a megőrzött értékek, a tárgyi és dokumentációs emlékek bemutatása, ezek megismertetése az érdeklődő látogatók minél szélesebb körével. Ezért is tekintjük fontos kritikusainknak magukat a múzeumlátogatókat. Mindig érdeklődve olvassuk a vendégkönyvek bejegyzéseit, figyeljük vendégeinket is, nemcsak azt, hányan keresik föl múzeumainkat, hanem azt is, hogy milyen érdeklődéssel, észrevételekkel tekintik meg kiállításainkat.

Elég gondolatébresztők, elég érdekesekek-e kiállításaink, sikerül-e a tárgyak, dokumentumok segítségével bemutatnunk a magyar posta, távközlés és műsorszórás történetének egy-egy szakaszát, fölvidéznünk az adott kor szellemét? A szakmai és a kívülálló múzeumlátogatók véleménye és kritikája egyaránt fontos és tanulságos. Más-más okból ezekre nagyon figyelniük kell. Éppen munkánk egyik nehézségét és dilemmáját segítenek meg-

fogalmazni, milyenek legyenek kiállításaink, hogy azokban a látogatók mindegyike – életkorra, szakmai beavatottságra való tekintet nélkül – megtalálhassa a várakozásának megfelelő élményt, bátran leírom, hangulatot is. Ki tagadná, hogy mennyire fontos ez utóbbi is.

Szeretnénk, ha az a több tízezer vendégünk, aki évente látogatja kiállításainkat, elégedetten távozna, s ennek tanúságaként máskor is eljönne. Ezért bizony nem csak a kiállítás rendezői, a forgatókönyvek készítői felelősek, hanem a kiállítások közvetlen *házigazdái*, a gondnokok és teremőrök éppúgy, mint a háttérfeladatokat ellátó munkatársak.

Alapítványunk az elmúlt tíz évben nemcsak új kiállításokkal, hanem új kiállítóhelyekkel és múzeumokkal gazdagította kínálatát. 1990-ben nyílt meg a hollókői Postamúzeum a világhörökség e megkapó falujának egy hangulatos palóc házában. Ugyanebben az évben nyílt meg újra a megfiatalodott Bélyegmúzeum is. Az 1991-es Távközlési Világnapon avattuk a Telefónia Múzeumot, amelyet ihletett környezetben, egy hajdani telefonalközpont helyiségeiben rendeztünk be. 1992-ben vettük birtokba Diósdon az adóépület emeleti termeit a rádiózásról szóló időszakos kiállításunkkal; a Rádió- és Televíziómúzeumot – a régi adóterem múzeumává varázsolása, tehát az építészeti és berendezési munkák elvégzése után – 1995. december 1-jén, a hazai rádiózás 70. születésnapján avatta a miniszter. 1992-ben új kiállítással nyitottuk meg az átalakított nagyvázsonyi múzeumot. 1994-ben újítottuk föl ópusztaszeri kiállításunkat. Az újjászületett Delizsánsz Kiállítóterem 1995-ben kezdte meg működését a Debreceni Postaigazgatóság pompás épületében. 1996 óta két új kiállítással várjuk az ópusztaszeri múzeumposta egyre nagyobb számú vendégét. 1998-ban a Postai Világnapon nyitottuk meg új kiállítóhelyünket, a Postakürt Galériát a Miskolci Postaigaz-

A Telegaléria megnyitóján vendégkönyvi bejegyzőnk Reiner Ágoston igazgató

gatóság e célra kialakított új helyiségeiben. Legújabb kiállítóhelyünket, a Telegalériát 1999-ben a Távközlési Világnapon adtuk át az érdeklődő látogatóknak a Magyar Távközlési Rt. Pécsi Igazgatósága épületének utcára nyíló földszinti termében.

Az új kiállítóhelyekért, az anyaggyűjtésben való nélkülözhetetlen segítségért e beszámoló keretében is köszönet illeti a Magyar Posta Rt., a Magyar Távközlési Rt. és az Antenna Hungária Rt. vezetőit és a múzeumépítésben tevékenyen résztvevő munkatársait. Őszintén remélem, múltunk örökségének gyűjtésében, gondozásában és bemutatásában továbbra is ilyen jó partnereink maradnak, és sok örömteli közös munkáról számolhatunk be a következő években is.

Az 1990 és 2000 közötti években múzeumaink gyűjteményei jelentősen bővültek, évről évre számos kiállítást rendeztünk, köztük egész múzeumot betöltő időszakos kiállításokat, de kamara-kiállításokat is egy-egy jeles évfordulóra emlékezve. Gyűjteményeinkből változatos kiállítási anyagokat állítottunk össze bel- és külföldi múzeumok és egyéb intézmények időszakos kiállításaihoz. Kiállításainkkal alapítóink hivatalaiban is jelentkeztünk.

Íme néhány kiállítás a több mint 150 közül: 1992-ben a Postaépítész Magyarországon, 1993-ban a Halló, itt Puskás Tivadar telefonja! 1994-ben A magyar posta aranykora és Gervay Mihály emlékezete, 1997-ben a Telejubiläumok, 1998-ban az 1848-as levelek című kiállítások a budapesti Postamúzeumban; 1992-ben Vertel József életmű-kiállítása, Kékesi László posztumusz életmű-kiállítása 1993-ban, 1994-ben Kossuth Lajos halálának 100. évfordulója, Természetvédelmi motívumok 1995-ben, Czigliényi Ádám életmű-kiállítása 1996-ban, Nagy Zoltán grafikus kamara-kiállítása 1997-ben, Az 1848-as forradalom és szabadságharc filatéliai emlékei kiállítás 1998-ban, Dudás László gyűjteményes kiállítása 1999-ben a Bélyegmúzeumban.

Időrendi sorrendben megemlítek néhány külföldi várost, melynek kiállításain a vendégek az ott bemutatott bélyegkülönlegességeink segítségével ismerkedhettek hazánkkal: Tokió, Poznan, Rio de Janeiro, Bangkok, Szöul, Róma, Rissioni, Isztambul, Athén, Lisszabon, Prága. Nehezebb lenne sorra venni hazai városainkat és intézményeinket, ahová kiállításainkkal kiléptünk a múzeumok falai közül, és ahol örömmel tapasztalhattuk a diákok, postások, bélyeggyűjtők, természetbarátok, sportolók érdeklődését Pécestől Nyíregyházáig, Szentestől Szombathelyig.

A kiállítások és a vendégek

Tekintsük most át alapítványunk első 10 évét a saját múzeumainkban rendezett kiállítások, illetve a vendégkönyvi bejegyzések tükrében.

A sok ezer beírást olvasva nemcsak a múzeumokról és kiállításokról szóló véleményekkel és javaslatokkal szembesülhetünk, magunk elé képzelhetjük a sok-sok hazai és külföldi vendéget. Úgy érzem, a kiállításokhoz szorosan hozzátartoznak a vendégkönyvek bejegyzései. Ma is érdekes olvasmányok, s minél régebbi időkre pillantunk be, annál érdekesebb dolgokat tudhatunk meg nemcsak a kiállításokról, hanem az emberekről is. A múzeumlátogatási szokásokról, a viselkedéskultúráról éppen úgy, mint az iskolások fogalmazókészségéről, helyesírási színvonaláról. Itt jegyzem meg, kicsit elszomorít a sok, csaknem kizárólag magyar gyerekektől származó, egész oldalakat betöltő irkafirka néha bárdolatlan bejegyzésekkel. Ez az, ami nem tetszik.

Nagyon tetszenek viszont azok a gondosan megrajzolt nevek, mondatok, amelyekkel sok kisiskolás számol be néha első, néha már ismételt múzeumlátogatásának élményeiről. Kiállításaink ismeretterjesztő munkáját dicséri az a sok vendég, aki örömmel nyugtázza, mi mindent tudott meg a kiállításból. A véleményekből kiderül az is, milyen tárgyak, berendezések és szemléltető eszközök nyerik meg a legtöbb látogató tetszését. Például népszerűek a térképek, maguk a hangulatot árasztó épületeink és belső tereik az odaillő enterőrökkel, a korabeli munkaeszközök, a régi érmék stb.

Különös öröm, ha valamilyen meglepő bejegyzéssel találkozom. Ilyen az a néhány kottafejből álló üzenet, amelyből – hála a Kodály-módszernek és énektanárainknak – le tudtam szolmizálni egy Kodály mű dallamát. Ez a vendégyünk így küldte a „szabad Magyarországnak” üdvözlétét, szeretetét országunk iránt. Vajon hol és mikor találkozott ezzel a zenével, hol szerette meg olyannyira, hogy Ópusztaszeren erre a zenei élményére emlékezve fejezte ki érzéseit?

Meghatóan kedvesek a messziről érkezett magyar vendégek sorai is, köztük sokan ajándéknak tekintik, hogy eljöhettek. Éppen ilyen értékesek számunkra a hajdani magyar és külföldi postások és a többi szakmabeli elismerő, örömteli üzenetei és jókívánságai. Ők személyes élményeikre emlékezhetnek ismét látva a hajdani munkaeszközöket, soraikból valahogy érezhető egy nagy csatláchoz, a postához való tartozás országhatárokat is átlépő meghittsége és otthonossága.

Érdekes a sok japán, héber, arab írásjel, tartalmukat sokszor latin betűs angol, francia nyelvre is lefordítják vendégeink. Érzékelhetően évről évre több külföldi vendégyünk van. Jártak nálunk Alaszkából és a Kanári szigetekről, Koreából és az Arab Emírségekből, a Dél-afrikai Köztársaságból és Írországból. Örülök, hogy egyre többen érkeznek a szomszédos országokból is. Ellátogatott hozzánk több híres külföldi intézmény, egyetem munkatársa, természetesen sok hazai egyesület, oktatási és művelődési intézmény tagjait is szép számmal megtaláljuk vendégeink sorában.

Kiállításaink legyenek tehát mindig olyanok, hogy még a legtávolabbról jött vendégek is úgy érezzék, hogy – akár a szűkre szabott – magyarországi látogatásuk idejéből megértet fölkeresni ezeket!

Megszívleljük az olyan javaslatokat, amelyek a múzeumlátogatások kellemesebbé, tartalmasabbá tételét célozzák, vagy valamilyen hiányosságra hívják föl figyelmünket. Már a legtöbb helyen angol és német nyelvű tájékoztatókat is rendszeresítettünk, rendezvényeinkről, és az alapítvány valamennyi múzeumáról, kiállítóhelyéről széles körben adunk hírt. Ügyelünk arra, hogy a vendégek által használható – éppen ezért népszerű – készülékek mindig üzemképesek legyenek.

A vendégek és a vélemények

Örömmel állapítható meg, hogy a vendégkönyvi beírások zöme elismerést, tetszést, köszönetet fejez ki; dicsekvésnek tűnne azonban, ha ezekből arányuknak megfelelően sokat idéznék e beszámolóban. Többnyire olyan bejegyzéseket választottam, már csak terjedelmi okokból is, amelyek akár a következő rész címéül is szolgálhatnának tömörségük, frappáns mondanivalójuk okán, vagy pedig jól szemléltetik vendégeink és vélekedéseik sokféleségét.

– Olyan jó postát és távközlést kívánunk, amilyen ez a múzeum!

- Trari-Trara, die Post ist da!
- A kürtnek pedig kint a kapuban kellene szólnia! Jó lenne, ha néha felharsanna a postakürtök hangja, ma már kell a reklám!
- Ki gondolta volna, hogy itt tudjuk meg a kocsi szó eredetét!
- Nagyon szép ez a múzeum, csak azt szeretném megtudni, miért van a Szent István koronán balra dőlve a kereszt? Sok nagyon jó embert megkérdeztem, de választ senki sem tud adni? Egy idegenbe szakadt hazánkfia.
- Klein, aber fein.
- Nagyon tetszett, csak hamar el kellett menni! A tanárok miatt! Az egész osztály nevében.
- Nagyon örülök, hogy hozzányúlhattam a dolgokhoz.
- A múzeum igen szép, rendezett. Tanulságos, érdekes, hangulatos és otthonos.
- Halódó értékeink utolsó mentsvára. Szomorkás örömmel csodáltam a látottakat, gratulálok a kiállításához.
- Kár, hogy nem működött a számítógép, de különben jó volt.
- Az én apukámnak a nagybátyja tervezte a tantuszt (Boldogfai Farkas Sándor).
- Ha minden értékünkre így vigyáznának, sokkal előbb járhatnánk.
- Az a legjobb, amikor az ember itt lehet.
- Visszajáró vendég, aki szívesen jön ide, mert szívesen fogadják.
- A leghatározottabban tiltakozunk az épület lebontása ellen! Egy lokálpatrióta (Debrecen, Bethlen utca).
- Szívélyes köszönet és remélem, hogy majd én is tudok segíteni a régiségek gyűjtésében és restaurálásában.
- Úgy legyen, én is, mi is csatlakozunk (rádióamatőrök).
- Szépek és nehezek (!?) a kiállított tárgyak. Egy diák.
- Külön dicséret a postáskisasszony munkájáért, a szép bélyegzésért.
- Örültünk, hogy láthattuk a postás múltat! De milyen lesz a jövő?
- Sajnos, a telefonhírmondó nem működött.
- Nagyon örülök, hogy már Diósdon is van egy múzeum, amit érdemes megnézni.
- Jó hely, csak meleg van.
- Kellemes élményt jelentett ez a véletlenül megtalált múzeum. Remélem, minél többen kerülnek ide, ha csak véletlenül is!
- Vive la Hongrie!
- Drága Múzeum! Nagyon köszönjük a szíves vendéglátást. Érdekesek a kocsik, mind-egyikre felmásztam.
- Rég volt, szép volt, de igaz volt! Az EMV egykori dolgozó.
- Kár, hogy a piros kocsit és a postás bábut elvitték.
- Ebben az épületben dolgoztam 20 évet.
- Örülök, hogy láthattam, mert így el tudom képzelni, hogy barátom XY úr, aki a magyar posta alkalmazottja volt, milyen körülmények közt dolgozott. Tisztelettel a kiállításnak és neki!
- A telefonhírmondót különösen élveztük.
- Itt ünnepelem a születésnapomat!
- Köszönjük ezt a szép élményt, s bízunk benne, hogy a ma postája felnő múltjának nagyságához!

Szemlélődés a Rádió és Televíziómúzeumban

- Nekem személy szerint az tetszett a legjobban, hogy láthattam, milyen volt a pengő.
- Nagy örömmre szolgált, hogy az 1514-es térképen megtaláltam a *Pentele* nevet, míg Budapest sehol sincs kiírva.
- Nagy élmény volt, hogy 30 év után viszontláthattam a telefonközpontot, amely nekem az első munkám volt.
- Szép volt. Kis hiányosság: kevés a kiállított tárgy.
- De jó! Ingyen nekem adott Márta néni egy belépő képeslapot.
- Ezt az értékes kiállítást nagyon sokan megnéznék, ha jobban lenne reklámozva.
- Ez felér egy születésnap ajándékkal: holnap leszek 17 éves.
- A bélyeg a legkisebb és legcsodálatosabb műalkotás.
- Életemnek egyik fele itt van ebben a múzeumban. Köszönet érte. Füle Mihály, 1992.
- Az érdekességeket magyarázó szöveg és az ügy szeretete fogott meg minket.
- Welche Chance, die ganze deutsche Geschichte (Ost + West) ist festgehalten.
- Nemcsak művészeti, hanem kulturális élmény is egy-egy ország bélyegeit végignézni.
- Köszönöm a monográfia írásához kapott adatokat.
- A régebbi kiállítás érdekesebb volt!
- Nagyon élveztem, és sokat tanultam különösen a magyar klasszikus anyag áttanulmányozásából. Egy látogató Pretoriából.
- Nagyon jó érzés olyan múzeumban járni, ahol a sok szépség mellett nagy szívéllyel és tájékoztatással is ellátják a látogatókat.
- A kiállítás igen hasznos tudnivalókkal gyarapítja ismereteinket.

A német és angol nyelvű ismertetőikkel elégedettek vendégeink, de pl. a franciák közül többen nagyon udvariasan – *Nous aurions bien aimé d'avoir...* vagy *Mais is foudrait des gens pour expliquer...* – hiányolják a francia szóbeli vagy írásos tájékoztatást. Rajtuk kívül a legtöbb európai és tengerentúli, nem angol nyelvterületről érkező látogató angolul írja be véleményét; Budapesten sok az olasz bejegyzés is.

Hollókőn és Ópusztaszeren múzeumunk vendégei gyakran az egész faluról, illetve emlékparkról is kifejezik véleményüket fölhasználva erre vendégkönyvünket. Hogy miért? Mert például az ópusztaszeri nagyszerű elemi iskolai kiállításból eltűnt a vendégkönyv, vagyis, amint az iskola előtt hímezgető teremőrasszonyoktól megtudtam, azt valaki egyszerűen ellopta... (Kérem, e közleményt ne tekintsék ünneprontásnak!)

Íme egy kis ízelítő múzeumaink és kiállítóhelyeink 10 évi vendégkönyvterméséből (kb 50-60 vendégkönyvből), a több ezer bejegyzésből, véleményből és javaslatból, hangsúlyozom, az általánosítás szándéka nélkül.

Kerülve tehát az általánosítást, de – visszagondolva a 10 év munkájára, sikereinkre és gondjainkra is – én mégiscsak azt olvasom ki a vendégkönyvekből, s talán a kedves Olvasó is egyetért velem ebben, hogy a tíz év tapasztalataiból kedvet és erőt meríthetünk a folytatáshoz; Vörösmarty idézett sorai is erre buzdítanak minket. Ebben az évben ünnepeljük születésének 200. évfordulóját.

A Krisztus utáni harmadik évezred küszöbén 2000, 1000 és 200 éves jubileumokra emlékezhetünk most, alapítványunk tizedik születésnapján. Milyen szép konstelláció!

Dudás László kiállítása

Van az úgy néha, hogy a mű nem tűri a nagy szavakat. Van, hogy a minden ízében tökéletesen kimunkált, épp ezért önálló életre kelt alkotás tisztasága, egyszerűsége, célszerűsége úgy taszítja az emelkedett költői jelzőket, mint ahogy két mágnesrúd azonos töltésű pólusai egymást taszítják. Van, hogy a befogadás folyamata olyan simán, zökkenőmentesen és magától értetődően megy végbe, hogy fölöslegesen toladódnak tűnik mindenféle elemzés, magyarázat, *műértő* fontoskodás.

Erre számíthattak, akik megnézték Dudás László kiállítását a Bélyegmúzeumban. Lehet persze kérdéseket feltenni, miértekre választ keresni, designer műltra hivatkozva gyökereket feltárni, csak éppen félő, hogy pont a lényegét nem fogjuk megtalálni sem múltban, sem végzettségben, sem családi indíttatásban.

Dudás László nem azért dolgozik, hogy éljen, ő azért él, hogy dolgozhasson. Nem egy cikkben, riportban, életrajzban olvashattuk róla, hogy munkamániás. Hogy azért hagyta el választott szakmáját, az ipari formatervezést, mert nem érzett kellő mennyiségű kihívást, alkotási lehetőséget. Nem volt elég feladat. És ez itt a lényeg. Mert esetében szó sincs öncélú magamutogatásról, önmaga megvalósításának ezerféle formájáról, a művészi vagy akár az emberi ego látványos kiteljesítéséről.

Feladat van. Munka. És egy örökké a feladatra koncentráló, szikrázó ötletekkel, gondolatokkal, elképzelésekkel telt koponya. És egy kéz, melyben elegendő az ügyesség ahhoz, hogy mindezeket grafikára átkódolva papírra vesse. És van egy művészi alázattal telt lélek, mely örömet leli mindebben. Ez lenne a megoldás, a perpetuum mobile nagy titka? Mert akik ismerik, tudják, hogy Dudás László, a bélyegtervező, a designer, a grafikus, a fotós nyughatatlan, örökké mozgásban lévő, mindig új és új megoldásokat, kifejezési formákat, technikákat kereső, új és új feladatokra, kihívásokra váró művész.

E kiállítása bélyegtervezői tevékenységére koncentrálva dolgozta fel eddigi életművét, felvillantva azonban egyéb területeken megvalósult alkotásai közül is néhányat. Igyekezett teljes képet adni arról az útról, melyet ez idáig megtett. Első bélyegtervét 1973-ban fogadta el a posta, az azóta eltelt idő alatt mintegy 200 címlet megrajzolásával járult hozzá a magyar bélyeg európai színvonalának megőrzéséhez. Számptalan alkalmi levelezőlap, borítékrajz, alkalmi bélyegző grafika került ki a keze alól, melyek mindegyike önálló művészeti alkotás, de az egyes elemek egymás mellé illesztése után egy még nagyobb egység mesterien összehangolt részeiként is funkcionálnak. Az első napi borítékok gondosan megtervezett összhataása, lenyűgöző kompozíciós egysége teszi kiemelkedővé ilyen jellegű munkáit. Figyeljék csak meg a finom harmóniát például az 1990-es *Régi magyar órák* elnevezésű FDC-jén. A bélyeg, a borítékrajz és az alkalmi bélyegző pontos és hatásos szimmetriáját színben, stílusban, grafikai megoldásban. Az egyes elemek nem pusztán dekorativitásuk okán kerülnek egymás mellé, de a tökéletességig kiegészítve egymást közvetítik az alkotói szándékot.

Minden munkáját a legmagasabb szintű igényesség hatja át, melyeken időnként átérződik egyfajta könnyed játékosság. 1984-es *Energiatakarékosság* bélyege például ívben tervezett alkotás. A végletekig leegyszerűsített, a gondolatot mégis hiánytalanul közvetítő grafika valódi dinamizmusát, lüktető ritmusát igazán a nyomdai ív látványa érzékelteti. Nagy kedvencei ezek a *logo* bélyegek. Esetükben ugyanis nem pusztán a rajztudás, de az elvonatkoztatásra, absztrakcióra képes elme is kiemelt szerepet kap. Kicsit olyan ez, mint egy számítógépes tömörítőprogram. Érzések, gondolatok, következtetések, tanulságok nagy nyomás alatt végbemenő összesűrítése egyetlen jelképbe, szimbólumba, amely aztán ha célját betöltendő felhasználásra kerül, szemünk előtt lépésről lépésre bontja ki gazdag tartalmát.

A hasonlat – mindenki tudja – nem véletlen, hiszen Dudás László volt az a bizonyos kísérletező kedvű *első*, aki a számítógépet bevonta a bélyegtervezésbe. Bevonta, nem csupán felhasználta, mert 1992-ben megjelent TELECOM bélyege óta a számítógépes technika segítségével valóságos kultúrát teremtett, amelynek kétségkívül *Népművészeti motívumok* elnevezésű forgalmi bélyegsorozata a legmagasabb szintű kiteljesedése. Bebizonyosodott, hogy a gép értő kezekben több lehet, mint egyszerű eszköz. A benne rejlő lehetőségek okos és szakszerű kihasználásával nem pusztán egy művelet sor élettelen leképezésére, hanem emberi gondolatok pezsdítően eleven közvetítésére is képes.

A technika csodái, a gépek szerkezete, a természet *alkotásaival* való szoros összefüggések megtalálása és kimutatása mindig is foglalkoztatták képzeletét. Bélyegein és fotóin egyaránt nyomon követhetjük természetes emberi kíváncsiságát, rácsodálkozását egy-

A megnyitó: Dudás Eszter, Mandelik Ágnes, Kass János és Dudás László

egy tökéletesen működő mechanizmusra, legyen az repülőgép vagy a lótiicsök ásólába. Ezzel az érdeklődéssel rokonítható igénye az anatómiailag pontos, természetű test- és mozdulatábrázolásra. Sporttémájú bélyegein oly életszerűek a test mozgásának különböző fázisai, hogy sokszor az az érzésünk, mintha az eseményről készült filmfelvétel kimerített kockáit látnánk. E szándékosság lép előtérbe a Szarajevóban megrendezett téli olimpia tiszteletére készült bélyegsoron, ahol a jégtáncos pár egy-egy mozdulatának rögzítése végül folyamatos mozgássá áll össze.

Ellenpontként említhetjük a nagyon is statikus, mozdulatlanságot, állandóságot sugárzó *Kastélyok* elnevezésű forgalmi sorozatot, amelynek egyes darabjai egy építészeti tervrajz pontosságával ábrázolják műemlékeinket, múltunk és jelenünk részeit. E szándék folytatása és kiegészítése a Budapest és a megyék címereit ábrázoló sor, 12 címlete két blokkba (kisívbe) rendezve került kibocsátásra. Történelmi tárgyú bélyegeinek minden kétséget kizáróan az 1993-ban belga–magyar közös kiadásban megjelent, Mátyás király misekönyvét ábrázoló bélyege és blokkja a legkiemelkedőbb darabja. A *Missale Romanum* gazdagon díszített lapjait, iniciáléit, miniatúráit teljes pompájában és színvilágában elénk táró kompozíció kiérdemelte a bélyeggyűjtők legmagasabb szintű elismerését, *Az év legszébb bélyege* díjat.

Ahány bélyeg, annyiféle megvalósítási forma. Beszélhetünk-e Dudás László stílusáról? Miért van, hogy bár mindig az adott téma határozza meg a megjelenítés módját, mégis első pillantásra felismerhetjük a nevével jegyzett alkotásokat? Elsősorban is azt mondanám, hogy az ő bélyegei a leginkább *bélyegszerűek*. A megállapítás evidenciának tűnik, pedig egyáltalán nem az. Az alkalmazott grafika tárgykörébe tartozó bélyegtervezés Kass János megfogalmazása szerint: „*Olyan, mint gúzsba kötve táncolni.*” Adott műfaji keretek között, adott témában, adott méretben megoldani a feladatot. Dudás László széles eszköztárából biztos kézzel választja ki a célnak leginkább megfelelő kifejezési formát. Munkáinak karakterisztikus vonása a szélsőségesen puritán megfogalmazás. A képen az van, ott és olyan formában, aminek, ahol és ahogy ott kell lennie. Annak akar látszani, ami: bélyegnek, nem pedig plakátnak, illusztrációnak, reklámnak vagy tájképnek.

Nem véletlenül szereti a grafikát megjelenési méretben is megrajzolni, így már a tervezés szakaszában látja, milyen lesz majd a végső összhatás. Ezzel kikerüli a bélyegtervezés egyik legnagyobb buktatóját, a kicsinyítés okozta arányvesztést. Sosem érzí úgy, hogy feladata a grafika elkészítésével véget ért, hanem lépésről lépésre figyelemmel kíséri a teljes nyomdai folyamatot az előkészítéstől a nyomtatáson át az ívek fogazásáig. Így lehetséges, hogy a gyártásból kikerült postai értékckikk sokszorosított volta ellenére maradéktalanul megfelele a művészi kisgrafika valamennyi kritériumának.

Művészetét a közönség és a szakma egyaránt elismeri. 1990-ben megkapta a Munkácsy-díjat, 1991-ben a Magyar Posta Művészeti díját, ám számára legkedvesebb mégis az 1988-ban neki ítelt, volt tanáráról elnevezett Dózsa Farkas András-díj, melyet a kollégák szavazatai alapján nyert el. A Bélyegmúzeum kiállításán bemutatott művei reményeink szerint nem csupán művészi tehetségét tükrözték, hanem örökké lelkes, csapongó, nyughatatlan, rokonszenves egyéniségének derűjét is sikerült felvillantaniuk.

A kiállítást 1999. október 20-tól 2000 októberéig tekinthették meg az érdeklődők a Bélyegmúzeum kiállítótermében.

A magyar táviratozás története

A Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium pályázati támogatásával magyar és angol nyelvű változatban készült táviró-történeti kiadvány a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány második CD-ROM-ja. Az első, a magyar rádiózás történetét bemutató kiadványhoz hasonlóan ezzel a munkával is egyaránt kívántuk szolgálni a műszaki oktatást, a technikatörténeti ismeretterjesztést és a nemzeti hírközlés-politikát.

A kivitelezés során a táviró-történeti (esetenként évszázados) fejlődést ismertető munkában az egyik legnagyobb örömet az adta, hogy a múltat napjaink egyik legkorszerűbb információs technológiájával, a multimédia kínálta lehetőségeket kihasználva mutathattuk be.

Összeállításunk a távirótörténet európai kialakulását és – egyetemes jelentőségű eseményeit követve – a hazai fejlődést követi nyomon. A távírás eszközeinek és hálózatainak ismertetésén túl a távirószolgálat ellátásának sokrétű összetevőit és ezek működési kereteit fő vonásokban szintén bemutatjuk. Természetesen e távközlési ágazat keretében a táviró mellett az adatátvitel és a telematika hazai kialakulásáról és napjainkig megtett útjáról is írtunk. Mind a fejezetek sorrendjével, mind a fejezeteken belüli logikai felépítéssel a történeti események szerint haladtunk az egyszerűbbtől a bonyolultabb felé. Az egyes fejezetek szöveges részeit az azokhoz kapcsolódó ábrák, fényképek és videofelvételek illusztrálják.

A magyar táviratozás története CD-ROM-on kísérezene is hallgatható, Vigh Kristóf S. O. S. Világ – Magyarország című szimfonikus műve, amelyet a távírás és a segélykérő morzejelek ihlettek. Vigh Kristóf zeneműve különleges zenei megfogalmazása az emberiség és a távközlés kapcsolatának. A negyvennégy hangszerre komponált szimfonikus mű a távközlés jelentőségéről szól, annak mintegy zenei visszhangja. A távírás a morzejelek továbbításával legyőzte az auditív tér korlátait. Az S. O. S. jel a segélykérés szimbólumává vált.

A CD-ROM címlapja

A CD-ROM írott, szöveges formában a következő témaköröket öleli fel:

1. A távközlés kialakulása és fejlődése, Kr. e. 1184–1990 (optikai és akusztikai táviratozás és távjelzés, jel- és betűíró távirógépek, táviróábécék)
2. Táviró-átviteltechnikai eszközök, 1930–1988 (hazai gyártmányú eszközök)
3. Táviróhálózatok, 1847–1987 (pont-pont közötti és automatizált táviróhálózatok)
4. Képtáviró-szolgálat
5. Rádiótáviró-szolgálat, 1896–1968
6. Táviróvezetékek (anyagok, eszközök, építési módok)
7. Adatátvitel, 1960–1998 (vonal- és csomagkapcsolt adathálózatok)
8. Telematikai szolgálatok (távmásoló, telefax, videotex, minitex)
9. Táviró-áramellátás
10. Távirószolgálat (táviratfelvétel, táviratfajták, táviratkezelés, távirat-kézbesítés, táviróállomások, oktatás, távirásversenyek)
11. Távirórendeletek (belföldi és nemzetközi)
12. Kutatók és feltalálók életrajzai
13. Függelék
 - A Központi Táviró Hivatal története
 - A magyar távirószolgálat irányító szervezetei és vezetői
 - Szemelvények a CCITT ajánlásaiból
 - Szemelvények a táviróegyezményekből és rendeletekből
 - Dísztvíratok
 - A táviróval kapcsolatos magyar bélyegek
 - A táviratozásról a telefonkártyákon
 - A táviratozásról az irodalomban
 - Ajánlott szakmai irodalom (összeállítások az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, az Országos Széchenyi Könyvtár és a Postamúzeum könyvtárának gyűjteményeiből)

A teljes anyag egy CD lemezen olvasható és hallgatható 400 megabájt és 1760 fájlterület felhasználásával, ami 700 képernyőoldalt és 400 képet foglal magába.

A különböző, igen sokféle szövegkommunikációs szolgálatról szóló fejezetekből az is megállapítható, hogy a bemutatott szolgáltatások megszűnőben vannak, egyesek már meg is szűntek. Ez nem a nem beszéd célú távközlés iránti igény csökkenését jelenti, hanem a korunk technikai színvonalának és igényének megfelelő eszközök továbbfejlődését hatékonyabb, megfelelő integrált formában (ISDN, Internet stb.).

A CD-ROM készítői Révfalvi Iván főszerkesztő; Krizsákné Farkas Piroska szerkesztő; Beszédes Ernő, Dérszegi Miklós, Kapi András, Kisfaludi Júlia és Krizsákné Farkas Piroska szerzők voltak. A beköszöntőt írta és elmondta Kovács Gergelyné. A kísérőzene Vigh Kristóf: S. O. S. Világ – Magyarország szimfonikus műve. Előadta a Szent István Király Szimfonikus Zenekar Záborszky Kálmán karmester vezényletével. A fényképeket és a videofelvételeket Szender László készítette. Felhasználásra kerültek a Postamúzeum kiállítási tárgyainak és fotóarchívumának eredeti felvételei Hajdú József közreműködésével. A kivitelezés munkáit a Transzit-Film Kft. végezte.

A CD-ROM bemutatására a MATÁV-székház Tölösi-termében került sor Straub Elek elnök-vezérigazgató úr prezentációjával. A szövegkommunikáció múltjáról, jelenéről

A bemutató a Tölösi-teremben

és jövőjéről a bemutatót főszerkesztőként jelen sorok írója tartotta projektoros vetítés-sel kísérve.

A CD-ROM a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány kiadásában 250 (200 magyar és 50 angol nyelvű) példányban készült, kereskedelmi forgalomban nem kapható. Tiszteletpéldányt a szakmai középiskolák, műszaki főiskolák, egyetemek és társmúzeumok könyvtárai, az országos könyvtárak, valamint az előállítást segítő társintézmények és a távros szakma jeles képviselői kaptak. További példányok a Postamúzeumból (1061 Budapest, Andrassy út 3.) kölcsönözhetőek.

Reméljük, hogy e korszerű hordozón megjelent összeállításunk segíteni fogja a távközlés-történeti oktatást és ismeretterjesztést, hiszen a további fejlődés, a jövő nem nélkülözheti múltunk ismeretét, amelyre büszkék lehetünk, amelyből tanulhatunk és okulhatunk egyaránt.

Visszaemlékezések és vallomások

Dr. Tormási György – az Antenna Hungária Rt. stratégiai igazgatója, a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Felügyelő Bizottságának tagja: *„A szekrények mélyéről előkerültek az elrejtett, megmentett tárgyak...”*

Amikor a múzeumi alapítványhoz fűződő kapcsolatomon elmélkedtem, azon is elgondolkodtam, vajon mi vonz engem a múzeumhoz, a múlthoz. Az én életemben nagy változáson ment át a szemlélet, a viszonyulás a régi értékekhez, a régi dolgokhoz. Emlékszem, hogy huszoneves koromban a szüleimnél tapasztalt gondolkodás, az értékrendjük, a tárgyaik nagyon régiesnek, ódivatúnak tűntek; nem szerettem őket. Mindenben az újat kerestem. Példa erre, hogy amikor a szüleimtől elköltöztem, egy lapos tetős házat választottam, számomra akkor ez volt a legkorszerűbb, legmodernebb megoldás. Ez azóta megváltozott, ma már jobban tetszenek a házszerű házak, míg ezek a modernnek mondtak egyáltalán nem. Egyszer Zürichben egy szabadtéri múzeumban láttam néhány „*nagyon Bauhaus-házat*”, amelyek a süteménytől a lábasig mindenre hasonlítottak, de abszolút nem voltak házszerűek. Ezek akkor engem nagyon megdöbbenetettek, de ellenérzésemet igazolja a tény, hogy ez az építkezési mód azóta sem terjedt el, ezt a modernizmus egy túlhajtásának érzem.

Még egy nagyon érdekes emlékem van, ami mindig eszembe jut, amikor a múlttól gondolkodom és beszélek. Réges-régen Finnországban voltam három hónapig az ottani műsorszóró cégnél, ahol az állomásokat, az új technikákat tanulmányoztam, és persze ismerkedtem egy kicsit az országgal is. Az első napom reggelén felhívott egy egyetemi professzor, hogy bár tudja, hivatalosan még nem vagyok Finnországban, de ha van kedvem, menjünk el várost nézni. Nagy meglepetésemre először a helsinki temetőbe mentünk, ahol azt mondta nekem, hogy a népet, az embereket a múltjukon keresztül lehet megismerni, és a múlt tiszteletének legfontosabb helye a temető, ahol láthatjuk, hogyan gondolkodik, hogyan gondoskodik egy nép az őseiről. Én a temetőket sosem nevezném szépnek, de ez a temető olyan hely volt, ahol érezni lehetett azt, amit a professzor érzékelteni akart: Finnországban nagyon fontos, hogy milyen volt a múlt, és hogyan gondoskodnak őseik emlékéért.

Ahogy múltak az évek, egyre inkább összerakódtak bennem ezek az érzések, emellett sok minden szerencsésen találkozott az életemben. Nekem a jelenlegi egyben az első munkahelyem is. Fönt a Széchenyi-hegyen kezdtem akkor, amikor a magyarországi televíziózás kezdődött; és megéltem, hogy az első, régi berendezéseket korszerűtlenné válásuk miatt lecserélték. Bár akkoriban úgy éreztük, hogy személyes kapcsolatunk van ezekkel a régi tárgyakkal, a mindennapi munkám része lett, hogy vagy kidobjuk, vagy megőrizzük őket. Nostalgiaiból talán, de mindenből megpróbáltam eltenni. Nemcsak én gondoltam így, szerencsére az országban sok kollega rejtette el a régi holmik egy részét, és ezzel egyben megőrizték az utókornak. Valahogy így kerültem egyre közelebb ahhoz a felismeréshez, hogy valamit tenni kéne szakterületünk érdekében, hiszen a rádiózás és a televízi-

ózás emlékei nem kerülhetnek a szemétkébe. Ez majdnem egybeesett a diósi múzeum létrehozásának idejével. Előtte volt még egy igen fontos és érdekes esemény, meg akarták semmisíteni a lakihegyi szivar alakú tornyot. Egy országos méretű megmozdulás azonban megmentette; a megjelent sok újságcikk és a szakemberek tiltakozása, valamint elmondása, hogy ez a torony Európában egyedülálló, nem volt hiábavaló. Később ipari műemlékké nyilvánították, ami nagy szerepet játszott abban, hogy a Rádió és Televízió múzeum létrejöttében megpróbáltam segíteni.

A létesítendő múzeum szempontjából igen szerencsét jelentett az adott, átalakítható diósi területet és a sok érdekes ötlet annak megvalósítására, kialakítására. Aztán amikor közeledett a megnyitás ideje, mindenhol – vidékről, a szekrények mélyéről – előkerültek az elrejtett, megmentett tárgyak. Ezt a gyűjtést most is folytatni próbáljuk. Éppen ma hívtam fel egy kollegám, hogy a Műszaki Egyetemnek akartak ajándékozni egy antennát, de sikertelenül. Így megbeszéltük, hogy másodikként bár, de a múzeumnak ajánljuk fel. Hiszen ezek olyan emlékek, amelyeket később legfeljebb csak fényképeken láthatunk, de hát az egészen más. Amikor az egyetemnek ajánlottuk fel, arra gondoltunk, hogy ez a hatalmas, másfél emelet magas antenna technikatörténeti emlékként akár egy szobor is lehetne. Furcsa, hogy mennyire nem törődünk ezzel...

Véleményem szerint a múzeumok, kiállítók gondolkodását több oldalról is jó lenne formálni, bár tudom, hogy erre egy műszaki múzeumban kevesebb a lehetőség, de olyan kortörténeti kiállításokat kellene létrehozni, amelyekben minden benne van. Tehát nemcsak festmények, szobrok kellenek egy kiállításhoz, hanem legyen benne a film, a szék, a lakásberendezés: a kor minden jellemzője. Ha valaki végigmegy egy ilyen kiállításon, tényleg úgy érezheti, hogy megismert egy kort, közelebb került az akkori élethez, a múlt-hoz. Ebből a szempontból nagyon jó a Rádió és Televízió múzeum kiállítása, hiszen ott a műsorszórás és vétel eszközei mellett életképeket is láthat az érdeklődő látogató, amelyek elég pontos kortörténeti képet adnak.

Aki csúnya szóval „*rádiózás-televíziózást csinál*”, az valahol igaz, hogy csak eszköz, de mégiscsak a kultúra, a hírek, az információk terjesztésének egy nagyon fontos eszköze, mint ahogy a múzeumok is azok. A kor nagy „*újítása*”, az Internet virtuális múzeumai azonban nem válhatnak vetélytársaivá az igazán jó múzeumoknak. Nehezebb ugyan a tényleges eszközök bemutatása, mint a róluk készült fényképeké és leírásoké, de nekem az a véleményem, hogy a tárgyakat, a múzeumi élményt, a látogatás élményét nem pótolhatja egy-két oldal megkeresése, megnézése az Interneten. Ugyanúgy, ahogy a színház atmoszféráját sem pótolhatja a könyv vagy akár a televízió sem. A tárgyak valóságossága sokkal értékesebb, és ha rajtam múlna, biztos azt követném, hogy maradjanak meg természetes, igazi formájukban, ne legyen kényszer, hogy nincsen hely vagy tér a bemutatásukra. A cél az Internetes „*múzeumokkal*” az, hogy távoli múzeumokat, érdekes kiállításokat lehessen megnézni, de végső soron a virtuális múzeum nem pótolhatja az igazit. A virtuális világ megteremtése a mi szakmánktól nem áll messze, de ez egy olyan eszköz, amivel meg kell találni az egyensúlyt. Egészen más az, amikor dolgozik vele valaki, és más, amikor szörfözik, hátradől, maga mellé veszi a whiskyjét, és átengedi magát ennek a hangulatnak. Ez két teljesen különböző dolog, és ezeket szét is kell választani. Nem szabad, hogy degradálódjon ez a dolog úgy sem, hogy a múzeumok csak így mutassák meg magukat, attól félek, hogy a generációk egymásutániségába ez esetleg belenevelődhet, és erős túlzással persze, de meg-

szűnne a múzeumba járás. Bár ez Magyarországon még nem igazi veszély, egyrészt az Internet nem terjedt el annyira, másrészt a szülők és az iskolák is viszik múzeumba a gyerekeket. Fontos pedagógiai és nevelőmunkának tartom azt is, hogy a Puskás Tivadar Távközlési Technikum és más szakoktatási intézmények diákjai megismerjék leendő szakmájuk múltját, és ehhez nagy segítséget nyújt a múzeum azzal, hogy lehetőséget ad kihelyezett tanórák megtartására a diósi vagy a telefónia-történeti múzeumban.

Az általánosítások után elmondhatom, hogy az Antenna Hungáriánál nagyon fontos a régi dolgok megőrzése, a múzeumi gondolat. Mi is érezzük, hogy egyre sürgetőbb az archiválási szabályzat kiadása, mert az elmúlt években, évtizedekben a fejlődés nagyon felgyorsult, és a múzeum önerejéből nem képes ezt követni, nem tudja beszerezni a tárgyakat, így aztán nagyon sok tárgy elveszhet, és tényleg csak fénykép marad utánuk. Az Antenna Hungária részéről az anyagi hozzájárulás elvei adottak, bár ez nehéz kérdés, mert a cégnek minden területen az a szándéka, hogy visszafogja a költségeket. Önmagában a múzeum egy nagyon nemes cél, de amikor ilyenből 6-8-10 van, akkor választani kell, és ez a választás nagyon nehéz. Az együttműködésnek más oldalai is vannak, a személyes kapcsolatokon még sokat lehetne javítani, semmiképpen sem elegendő, ha csak a vezetők között van jó kapcsolat, de a dolgozók nem is ismerik egymást. Sajnos, a kollégák közül kevesen járnak a múzeumba, de önöknek is gyakrabban kellene kérdezni: Talán többet segíthetnénk a munkájukban, mert az itt dolgozók általában ismerik egy-egy tárgy szinte teljes „életpályáját”, vagy például a nyugdíjas generáció, biztos vagyok benne, nagyon szívesen segítené bizonyos tárgyak beazonosításában, esetleg működővé tételében. Nagyon fontosnak érzem a televíziózás, rádiózás történetének pontos megírását. Sugár Gusztáv könyvei nagyon jók, de az azóta eltelt időkről is kellene írni. Ezt két éve megpróbáltuk „házon belül”, de sajnos a kezdeményezés hamar szétesett. A pontos tényfeltárással pótolhatnánk azt is, ami a Sugár-könyvekből kimaradt, hiszen élnek még néhányan a nagy öregek közül, akik a magyar televíziózást elindították. Ők sok érdekes történetet tudnának mesélni, amelyekkel *emberközelibbé* tehetnénk a sokak számára csak száraz technikatörténeti tényeket.

Dr. Oláh László – a Postások Szakmai Egyesületének elnöke, a Posta című folyóirat szerkesztőbizottságának elnöke: „*A postamúzeumok postai szentélyek...*”

A régi pozíciómban igyekeztem sokat tenni a Postamúzeum érdekében, és nagyon sajnálom, hogy a magyar posta még a szétválás előtt nem helyezett nagyobb hangsúlyt a Postamúzeum gazdagítására, fejlesztésére. Több éves nemzetközi tapasztalataim, hivatalos látogatásaim alapján azt mondhatom, hogy a világ sok országában a Postamúzeumokat, Bélyegmúzeumokat nemzeti kincsnek tekintik. Kis túlzással ezek máshol „*postai szentélyek*”, amelyek bemutatják a teljes postatörténetet, a vezetőszemélyiségeket. Amikor 1990-ben a szétválás megtörtént, még inkább elkeseredtem, mert féltő volt, hogy a Postamúzeum esetleg megszűnik. Aztán az alapítvánnyal megoldódott a helyzet, és azt hiszem, a mi viszonyaink között ez volt a lehető legjobb megoldás. Az alapítvány létrehozásával végül is sikerült olyan szervezeti, jogi keretet létrehozni, amely mindhárom ágazatnak megfelelt, és így be lehet mutatni az érdeklődőknek a posta- és távközlés-történeti emlékeket.

Tudomásom szerint a legtöbb nyugat-európai országban a postának, a távközlésnek, a rádiózásnak-televíziózásnak külön, önálló múzeuma van. Bármerre jártam, azt tapasztaltam, a postamúzeumok reneszánszukat élik, mert csak a postatörténeti anyagokkal kell foglalkozniuk, nagyobb anyagi támogatásokat kapnak, mert a posták sokkal inkább a büszkeségüknek, sőt akár még reklámhordozónak is tartják a múzeumukat. A postamúzeumok mindenütt nagyon szép környezetben várják a látogatókat, de a nagyközönség többet tud róluk, mint nálunk, mert nálunk csak egy nagyon szűk réteg látogatja a Postamúzeumot. Tőlünk nyugatabbra nagyobb publicitást adnak a postatörténetnek, mint a kultúra részének, az emberi kapcsolattartás egyik jelentős területének. A magyar Postamúzeum is nagyon szép, patinás épületben van, nagy hiba lenne ezt a belvárosi helyet feladni, de számomra úgy tűnik, hogy kevés itt a hely.

Úgy érzem, a Magyar Posta Részvénytársaságnak nagyobb hangsúlyt kellene helyezni a múzeumra, és megfelelő nagyságú és színvonalú helyet biztosítani, hogy ne aprózódjon szét a gyűjtemény. De a múzeumnak és a postának is sokkal nagyobb reklámtevékenységet kellene kifejteni, hogy többen tudjanak az aktuális kiállításokról és egyáltalán a múzeumok létezéséről. A – bátran mondhatom – világszínvonalú Bélyegmúzeumunkról is kevesen tudnak, pedig a gyerekek és a felnőttek között is biztosan nagyon sok érdeklődő lenne. Sajnos, azt is tudom, hogy a szakma sem igazán érdeklődik, mert az alapítók dolgozói és családtagjai hiába látogathatják ingyen a múzeumokat, nemigen élnek ezzel a lehetőséggel.

A postás múlt, a szakma kisebb-nagyobb eseményeire a múzeumnak kell felhívnia a figyelmet, meg kell ezekről emlékezni, és akkor a szakma talán jobban érdeklődik majd. Például a gépi levélfeldolgozás, a szállítószoftver vagy az EMS-posta évfordulóira kisebb kamara-kiállításokat lehetne rendezni. A vándorkiállításokat is jó kezdeményezésnek érzem, mert így a kisebb helyeken is megemlékezhetnek az évfordulóról, eseményekről. Az évkönyv is egy nagyon jó kezdeményezés, de hol lehet ehhez hozzájutni? Aki nem kap ajándékba, az nem is igen tudja, hogy létezik ilyen.

A múzeum rendezvényei mindig nagy élményt jelentenek, és csak sajnálhatják azok, akik nem tudnak róla, vagy nem jönnek el. Arra is jobban fel kell hívni a figyelmet, hogy egyes régi postai vezetők hagyatéka, feljegyzései is a múzeumban vannak, és ezek fontos történelmi emlékek. A mai vezetők figyelmébe kellene ajánlani, hogy postai levelezésüket, okmányaikat adják a múzeumnak, mert pár év múlva ezek is történelmi jelentőségű dokumentumok, források lehetnek, hiszen nem a rendeletek, szabályozások jelentik az igazi történelmet, hanem ami mögöttük van. Ezért mindenképpen szükség lenne a magyar posta részéről is egy archiválási utasítás kiadására, hogy fontos dolgok ne veszessenek el.

Dr. Lajtha György – a Magyar távközlés című folyóirat felelős szerkesztője: *„A múzeumok a haladásnak, a gondolkodó embernek kell, hogy emléket állítsanak...”*

A múzeumok célja, véleményem szerint, hogy a múltból, a múltból tárgyi emlékeket mutassanak be, de ezek a tárgyak sohasem önmagukért kerülnek bemutatásra, hanem mint emberi alkotások, az emberi szellem termékei, tehát a múzeumok a haladásnak, a gondolkodó embernek kell, hogy emléket állítsanak. Legfontosabb céljuk, hogy ne hagyják elfe-

lejteni azokat, akik valamit tettek az emberiség haladásáért. Lehetnek ezek híres, elismert emberek, de lehetnek névtelenek is, például az első ember, aki kőbaltát használt, vagy aki feltalálta az egykarú emelőt.

Az igazán jó múzeumok mindig tájékoztatni, tanítani, nevelni akarnak a kiállításaikkal, úgy mutatják be a múltat, hogy azt a jelen látogatója, érdeklődő embere hasznosítani tudja. Nagyon fontos, hogy a kiállítások mindenkihez szóljanak, minden korosztály számára érthetőek és érdekesek legyenek, a technikatörténeti múzeumok esetében szem előtt kell azt is tartani, hogy ne csak a szakma, hanem a laikusok számára is élvezhetőek, ugyanakkor látványosak legyenek a kiállítások.

A közelmúlt legjobb postamúzeumi kiállítása éppen ezért a „100 éves a Posta Járműtelep” című kiállítás volt, mert mindenki számára érthetően és világosan bemutatta a száz év nagy találmányait, újításait, eseményeit, és emléket állított az ott dolgozó embereknek.

Az is elengedhetetlen, hogy a kiállításokban legyenek apró érdekességek, emberi történetek, például egy távbeszélő-történeti kiállítás említse meg, hogy az első automata központ feltalálója, Strowger egy temetkezési vállalkozó volt, aki arra keresett megoldást, hogyan köthetne több üzletet, hogyan küszöbölhetné ki a kezelőnök korrupcióját, és közben megszerkesztette az első automata központot.

A tudós mellett az ember bemutatására jó példát adnak a diósi Rádió és Televíziómúzeum Békésy-termei és a dr. Békésy György születésének 100. évfordulójára 1999 júniusában a múzeum által rendezett emlékest, ahol Békésy jegyzeteiből, visszaemlékezéseiből és édesanyjához írott meleg hangú leveleiből kaphattunk nagyon szép válogatást. A szakmai és emberi kapcsolatokat javító hasznos kezdeményezésnek tartom azt, ahogyan az alapítvány a Távközlési Világnapot évek óta egész napos majálissal ünnepli Diósdon, és ahogyan majdnem a teljes szakmát felvonultató találkozóvá tette a táviratozás-történeti CD-ROM bemutatóját.

Remélem, hosszú távon eredményes lesz az Archiválási Bizottság munkája, minden fontos távközlés-történeti emléket be fog gyűjteni, megtölti a Gyáli úti új raktárhelyiségeket, hogy érdekesebb kiállításokat lehessen majd bemutatni. Fontos, hogy több postai és távközlési dolgozó életműve, hagyatéka kerüljön be a múzeumba, ezek az anyagok megfelelően fel legyenek dolgozva, esetleg publikálják is őket. A közelmúlt személyiségeinek is emléket kell állítani, és ebből a szempontból egy kis hiányérzetem van az új Telefónia Múzeummal kapcsolatban, nagyon szerettem volna, ha az utolsó teremben a legmodernebb technikák mellett Molnár Pál és Balázs Árpád nevét is megemlítik, hiszen ők hozták létre a világ első rurálhálózatát.

Hollndonner László – a MATÁV Rt. Soproni Igazgatóságának nyugalmazott műszaki igazgató-helyettese: „*A Soproni postai és távközlési gyűjtemény egy tanulságos háttértörténet...*”

Mai, a humán értékeket is piaci hasznosságuk szerint besorolni igyekvő világunkban érdemes keresni azokat a történeteket, amelyeknek máig szóló tanulsága van. Ezért méltó a visszaemlékezésre az a sikertörténet, amely a Postamúzeum és a Soproni postai és távközlési gyűjtemény elkötelezett dolgozóinak kapcsolatát jellemzi.

Valamikor a nyolcvanas évek első felében kezdett komolyra fordulni a dolog. A korábbi évtizedekben, az 1968-as gazdasági reformkísérlet után óvatosan, de folyamatosan bővültek a vállalatok, intézmények belföldi és nemzetközi kapcsolatai, ami együtt járt a protokolláris kötelezettségek növekedésével. Ugyanakkor még nem alakult ki a vállalati kultúrát tükröző ajándékozás gyakorlata, reklámajándékok még egyszerűen nem léteztek. Ebben a kényszerű helyzetben a vezetők körében elfogadottá és szokássá vált egymásnak muzeális értékű ajándékokkal kedveskedni. Az addig szinte minden hivatalos támogatást nélkülöző szakmai gyűjteményekre ez egyrészt új, potenciálisan a sanyarú éveknél is komolyabb veszélyt jelentett, hiszen a főnökök egyszerűen „souvenir-raktárnak” tekintették a történelmet hordozó tárgyakból álló gyűjteményeket. Másrészt viszont a korábbinál sokkal hangsúlyosabban ráirányította a figyelmet a szakmai gyűjtemények jelentőségére.

Úgy gondolom, ez is ösztönözte a Postamúzeum frissen kinevezett igazgatóját, Kovács Gergelyné, hogy megkülönböztetett figyelmet fordítson Sopronban a folyamatosan gyarapodó és rendszereződő, de elhelyezésében rendkívül hányatott sorsú és a fent említett okok miatt esetenként meg-megfogyatkozó szakmai gyűjteményre. Egyik szakmai útja alkalmával velem, a Soproni Postaigazgatóság akkori műszaki igazgató-helyettesével hozta össze a sors a múzeumigazgatót. A hivatása iránt mélyen elkötelezett ember meggyőződésével magyarázta a múzeumigazgató: „*Itt minden emléktárgyon szerepel, hogy a Magyar Királyi Posta tulajdona, minden okmányon ott van a magyar posta éppen aktuális fejléce és bélyegzője, ezeknek a tárgyaknak mindenképpen a Postamúzeum gyűjteményében van a helyük*”. A villamosmérnök postai igazgatóhelyettes ellenérve azonban az volt, hogy a relikviák Sopronhoz kötődnek, Sopron a kommunista hatalom éveiben több mint elég megaláztatást volt kénytelen elszenvedni, így a város minden apró kifosztás jellegű intézkedésre rendkívül heves ellenállással reagál. Az már csak mellékkörülmény, hogy a Soproni Postaigazgatóság régebbi alapítású (1850), mint az önálló Magyar Királyi Posta (1867). A gyűjteményes anyagban a Thurn und Taxis-posta kezelési okmányai is fellelhetők, és a gyűjteménynek Sopronban a helye.

A vita kulturáltan, a mára oly sajnálatosan elszaporodott minősítő jelzők nélkül, de „kökeményen” több menetben folytatódott. Végül a múzeum igazgatónője azt mondta, hogy az anyagot tulajdonképpen nem szükséges a soproni területről elszállítani, Nagyvázszyban lehetőség nyílik egy új, állandó postatörténeti kiállítás berendezésére, ott méltó helyet kaphatnának a soproni relikviák. A műszaki igazgató-helyettes is megérezte a segítőszándékot, és megjegyezte: „*A magyar távközlés fejlődésének méltatlanul elhallgatott fejezete az észak-balatoni mintahálózatban folytatott – a magyar távközlés elektronikus elven történő megújítását célzó technológiai – fejlesztési kísérletek voltak az 1960-as években. Nem a magyar mérnökök szakmai felkészültségén vagy kreativitásának hiányán múltott 1972-ben a kísérletek lezárása és az elektromechanikus elven működő AR-crossbar technika meghonosítása. Még fellelhetők e technika tárgyi emlékei és mesterei, állítsunk emléket a hatvanas évek magyar fejlesztőinek.*”

A közösen kidolgozott terv sokak tetszését megnyerte, a szükséges forrásokat biztosító postavezérigazgatósági szakemberektől a kapcsolódó beruházási tevékenységet gondozó postaigazgatósági munkatársakon át a helyi és veszprémi műszaki és múzeumi szakemberekig. Egy nagyon kedves, a Kinizsi vár tőszomszédságában levő, faluképi védettségű parasztház felújítása után nyílt meg 1987. június 29-én „*Krónika a hírközlésről*” címmel

az új állandó kiállítás Nagyvázsonyban. A ház közelében – a nagy jó szándékkal és némi romantikával – megőrzött közel 100 éves hársfa azonban továbbfejlődve megroppantotta a parasztház főfalát. Így újabb, korszerűsítéssel egybekötött felújítás vált szükségessé, és 1992. május 17-én megnyílt a máig látható kiállítás, melynek mottója „*Hangokkal, jelekkel, erőkkkel, terekkel embertől emberig*”.

A közösen kialakított elképzelés helyességét fényesen igazolta az idő, ma a nagyvázsonyi Postamúzeum a leglátogatottabb alapítványi múzeumok egyike, ráadásul úgy, hogy a látogatók között magas arányban szerepelnek a nemzeti múltunk iránt érdeklődő fiatalok.

Megmaradt és fejlődik a Soproni postai és távközlési gyűjtemény is, amely elsősorban jelenlegi gondozójának, Hernitz Ferencnek köszönhetően egyre nagyobb szakmai elismerést vált ki igényesen elrendezett és dokumentált anyagával. Mai elhelyezését a PDM-mellékközpont és a Sopron 2. postahivatal épületének egy részében 1994-ben nyerte el. A három helyiségből álló épületrész a megőrzésre, feldolgozásra egyre szűkösebben bár, de alkalmas, az örvendetesen gyarapodó anyag azonban egyre markánsabban teszi szükségessé az állandó kiállítás keretében történő bemutatást.

A legfőbb eredmény mégis az, hogy a Postamúzeum és a Soproni postai és távközlési gyűjtemény munkatársai fél szavakból is értik egymást, egymásban bízva, egymást segítve igyekeznek szolgálni a múlt megbecsülését, amelyen – Széchenyi mondatát citálva – a jövő alapozódik meg.

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1999. évi beszámolója

Alapítványunk 1999. évi munkájának középpontjában a gyűjteményi munkák, a fejlesztési tervek és kiadványok készítése állt. A Fővárosi Főügyészség 1999. szeptember–októberben vizsgálta a kiemelten közhasznú szervezetté minősítéssel összefüggő tevékenységünket.

Igazgatás és gazdálkodás

- A múzeumi raktárak ki- és áttelepítésével (Diósd, Csepeli TPV-központ) kapcsolatos munkák elvégzése, az archiválási feladatok ellátására új raktározási lehetőségek biztosítása távbeszélő-konténerek telepítésével.
- A MATÁV 138/1998. számú vezérigazgatói utasítás végrehajtása érdekében az Archiválási Bizottság munkájának megszervezése, ennek részeként a MATÁV-Múzeumtár-Teletárház terveinek kidolgoztatása a Gyáli út 20–22. szám alatti használaton kívüli épületre.
- A Bélyegmúzeum bővítésére kiírt pályázat tervezési irányelveinek összeállítása és részvétel a pályázat értékelésében.
- Tanulmánytervek készítése fejlesztési és bővítési munkákra:
 - a Rádió és Televíziómúzeum új kocsiszínje,
 - a balatonszemesi Postamúzeum bővítése és felújítása,
 - a Postamúzeum kiállítótermeinek belsőépítészeti felújítására tapéta tervezetése, műemlékvédelmi zsűriztetése,
 - a Telefónia Múzeum belsőépítészeti felújítása.
- A Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium pályázati támogatásával készülő táviró-történeti CD-ROM készítésével összefüggő, több múzeumi szakágat érintő munkák megszervezése.
- Az alapítvány kiemelten közhasznú szervezetté minősítésével összefüggő igazgatási, gazdálkodási előírások bevezetése és ellátása, az összevont kuratóriumi és a felügyelőbizottsági ülések tervszerinti megtartása.
- A gazdálkodásra az 1999. évi költségvetés októberi jóváhagyása miatt túlzott takarékosság és a tervezett feladatok egy részének késedelmes végrehajtása volt a jellemző, amely 2000-re áthúzódó munkákat eredményezett. Az eredményeiről 1999. október 1-jén küldtük meg az első félévi beszámolót, a végleges mérlegbeszámoló – közhasznúsági és könyvvizsgálói jelentéssel – az előírás szerint 2000. április 30-ig készül el.

Gyűjteményi munkák

- Befejeződött a revíziós leltár a Magyar modern I. és az Ázsia bélyeggyűjteményekben.
- A modern magyar bélyeggyűjtemény kétharmad részének számítógépes feldolgozása elkészült.

- A Postamúzeum teljes rádió- és televízió-gyűjteményét, valamint a távbeszélő-történeti gyűjtemény 40%-át előnytelenebb körülmények közé kellett költöztetnünk.
- Bélyegmúzeum gyarapodása

Magyar bélyeggyűjtemény	64 882
Külföldi bélyeggyűjtemények	21 442
Vegyes gyűjtemények	13 169
Bélyeggrafikák, vázlatok	2
Könyvtár	128
- Postamúzeum gyarapodása

Tárgyi gyűjtemény	2 643
Dokumentációs gyűjtemény	2 971
Könyvtár	176
- A gyűjteménygyarapodásban jelentős értéket képvisel a Postamúzeum tulajdonába vásárlás útján került két okirat: II. Rákóczi Ferenc 1707. március 5-én kelt levele, amelyben Kossovics Márton postamesteri kinevezéséről értesíti Ung vármegyét; királyi adománylevél 1845-ből (pergamenen) a nyergesújfalui postamesterségről egy hiteles másolattal és két levéllel, amelyek közül az egyik arra utal, hogy ezt az okiratot a Postamúzeum már 1896-ban meg kívánta vásárolni.

Jelentősebb ajándékozások

A Bélyegmúzeumnak

- *Hajdú Endre* örökösei a filatelista hagyatékát, könyveket és folyóiratokat,
- *Götler László* filatéliai okleveleket, diplomákat,
- *Bér Andor* a Hungária Bélyeggyűjtőkör ezüst vándordíját levélzárókkal, valamint 2 db előfutárlevelet,
- *Vagyóczky Károly* 13 grafikát,
- *Geri Hof* 6 db bélyegvázlatot,
- *Szokody Tibor* 130 db osztrák első napi borítékot és emléklapot ajándékozott.
- *Surányi László* magyar hírlapbélyeg-gyűjteményének a nemzetközi kiállításokon kapott díjai, oklevelei, plakettjei ajándékként, a gyűjteménye pedig özvegye révén fele-fele arányban ajándékozás és vásárlás útján került múzeumunkba.

A Postamúzeumnak

- *Dr. Kovács László* egy Békésy-rendszerű audiométert,
- *Bakos János* postai emlékkönyveket, tanulmányokat az 1945–1962 közötti évekből,
- *Komporday Aurél* 33 db fényképet a mozgó rádióadóról 1943–1944-ből,
- *Dr. Jankovich Lajosné* egy albumot ajándékozott, amely Kardos Brúnó karikatúráit (1915–1919) tartalmazza a 72-es postahivatal dolgozóiról.

Kiállítások

A Bélyegmúzeum rendezésében

- *A magyar erdők flórája és faunája* (megnyílt január 7-én Sopronban az Erdészeti Múzeumban, augusztus 28-án a Celdömölki Postamesteri Hivatalban).
- *A magyar történelem és tudomány kiemelkedő alakjai* (megnyílt február 25-én Bagdadban).

- *A Bélyegmúzeum köszönti a 100 éves Hungária Bélyeggyűjtőkört* (megnyílt május 21-én a MABÉOSZ-székházban).
- *Virágok a világ postabélyegein* (megnyílt augusztus 1-jén Debrecenben a Delizsánsz Kiállítóteremben).
- *Úrhajózás bélyegeken* (megnyílt augusztus 6-án Szegeden a Móra Ferenc Művelődési Házban).
- *Flóra és fauna a magyar postabélyegeken* (megnyílt augusztus 21-én Kínában).
- *Magyar bélyegnapok történet* (megnyílt szeptember 20-án a Bélyegmúzeumban).
- *Dudás László életmű-kiállítása* (megnyílt október 20-án a Bélyegmúzeumban).
- *Karácsony* (megnyílt november 10-én a Bélyegmúzeumban).

A Postamúzeum rendezésében

- *Emlékek a pécsi telefónia 100 évéből* (megnyílt május 14-én Pécsen a Telegalériában).
- *100 éves a Postás–MATÁV Sport Egyesület* (megnyílt november 20-án a Postamúzeumban).
- *Archiváliák a Horváth Mihály téri Távközlő Igazgatóság történetéből* (megnyílt december 21-én a MATÁV Műszaki Igazgatóságának épületében).

Közönségkapcsolatok

- Nagyvázszyban az 1999. március 15-én létrejött Vártanács tagjaként egész évben részt vettünk a nagyvázszyi műemléki épületek és romok környezetének rendezésében.
- A Távközlési Majális Petőfi rádió sugárzott egész napos távközlési híryanagának gondozása koordinálva a rádió képviselőivel.
- Távközlési Majális 1999. május 17-én a diósi Rádió és Televíziómúzeum kertjében: dr. Horváth Lajos emlékoszlopának felavatása, az *1848-as barangolás az Interneten* című vetélkedő eredményhirdetése.
- A Múzeumi Majálison (május 16) a Bélyegmúzeum kiállítással és gyermekfoglalkozással vett részt nagy sikerrel.
- Békésy György születésének 100. évfordulóján koszorúzás Diósdon, este Békésy-emlékműsor a Postamúzeumban.
- A Békésy-centenárium alkalmából rendezett nemzetközi konferencia résztvevői diósi látogatásának megszervezése.
- A hollókői óvodások és kisiskolások júniusi ünnepélyes tanévzárójának megrendezése.
- A Rádió és Televíziómúzeumban december 15-én ötödik alkalommal rendeztük meg karácsonyi előadásunkat középiskolai diákok számára Michael Faraday ismeretterjesztő munkásságára emlékezve.
- December 17-én a Postamúzeumban Adventi játszóház volt óvodás és kisiskolás gyermekek számára.
- Ifjúsági bélyeggyűjtőköröknek előadásokat és vetélkedőket rendeztünk a Bélyegmúzeumban és a vidéki rendezvényeinken.
- Kihelyezett tanórákat tartottunk szakközépiskolás és főiskolás diákoknak mindkét múzeumban.

Tudományos munka

- Szeptemberben 22 tanulmánnyal megjelent a IX. alapítványi évkönyvünk.
- A Békésy György centenáriumi év eseményei alkalmából kiadott könyvekben több tanulmány jelent meg muzeológusainktól.
- A 2000. esztendő évfordulóiról kiadott MTESZ-kiadványban a hírközléssel összefüggő szócikkeket gondoztuk.
- A *magyar táviratozás története* című CD-ROM kiadványunkhoz tanulmányokat készítettünk, és illusztrációkat gyűjtöttünk.
- A magyar művelődési lexikon készülő kötetébe a *Hírközlés* fejezetet megírtuk.
- Kiállítási rendezőkönyvek és katalógusok elkészítése.
- Az öttusa világbajnokságok alkalmával használt postai emlékbélyegzőkről naprakész összefoglaló tanulmányt adtunk ki.

Különfélék

- A MATÁV Archiválási Bizottság tagjaival májusban (13–14) Pécsen, júniusban (29–30) Sopronban és szeptemberben (20–21) Debrecenben tartottunk értekezletet.
- Az alapítvány munkatársai november 23-án meglátogatták az újra megnyílt bécsi Technikai Múzeumot.
- A Neumann Alapítvány kiadásában megjelent *Budapesti múzeumi séták* című CD-ROM-hoz a három budapesti múzeumunkról adatokat szolgáltatottunk.
- Az alapítók kiadványaihoz, közönségforgalmi tereik díszítéséhez fotókat és reprintképeket adtunk, kiállításait muzeális tárgyakkal, dokumentumokkal gazdagítottuk.
- Több múzeum számára kölcsönöztünk kiállítási anyagot, a brüsszeli *Europalia 99 Hungária* című kiállításon két térképünk szerepelt.
- Számos kutató dolgozott mindkét múzeum könyvtárában és dokumentációs gyűjteményében.

Budapest, 1999. december

Közhasznúsági jelentés és gazdasági beszámoló

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítványt 1990. január 1-jével alapította a Magyar Távközlési Rt., a Magyar Posta Rt. és az Antenna Hungária Rt. attól a szándéktól vezérelve, hogy az alapítók közös muzeális örökségének ápolását, tudományos igényű feldolgozását a muzeológia segítségével a magyar és az egyetemes kulturális örökség részévé tegye.

A Fővárosi Bíróság a 429. sorszám alatt nyilvántartásba vett Postai és Távközlési Múzeumi Alapítványt 1998. január elsejétől kiemelten közhasznú szervezetté minősítette. Az alapítvány célszerű tevékenysége a kulturális tevékenység és a kulturális örökség megóvása. Az alapítvány közhasznú tevékenysége a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény alapján képez állami feladatot.

Az alapítvány mindenkor éves működési költségét elfogadást követően az alapítók havi támogatási formában biztosítják.

Az alapítvány 1999. évben vállalkozási tevékenységet nem folytatott, a gazdálkodása során elért eredményét nem osztotta fel, azt az alapító okiratban meghatározott tevékenységre fordította.

Az alapítvány szervezete pártoktól független, azoktól támogatást nem kap, és azoknak támogatást nem nyújt, politikai tevékenységet semmilyen formában nem folytat.

Bevételek alakulása

Az alapítvány bevétele az alapító részvénytársaságaink, illetve támogatóink pénzügyi hozzájárulásán alapszik, ami az 1999. évre E Ft-ban kifejezve az alábbiak szerint alakult:

Magyar Távközlési Rt.	50%	69 650
Magyar Posta Rt.	30%	41 790
Antenna Hungária Rt.	20%	27 860
Összesen:	100%	139 300

További bevételek

A múzeumok saját bevétele múzeumi belépőkből	897
Alapítványi támogatásként elszámolt egyéb bevétel	562
Pénzügyi kamatbevétel	2 189
Értékesített tárgyi eszközök bevétele	40
Pályázati díj	8 000
Összes bevétel:	150 988

A befolyt bevételek felhasználása

A zökkenőmentes üzemeltetés biztosításán túl alapítványunk a szigorú takarékoság jegyében gazdálkodott. Ennek oka részben a negyedik negyedévben késedelmesen jóváhagyott támogatás, részben a magyar állam ezer és a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány tíz éves fennállásának köszöntését előkészítő terveink sikeres megvalósításának biztosítása.

Tárgyi eszközvásárlások

Posta- és a Bélyegmúzeum múzeumi árudája	3 448
Két nagyteljesítményű számítógép	544
A diósi szabadtéri kiállítóhelyre fűnyírótraktor	487
Kisebb értékű tárgyi eszközök (bútorok, fotóberendezések)	817

Meg nem valósult beruházások

A Terézvárosi Önkormányzat nem járult hozzá a Postamúzeum Andrassy úti bérleményének padlástér-átalakításához, és annak igénybevételéhez. A Bélyegmúzeum bővítési munkálatai a Magyar Posta Rt. költségvállalásával várhatóan 2000-ben valósulnak meg. A balatonszemesi Postamúzeum bővítésével és átépítésével kapcsolatos terveinket a megvalósuláshoz szükséges pénzügyi keret hiánya miatt átütemeztük. Ezért az így fennmaradt 242 E Ft-ot a budapesti Postamúzeum felújítási munkálataira fordítjuk.

Az üzemeltetési költségek, 131 980 E Ft az éves beszámoló kimutatásában szerepelnek. Az 1999. évi megtakarítás 19 008 E Ft, amit az alapítvány az áthúzódó munkák, feladatok (Telefónia Múzeum, Postamúzeum) befejezésére fordít.

Budapest, 2000. április 20.

Az alapítvány közhasznú beszámolójának 1999. évi mérlege

Sorszám	A tétel megnevezése	Előző év (E Ft)	Tárgyév (E Ft)
a	b	c	d
1.	A. Befektetett eszközök	27 670	27 946
2.	I. Immateriális javak	9 126	7 279
3.	II. Tárgyi eszközök	13 602	11 902
4.	III. Befektetett pénzügyi eszközök	4 942	8 765
5.	IV. Befektetett eszközök érték helyesbítése	0	0
6.	B. Forgóeszközök	27 800	38 862
7.	I. Készletek	0	0
8.	II. Követelések	0	3 185
9.	III. Értékpapírok	0	0
10.	IV. Pénzeszközök	27 800	35 677
11.	C. Aktív időbeli elhatárolások	679	5 206
12.	I. Eszközök (aktívák) összesen	56 149	72 014
13.	D. Saját tőke	42 844	61 852
14.	I. Induló tőke	33 808	42 844
15.	II. Tőkeváltozás	9 036	19 008
16.	ebből tárgyévi eredmény	0	0
17.	III. Értékelési tartalék	0	0
18.	E. Céltartalék	0	0
19.	F. Kötelezettségek	12 905	2 654
20.	I. Hosszú lejáratú kötelezettségek	0	0
21.	II. Rövid lejáratú kötelezettségek	12 905	2 654
22.	G. Passzív időbeli elhatárolások	400	7 508
23.	Források (passzívák) összesen	56 149	72 014

Az alapítvány közhasznú beszámolójának 1999. évi eredmény-kimutatása

Sorszám	A tétel megnevezése	Előző év (E Ft)	Tárgyév (E Ft)
a	b	c	d
1.	A. Összes közhasznú tevékenység bevétele	129 724	150 988
2.	1. Közhasznú célra, működtetésre kapott összeg	126 675	139 300
3.	a. alapítótól	126 675	139 300
4.	b. államháztartás más alrendszerétől	0	0
5.	2. Pályázati úton elnyert támogatás	0	8 000
6.	3. Közhasznú tevékenységből származó bevétel	919	937
7.	4. Egyéb bevételek	2 130	2 751
8.	B. Vállalkozási tevékenység bevétele	0	0
9.	1. Nem cél szerinti (vállalkozási) bevétele	0	0
10.	2. Egyéb cél szerinti tevékenység bevétele	0	0
11.	C. Összes bevétel	129 724	150 988
12.	D. Közhasznú tevékenység költségei	121 074	131 980
13.	E. Vállalkozási tevékenység költségei	0	0
14.	1. Nem cél szerinti (vállalkozási) tevékenység költségei	0	0
15.	2. Egyéb cél szerinti tevékenység költségei	0	0
16.	F. Összes tevékenység költségei	121 074	131 980
17.	G. Adózás előtti eredmény	8 650	19 008
18.	H. Adófizetési kötelezettség	0	0
19.	I. Tárgyévi eredmény	8 650	19 008

Tájékoztató adatok (E Ft-ban)

Megnevezés	Összeg
A. Személyi jellegű ráfordítások	81 420
bérköltség	54 675
személyi jellegű egyéb költségek	9 486
személyi jellegű költségek közterhei	17 259
B. Anyagjellegű ráfordítások	21 827
C. Értécsökkenési leírás	6 725
D. Egyéb költségek, ráfordítások	22 008

Független könyvvizsgálói jelentés

Elvégeztem a kijelölt határidőre a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1999. évi beszámolójának vizsgálatát.

A könyvvizsgálatot a Magyarországon érvényben lévő törvények, jogszabályok, valamint a könyvvizsgálati irányelvek és könyvvizsgálói munkaprogram alapján végeztem el.

A beszámoló elkészítése a vezetőség hatáskörébe tartozik. A feladatom a beszámoló záradékolása könyvvizsgálatom alapján.

Jelentésem a mérlegkészítés napjáig hatályos.

A könyvvizsgálat során kellő bizonyosságot szereztem, szűrőpróbaszerű, mintavétel szerinti, valamint tételes és egyedi vizsgálatok során arról, hogy az alapítvány beszámolója a számviteli törvény előírásainak megfelelő.

Ennek alapján a következő záradékkal látom el az 1999. évi beszámolót: „A beszámolót a számviteli törvényben és az általános számviteli elvekben foglaltak szerint állították össze. Az éves beszámoló az alapítvány vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről megbízható és valós képet ad.”

A tőkeváltozás összege:	19 008 E Ft.
Eszközök (aktívák) értéke összesen:	72 014 E Ft.
Források (passzívák) értéke összesen:	72 014 E Ft.

Budapest, 2000. április 20.

Lakatos István

bejegyzett könyvvizsgáló
002190

Felügyelő-bizottsági vélemény

A Felügyelő Bizottság a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1999. évi beszámolóját áttekintette, a könyvvizsgálói jelentést elfogadja. Az alapítvány beszámolója a számviteli törvény előírásainak megfelelő.

Az 1999. évi beszámolót a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Felügyelő Bizottsága elfogadja.

Budapest, 2000. április 25.

Szabó Gyula
felügyelő-bizottsági tag

Dr. Tormási György
felügyelő-bizottsági tag

Gárdosné Petényi Erzsébet
felügyelő-bizottsági elnök

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 2000. évi munkaterve

Kétezerben a magyar államiság ezredik, alapítványunk tízedik évfordulóját köszönhetjük. Jóllehet állami létünknek alapítványunk csak századnyi részét élte meg, mégis ünnepi esztendőként tekintünk az elkövetkező évre. Olyanra, amelyben helye van a számvetésnek és ideje a távlatok megfogalmazásának. Ebben a kettős kötésben munkatervünk szokásos fejezeteiben mellőzzük a folyamatos, rendszeres feladatok felsorolását.

Igazgatás és gazdálkodás

- A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány és múzeumi működéséhez kapcsolódó törvények, jogszabályok, rendelkezések és utasítások gyűjteményének házi kiadása.
- A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány és múzeumi fejlesztési és felújítási feladattervének elkészítése a 2001–2005. évekre.
- Honorarium Fidelitatis (Hűség Tiszteletdíj) alapítása, amelyben ötévente az alapítvány-nál 5–50 évet munkaviszonyban töltő munkatársak részesülnek.

Beruházás és felújítás

- Alapítói fejlesztések, beruházások
 - A Bélyegmúzeum területének bővítése az Erzsébet Távbeszélő Központ géptermével a Magyar Posta Rt. beruházásában.
 - A Gyáli út 20-22. szám alatti MATÁV Múzeumtár Teletárház felújítása a MATÁV Rt. beruházásában.
- Az alapítvány önerős és pályázati támogatásokkal megindítandó felújításai, fejlesztései és beruházásai
 - A Postamúzeum kiállítótermeinek felújítása: kárpítcseré, fa- és fémrestaurálások.
 - A Telefónia Múzeum új, állandó kiállításához belsőépítészeti felújítás.
 - A Rádió és Televíziómúzeumban kocsiszín építése a mérőkocsi és a színes közvetítő-kocsi számára.
 - A balatonszemesi Postamúzeum bővítése a géperejű járművek kiállítótermének megépítésével: költségbiztosítására pályázatok benyújtása.

Gyűjteményi munkák

- A Magyar Posta Rt. 1129/1989. számú, az Antenna Hungária Rt. 64/1992. sz. utasításainak korszerűsítése a szervezett gyűjteménygyarapítás érdekében.
- Átrendezés a Budapest 5. postahivatal pincéjében és a Paulay Ede utcai raktárakban.
- A Bélyegmúzeumban az építési munkák függvényében a kiállítás részleges vagy teljes raktárba helyezése a gyűjtemény védelmére.

Tudományos munkák

- Kiállítások forgatókönyveinek elkészítése.
- A jubileumi évkönyv múzeumi gyűjteményeket bemutató tanulmányainak megírása.

Kiállítások

- *A lármafától a világhálóig* (A magyar távbeszélő-történet 120, a MATÁV Rt. 10 éve) című kiállítás a Telefónia Múzeumban. Tervezett megnyitás: május.
- *Múzeum a múzeumban* (A Postamúzeum története és gyűjteményeinek bemutatása). Tervezett megnyitás: október.
- *A magyar államiság ezer éve a hírközlés-történetben* című vándorkiállítás. Tervezett elkészítési idő: augusztus.
- *70 éves a Bélyegmúzeum* kiállítás. Tervezett megnyitás: november.
- *In memoriam dr. Magyar Endre* a Rádió és Televíziómúzeumban. Tervezett megnyitás: 2000. december 1.

Közönségkapcsolatok, rendezvények

- *A magyar távíró-történet* című CD-ROM bemutatója (MATÁV Rt. Tölösi-terem, március).
- *Múzeumi Majális* (május).
- *Jubileumi kirándulás az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékparkba* (augusztus 20.).
- *A 75 évesek adventje*, a magyar műsorszórás 75. évfordulójához kapcsolódó rendezvények advent heteiben a Postamúzeumban.
- *Ajándékozók, adományozók találkozója és a jubileumi évkönyv bemutatása* a Postamúzeumban (december, aranyvasárnap).

Kiadványok és propagandaanyagok

- Jubileumi évkönyv
- Képeslapsorozatok
- Meghívók
- Kiállítási katalógusok

Budapest, 1999. szeptember 30.

Summary in English

The Foundation of the Postal and Telecommunication Museum: a 10 Year Overview¹

On reading the envelope containing this year's invitation, you will have noted that the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum is celebrating its 10th anniversary as Hungary advances into its 1,000th year of nationhood. The very first assembly of the original Magyar tribes who conquered the land was held right here, on the open plains. A new era for the Postal Museum also began on this site, with a series of exhibitions that opened in 1987, in the community centre moved here from the town of Tömörkény. The fully operational post office building, with its turn-of-the-century interior, was an example of applied museology. The power of the human factor that, sadly enough, had never been elaborated before in exhibition history, has finally come into focus, within the room that displays the memorabilia of women post office managers. This display is designed to portray the significant role they played in enhancing the prestige enjoyed by the postal service, both on a personal level, and in the world at large. This is one of the reasons we have chosen Ópusztaszer as the venue for our celebration. The other is that this is the starting point of a display that is going to tour the country for an entire year. It was put together with the support of the Office of the Government Commissioner for the Hungarian Millennium, and is intended to recreate the 1,000 years of Hungary's history as a nation by presenting telecommunication artifacts that reflect progress through history.

Compared to the millennia of history itself, or even to a single century, ten years is not a very long time. When celebrating the 10th anniversary of the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum we need to remember that while the Foundation may be young, the two museums go back to a much earlier time. The decision to establish a Postal and Telegraphic Museum was taken 110 years ago, in 1890, by Minister of Communications Gábor Baross, and the Stamp Museum was established in 1930, exactly 70 years ago. They say that war years count doubly, so it really would be fairer to mark up the foundation to two times ten years, since they certainly were years of struggle.

In early January of 1990, the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum moved out of the certain and secure environment of the postal hierarchy and became independent, which also distanced it from the three founders, almost to the periphery. This pressured the museums into a new way of life, involving conscious and constant adjustment to the economic, legal, social, and cultural environment of a world that itself was in a continuous state of flux.

Our museums had to set a course that proved their significance time and again; to show that by preserving and presenting the artifacts that have characterised the profession over the course of history, they were reminding present-day people of an intellectual continuity with a long-standing and diverse profession. In a society dreaming of modernisation,

¹ Address delivered to the Foundation's anniversary celebration at Ópusztaszer on 16 August 2000.

where historical artifacts were fashionable only in auction catalogues, not even the founders fully understood the value of this activity. As one of the few people with intimate knowledge of the museums' past activity, and a close observer of events of the past ten years, I think I can say that we really had a struggle to convince the three founders to work in concordance to guarantee our operation.

In the wealthier half of Europe, the past 20 years were a watershed, not only in telecommunications but in museology as well. The museums ran a race to meet the demands of consumer society, which continuously wanted something new, something different, something more. Some critics compared these museum exhibitions to amusement parks while others saw them as the bearers of miracles. The major museums, of course, remained museums - institutions that offered a historical perspective on humankind, the Earth, and the universe, through the treasures of their specific collections. It was in this world that our two museums had to rejuvenate and, even from the periphery of the profession, to remain faithful to the history of our trades and to archive current performance, which, by tomorrow, will be the new relics of the past.

The Yearbooks, which have been published annually since 1990, can help to recall the history of the past ten years, and I have my own personal memories, too. I remember first receiving a letter from the Foundation on Foundation letterhead in February of 1990. I was surprised to see that they had selected the postal emblem of the past century for their logo, a postal horn adorned with the symbol of the holy crown, and that they had chosen to use the old name of the street on which they were located, Andrásy Avenue, instead of the, then current name, which was Népköztársaság Avenue. Then, by the end of summer, Parliament had adopted the same holy crown as the nation's official coat-of-arms, and by late autumn Népköztársaság Avenue had been restored to its old name, too. I think the Foundation thought it was worthwhile to anticipate change. Maybe that's why it organised an information society discussion camp in the town of Sopron in the summer of 1990. I am certain that the impetus it had was able to overcome the acceleration of time, making it possible to open an exhibition site in the town of Hollókő in 1991, and a Museum of Telephony in the Castle of Buda in 1992. This latter was one of the very first truly modern museums in Hungary, where touching the objects is not only permitted but also absolutely necessary, and where visitors can hear all information in three languages. The first exhibit of the museum presented every single modern piece of telematic equipment in existence at the time, when recounting the MATÁV Telecom Corporation's first two years of existence.

The Foundation of the Postal and Telecommunication Museum's Collection at Sopron was established in 1993, in response to local level demands to preserve museum artifacts. To increase the collection of the Stamp Museum, Julian G. Clive, working together with several Western European collectors, set up a foundation with an equity fund of one million Hungarian forints. The Postal Museum increased its storage space by 300 m², in one of the buildings of the short wave radio transmitter facility at Diósd, just outside of Budapest, and in one wing of a building on Paulay Ede Street within the city, itself.

In 1994, museum history was full of plans. Historians designed plans for a tele-world news report and world postal walkabout, which were to have been set up for a World's Fair Hungary failed to hold in 1996. Both would have brought the world at large to Budapest and it is sad that the plans never got off the drawing board. In 1994, the 72,000 staff

members of the three founding companies were given permanent entry passes to the museums, which they could visit free-of-charge. Ever since, 1,500-2,000 people with these passes have stopped by the museums every single year.

1995 went down in Foundation history as the year the Radio and Television Museum was opened in Diósd. Thanks to some substantial financial help from MATÁV, the scientific legacy of Dr. György Békésy, Nobel Prize winning acoustic postal engineer arrived in July as a gift from the University of Hawaii and became part of the exhibition material. The Stamp Museum received valuable gifts and was able to hold 19 temporary exhibitions, an all-time record. The year also marked the opening of the Stagecoach Exhibit Hall in Debrecen, illustrating how the concept of a foundation as a vehicle had taken hold. The permanent exhibition at the Stagecoach Hall presents the history of the postal service, telecommunications and broadcasting in Debrecen, where there also is a memorial hall to the philatelic legacy of its major donor, botanical scientist and Academy of Sciences member Dr. Rezső Soó. A memorial park was built in the open-air exhibit area of the Radio and Television Museum at Diósd, where the outstanding personalities of broadcasting history are commemorated. As the past five years have shown, not only does the profession visit the memorial columns on the site year after year to bow their heads in homage, but so do schoolchildren aspiring to enter the profession. The museum's audio-collection grew by 150 audiocassettes that year, prepared by pre-schoolers and schoolchildren for a contest called "*Our Radio*." In fifty or sixty years, they will have become rare documents of language and local history, and of general culture.

1996, the 1,100th anniversary of the arrival of the Magyar tribes to the land that is now Hungary, held the promise of a wonderful opportunity for the Stamp Museum. The Antenna Hungaria Telecom Company offered it the Erzsébet Telephone Exchange, one of the earliest facilities in Budapest, as a site for its permanent display. The new site would have offered the Stamp Museum an opportunity to double the display area, which would have enabled it to expand its collection space, and to provide a home for the library and archives of the two museums. Though, by 1999, the design had been changed and the available space was cut, it still appeared that the Hungarian Postal Service would go through with the investment. But, in February of 2000, the Ministry of Transport, Telecommunications and Water Management dropped the project without any explanation. (The Foundation has been calling for reinstatement of the plan every hour of the day ever since, having recognised the near impossibility of economically using the windowless rooms of the exchange, which once housed the machinery and the cable distribution centre, for any purpose other than a stamp collection that requires little light and only modest temperature controls.) The one-time post office at the National Historical Memorial Park at Ópusztaszer was renovated in 1996. A central piece of the new exhibit, doubling as a three-language visitor guide, is a fully operational model of the Telephone News Service designed by pioneering telecom engineer Tivadar Puskás, which, in its own day, announced news and relayed programmes, and was in many ways the forerunner of the radio.

The Foundation's first up-to-date collection archives and safekeeping space was set up in 1997, in the attic of the MATÁV Telecom Corporation's Embedded Control Centre in Rákospalota, a district of Budapest, funded by MATÁV. As can be seen on the 1997 Yearbook's cover photo, it became home to the Foundation's design archives and collec-

tion of technological diagrams, as well as a significant group of telephone history artifacts. The first double CD, made with Foundation support, called "*The History of Hungarian Radio Broadcasting and the Catalogue of Radio Receivers*" was published that same year. The Postal Museum increased its space by leasing a 240 m² apartment on Andrassy Avenue, where comfortable staff offices and a quality document archive were established. Significant meetings over the course of the year included *Nostalgia Tea Parties*, scientific meetings to mark anniversaries in telecom history, Christmastime performances at the facility in Diósd, and meetings of the Scientific Society of Hungarian Philatelists (MAFITT) section affiliated with the Stamp Museum.

In 1998, the Foundation opened a new exhibition site, when the Postal Horn Gallery found a home in the attic of the Central Post Office in the town of Miskolc. Both museums commemorated the 150th anniversary of Hungary's revolution and war of independence of 1848 with memorial exhibits. In December, a long-awaited ruling was issued by the director-general of MATÁV, Ruling 138/1998, which set forth the instructions on retaining telecom history memorabilia and documents that were valuable as relics. The Foundation gained a place on the "*MATÁV Net*," which gave it the opportunity to maintain the safety of its archives. MATÁV's ruling was combined with the realisation of a dream when its Museum and Tele-Museum collections found new quarters in a building on Gyáli Avenue (in Budapest), where they could be both archived and presented. The final and greatest achievement of 1998 was the success of a bid for a grant to produce a CD entitled "*The History of Hungarian Telegraphy*."

A number of major events took place last year, too. A Tele-Gallery opened in the town of Pécs. Much of its material comes from local sources and includes unique items, such as a porcelain insulator from the Zsolnay China Factory established in the town in 1853, inscribed and signed by Vilmos Zsolnay, son of the founder, and dedicated to government minister Gábor Baross, a leader in telecom and industrial development. 1999 was also a time of great planning. Plans were made to expand the Stamp Museum, the MATÁV museum, to renovate the exhibit halls of the Postal Museum, and to expand a historical postal station at Balatonszemes that includes a memorial to postal workers, linespeople, and technicians who lost their lives in the line of duty.

Professional public opinion attending museum events has repeatedly said that the foundation was the caretaker of the soul of the community. I, myself witnessed an objective form of this in the Christmas card they sent out in 1993, an idea since repeated by many others. The front of the card was a drawing by the outstanding stamp designer József Vertel, in which the logos of the founders and the Foundation were woven together by pine branches. I think that the cultural performance of the staff is what won the admiration of public opinion, which recognised their ability to act as intermediaries between past and present generations, to break down intellectual barriers, and to do away with any gaps between them. While we tend to think that the role of an elderly person is to become older and wiser, and to exhibit character in the process, we have learned that the role of a museum is to become younger and wiser, and to exhibit character in the process. We have witnessed excellent signs of this rejuvenation and can say with certainty that the Foundation's first decade was a success. I should like to wish the Foundation and all of you who are here today eternal rejuvenation, youth for life!

The Postal Museum and its Collections

The history of the Postal Museum starts in the 1880's. Marking the occasion of a National Exhibition in 1885, the Budapest Telegraphic Service Management designed a display of collectors' items it had been setting aside over the years. Later, additional items were added to the collection and it was moved into a single room at the Main Post Office in Budapest, a room that bore the sign, *Telegraphic Museum*. In 1887, at the time when the post office and the telegraphic service merged, the collection had grown to 700 items, no longer fitting into the single room, which was otherwise strongly coveted by an overcrowded administration staff that needed the space. So, they petitioned the responsible minister of the time, Gábor Baross, to close down the Telegraphic Museum. The matter was turned over to two men, Péter Heim and Kálmán Pfannschmidt for investigation and on their recommendation, Baross ordered the closure of the Telegraphic Museum and the simultaneous establishment of the Postal and Telegraphic Museum.

Most of the display material in the postal hall at the millennium exhibition of 1896 came from this collection, and from relics collected in response to an appeal issued by the Postal and Telegraphic Corporation on 14 July 1894. The display hall was designed to remain in operation as the new Postal Museum once the millennium exhibition came to an end. An exhibition hall for the transport sector was built with a similar intent, and following some expansion it has housed the Museum of Transport ever since. However, the government commission set up to oversee the exhibition called for the demolition of the postal hall because of problems with high ground water seepage. Some of the materials in the display were transferred to the Museum of Transport, but most of it was turned over to the Resource Management Office of the National Post Office and Telegraphic Service. The first official document on establishing a museum dates from this time, that is, from 17 October 1897. In it, the Commerce Minister approves a list of objects considered worthy of placement in the Postal Museum. Reading the document, we also learn that the person responsible for storing the artifacts and completing the inventory (listed as 546 to 579 items) was Postal Counselor Lajos Oberhäuszer.

A decree entitled *Establishing the Postal Museum* was issued on 22 April 1931, calling attention to the issue of collecting artifacts of value to telecommunications history. It stipulates that the Central Warehouse for Postal Materials and the Central Postal Vehicle Depot were mandated to set aside one item of each type of material, instrument and vehicle withdrawn from service, to be saved for posterity.

The term *Establishing* in the decree did not refer to the museum but to a group of collections. From that point on, as materials were archived they were entered in three sets of logs. The museum, together with its offices, was finally placed in eight rooms on the third floor of Budapest's Lágymányos Telephone Exchange Building. The museum eventually became the recipient of the artifacts displayed to mark the 50th anniversary of the Hungarian telephone, which was moved from Post Office Headquarters. Manager Anna

Csősz issued decrees in 1940 and 1941, resulting in a major increase in the size of the collection.

Wartime security regulations mandated the placement of the Postal Museum's collection into transportable crates. The documents were packed into 35 crates and moved to a warehouse next door to Budapest's No. 13 Post Office (located on Pauler Street). At that time, there were about 2,100 items listed on the inventory.

When the war ended, only 15 crates were found in the Pauler Street warehouse, and the contents had been spilled all over the facility. Some of the documents had been eaten by horses stabled there, which the keepers had been unable to properly feed. The material in Lágymányos survived the war in comparative safety, though it had been scattered throughout the building. Reorganisation of the museum began rather swiftly, under the leadership of its manager, Dr. Ferenc Szitányi-Árpássy. In an effort to alleviate the war damage, No. 24/1945 of the Collection of Postal Decrees contained an appeal to all postal affiliates to report any artifacts of museum value they had in their collections. All postal artifacts still at the Museum of Transport, which had been bombed and was in ruins, were moved to a garage in the post office in the Óbuda section of Budapest. Meanwhile, 238 items were added to the inventory in 1945.

The unification of the collections began in the 1950s, under the directorship of Dr. Endre Vajda. The first permanent exhibit of the Postal Museum opened on 300 m² of the Post Office Headquarters in 1955, where the collection suffered further damage in 1956.

A Transport and Postal Management Ministerial decree was issued on the protection of valuable museum artifacts in 1968. But implementation left much to be desired insofar as few items were reported to exist and taken to protected shelters, and there was no significant increase in the collection. Meanwhile, the space at Post Office Headquarters occupied by the museum was sorely needed for other purposes.

The Postal Museum moved to its current location on the first floor of the building at No. 3 Andrassy Avenue in 1972. At that time it owned about 1,700 artifacts, which were kept in basement warehouses in three different sectors of Budapest.

In 1985 the Post Office Technological Documentation and Information Centre was closed down and the Postal Museum was transferred to the Postal Educational and Cultural Institute, a combined educational and cultural facility of the Hungarian Post Office. The institute began a reorganisation of the Postal Museum, and offered it the opportunity to catch up to other long-standing professional museums. At that time the museum owned 1,904 artifacts, and a total of 2,454 documents and maps. It had a library of 5,700 volumes and four exhibition sites, one in Budapest and three in other parts of the country (in the towns of Balatonszemes, Nagyvázsony, and Debrecen). (There were other documents, but these were not listed in an itemised log.) A type of new administrative order, designed as part of an overall reorganisation and compiled by Dr. Vince Mészáros, was introduced in 1986. Guidelines on logging and handling the collections were also issued at that time. Today, in 1999, the Postal Museum is responsible for the following collections:

I. Collection of Artifacts

1. Operational and administrative postal history memorabilia
2. Postal vehicles

3. Uniforms and textiles
4. Collection of medallions, seals and rubber stamps
5. Memorabilia connected to social and educational programmes, and to persons
6. History of telegraphy
7. History of telephone services
8. History of radio
9. History of television
10. Memorabilia from other technological and industrial facilities

II. Collection of documents

1. Collection of official documents and papers
2. Collection of technical diagrams and documentation
3. Collection of historical maps
4. Collection of illustrative materials and images (photographs, paintings, picture postcards, sculpture)
5. Archive of photographic negatives
6. Collection of postal service and small-format forms
7. Audio memorabilia
8. Motion picture films and video clips
9. Thematic collections (fond/archival units, phone cards)

III. Data Archives

IV. Library

Visitors to the following places can see the significant items in the Postal Museum collections:

- Postal Museum, 1060 Budapest, 3, Andrásy Avenue
- Museum of Telephony, 1014 Budapest, 49, Úri Street
- Radio and Television Museum, 2049 Disód, 11, Kőbányai Avenue
- Postal Museum, 8636 Balatonszemes, 46, Bajcsy-Zsilinszky Avenue
- Postal Museum, 8291 Nagyvázsony, 3, Temető Street
- Postal Museum, 3176 Hollókő, 80, Kossuth Street
- Stagecoach Exhibition Hall, 4046 Debrecen, 3, Múzeum Street
- Postal Museum, 6767 Ópusztaszer, 68, Szoborkert
- Postal Horn Gallery, 3546 Miskolc, 16, Kazinczy F. Street
- Tele-Gallery, 7601 Pécs, 19, Rákóczi Avenue

Our museologists are presenting the following of our Postal Museum collections in our Anniversary Yearbook, showing their evolution from their beginnings to their current maturity. Their growth, current placement, and presentation at exhibitions are all portrayed.

- Júlia Kisfaludi: Collection of postal and operations administration memorabilia
- Júlia Kisfaludi: Vehicle collection
- Júlia Kisfaludi: Collection of rubber stamps, seals and medallions
- Júlia Kisfaludi: Collection of personal, social and educational memorabilia
- Ernő Beszédes: Collection of telephone history memorabilia
- Piroska Farkas Krizsák: Collection of radio history memorabilia
- Piroska Farkas Krizsák: Collection of television history memorabilia

- Piroska Farkas Krizsák: Miscellaneous technological installations and industrial relics
- József Hajdú: Collection of photographs and drawings
- Júlia Kisfaludy: Collection of picture postcards
- József Hajdú: Photographic negative archive
- Júlia Kisfaludi: Small-format print archive
- József Hajdú: Collection of audio-memorabilia
- József Hajdú: Collection of motion-picture films and video clips
- Júlia Kisfaludi: Collection of phone cards
- Mrs. Attila Csapó: Collection of archived designs

In addition to the descriptions of the collections, we have also included studies, and presentations of our publications and exhibits:

- Dr. János Suba: The Battle of Budapest
- Klára Pataki: Museum Exhibitions and Guests in the Foundation's First Ten Years
- Gabriella Nikodém: The László Dudás Exhibit in the Stamp Museum
- Iván Révfalvi: Review of the CD-ROM called The History of Hungarian Telegraphy
- Gyöngyi Urbán: Memoirs and Confessions of the 10-Year-Old Foundation

Collections Owned by the Stamp Museum

The aspect of human nature that drives people to collect things has saved innumerable treasures for posterity, a significant portion of which are now in museums.

One of today's most popular collectors' items is the stamp, which shouldn't come as a surprise to anyone, for these minute works of graphic art present us with both the past and the present of our world's cultural heritage, either in themselves or in the reproductions they bear. The Stamp Museum is a public collection unique in Europe, since it presents not only stamps, but also the artifacts and documents that are connected to them. Data on the collections of the Stamp Museum, which celebrates its 70th birthday in the year we all mark the millennium of Hungary's foundation as a nation, were as follows as of 1 January 2000:

Hungarian stamps	9,962,761 units
International stamps	1,438,178 units
Miscellaneous collection	1,162,028 units
Library	4,495 units

The first moves to establish a Stamp Museum date from the late 1910s. The first actual display of stamps organised by the museum was opened to the public on 28 April 1930 in a post office building in the Buda section of Budapest designed by University of Technology Professor Gyula Sándy. Within a few years time, a sudden growth in the number of stamps issued rendered the building too small to hold them, so a new and larger home was sought. A Post Office building designed by Gyula Rimanóci and built at the end of the 1930s in the Erzsébetváros section of Budapest (75-81, Dob Street) was designed with the idea of accommodating the Stamp Museum on its mezzanine, and the museum has been there ever since 23 November 1940. The renovations and updates completed since that time, however, were unable to increase the space. Meanwhile, the collection nearly doubled, so by today the enlargement can no longer be postponed.

The international collection of the Stamp Museum began with stamps that have been coming from the member nations of the Universal Postal Union since 1878, as part of a reciprocal exchange programme. In the first third of the 20th century the collection was enhanced through major purchases by the Hungarian Post Office, as well as through donations. The Hungarian collection became complete when, between 1915 and 1922, the Hungarian Post Office purchased a uniquely rich collection from commercial counsellor Frigyes Mirkó Poppovits, an internationally recognised philatelist. It was this collection that provided the museum with unmatched items for its classic Hungarian collection. The museum library was founded by Ferenc Vejtey, who had collected a philatelic library over many long decades, which he was kind enough to donate to the museum. The archive for official and unofficial documents came into being thanks to Elemér Czákó, author of many works on Hungarian stamps.

The stamps that continue to come from the members of the International Postal Union as well as the stamps and documents of the Hungarian Postal Service Corporation are

immediately placed in the museum's collection, meaning that they become museum pieces the moment they are issued.

The Stamp Museum's collection is made up of three major parts: the core collection, the special collections, and the library.

The core collection includes all the stamps of the world, catalogued by continent and then by country, using France's Yvert-et-Tellier catalogue to group them. This collection is a part of our permanent exhibit. The Hungarian collection is fuller than this for it includes original sketches, original graphics, test prints in varying colours, finalised proofs, printing implements, examples taken from the successive phases of the printing process, and special cancellation marks. In addition, the collection includes first day covers, specially designed post cards, envelopes with imprinted stamps, other philatelic artifacts, and official and unofficial documents. The core collection contains unique and unmatched items by any standards, some of which have been portrayed in this Yearbook.

The special collections are quite diverse. They have, and continue to, become part of the museum collection of special subjects through purchases, gifts, or legacies. They are displayed in conformity with the concepts of the original owners or collectors, and are treated as separate and complete collections. The special collections are numbered consecutively using Roman numerals, or if gifts, are labelled with the name of the collector for both inventory and public display.

The International Telecommunications Union (UIT) special collection was designed to mark the 100th anniversary of the UIT, and consists of the commemorative stamps and sheets issued by the member nations to mark the occasion, collected into an album by the Universal Postal Union and presented to the Stamp Museum as a gift. The Rezső Soó special collection is the largest, most significant, and most valuable of all, and has been in the museum since 1980. The László Surányi collection, the newsletters of the well-known Hungarian philatelist and president-for-life of the Scientific Society of Hungarian Philatelists was in part a donation, and in part a Stamp Museum purchase. In 2000, Zsolt Debreceni presented the museum with 560 exhibition announcements, which include the actual stamps appearing on the posters designed to advertise international stamp exhibits. Our newest treasure is an album that was offered to the museum by Belgian philatelist Jan Palmans, which contains the perforated sheet designs of all lithographed and engraved stamps issued in 1971. Palmans was the first person to research this subject, producing results of continuing value. The pages of his album have already been displayed within the Scientific Society of Hungarian Philatelists Salon show that was part of the Hunifilex International Stamp Exhibition. As of 1 January 2000, the Stamp Museum library contained 2,945 specialised volumes and 1,550 periodicals.

This year the Stamp Museum museologists are presenting the following collections:

- Gabriella Nikodém: The Stamps of Europe
- Anna Mária Szóts Petrényi: Stamps of African and Asian Nations
- Alexandra Halász: Stamps of the Nations of America
- Alexandra Halász: Stamps of Australia and the Pacific Island Countries
- Erzsébet Angyal: Hungarian Stamp Graphics and Graphic Art Collection
- Gabriella Nikodém: Stamp Manufacturing Technologies and Printing Tools
- Erzsébet Angyal: The Library's Supplementary Collections

Annual Report of the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum

The central part of Foundation activity in 1999 involved collecting artifacts, evolving development plans, and designing publications. In September and October of 1999, the Budapest Municipal Prosecutor's Office investigated the portion of our activity that qualifies the Foundation as a special public service organisation.

Management and Administration

- Museum warehouses were emptied and/or relocated (Diósd, Embedded Control Centre at Csepel), and new warehousing opportunities for archiving were provided through the installation of telephone containers.
- Archiving Committee work was organised to meet MATÁV CEO Instruction No. 138/1998, which included elaborating plans for the MATÁV Museum and Tele-Museum in an empty building at 20-22, Gyáli Street.
- Guidelines for the designing tender to enlarge the Stamp Museum were elaborated, and a role was undertaken in judging the bids.
- Study plans were ordered for development and enlargement operations including:
 - a new garage for the Radio and Television Museum,
 - enlargement and renovation of the Postal Museum at Balatonszemes,
 - renovation of the interior of the Postal Museum exhibition halls including ordering the design of wallpaper, and presenting it to the Authority for the Protection of Monuments and Memorials for approval, and
 - renovation of the interior of the Museum of Telephony.
- Work was organised for the preparation of a CD-ROM on the history of the telegraph, being made with the support of the Ministry of Transport, Telecommunications and Water Management, and included coordinating the efforts of several museum areas.
- The administrative and operative prerequisites for qualification as a special public service organisation were introduced and organised, and the Foundation held the periodic meetings of the combined control and supervisory committee.
- Regarding economic operation, the Foundation was overly thrifty and, therefore, was late in completing some of the planned tasks because the 1999 budget was not approved until October, all of which resulted in some work not being finished until 2000. Work on the report of the first half-year of operation was begun on 1 October 1999, and the finalised balance sheet, to include a public service and auditor's report, will be finished by the deadline of 30 April 2000.

Work Regarding the Collections

- The inventory-audits of the Hungarian Contemporary I. and the Asia stamp collections have been completed.

- Two-thirds of the collection of contemporary Hungarian stamps has been computer-processed.
- The complete radio and television collection of the Postal Museum and 40% of its telephone history collection had to moved to a less favourable repository.
- Stamp Museum Growth

Hungarian Stamp Collection	64 882
International Stamp Collections	21 442
Miscellaneous Collections	13 169
Stamp Graphics, Sketches	2
Library	128
- Postal Museum Growth

Collection of Artifacts	2 643
Collection of Documents	2 971
Library	176
- Two documents purchased by the Postal Museum are particularly valuable pieces of the enhanced collection. One is a letter, dated 5 March 1707, by Hungary's then ruling Prince Ferenc Rákóczi II, which notifies Ung County of the appointment of Márton Kossovics as its postmaster; and the other is a royal deed, written on parchment and dated 1845, granting postmaster rights to the town of Nyergesújfalu. The latter document includes one certified copy of the original prepared at the same time, and two letters, one of which suggests that the Postal Museum had attempted to purchase this document as long ago as 1896.

Significant Gifts

To the Postal Museum

- The heirs of *Endre Hajdú* presented the legacy of the philatelist, including books and periodicals,
- the documents and degrees of philatelist *László Göttler*,
- *Andor Bér* presented the silver itinerant award of the Hungaria Stamp Collectors' Circle, including the letter seals and two preliminary letters of notification,
- *Károly Vagyóczky* presented 13 works of graphic art,
- *Geri Hof* presented 6 preliminary sketches for stamps,
- *Tibor Szokody* donated 130 Austrian First Day Cover enveloped and memorial sheets.
- *László Surányi's* international awards for his collection of Hungarian stamps used on periodicals, as well as his certificates and posters were donated to the museum, and his collection was transferred to the museum through his widow, half as a gift, and the other half as a purchase.

Gifts to the Postal Museum

- A Békésy-designed audiometer was donated by *dr. László Kovács*,
- a postal memorial book and a series of studies dating from 1945 to 1962 were donated by *János Bakos*,
- a series of 33 photographs of a mobile radio transmitter, dating from 1943 and 1944, were donated by *Aurél Komporday*,
- *Mrs. Lajos Jankovich* donated an album containing a series of caricatures drawn by *Brúnó Kardos* between 1915 and 1919, portraying the staff of Post Office No. 72.

Exhibitions

Organised by the Stamp Museum

- *Flora and Fauna of Hungary's Forests* (opened on 7 January in Sopron at the Museum of Forestry, and on 28 August at the Postmaster's Office in Celdömök)
- *Outstanding Personalities in Hungarian History and Science* (Opened on 25 February in Baghdad)
- *The Stamp Museum's Homage to the 100-Year-Old Hungaria Stamp Collectors' Circle* (opened on 21 May at the Headquarters of the National Association of Hungarian Stamp Collectors)
- *Flowers on Postage Stamps of the World* (opened on 1 August in Debrecen's Stagecoach Exhibition Hall)
- *Space Flight Reflected in Stamps* (opened on 6 August at the Móra Ferenc Cultural Centre in Szeged)
- *Flora and Fauna on Hungarian Postage Stamps* (opened on 21 August in China)
- *A History of Hungarian Stamp Days* (opened on 20 September at the Stamp Museum)
- *László Dudás Oeuvre Exhibition* (opened on 20 October at the Stamp Museum)
- *Christmas* (opened on 10 November at the Stamp Museum)

Exhibitions Organised by the Postal Museum

- *Images Reflecting 100 Years of Telephone History in Pécs* (opened on 14 May at the TeleGallery in Pécs)
- *The Postal-MATÁV Sports Association Centenary* (opened on 20 November at the Postal Museum)
- *Archives from the History of the Horváth Mihály Square Telephone Exchange* (opened on 21 December at MATÁV's Technology Management Headquarters)

Public Relations

- As a member of the council set up on 15 March 1999 to sponsor the fortress of Nagyvázsöny, we participated in maintaining the historical buildings and the grounds surrounding the fortress ruins throughout the year.
- We served as caretaker to the audio material broadcast over Radio Petőfi throughout an entire day, as part of the Telecom May-time celebration, working in coordination with the radio's representative.
- As part of the Telecom May-time programme, on 17 May we unveiled a memorial column to Dr. Lajos Horváth in the Radio and Television Museum Garden at Diósd, and announced the results of a competition called *Surfing 1848 on the Internet*.
- The Stamp Museum organised a highly successful exhibit and children's programme for the Museum May-time festivities (on 16 May)
- A wreath was laid at Diósd to mark the 100th anniversary of the birth of Nobel Prize winning acoustic postal engineer György Békésy, with a Békésy commemorative programme at the Postal Museum in the evening
- A visit to Diósd was organised for the participants in an international conference held to mark the Békesy centenary.

- A school-closing ceremony was organised for the pre-schoolers and elementary school children of Hollókő.
- A Christmas programme for secondary school students was held at the Radio and Television Museum for the fifth time on 15 December, in which we commemorated the work of Michael Faraday.
- On 17 December an Advent playhouse was set up in the Postal Museum for pre-schoolers and elementary school children.
- Oral presentations to young stamp collector and contests among them were organised in the Stamp Museum and at events in other parts of the country.
- On-site classes were held for secondary school and college students in both museums.

Scientific Work

- Twenty-two studies were published in our 9th Foundation Yearbook that appeared in September
- Our museologists wrote several of the studies published in the books marking the György Békésy centenary.
- We edited the telecom-related items appearing in a publication by the Federation of Technical and Scientific Societies to mark the year 2000.
- We prepared studies and collected illustrations for the CD-ROM we issued under the title of *A History of Hungarian Telegraphy*.
- We wrote the *Telecommunications* section for a volume of the Hungarian Cultural Lexicon currently being prepared for publication
- We designed volumes and catalogues as part of our exhibition organisation activity.
- We issued an up-to-date digest of the commemorative postal cancellation stamps used to mark Pentathlon World Championships.

Miscellaneous

- Meetings were held with members of the MATÁV Archives committee in Pécs in May (13-14), in Sopron in June (19-30), and in Debrecen in September (20-21).
- Foundation staff visited the newly reopened Museum of Technology in Vienna on 23 November.
- The Foundation provided data on the three Budapest museums for a CD-ROM entitled *Strolling Through Budapest's Museums*, issued by the Neumann Foundation.
- The Foundation provided photos and reprints for the publications issued by the founders and for display in their public spaces, as well as museum pieces and documents for their exhibits.
- We loaned exhibition materials to several museums, including two maps that were put on display at the *Europalia 99 Hungaria* event in Brussels.
- Numerous researchers worked in the libraries and document archives of both museums.

Budapest, December, 1999

Report on Public Service and Economic Accounting

The Foundation of the Postal and Telecommunication Museum was established on 1 January 1990 by the MATÁV Hungarian Telecom Corporation, the Hungarian Postal Service Corporation and the Antenna Hungaria Corporation. Their vision for the Foundation was that it become a part of Hungarian and universal culture, and they charged it with the mission of scientifically processing and maintaining all parts of their heritage of value to posterity.

As of 1 January 1998, the Budapest Municipal Court qualified the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum, registered as Number 429, as an especially significant public service organisation. The goal of the Foundation is to conduct cultural activity and protect the cultural heritage. The public service activity of the Foundation is a government task under Act 140/1997 on the Protection of Cultural Resources, Care for Museums and Similar Repositories and Libraries, and on General Culture.

Following the adoption of the annual operation costs of the Foundation, the founders provide the funds on a monthly basis.

In 1999, the Foundation did not conduct any business activity, and it did not distribute any profits on its economic activity, instead devoting them to the activities defined in its charter.

The organisation of the Foundation is independent of all political parties. It receives no support from any of them, does not support any of them, and it conducts no political activity whatsoever.

Revenues

The revenue of the Foundation is based on the financial contributions of the corporations that founded it, and on its supporters. In 1999 the revenue was as follows, calculated in thousands of Hungarian forints:

MATÁV Hungarian Telecommunications Corp.	50%	69 650
Hungarian Postal Service Corp.	30%	41 790
Antenna Hungaria Corp.	20%	27 860
Total:	100%	139 300

Additional Revenues

Fees paid directly to the museums for admission tickets	897
Miscellaneous revenues accounted as Foundation support	562
Interest on deposits in Financial Institutions	2 189
Revenues from objects sold	40
Competitive grants received	8 000
Total Revenues:	150 988

Use of Revenues

While ensuring smooth operations, the Foundation has been stringently thrifty in its operations. One reason for this was the delayed approval of support for the fourth quarter, and another was the desire to successfully complete preparations to commemorate the 1,000th anniversary of the Hungarian nation and the 10th anniversary of the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum.

Purchases of facilities

Museum shop for the Postal and Stamp Museums	3 448
Two high-performance computers	544
Power lawn-mower for open-air exhibition area at Diósd	487
Various pieces of less valuable equipment	817

Investments envisaged, but not completed

The local government of the Terézváros district of Budapest did not approve the remodeling of the attic space in the Postal Museum's leased building on Andrásy Avenue, or its use by the museum. It is anticipated that the Stamp Museum will be enlarged in 2000, with the Hungarian Postal Service Corp. covering the costs. Enlargement and reconstruction the Postal Museum at Balatonszemes had to be rescheduled because of a lack of funds. The 242k Hungarian forints already earmarked to cover part of the project will instead be used for the renovation of the Budapest Postal Museum.

Operation costs, amounting to 131,980,000 forints, are included in the annual accounts. Savings for 1999 amount to 19,008,000 forints, to be used by the Foundation to complete projects already underway (Museum of Telephony, Postal Museum).

Budapest, 20 April 2000

The 1999 Balance Sheet of the Foundation's Public Service Report

No.	Name of Item	Previous Year (1000 HUF)	Year in Question (1000 HUF)
a	b	c	d
1.	A. Assets invested	27 670	27 946
2.	I. Non-material resources	9 126	7 279
3.	II. Objects	13 602	11 902
4.	III. Financial assets invested	4 942	8 765
5.	IV. Correction to value of assets invested	0	0
6.	B. Current assets	27 800	38 862
7.	I. Inventories	0	0
8.	II. Debts outstanding	0	3 185
9.	III. Securities	0	0
10.	IV. Financial assets	27 800	35 677
11.	C. Assets not included in time line	679	5 206
12.	I. Total assets (actives)	56 149	72 014
13.	D. Own assets	42 844	61 852
14.	I. Initial assets	33 808	42 844
15.	II. Change in assets	9 036	19 008
16.	of this, profits for year being surveyed	0	0
17.	III. Evaluation reserves	0	0
18.	E. Targeted reserves	0	0
19.	F. Payable	12 905	2 654
20.	I. Long-term payables	0	0
21.	II. Short-term payables	12 905	2 654
22.	G. Passives not included in time line	400	7 508
23.	Resources (passives) total	56 149	72 014

1999 Profit of the Foundation's Public Service Report

No.	Name of item	Previous year (1000 HUF)	Year in question (1000 HUF)
a	b	c	d
1.	A. Revenue from all public service activity	129 724	150 988
2.	1. Amount received for public service activity and operations	126 675	139 300
3.	a. from founders	126 675	139 300
4.	b. from other components of the overall national budget	0	0
5.	2. Grants won through competitive bidding	0	8 000
6.	3. Revenue from public service activity	919	937
7.	4. Miscellaneous revenue	2 130	2 751
8.	B. Revenue from business activity	0	0
9.	1. Non-targeted (business) revenue	0	0
10.	2. Revenue from other targeted activity	0	0
11.	C. Total revenue	129 724	150 988
12.	D. Costs of public service activity	121 074	131 980
13.	E. Costs of business activity	0	0
14.	1. Costs of non-targeted (business) activity	0	0
15.	2. Costs of other targeted activity	0	0
16.	F. Costs of activity, total	121 074	131 980
17.	G. Pre-tax profit	8 650	19 008
18.	H. Taxable	0	0
19.	I. Profit for year being surveyed	8 650	19 008

Informative Data (in 1,000 HUF)

Category	Amount
A. Personnel costs	81 420
salary costs	54 675
other personnel costs	9 486
social insurance payments on salaries	17 259
B. Financial input	21 827
C. Amortisation	6 725
D. Other costs, inputs	22 008

Independent Auditor's Report

I completed an audit of the 1999 financial record of the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum within the time frame requested.

The audit was conducted in accordance with the laws and regulations valid in Hungary, and in keeping with auditing guidelines, based on a programme of auditing operations.

Preparation of the report itself is the responsibility of management. My task was to seal the report following my audit.

After examining random samples of the report and conducting itemised and separate investigations as part of the audit, I ascertained that the Foundation report concurs with the specifications of accounting law.

On this basis, I attached the following clause to the 1999 report: *"This report was compiled in accordance with accounting law and the general principles of accounting. The annual report provides a reliable and realistic picture of the property, finances and income of the Foundation."*

Total change in assets:	HUF 19,008,000
Total value of assets (actives):	HUF 72,014,000
Total value of resources (passives):	HUF 72,014,000

Budapest, 20 April 2000

Lakatos
István Lakatos
certified accountant
002190

Supervisory Board Opinion

The Supervisory Board of the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum reviewed its 1999 annual report, and approved the auditor's report. The Foundation report is in keeping with the specifications of accounting law.

The Supervisory Board of the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum approves the annual report for 1999.

Budapest, 25 April 2000

Gyula Szabó

Member, Supervisory Committee

Dr. György Tormási

Member, Supervisory Committee

Erzsébet Petényi Gárdos
Chair, Supervisory Committee

Work Plan of the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum for 2000

The year 2000 marks the 1,000th anniversary of Hungary as a nation and the 10th anniversary of our Foundation. Though our Foundation is only one one-hundredth the age of our nation, we nonetheless view the forthcoming year as one of celebration. We believe it to be a time to review what we have done, as well as one in which to set forth our goals. We have focused our working plan on these two objectives, and therefore, have not listed our day-to-day activity.

Administration and Economic Activity

- We plan to issue a publication of our own, containing the legislative acts, legal regulations, law decrees and ordinances governing the operation of the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum and our museums.
- We plan to prepare the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum plans for museum development and renovation for 2001-2005.
- We plan to set up a Honorarium Fidelitatis (Award for Faithful Service) to be presented once every five years to staff who have been in our employ for 5-50 years.

Investments and Renovations

- Development and investment projects involving our founders.
 - Enlargement of the Stamp Museum to include the former equipment room of the Erzsébet Telephone Exchange (in Budapest), sponsored by the Hungarian Postal Service Corp.
 - Renovation of the MATÁV Museum and Telemuseum at 20-22 Gyáli Street, sponsored by MATÁV Corp.
- A series of renovation, development, and investment projects will be initiated using the Foundation's own resources and grants attained through competitive bidding processes.
 - Plans call for updating the exhibit halls of the Postal Museum, including an upholstery change, and restoration of the woodwork and metal fittings
 - Plans call for renovating the entire interior of the Museum of Telephony to house new and permanent exhibitions.
 - Plans call for construction of a garage at the Museum of Radio and Television to park vehicles carrying measurement gauges and trucks used for remote television broadcasting.
 - Plans call for enlarging the Postal Museum at Balatonszemes by building an exhibition hall where motor vehicles can be displayed. Efforts are being made to secure a grant for this project.

Collections

- Plans call for updating Hungarian Postal Service Ordinance No. 1129/1989 and Antenna Hungaria Ordinance No. 64/1992 to facilitate the enhancement of our collections in an organised manner.
- Plans call for reorganising the basement of Post Office No. 5 in Budapest, and the street level warehouse on Paulay Ede Street.
- When construction operations get underway at the Stamp Museum, plans call for warehousing part or all of the museum's material to safeguard the collection.

Scientific Work

- We shall prepare scenarios of our exhibitions
- We shall write studies that present our museum collections for the anniversary Yearbook

Exhibitions

- *From the Noise Wall to the WorldWideWeb* (120 years of Hungarian telephone history, and 10 years of MATÁV history), an exhibition to be held in the Museum of Telephony. Planned opening: May.
- *Museum in the Museum* (A history of the Postal Museum and a presentation of its collections). Planned opening: October.
- *1,000 Years of Hungarian Nationhood Reflected in News Reporting History*, an itinerant exhibition. Planned opening: August.
- *The 70-Year-Old Stamp Museum*. Exhibit. Planned opening: November.
- *In memoriam Dr. Endre Magyar*, in the Radio and Television Museum. Planned opening: 1 December 2000.

Public Relations Programmes

- Presentation of the CD-ROM entitled *A History of Hungarian Telegraphy* (MATÁV's Tölösi Hall, March)
- *May-time at the Museum* (May)
- *Anniversary Excursion* to the National Historical Memorial Park at Ópusztaszer (20 August).
- *Advent for 75-Year-Olds*, a series of events connected to the 75th anniversary of Hungarian broadcasting, during the weeks of Advent, at the Postal Museum.
- *Meeting of Gift-Givers and Donors, and Presentation of the Anniversary Yearbook*, in the Postal Museum (17 December)

Publications and Publicity Materials

- Anniversary Yearbook
- Series of picture postcards
- Invitations
- Exhibition catalogues

Budapest, 30 September 1999

Alapítványi, kuratóriumi és felügyelő-bizottsági munkatársak

Kovács Gergelyné

Vichmann Béláné

Bartók Ibolya

Siklósi Györgyné

Tamási Zoltánné

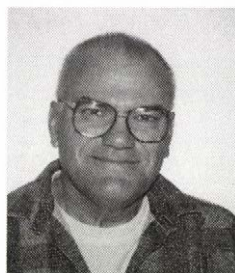
Brandt Józsefné

Pataki Klára

Révfalvi Iván

Kurucz István

Jakab Györgyné

Gáspárné Kovács Éva

Gárdosné
Petényi Erzsébet

Szabó Gyula

Dr. Tormási György

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány

Budapest VI., Andrássy út 3.

Postacím: 1372 Budapest, Postafiók: 441.

Név	Beosztás	Szakterület és szolgálati hely
Kovács Gergelyné	ügyvezető igazgató	kultúrtörténet
Vichmann Béláné	gazdasági vezető	alapítványi gazdálkodás
Bartók Ibolya	titkárságvezető	alapítványi ügyvitel
Siklósi Györgyné	gazdász	gazdasági ügyintéző
Tamási Zoltánné	ny. könyvelő	gazdasági elszámolás
Brandt Józsefné	ny. belső-ellenőr	alapítványi ellenőrzés
Pataki Klára	ny. szaktanácsadó	PR-tevékenység
Révfalvi Iván	ny. szaktanácsadó	távközléstörténet

Kurátorok

Kurucz István	kuratóriumi elnök	MATÁV Rt. képviselője
Jakab Györgyné	kurátor	Magyar Posta Rt. képviselője
Gáspárné Kovács Éva	kurátor	Antenna Hungária Rt. képviselője

Felügyelő Bizottság

Gárdosné Petényi Erzsébet	FB-elnök	Magyar Posta Rt. képviselője
Szabó Gyula	FB-tag	MATÁV Rt. képviselője
Dr. Tormási György	FB-tag	Antenna Hungária Rt. képviselője

Postamúzeumi munkatársak

Kovács Gergelyné

Krizsákné
Farkas Piroska

Kisfaludi Julia

Csibi Kinga

Urbán Gyöngyi

Hajdú József

Heckenast Gábor

Koppándi Ágnes

Kozmáné
Grünwald Éva

Bencze András

Kusnyir Sándor

Uhl Józsefné

Csapó Attiláné

Dérszegi Miklós

Szadovszky Lajosné

Bacsai László

Postamúzeum

Budapest VI., Andrásy út 3.

Postacím: 1372 Budapest, Postafiók: 441.

Név	Beosztás	Szakterület
Kovács Gergelyné	igazgató	kultúrtörténet
Krizsákné Farkas Piroska	igazgatóhelyettes	távközléstörténet
Kisfaludi Júlia	muzeológus	postatörténet
Csibi Kinga	muzeológus	dokumentációs gyűjtemény
Urbán Gyöngyi	muzeológus	adattár
Hajdú József	muzeológus	hang- és képtár
Heckenast Gábor	mérnök-muzeológus	műsorszórás-történet
Koppándi Ágnes	fényképész	film- és negatívtár
Kozmáné Grünwald Éva	papír-restaurátor	kiállítás-rendezés
Bencze András	restaurátor	fém- és farestaurálás
Kusnyir Sándor	portás	
Uhl Józsefné	takarító	
Csapó Attiláné	ny. muzeológus	tervtári dokumentációs gyűjt.
Dérszegi Miklós	ny. szaktanácsadó	távközléstörténet
Szadovszky Lajosné	ny. reprográfus	nagyítás, archiválás
Bacsi László	ny. fűtő	

Bélyegmúzeumi munkatársak

Solymosi Jánosné

Szabóné Kiss Ildikó

Angyal Erzsébet

Nikodém Gabriella

Szegedi Istvánné

Halász Alexandra

Lukács Klára

Petrényiné Szóts Anna

Majsai Mária

Sajtos Gáborné

Oláh Kálmánné

Máté János

Pinténné Kun Anna

Tusa Margit

Bélyegmúzeum

Budapest VII., Hársfa u. 47.

Postacím: 1400 Budapest, Postafiók 86.

Név	Beosztás	Szakterület
Solymosi Jánosné	múzeumigazgató	általános bélyegtörténet
Szabóné Kiss Ildikó	általános előadó	múzeumi ügyvitel
Angyal Erzsébet	muzeológus	könyvtár, dokumentációs gyűjt.
Nikodém Gabriella	muzeológus	Európa bélyegtörténet
Szegedi Istvánné	muzeológus	magyar bélyegtörténet
Halász Alexandra	muzeológus	Amerika és Ausztrália bélyegtört.
Lukács Klára	muzeológus	Modern magyar bélyegtörténet
Petrényiné Szóts Anna	segédmuzeológus	Ázsia és Afrika bélyegtörténete
Majsai Mária	kiállítás-rendező	papírrestaurálás, grafika
Sajtos Gáborné	adminisztrátor	címfelvétel
Oláh Kálmánné	takarító	
Máté János	portás	
Pintérné Kun Anna	takarító	
Tusa Margit	ny. szaktanácsadó	leltározás

Postamúzeumi kiállítóhelyek munkatársai

Beszédes Ernő

Ring Sándor

Ring Sándorné

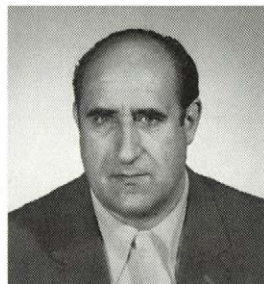
Piltman Csabáné

Gyura Sándorné

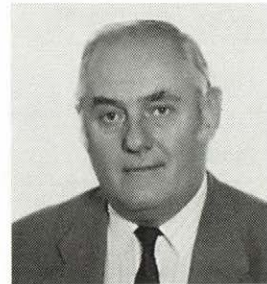
Kovács Pál

Hernitz Ferenc

Szomorné Mester Veronika

Dr. Bányai Sándor

Postamúzeumi kiállítóhelyek

Név	Beosztás	Szakterület és szolgálati hely
Beszédes Ernő	muzeológus	Telefónia Múzeum
Ring Sándor	múzeumgondnok	Rádió és Televíziómúzeum
Ring Sándorné	tárlatvezető	Rádió és Televíziómúzeum
Piltman Csabáné	múzeumgondnok	Nagyvázsonyi Postamúzeum
Gyura Sándorné	ny. múzeumgondnok	Balatonszemesi Postamúzeum
Kovács Pál	ny. múzeumgondnok	Hollókői Postamúzeum
Hernitz Ferenc	ny. gyűjteménykezelő	Soproni postai és távközlési gyűjt.
Szomorné Mester Veronika	múzeumgondnok	Pécsi Telegaléria
Dr. Bányai Sándor	ny. gyűjteménykezelő	Pécsi Telegaléria

Tartalom

<i>Kurucz István:</i> Előszó	3
<i>Dr. Pásztory Tamás:</i> Visszatekintés az alapítvány 10. évére	5

Postamúzeumi gyűjtemények

<i>Kovács Gergelyné:</i> A Postamúzeum és gyűjteményei	19
<i>Kisfaludi Júlia:</i> Postai ügyviteli és üzemviteli emlékek gyűjteménye	22
<i>Kisfaludi Júlia:</i> Járműgyűjtemény	27
<i>Kisfaludi Júlia:</i> Bélyegző-, pecsétnyomó- és éremgyűjtemény	38
<i>Kisfaludi Júlia:</i> Személyes, társadalmi és szakoktatási emlékek gyűjteménye	43
<i>Beszédes Ernő:</i> Távbeszélő-történeti gyűjtemény	56
<i>Krizsákné Farkas Piroska:</i> Rádiótörténeti gyűjtemény	66
<i>Krizsákné Farkas Piroska:</i> Televízió-történeti gyűjtemény	82
<i>Krizsákné Farkas Piroska:</i> Egyéb műszaki berendezések és ipari emlékek	88
<i>Hajdú József:</i> Kép- és ábrázolás-gyűjtemény	91
<i>Kisfaludi Júlia:</i> Képeslapgyűjtemény	96
<i>Hajdú József:</i> Fotónegatív archívum	100
<i>Kisfaludi Júlia:</i> Aprónyomtatványtár	104
<i>Hajdú József:</i> Hangemlék-gyűjtemény	111
<i>Hajdú József:</i> Mozgófilm és videofelvétel gyűjtemény	114
<i>Kisfaludi Júlia:</i> Telefonkártya-gyűjtemény	117
<i>Csapó Attiláné:</i> Tervtári dokumentációs gyűjtemény	123

Bélyegmúzeumi gyűjtemények

<i>Solymosi Jánosné:</i> A Bélyegmúzeum gyűjteményei	127
<i>Nikodém Gabriella:</i> Európa bélyegei	129
<i>Petrényiné Szóts Anna Mária:</i> Afrika és Ázsia országainak bélyegei	134
<i>Halász Alexandra:</i> Amerika országainak bélyegei	139
<i>Halász Alexandra:</i> Ausztrália és a csendes-óceáni szigetvilág bélyegei	145
<i>Angyal Erzsébet:</i> A magyar bélyeggrafika és a grafikai gyűjtemény	148
<i>Nikodém Gabriella:</i> Bélyeggyártási technológiák és a nyomóeszköztár	156
<i>Angyal Erzsébet:</i> A könyvtár kiegészítő gyűjteményei	163

Tanulmányok és különfélék

<i>Dr. Suba János:</i> Budapesti csata	168
<i>Pataki Klára:</i> A múzeumok kiállításai és vendégei az alapítvány első tíz évében	193
<i>Nikodém Gabriella:</i> Dudás László kiállítása	200
<i>Révfalvi Iván:</i> A magyar táviratozás története	203
<i>Urbán Gyöngyi:</i> Visszaemlékezések és vallomások	206

Beszámolók és tervek

<i>Kovács Gergelyné:</i> Az 1999. évi beszámoló	213
<i>Vichmann Béláné:</i> Közhasznúsági jelentés és gazdasági beszámoló	217
<i>Kovács Gergelyné:</i> A 2000. évi munkaterv	222
Tartalmi összefoglaló angol nyelven	224
A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány munkatársai	246

